

Vatra veche

6

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul IV, nr. 6(42), iunie 2012 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I. Slavici, I.L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciut

Nicolae Tonitza, *Chip de copil*

Debut

ROUA

Ramuri departe, rădăcini
aproape...

Din ram, o ramă de icoană,
din rădăcină, apa divină,

și peste toate, roua cea lină –
Dumnezeu și lumină!

ÎNGER

Înger, îngerăș,
cu bujori de copilaș,
cu păr blând de catifea,

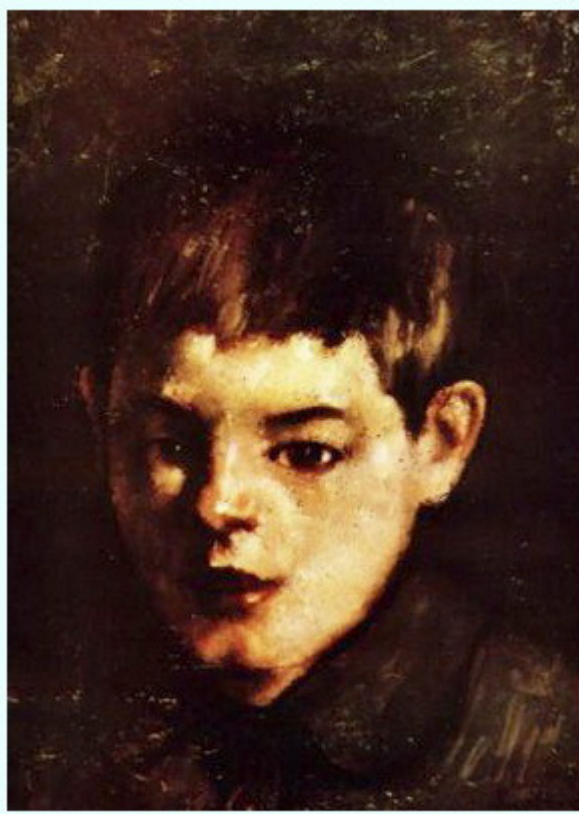
și cu sufletul o stea!
Cine-ți dă aripi să zbori
și la noi să te cobori?

CRISTINA VASILIU,
7 ani

Vatra veche dialog cu Ana Blandiana

Debut. Poeme de Cristina Vasiliu/1
 Vatra veche dialog cu Ana Blandiana, de Rodica Lăzărescu/3
 Concurs de Creație „Ana Blandiana”. Regulament/5
 Vatra veche dialog cu Theodor Damian, de Liliana Moldovan/6
 Poeme de Theodor Damian/10
 Vatra veche dialog cu Matei Vișniec, de Cătălina Popa/11
 Poeme de Matei Vișniec/12
 Omul deplin, de Nicolae Băciut/13
 Eminescu – romancier, de Elena Baci/13
 Poeme de Sânziana Băciște/14
 Anul Caragiale, de Mircea Tomuș/15
 Caragiale și istoria, de Marian Nicolae Tomi/18
 Diplomatul Lucian Blaga, de Șerban Cionoff/20
 Mircea Eliade gazetar, de Traian D. Lazăr/22
 Poeme de Aurel M. Buricea/23
 Centenar Steinhardt. Corespondențe antagonice din aureola „Jurnalului
 fericirii”, de Cristian Stamatoiu/24
 Despre literatura închisorilor, de Ana-Maria Radoveneanu/27
 Eseu. Lupta cu îngerul, de George Popa/29
 Poeme de George Baci/31
 Radu Gyr. Un destin poetic frânt de politică, de Traian Lazăr/32
 Cronica ideilor. Nietzsche și excentricitatea sa printre filosofi, de George
 Petrovai/33
 Omul și „filosofia naturii”, de Ana Laura Silea/35
 „Eu sunt eu” (Milan Kundera), de Laura Pavel/37
 Poeme de Alexandru Petria/39
 Un drept care amputează, de Gheorghe Moldoveanu/40
 Ce vrei să te faci când vei fi mare, de Mircea Dinutz/41
 Scandal pe Facebook, Alexandru Petria/42
 Cronica literară. O carte de excepție (Ștefan Goanță), de Ștefan
 Dimitriu/44
 Staza care produce cuvântul (Gabriel Stan), de Mircea Brenciu/47
 Despre spiritul de dalid sau părăsirea labirintului pe verticală
 (A.I.Brumar), de Adrian Lesenciuc/49
 Viața poeziei, poezia vieții... (Nicolae Băciut), de Geta Truică/50
 Poeme de Nicolae Băciut/51
 Raluca Pavel – Poeta străinului „Real din vis”, de Dumitru Velea/52
 Dan C. Mihăilescu editor. Cărțile care ne-au făcut oameni, de Dumitru
 Hurubă/55
 Confirmarea (Bogdan Niga), de A.I. Brumar/56
 Păpușa de sticlă (Ion Catrina), de Veturia Adina Colceag/57
 Descoperirea lui Ioan (Alexandru Mihail Niță) de A.I. Brumar/58
 Documentele continuității. Metamorfoze arhetipale în imagerul
 tradițional, de Luminița Țăran/59
 Conivorviri duhovnicești. Î.P.S. Ioan Selejan, de Luminița Cornea/61
 Nicolau Manuguțiu, Revenirea românilor din Transilvania, de pr. Iosif
 Joica/62
 Starea prozei. Cazul Bogdana Serafim, de Mihaela Malea Stroe/63
 Poem de Adrian Munteanu/64
 Poem de Ștefania Camelia Cozmenco/64
 Filtrul clipei, de Cleopatra Lorințiu/65
 La cules de rodii în cartierul Rahova, de Anni Lorei Mainka/66
 Dialoguri neconvenționale. Melania Cuc – Menuț Maximilian/67
 Haibun, de Jules Cohn Botea/68
 Poeme de Răzvan Ducan/68
 Biblioteca Babel. Jim Heavily, traducere de Flavia Cosma/69
 Dan Anderson, Traducere și prezentare – Dorina Brândușa Landén/70
 Un român în India, de Ovidiu Ivancu/71
 Dialoguri. Titus Suci, de Vasile Bogdan/72
 Dependența de Inteligență, de Șerban Cionoff/74
 Picătura Chinezească. România de azi și de mâine..., de Andreea Laura
 Boboc/74
 Pasiune și rigori ale cercetării la Constantin Catrina, de Iulian Chivu/77
 Flori pentru Rico (Toader Ungureanu), de Iulian Dămăcuș/78
 Pamflet. A șaptesprezecea scrisoare franco-afonă, de Hydra N.T./79
 Poveste, de Ioan Negru/81
 Copii de altădată. Prima vacanță mare, de Maria Tirenescu/81
 Literatură și film. Portofelele nise ale morților, de Alexandru Jurcan/82
 Scena. Machiavelli sau Despre Arta Terorii, de Ștefan Mihai Martinescu/82
 Epigrame de Vasile Larco/83
 Curier/84
 Foc ascuns, de Suzana Fântânariu/88

Portrete de copii

Ștefan Luchian, *Cap de copil*, c. 1909

George Demetrecu Mirea, *Cap de copil*

Portrete de copii – Număr ilustrat cu reproduceri după
 lucrări din arta românească și universală

Vatra veche dialog

ANA BLANDIANA

Zi de primăvară belalie, peste care a năvălit, dintr-odată, o vară grăbită să încingă străzile, clădirile și oamenii. În noul sediu al Bibliotecii Naționale, poeta Ana Blandiana are nostalgia întâlnirilor cu cititorii, a lecturilor în public, a dialogului cu cei tineri... O îmboldește, din când în când, criticul Alex Ștefănescu.

Despre ce era bun pe vremea când era rău

În vremea care, din multe privințe, după cum știm cu toții, era foarte rea, exista un punct de vedere din care era bună: aveau loc foarte multe întâlniri de scriitori cu cititorii. Îmi amintesc o săptămână a poeziei în octombrie, în care mari grupuri de scriitori umblau prin țară, se întâlneau cu mulți oameni, de obicei în casele de cultură sau în teatre, se recitau versuri și efectiv îmi doresc din toată inima ca în condițiile de libertate să se poată reface această tradiție, pentru că atunci problema era că trebuia să ai curaj să citești ce vrei tu, nu ce e bine să citești, evident, existau unii care raportau că n-ai citit ceea ce ar fi trebuit să citești... Ei bine, vreau să spun că aceste întâlniri erau foarte plăcute prin faptul că se crea o simbioză între cititori și scriitor, pentru că literatura rămăsese, cu cât viața era mai proastă, cu atât toată lumea respira prin cărți și mai ales prin poezie ultimele molecule de libertate care mai rămăseseră. Efectiv cititul era ceva mult mai important decât acum... Nu-mi doresc decât ca cititul să devină din nou unul

din actele majore ale vieții noastre, ale vieții tinerilor în primul rând.

Despre scriitorii morți care au fost vii

M-am născut la Oradea și unul dintre cele mai minunate lucruri pe care le-am auzit în copilărie și-n adolescență – care s-au petrecut în perioada comunistă, dar se povestea ca de unul dintre cele mai minunate lucruri care se întâmplase în Oradea înainte de război, în anii 30-40, 30 probabil, când au fost chemați mai mulți scriitori la Oradea, îmi amintesc sigur de Ionel Teodoreanu, de Rebreanu și de Blaga, dar erau mai mulți, era o listă mai mare, deci acest grup a venit cu trenul și la gară au fost așteptați de un grup de studenți – pe vremea aceea la Oradea era facultate de Drept – nu mai știu dacă mai era și altceva, dar facultate de Drept era sigur, în orice caz, de un grup de studenți de la Facultatea de Drept care s-au înghesat la trăsuri în care s-au suit scriitorii care au coborât din tren și i-au dus prin oraș până la hotel... Și se povestea așa ceva ca de-un basm... Deci se mai întâmplă să fi fost și vii scriitorii care sunt morți...

Despre biblioteca de cărți și biblioteca de mobilă

Mi-aduc aminte că ni s-a stricat televizorul odată, prin anii 70, și a venit un meseriaș care ni l-a reparat și când l-am întrebat cât costă a spus „de la dvs. nu iau bani”, și eu i-am spus „cum să nu luați bani, ați muncit, deci luați bani!” „Nu, zice, eu aș vrea altceva, aș vrea cărți.” „Sigur că da”, am zis noi și ne-am repezit la bibliotecă să luăm niște cărți de-ale noastre, să le scriem cu dedicație. Și el a spus: „Da, da’ e o problemă, eu

am doi copii, deci aș vrea din fiecare carte câte două exemplare, pentru că noi nu suntem bogați, dar vreau ca moștenirea pe care le-o las copiilor mei să fie la fiecare câte o bibliotecă.” Și-atunci mi s-a părut minunat, și-acuma mi se pare minunat și de neînchipuit în noile condiții, adică ideea de a avea o bibliotecă începe să dispară. Văd reclamele la mobilă, de exemplu, care prezintă biblioteci în care sunt vase, bibelouri și câte zece cărți puse în poziții estetice, ca să arate bine, inducându-se ideea că așa arată bine, cu spații mari, aerate, rafturile nu mai devin suport. Eu țin minte că de câte ori mai trebuia să cumpărăm – că nu mai încăpeau cărțile – mergeam în zece locuri spunând vrem fără niciun fel de sertare, numai rafturi! Și-acuma țin minte că am fost foarte fericiti că am descoperit o bibliotecă care se numea Pinguin, cred că avea legătură cu Ikea, probabil exportau în România și atunci, pentru că îți dădeau rafturile și trebuia acasă, singur, să le montezi și să pui niște șuruburi, era extraordinar, erau numai niște scânduri și-n rest umpleai cu cărți! Chiar ieri am răsfoit o revistă, am văzut că era considerată o mare descoperire și o mare operă de artă că s-au inventat – nu știu ce mare creator de mobile a inventat rafturile de bibliotecă făcute din cărți. Deci, în loc de raft era o scândură, lucioasă, pe care scria Platon, o alta pe care scria Eminescu... mi s-a părut îngrozitor pentru că efectiv dispare din conștiința publică mândria de a avea o bibliotecă, de a avea acasă cărți, de a crește copilul într-o casă în care pereții sunt acoperiți de cărți...

Despre cartea de hârtie și cărțile din computer

Tot ce vorbim acum despre cărți nu mi se pare opus noțiunii de informatică și de computer, pentru că, până la urmă, problema nu e dacă e pe hârtie sau e e-book – sigur că eu prefer să fie pe hârtie – problema este că dacă dispare noțiunea de carte pe hârtie dispare și folosirea e-bookului ca aparat cu care citești cărți și nu faci jocuri. Adică e vorba chiar de conținutul noțiunii de carte... →

RODICA LĂZĂRESCU

Am fost la o prezentare când Editura Humanitas a început să editeze e-bookuri și a fost o demonstrație în care s-a explicat ce minunat este, că e doar o tabletă cam cât o carte și că faci cu degetul și întorci foile, în schimb poate să intre o bibliotecă întreagă. Da, este într-adevăr minunat, problema este dacă acela care-și cumpără așa ceva bagă acolo și cărți sau doar informații și jocuri ș.a.m.d. Nu cred că se face destul și sper din toată inima să se facă pentru generațiile tinere, este sarcina aproape sacră a bibliotecarilor să reușească să le bage în cap copiilor ideea asta: cartea este ceva aproape sfânt, cu asta să pornească. Cel puțin, eu cu asta am început, că nu era mândrie mai mare pentru mine, mi-amintesc, nu știu dacă eram la școală, că am învățat să citesc mai înainte, decât când tata zicea: „Hai să citim împreună!” Tata se pune pe cărțile lui și eu luam cărțile mele, ba descoperisem într-un pod la niște vecini câteva reviste pentru copii de dinainte de război și pe care le citeam cu mare delectare, și eu stăteam într-o parte a camerei și tata în alta și citeam împreună. Nu era moment în care mă simțeam mai importantă decât când citeam.

Despre importanța recreației în cariera unui viitor poet

Alex Șt.: *Aș vrea să povestești despre momentul în care ai început să scrii... a fost o influență a lecturilor sau a fost o pornire proprie, ține de tradiția din Ardeal sau ține de cunoașterea unor scriitori importanți..*

-Pusă așa întrebarea nu-s chiar sigură că știu să răspund. Deci, unu: nu știu începând de când, de la ce vârstă, toată lumea știa că eu o să devin scriitor... copiii spun că se fac dansatoare, actriță, doctor, nu știu ce, pe mine nu mă mai întreba nimeni ce vreau să mă fac, toată lumea știa că scriu poezii, deci de la o vârstă extrem de fragedă... Am mai povestit... există un moment pe care-l țin minte pentru că are o încărcătură comică, mi-a rămas în minte din clasa a doua, când ne-am întors în prima zi de după vacanța mare, învățătoarea ne-a dat să facem o compunere despre cum ne-am petrecut vacanța și trebuia să scriem două pagini și cine termină poate să iasă în recreație. Și eu amintindu-mi că, spre deosebire de

cărțile tatei care erau scrise de la un capăt la altul, pline, cărțile de versuri, ale mele, de copii, erau numai cu câteva strofe și restul spațiului – alb, deci mult mai puțin scris, am întrebat: „Da’, dacă scriu în versuri, câte pagini trebuie să scriu?”. Credeam că va spune patru sau cinci, adică o echivalare corectă. Și învățătoarea a spus: „Dacă ești în stare să scrii, poți să scrii una singură!” Și am scris o poezie și am ieșit prima în recreație! Mi-a rămas în minte sentimentul că-i o mare afacere să fii poet!

Dar, ca să răspund serios la întrebarea ta, ceea ce țin minte precis este – ca în foarte multe domenii, inclusiv în acest domeniu al destinului literar, ca să-i zic așa, se verifică legea biologică potrivit căreia ontogeneza repetă filogeneza, adică în burta mamei copilul este mai întâi ca o broască, ca un pește, după aia ca un mamifer, și până la urmă devine om. Exact pe același principiu am scris mai întâi ca Grigore Alexandrescu sau ca Bolintineanu, după aceea ca G. Coșbuc și așa mai departe, și așa mai departe, pe când descopeream alți și alți poeți tot mai aproape de contemporani, până în momentul când am devenit eu însămi, ca să zic așa. Deci este clar că între scris și citit este o legătură foarte puternică.

• Despre cel mai mare concurent al scrisului

De altfel, am scris în numeroase rânduri despre asta, că cititul este cel mai mare concurent al scrisului pentru mine. Sigur că este mai ușor să citești decât să scrii, dar sunt mult mai fericită când citesc decât când

Brăila, 31 mai 2012, la Casa Memorială „Panait Istrati”

La Brăila, 31 mai 2012, la Școala „C. Sandu-Aldea”, înconjurată de profesori, alături de Romulus Rusan și Nicolae Băciuț

scriu. Îmi amintesc în anii când am avut rubrică fixă la „România literară” și trebuia să dau într-o anumită zi, la o anumită oră și niciodată nu apucam să... adică sunt o mare amănitoare și totdeauna scriam – puteam să dau până la ora unu – și totdeauna scriam în dimineața aia în loc să scriu cu o zi înainte. Era ceva de-a dreptul – nu știu cum să spun – masochist sau diabolic, scriam și, în același timp, ca și la școală pe vremuri, aveam pe genunchi o carte și din când în când mă opream din scris, mai citeam un paragraf din carte, pe când scriam ceva fără nicio legătură cu cartea pe care o citeam – aia era plăcerea, astalaltă era datoria și țin minte că soțul meu intra din când în când în cameră, exasperat, că el terminase de scris, și el avea rubrică și unul din noi trebuia să se ducă să le ducă la Casa Scânteii, și zicea: „Haide, dragă, ai terminat?”, și odată m-a prins cu cartea pe genunchi și am luat un scandal, cam cum făcea mama când eram mică, mă supraveghea să nu citesc alte cărți până nu-mi fac lecțiile, să vadă dacă n-am băgat pe sub masă o altă carte decât cărțile din care trebuia să-mi fac lecțiile.

Despre când și cum se simte un scriitor un scriitor

Alex Șt.: *Ești o poetă iubită de români. Ce nu se știe în România este că poezia ta a apărut în zeci și zeci de alte țări, în zeci și zeci de traduceri...*

-24 de limbi!!

Alex Șt.: *...24 de limbi! ...și că ești invitată în țările unde îți traduc cărțile la întâlniri cu publicul. Acolo te simți înțeleasă? În țara ta bineînțeles că te simți înțeleasă, dar în străinătate te simți înțeleasă?→*

E un fenomen foarte interesant. Am spus de mai multe ori în ultimul timp și mulți au protestat. Am spus în ultimul timp că mă simt mai scriitor în străinătate decât acasă și am fost întrebată de ce. Efectiv e foarte interesant, sunt două motive. În primul rând, în Apus s-a ajuns – ani și ani, nu discut ultimul an sau ultimii doi ani de criză – deci acum toate-s bulversate, cum a fost până acum doi ani, toate deceniile de consum și de bunăstare și de materialitate și de *time is money* au dus la un fel de saturație. Oamenii au început să simtă că nu poți trăi numai mâncând, și numai schimbându-ți parchetul și numai schimbându-ți hainele și nu mai vorbesc că există o boală, are și-un nume, dar nu-l știu eu, a unora care sunt bolnavi de cumpărat, deci cumpără și nu mai încep în casa lor și trebuie să închirieze și există anume construite de închiriat hale în care-și pun cumpărăturile pe care nu mai ajung niciodată nici să le vadă, deci vreau să zic că s-a ajuns la o oboseală de această materialitate și așa cum Malraux spunea – vă amintiți că la *Europa liberă* se repeta la nesfârșit fraza asta, *secolul XXI va fi religios sau nu va fi deloc*, ei bine, este vorba și de religiozitate, putem vorbi și de asta, dar e vorba de spiritualitate, în primul rând, adică e clar că oamenii simt nevoia să se întoarcă spre niște valori altfel decât materiale și au început să se înmulțească festivalurile de poezie. Până acum câțiva ani, pur și simplu nu puteam răspunde nici la jumătate din invitațiile pe care le primeam și care erau organizate... pot să vă povestesc unul dintre aceste festivaluri – care este o minune, cel de la Vilenița – și veneau oameni care plăteau bilet de intrare, de pe suprafețe de sute de kilometri, ca să asculte niște poeți străini care citeau. Asta este una din explicații, deci în România nu există acest fenomen pentru simplul motiv că noi, lipsindu-ne atât de mult tot ce ne trebuia, pentru noi mall-urile sunt încă niște catedrale, încă ne înghesuim în supermarketuri, n-am obosit de consum, ba mai mult, venind criza, suntem disperați că nu mai putem cumpăra, dar nici nu se pune problema să se întoarcă spre spiritualitate. S-a pus problema să se întoarcă spre materialitate și să lase deoparte toată legătura cu poezia, cu literatura care era reală înainte. Deci

asta este un motiv. Celălalt este mai personal, ca să spun așa. Este normal ca în România, după atâția ani de când scriu și public și sunt cunoscută, nimeni să nu se mai mire că scriu o carte bună. Probabil că, dacă aș scrie una foarte proastă, ar fi o senzație, ar fi ceva! Deci există o anumită indiferență provenită din repetiție și din obișnuință, în timp ce în țările în care apar acum, de exemplu în Spania a fost un adevărat fenomen, mi-au apărut trei cărți una după alta, la care s-au scris niște cronici mai extraordinare decât s-au scris vreodată în România, dar cu același tip de uimire pe care o știu din adolescență, de la primele cărți, adică mă simt redescoperită! E un sentiment foarte, foarte plăcut!

Despre vocea care înlocuiește chipul și care, uneori, ține loc de înțeles

În legătură cu asta aș mai vrea să spun ceva. Ceva ce mi se întâmplă și nu știu exact cum se explică, dar în orice caz are legătură cu mine, cel puțin, nu știu dacă cu mine ca poet. Foarte curent, oamenii, în autobuz, la piață, nu mă recunosc la figură, dar în clipa când deschid gura îmi recunosc vocea, deci vocea e mai importantă decât figura. Asta îmi amintește o întâmplare din Portugalia, de la un festival de poezie, în care de obicei, la aceste festivaluri, lucrurile se petrec pe un ecran pe care se scrie în limba țării respective și eventual în engleză pentru străinii care participă, în timp ce poetul citește pe limba lui și sentimentul de înțelegere e simultan, e perfect. Acolo nu exista așa ceva, eu citeam în românește și după aia traducătorul citea în portugheză. Și am citit prima poezie și în clipa în care am terminat, sala a izbucnit în aplauze și eu m-am oprit uluită – era clar că nu înțeleseseră. După aceea a citit traducătorul, după aceea am stat de vorbă cu mai mulți din sală și am spus „totuși, cum se explică faptul că ați aplaudat?” Și mi-au răspuns mai mulți – „era clar după voce!” Cel mai emoționant pentru mine a fost când se găsea un român în sală – asta-i cu mai mulți ani în urmă, cu vreo 7-8 – și care a venit la sfârșit, a plâns și mi-a spus: „Dac-ați ști ce mândru eram că aplaudau toți, dar numai eu înțelesesem!”.

CONCURSUL NAȚIONAL DE CREAȚIE ȘI INTERPRETARE „ANA BLANDIANA”

31 mai 2012

MOTTO:

„Scriitorului totul nu-i este decât pretext pentru sine, viața însăși nu este decât un pretext pentru a scrie.”

(Calitatea de martor, Ana Blandiana)

ARGUMENT

Prin efortul creator de a transcrie o stare, un sunet, o lacrimă, un anotimp, Cuvântul, sau mai bine zis „reflexul său metafizic”, ajunge să reprezinte o lume exterioară și interioară, devenind în sine antidot, răspuns, eliberare. Cuvântul poetizat sprijină înțelesul, purifică realitatea, face timpul să dispară, salvează cu candoare visul.

Personalitate marcată de o sensibilitate lirică de excepție, Ana Blandiana reușește prin forța Cuvintelor pure să definească estetic sensurile verbelor „A fi” și „A privi”, reintegrându-le în ritmurile cosmice, în mișcarea tainică a naturii. Frunza, iarba, semințele, plopul, paltinul cu reflexele lor constituie surse de identificare cu adâncurile universului, forme de regăsire a unui paradis atemporal.

Prin întâlnirea directă cu viziunea lirică a poetei Ana Blandiana, prin exersarea mijlociilor a „umbrelor ei de cuvinte” și a înălțimii sunetelor, elevii pot reînvăța alfabetul naturii, al universului, experimentând treptat întoarcerea la starea de mit, la realitatea ingenuă a oricărui început. De asemenea, aprofundarea Cuvântului poetizat, analiza valorilor sale etice, ludice, vor conduce elevii spre redescoperirea elementelor naturii ca metafore ale vârstelor umane, spre dobândirea unei evoluții în sensul cunoașterii și autocunoașterii.

Concursul își propune crearea unui real context cultural, care, prin manifestările sale interdisciplinare, să producă mediarea semnificativă elev – Mărturisitor de Cuvinte, stimularea trăirilor empatice, formarea unor dispoziții autoreflexive, creative, în rândul copiilor, al adolescenților.

**Coordonator proiect:
profesor dr. Gabriela Vasiliu**

Considerat de Nicolae Manolescu „un poet în toată puterea cuvântului”¹ preotul, poetul, editorul și pedagogul Theodor Damian este originar din Botoșani, unde a făcut școala generală. Au urmat: Seminarul Teologic (Neamț) (1966-1971), Facultatea de Teologie (București) (1971-1975). A absolvit: Cursuri de doctorat la Facultatea de Teologie (București) (1975-1978), cursuri la Institutul Ecumenic Bossey (Elveția) (1979-1980), Cursuri doctorale la Facultatea de Teologie Lausanne (Elveția) (1980-1982), Masterat Princeton University (New Jersey, SUA) (1988-1990). Obține două doctorate la Fordham University (New York, SUA) (1990-1993) și la Facultatea de Teologie (București) (1999).

În anul 1988, părăsește România și se stabilește în SUA, unde activează (în 1988-1989) ca misionar în programul educațional „Mission to the USA”, al Presbyterian Church, și ține conferințe la peste 40 de biserici, vorbind despre spiritualitatea, teologia ortodoxă și cultura românească.

În SUA, a desfășurat o variată activitate pedagogică și a predat: Cursul „Experience, Learning and Identity”, la College of New Rochelle, New York (2001-2002), cursuri de filosofie, etică și sociologie la Facultatea de Științe Sociale și Educație, Metropolitan College of New York, fiind și coordonatorul unor programe de masterat, branșa Staten Island (1996-2003).

Din anul 1993 și până în prezent, este fondator și președinte al Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, New York, fondator și conducător al Cenaclului literar „Mihai Eminescu”, New York.

Părintele Theodor Damian a publicat sute de cronici literare, 300 de articole și capitole în diverse cărți, din care 12 în edituri recunoscute CNCIS sau reviste indexate în baze de date internaționale, 215 în alte reviste recunoscute în străinătate, 58 în reviste recunoscute din România.

Este autorul unor cărți de teologie, critică literară, filosofie, eseuri și poezie, dintre care menționăm volumele: „Introducere în istoria creș-

Vatra veche dialog cu THEODOR DAMIAN

„Frumusețea divină e în noi”

tinismului. Primul mileniu”, Editura Fundației România de Măine, București, 2008, 140 p., „Răsăritul cel de sus: De la Naștere la Înviere”, Lumea Credinței, București, 2006, 112 p., „Implicațiile spirituale ale teologiei icoanei”, Eikon, Cluj, 2003, 218 p., „The Icons: Theological and Spiritual Dimensions According to St. Theodore of Studion”, The Edwin Mellen Press, Kingston, New York, 2002, 316 p., „Filosofie și literatură: O hermeneutică a provocării metafizice”, Editura Fundației România de Măine, București, 2008, 134 p., „Roua cărților. O hermeneutică teologică în context literar”, eseuri, Danubius, București, 1998, 202 p., „Pasiunea textului”, Universală, București, New York, 2003, 222 p., „Semnul Isar/The Isar Sign” (bilingv), Editura Călăuza, Deva, 2011, 228 p., „Prayers in Hell” (poezii), Trafford, Vancouver, Canada, 2010, 82 p., „The Isar Sign” (poezii, în engleză), PublishAmerica, Baltimore, MD, 2010, 109 p., „Exerciții de Înviere” (poezii), Universală, București, 2009, 122 p., „Stihiri cu stânjenei”, TipoMoldova, Iași, 2007, 88 p., „Semnul Isar”, Paralela 45, București, 2006, 112 p., „Nemitarnice”, Ed. Dionis, Botoșani, 2005, 138 p., „Poesías” (bilingv), Ed. Lumină Lină, New York, 2005, 102 p., „Ispita răni”, poezii, Limes, Cluj, 2001, 120 p., „Calea Împărăției” (bilingv), Timpul, Iași, 2000 (Premiul

Festivalului Internațional de Poezie Religioasă, Deva, România, septembrie 2001), 138 p., „Rugăciuni în Infern”, Ed. Axa, Botoșani, 2000, 104 p., „Dimineața Învierii”, Ed. Axa, Botoșani, 1999, 120 p., „Lumina Cuvântului”, poezii, Libra, București, 1995, 80 p., „Liturgia Cuvântului”, poezii (volum bilingv), Tremain, Klamath Falls, OR, 1989, 104 p.,

Opera sa a beneficiat de peste 100 de prezentări critice și recenzii, unii dintre exegeți descoperind similitudini ale poeziei lui Theodor Damian cu versurile lui Tudor Argezi ori cu lirica blagiană. Spre exemplu, o parte din poeziile domniei sale poartă cu sine o surprinzătoare amprentă filosofică: „De când am plecat/ N-am știut c-am venit/ Ca și cum n-am ajuns niciodată/ Cum nu știe soarele/ Că apune în asfințit”...²

Bartolomeu al Clujului îl numește pe părintele Theodor Damian „un neastâmpărat al Duhului Sfânt. Te miri în care universitate nu a studiat, în care facultate nu are un curs, cărei bibliotecă nu i-a răvășit rafturile și pe care meridian nu i se aude vocea. Ți se pare anormal că poate să treacă o lună fără să-i întâlnești numele pe o nouă carte, pe un nou număr de revistă, pe un articol sau într-o constelație a universului Gutenberg.”³

Liliana Moldovan: *Stimate Părinte Theodor Damian, ați părăsit România în 1988, după ce ați obținut o burse oferită de Biserica Presbiteriană USA și, timp de un an, ați susținut o serie de conferințe pe tema culturii și spiritualității românești. Cum a fost începutul vieții în SUA? Cum au fost primite prelegerile dumneavoastră de cei care au participat la programul „Mission to the SUA”?*

Damian Theodor: Fac mai întâi o mică precizare legată de plecarea mea din România în 1988. Am plecat cu binecuvântarea Mitropolitului Ardealului de atunci, I.P.S. dr. Antonie Plămădeală, care mă adusese de la Dorohoi, din postul de protopop, la Sibiu, în cel de secretar general de →

LILIANA MOLDOVAN

2) Damian Theodor, „Ca mireasa”, în „Antologia scriitorilor români contemporani = Contemporary Worldwide Romanian Writers Anthology”, Starpress, 2011, p. 57).

3) Bartolomeu al Clujului, Prefața la „Răsăritul cel de sus”, Ed. Lumea Credinței, București, 2006.

1) Nicolae Manolescu, Prefața la *Rugăciuni în Infern*, vezi „Biblioteca Bucureștilor”, Anul III, nr. 11, noiembrie 2000, p. 17.

redacție pentru revistele „Telegraful român”, „Mitropolia Ardealului” și „Îndrumătorul Misionar și Pastoral”.

Mitropolitul de vrednică amintire mi-a dat și o scrisoare de recomandare către un prieten al său, teolog și profesor american, Bruce Rigdon, din Biserica Presbiteriană din USA. Am venit ca turist și am rămas după ce mi-a expirat viza, așteptând răspunsul la cererea mea adresată Facultății de Teologie de la Princeton, New Jersey, cu privire la acordarea unei burse pentru studii doctorale. (În acea fază eu terminasem cei trei ani de studii de doctorat la Institutul Teologic Universitar din București, precum și trei ani de cercetare doctorală la Facultatea de Teologie a Universității din Lausanne, Elveția). În timpul acestei așteptări, un nou prieten american m-a introdus în programul „Mission to the USA” al Bisericii Presbiteriene americane de care ține și Facultatea de Teologie de la Princeton. În cadrul acestui program, am fost trimis să conferențiez la multe biserici presbiteriene americane (cu engleza mea începătoare!) pe teme de cultură și spiritualitate românească, cum ar fi: viața religioasă într-o țară comunistă (România); participarea credincioșilor la Biserica într-o țară comunistă; educația religioasă (seminariile și facultățile de teologie) în România comunistă; liturgia ortodoxă; monahismul ortodox; cultură și religie într-o țară comunistă etc.

Aceste prelegeri, vizite, contacte, cunoștințe au reprezentat începutul experienței mele americane, experiență prin care am învățat engleza mult mai bine, mi-am făcut relații și prieteni, am cunoscut viața americană, nu trăind în hoteluri, ci în casele oamenilor și cunoscându-i „la ei acasă”. Faptul că prelegerile mele au fost bine primite pe unde am umblat este atestat nu numai de informațiile din presa locală a orașelor și bisericilor vizitate, dar și din evaluările pe care aceste biserici le-au trimis programului „Mission to the USA”, care la rândul lui, bănuiesc eu, le-a trimis la Princeton, unde am fost primit ca bursier într-un program de masterat în teologie (ThM).

Masteratul meu, terminat excelent, a fost motivul pentru care această biserică presbiteriană (protestantă), la cererea mea, mi-a acordat o nouă bursă de studii, de doctorat, de data

aceasta chiar dacă nu în cadrul Bisericii protestante americane, ci la Fordham University, în New York, universitate catolică de factură iezuită!

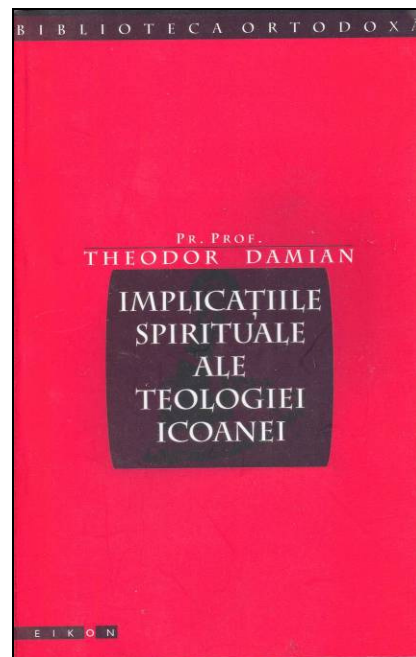
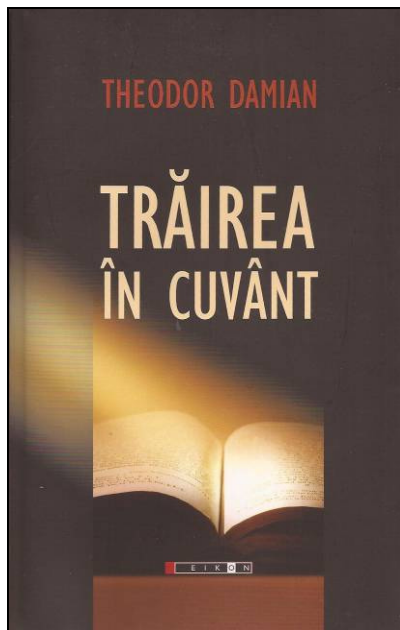
Așa a început viața mea pe continentul american. Da, dar ziua în care am aterizat la New York, în 1988, a fost 15 august, Ziua Maicii Domnului!

Succesele mele în lanț, pe toate fronturile, în viața mea americană, nu le pun decât pe seama protejării și deschiderii ușilor de către Maica Domnului.

Hramul vieții mele americane este sărbătoarea Maicii Domnului.

– *Pe lângă organizarea de conferințe, seminarii și simpozioane pe teme legate de teologia ortodoxă, ați predat cursuri de filosofie, etică și sociologie la Facultatea de Științe Sociale și Educație, de la Metropolitan College din New York. Cum ați dobândit vocația pedagogică? Ce satisfacții și provocări v-a adus?*

– În 1993, după terminarea doctoratului american (susținerea tezei și luarea doctoratului român s-au petrecut ceva mai târziu, în 1999) am înființat Institutul Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă, alături de Biserica Ortodoxă Română „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din New York și de Cenaclul literar „Mihai Eminescu”. În toamna aceluiași an, am fost angajat ca profesor titular la catedra de Filosofie și Etică la Facultatea de Științe Sociale la Metropolitan College din New York, unde funcționez și acum.

În tot acest timp, în cadrul Institutului, am organizat anual cel puțin două simpozioane, unul ecumenic, teologic și inter-disciplinar, în primul week end al fiecărei luni de decembrie, în limba engleză, astfel că în luna decembrie 2012 vom avea și celebra al 20-lea simpozion, și la fel este și cu simpozionul „Mihai Eminescu”, în fiecare an organizat la mijlocul lunii ianuarie.

Lucrările cele mai bune de la simpozioanele teologice au fost anual publicate în revista „Symposion”, pe care o editez în limba engleză, din 1994, iar cele mai bune lucrări de la Simpozionul „Mihai Eminescu” au fost publicate, fie în volume cum ar fi „Mai am un singur dor” sau „Eminescu: Aniversări New York-eze” ori în revista de cultură și spiritualitate românească, „Lumină Lină/Gracious Light”, pe care am înființat-o în 1996 și care apare trimestrial.

În afară de aceasta, din anul 2000 am început să organizăm, împreună cu reputatul teolog și om de cultură George Alexe, din Detroit, SUA, sesiuni de conferințe de medievalistică în cadrul congreselor internaționale de studii medievale ale Institutului de Studii de acest profil al Universității de Vest din Michigan, la Kalamazoo. În urma acestei inițiative și oportunități, am înființat revista „Romanian Medievalia”, care publică lucrările cele mai însemnate prezentate în sesiunile organizate acolo de Institutul Român.

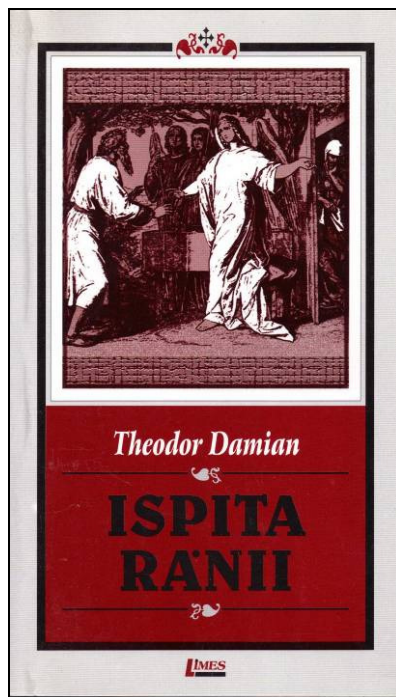
Prin toate aceste conferințe internaționale (și altele nemenționate→

aici), am urmărit să fac cunoscute americanilor și altora din alte țări, valorile cercetării academice românești, pe de o parte, iar, pe de altă parte, să creez o platformă de lansare și vizibilitate internațională pentru profesorii și cercetătorii români, platformă care să le fie apoi de folos imaginii lor și să permită avansarea academică pe plan local. Așa se face că, atât la Simpozionul interdisciplinar din decembrie trecut, cât și la Simpozionul „Eminescu”, din ianuarie, am avut o semnificativă prezență românească, după cum se anunță și la conferința internațională din iulie, la Universitatea din Nicosia, Cipru a ISSEI (The International Society for the Study of European Ideas), în cadrul căreia organizez o sesiune sau două de comunicări științifice, atât sub egida Institutului, cât și a Academiei Oamenilor de Știință din România, Filiala SUA, al cărei președinte sunt.

Pentru a răspunde mai precis la ultima parte a întrebării dv., voi menționa că vocația pedagogică este înscrisă în genele celui care are o vocație pastorală. Și dacă eu am fost „menit” să fiu preot, fapt pentru care în educația mea teologică am urmat cursuri de pedagogie și pastorală, aplicate apoi în viața profesională preotească de zi cu zi, a lucra cu studenții nu apare a fi un lucru nou. De fapt, experiența din învățământ ajută în pastorație, așa cum cea din pastorație ajută în învățământ. Provocările calităților de pedagog sunt mereu noi în ambele planuri, dar și satisfacțiile pe măsură, adică totale.

– *Care este misiunea Institutului Român de Teologie și Spiritualitate Ortodoxă din New York? Cu ce scop a fost înființat și care sunt proiectele acestei organizații pentru anul 2012?*

– Despre Institut am vorbit pe larg în răspunsul precedent. Planul conferințelor pe 2012 include Simpozionul „Eminescu”, care s-a ținut deja la New York pe tema generală: „Eminescu: dialog cu timpul”; Sesiunile de la Universitatea de Vest din Kalamazoo, Michigan, din luna mai, care sunt axate pe teme de medievalistică românească, dar și europeană și legată de spațiul geocultural al Asiei Mici, la nivel de istorie, literatură, teologie, spiritualitate, filosofie etc.; Sesiunea de la Universitatea din Nicosia, Cipru, în iulie, cu o temă generală ce ține de

locul valorilor în progresul spiritual al lumii contemporane. În sfârșit, va avea loc și Simpozionul ecumenic și interdisciplinar din primul week-end din decembrie 2012, pe o temă la care încă mă gândesc.

– *Știu că dețineți funcția de preot paroh la Parohia ortodoxă română „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, Queens, New York, și sunteți coordonatorul Cenacului literar „Mihai Eminescu” din New York. Cum se împacă activitatea religioasă cu cea literară? Când mai găsiți vreme pentru a scrie poezie?*

– Despre Biserică și cenaclu am amintit anterior, de asemenea. Activitatea religioasă cu cea literară sunt ca două inimi gemene. Cum spunea un cântec vechi: „Două inimi gemene / Gemene să semene / Tainic să se-ngemene / Într-un cerc de cremene.”

La mine, poezia vine din liturghie, în sensul în care liturghia este un act de contemplație, iar la rândul ei, poezia, ca produs liturgic, este tot liturghie. Un alt fel de a liturghisi. Mesajul divin se poate comunica într-o infinită varietate de limbaje. Pentru mulți, așa cum poezia modernă e o taină, la fel și liturghia sau teologia e o taină. Unii nu o înțeleg pe una, alții pe cealaltă. Dacă nu ai experiența trăirii mistice, nu înțelegi nici poezia și nici liturghia, chiar dacă ți se pare că știi cuvintele. Una e să știi Cuvântul și alta e să te pătrunzi de El.

– *În cartea sa „Cine suntem”, Dan Puric atrăgea atenția că pierderea identității poporului nostru este cauzată de îndepărtarea oamenilor de sensul adânc al credinței și de pierderea legăturii cu Dumnezeu. Credeți că poporul român are șansa să își refacă echilibrul spiritual și cultural prin reîntoarcerea la valorile credinței ortodoxe?*

– Ceea ce tocmai am spus ne introduce în noua întrebare. Dan Puric este una din marile personalități ale înnoirii spirituale a României. Apariția vocii sale profetice în contextul degradat al culturii de azi din țară demonstrează întâi că poporul român are propriile sale resurse de renaștere și reînnoire, ca atare că rădăcinile sunt sănătoase și temeinice, și pe de altă parte că Dumnezeu trimite oameni potriviți la timpul potrivit să lucreze lucrarea Sa în lume.

Ortodoxia, oricât ar fi ea de contestată de unii (care, de altfel, sunt neglijabil de puțini – ca să o spun cu lipsă de modestie – din când în când necesară), este izvorul principal al valorilor salutare pentru echilibrul spiritual și cultural al neamului nostru. A fost prin toate veacurile și aceasta este confirmarea că este, poate fi și acum.

– *Dar echilibrul economic și stabilitatea politică a țării noastre vor putea fi redobândite vreodată? Se poate implica Biserica în această chestiune?*

– Problema echilibrului politic și economic și relația lui cu Biserica ridică o întrebare dificilă. Eu cred că dacă Biserica nu ar fi despărțită de stat, această problemă nu ar avea o asemenea anvergură ca acum.

Știu că, în unele momente ale vieții lor, și marii clerici ai Bisericii, Mitropolitul Bartolomeu Anania și pr. Gheorghe Calciu Dumitreasa, au vorbit în favoarea implicării Bisericii în politică. Așa ca în timpul Imperiului Bizantin. Acela a fost un model. Despărțirea dintre Stat și Biserică e un alt model. A funcționat acela? Da! Cum? Depinde de interpret. Funcționează acesta? Nu! De ce? Depinde de interpret.

Părerea mea este că religia și cu statul sunt sursa de valori care țin o societate în picioare. Când Statul se ridică în detrimentul Religiei, vedem ce se întâmplă. Societatea cade. Când Biserica impune valorile perene, chiar în contextul multor obstacole, sunt →

șanse mai multe de dănuire, întrucât valorile umane care vin din religie dau sănătate unei societăți, și nu cele ce vin din politică. Politica azi e una, mâine e alta, azi un partid face orice fel de compromis cu altul pentru supraviețuire, nu pentru valori, în timp ce în religie nu se întâmplă acest lucru. Poate o societate teo-centrică nu e perfectă câtă vreme e încă un sistem uman, dar șansele sunt mai mari decât în cazul opus.

Eu aș fi pentru implicarea directă, imediată și totală a Bisericii în politică pentru două motive temeinice: Biserica este națiunea, este acolo pentru binele și salvarea națiunii și nu poate sta cu mâinile în sân privind dezastrul în care aceasta este adusă de puterea politică pe motiv că Biserica nu face politică. Să facă! De ce nu?

În al doilea rând, Biserica are dreptul să aibă poziție și opțiune, ca orice instituție formată din oameni, când e vorba de vot. Biserica poate organiza un anumit tip de vot, pentru un anume partid care promite să susțină și promoveze nu înăvuierea membrilor săi, ci bunăstarea poporului întreg. Și în momentul când acest partid se abate de la programul inițial, Biserica poate, prin cererea masivă, a tuturor ori a majorității membrilor ei, impune schimbarea politică.

Acum, după revoluțiile arabe, se știe mult mai bine că o ieșire masivă în stradă, susținută cu curaj, demnitate și consecvență, reușește să schimbe guvernul.

Pentru acest lucru, nu cred că Biserica trebuie să se implice în guvern la nivelul ocupării de funcții politice, ci doar la nivelul anunțului clar și răspicat: Biserica își ia privilegiul – de drept, de fapt – de a-și coordona credincioșii în exprimarea unei alegeri politice atunci când vine vorba de votare. Iar acest privilegiu să fie exersat în mod viguros, categoric, fără compromisuri.

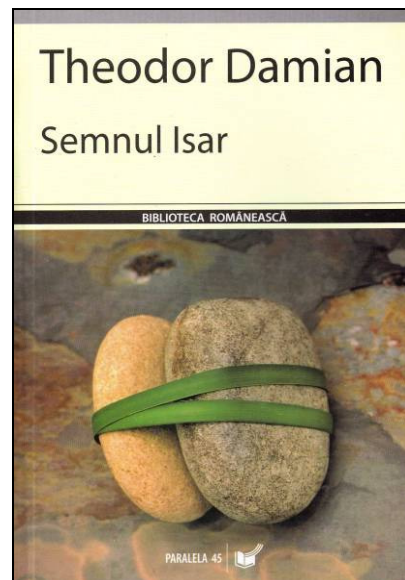
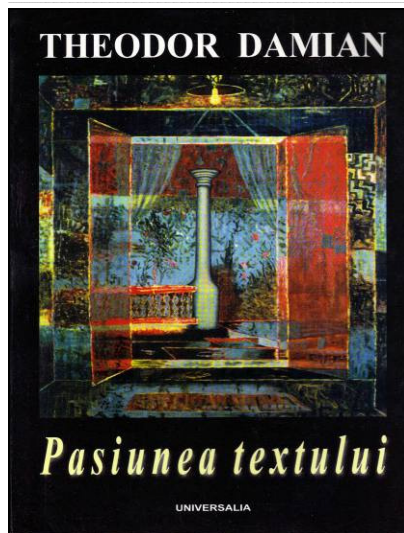
Că pot fi și în sânul Bisericii disensiuni când e vorba de opțiuni politice? Bineînțeles. Biserica are însă resurse și posibilitatea să le onoreze, să le asculte, să le analizeze obiectiv și prietenește, și chiar în sânul Bisericii, să existe o ofertă de opțiuni. Totuși, când în urma dezbaterilor aferente Sfântul Sinod ar decide cu cine votează, acest mesaj ar fi transmis tuturor credincioșilor, cu temeiurile de rigoare, fapt ce ar arăta

că Biserica nu poate fi ignorată, că ea are o opțiune și o voce politică și că ea are dreptul la o voce în cetate. Iar vocea ei ar fi „Vox populi vox Dei”.

– *Construirea de noi biserici este un semn al sporirii credinței sau un semn de bunăstare economică a unui popor? Mă refer la observația că, în perioada comunistă, românii aveau mai puține biserici, dar erau mai credincioși.*

– Construirea unei biserici este, evident pentru mine, un semn al sporirii credinței. Nu neapărat de sporire a bunăstării economice. O comparație între frecvența la biserică înainte de 1989 și după nu e greu de făcut. Din punctul meu de vedere, al experienței personale, înainte de 1989, bisericile erau pline de credincioși. Știu asta de pe vremea când eram copil și mă ducea mama, de mână, la Biserică, și era plină mereu, și apoi când, seminarist și apoi student teolog fiind, mergeam la mai multe biserici în București și în țară – și erau pline, și mai târziu, ca protopop (la Dorohoi), mergeam pe teren la cele aproape 100 de biserici din jurisdicția mea, și erau mereu pline. Dar știu, că și după 1989, bisericile au fost și sunt pline. În fiecare an vin în țară de două ori minimum și, evident, merg la biserică, în diverse locuri, și găsesc bisericile pline. Dacă asta spune cuiva ceva. Nivelul credinței participanților este imposibil de măsurat și nu ne este nouă dat să-l facem.

– *Contemporanii noștri se atașează cu înrâncenare de bunurile materiale, iar dorințele lor vizează bunăstarea financiară. Paradoxal, chiar și atunci când obțin lucrurile visate tot nu sunt fericiți. Cum*

definește ortodoxismul fericirea? Din punctul de vedere al moralei creștine, e bine să îți dorești să fii fericit?

– Întrebarea despre fericire este superbă, este filosofică, este mereu actuală. Ortodoxia nu are o rețetă a fericirii. Ea are o învățătură care poate da măsura fericirii în multiple feluri. Pentru unii, martiriul a fost fericirea supremă, adică atingerea supremă a împăcării conștiinței de sine. Pentru alții, suferința pentru Hristos în închisorile comuniste (despre care, din păcate, se scrie prea puțin în ziua de azi, și vai, martorii se duc!) a reprezentat, dincolo de orice suferință și în însăși suferință, fericirea supremă, pentru că n-au cedat torturii diabolice și pentru că au trăit sensul demnității umane până la sfârșit.

Pentru alții însă, dictonul „iubește și fă ce vrei” încă este calea spre fericirea personală, mai ales în cazul în care iubirea de care e vorba aici, este iubirea faptică, a faptei bune, prescrise de Evanghelie.

Da, e bine să îți dorești să fii fericit! Depinde ce înțelegi prin asta. O rețetă clasică a fericirii este arta de a ști să te mulțumești cu puțin. Aceasta ar fi adevărata fericire. Aceasta ar fi definiția care ar răspunde dilemei implicate în prima parte a întrebării Dvs.

– *Realitatea de azi ne demonstrează, des și acut, faptul că oamenii și-au cam pierdut frumusețea interioară. Cum s-ar putea ameliora această situație? Există vreo șansă pentru ca oamenii să devină mai buni, mai iubitori?*

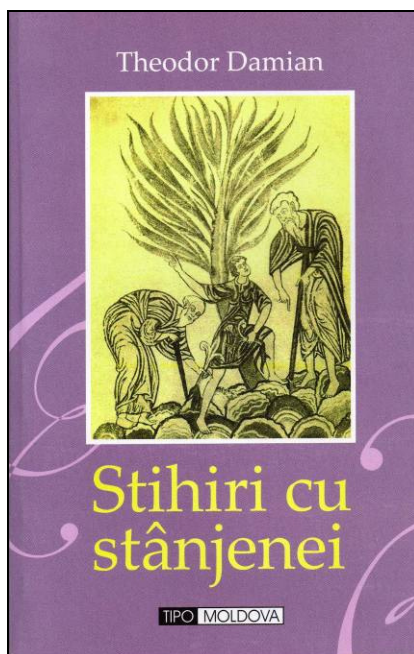
– Problema frumuseții →

interioare este cea mai importantă întrebare a oricărei filosofii. Nu este nimic mai valoros decât frumusețea interioară. Dacă filosofia vechilor greci (pelasgo-traci de fapt) se centra pe marile valori ale binelui, frumosului și adevărului, filosofia creștină se bazează, la nivelul ideii de frumusețe, pe doctrina creației omului după chipul lui Dumnezeu. Frumusețea supremă. O spunem noi, ortodocșii, la slujba înmormântării: „Chipul slavei Tale celei negrăite sunt, deși port rănilor păcatului”. Cu alte cuvinte, frumusețea divină e-n noi, orișicum. Totul e să o realizăm. Să o conștientizăm. Dacă trecem prin viață ca găscă prin apă, în care caz, nu noi trecem, ci curentul ne duce (cum observă N. Iorga), atunci nu mai suntem cine am fost meniți să fim. Dar dacă trecem prin apă și „marea vieții” înotând cu propriile noastre forțe, conștientizând momentul, trăind clipa, atunci avem șansa să realizăm de ce suntem așa cum suntem, să realizăm într-un moment de contemplație și revelație că suntem chipul lui Dumnezeu, frumusețea supremă, atât după filosofii laice precristine, cât și după cea creștină.

Pentru ca oamenii să devină mai buni și mai iubitori, cred eu, ar trebui să se orienteze după filosofia care promovează aceste valori în sensul cel mai solid, total, intens, al cuvântului. Și la o analiză comparată a marilor religii – contemporane, să zicem, – creștinismul se evidențiază din acest punct de vedere, fără concurență. A iubi pe aproapele ca pe tine însuși, a iubi pe cel ce te urăște, a muri pentru cei ce te răstignesc și a-i ierta, aceste precepte nu au egal în nicio altă religie. Desigur, că oamenii pot deveni mai buni și mai iubitori în multe feluri. Dar la o atentă analiză comparativă a religiilor din acest punct de vedere, se pare că jertfa Mântuitorului pe cruce, ca model de viață umană, rămâne imbatabilă.

– Am avut mereu încredere în rolul terapeutic al lecturii și am afirmat că în preajma cărților ne facem mai înțelepți și mai înțelegători. Credeți că poezia mai are azi o funcție curativă?

– Da, mai cred, și încă tare, în funcția curativă a poeziei, de aceea am scris și scriu. Și bineînțeles că, vorbind despre acest lucru, trebuie să precizăm: curativă pentru cine: scriitor sau cititor? Pentru scriitor,

fără doar și poate, în afară de cazul în care unul se joacă dadaist cu creionul pe hârtie, dar poate, chiar și acolo, sau poate chiar fără conștientizarea autorului, există un aspect curativ.

Iar pentru cititor, evident, depinde de lungimea de undă. Nu fiecare este pe aceeași lungime de undă cu fiecare.

Deci, dacă o poezie place unora, pentru aceia ea poate fi terapeutică. Deși nu necesarmente. Dar poate fi. Poezia nu cred că trebuie să aibă pretenții de atotvindecătoare. Dacă vindecă pe unii, și nu necesarmente „vindecă”, ci dacă îi crește pe unii interior, câtăuși de puțin, scopul ei este atins.

– În final, vă mulțumesc din suflet pentru amabilitatea de a vă prinde în acest dialog și vă invit să transmiteți cititorilor câteva cuvinte sau un îndemn.

– Și eu vă mulțumesc pentru amabilitatea de a-mi fi solicitat un asemenea interviu și doresc ca cititorii lui să afle în el sămburele unei noi dimineți, un impuls spre lectură și reflecție, spre descoperirea de sine și apropierea de cei din jurul lor.

Apropierea de sine trebuie mereu pusă în balanță cu apropierea de cei din jur, pentru a nu se cădea în egocentrism, dar nici în auto-neglijență.

Ce frumoasă e literatura!

ȘI TOTUȘI...

Ochiul meu pătrunde genunea și-și face sălaș în pântecul ei acolo unde izvorăște miere și lapte și ești aproape și nu poți să bei și totuși

NU PUTEM CUMPĂRA ÎNVIEREA

Toți avem nevoie de Înviere pentru că toți suntem în captivitate egipteană pentru că toți trăim în preajmă cu îngerul întunericii cu frica de aripa lui grea ce amenință pe întâii noștri născuți pe ceilalți născuți ai noștri pe noi înșine
Toți avem nevoie de Înviere pentru că toți trăim cu faraonul în spate înghesuindu-ne înspre imposibila mare

Unde vom fugi de mânia cea dinapoi?
Și iată marea cea imposibilă devine posibilă iată valurile-i tulburi despicându-se încătușat iată Paștile înaintea noastră și noi în Paști de la moarte la viață de la ură la dragoste de la noi la Dumnezeu de la mine până la tine topind gheața în care eram ținuți dezghețând cuvântul din inimă și pe Dumnezeu din cuvânt.

12
De la etajul patru al spitalului văd lumea altfel are gust bun și amar numai vârfurile copacilor mulți și distanța de cer diferită e cald afară pesemne ca-n mormântul nestricăciunii cine a mai auzit de un mormânt al nestricăciunii ce taină este aceasta numai cel ce trece prin moarte va ști prin Marea Roșie fundul adâncului primitor ca pod ce freamătă la trecerea ta de la moarte la viață cu frica în spatele tău și cu cutremur în față

THEODOR DAMIAN

Vatra veche dialog MATEI VIȘNIEC

**Exista o vreme când
dramaturgilor li se spunea
„poeti”⁴**

– Voi începe printr-o pledoarie la libertate, libertatea unui scriitor – în acest caz, a dumneavoastră – de a nu aparține unei mișcări, unui curent, unei tipologii. Totuși, mai toți criticii literari se încapățânează să vă încadreze în ceea ce au numit „absurd postmodern”, deși între teatrul Domniei Voastre și cel absurd apare o ruptură fundamentală, mă refer aici la substanța personajelor, care sunt departe de ceea ce Ionesco numea uber-marrionettes, la resurrecția limbajului teatral, la lirismul subtil care transpare de dincolo de textul dramatic. Simțiți că sunteți parte dintr-un curent, dintr-o mișcare, dintr-o generație?

– Mărturisesc că am suferit uneori de grăbitele catalogări ale teatrului meu. Fac parte din generația '80, fără îndoială, și am crezut în vocația poeziei de a rezista împotriva spălării pe creier. În rest, cum bine ați observat, din comoditate analitică, mulți mă plasează în tot felul de categorii, începând cu cea „post-absurdă”. Din punctul meu de vedere, fac parte din categoria celor care s-au luptat cu ei înșiși cu disperare, ca să-și găsească un stil propriu.

– Povesteți de multe ori cu plăcere despre perioada în care ați locuit în București, despre Cenacul de luni. Există și la Paris o grupare căreia să simțiți că îi aparțineți în aceeași măsură?

– Da, fac parte dintr-o asociație care se numește *Ecrivains Associés de Théâtre* (EAT) și colaborez la revista *Billet des Auteurs de Théâtre* (BAT).

– În istoriile literare, la capitolul Dramaturgie al generației

'80 apare doar numele „Matei Vișniec”. Cum credeți că se explică lipsa altor dramaturgi în rândurile optzeciștilor?

– Nu știu cum se explică. Rămâne să cerceteze critica literară. Eu am fost singurul membru al generației '80 care a scris serios teatru.

– Am întâlnit undeva o afirmație care mi-a stârnit zâmbetul: „Idolul lui Matei Vișniec a fost Samuel Beckett”! Citindu-vă, nu am avut senzația că ați avea idoli, sau cel puțin nu l-aș alege pe Beckett. Totuși, trebuie să vă întreb: mai aveți modele literare sau vremea lor a trecut și acum vă raportați doar la scriitorul Matei Vișniec?

– Nu am avut idoli, dar mi-au plăcut mult în viața mea Kafka, Dostoievski, Oscar Wilde, Poe, Hemingway, Urmuz, Blecher, Michel Tournier... Mi-am construit o familie de artiști din care au mai făcut parte Dali, Fellini, Giacometti...

– Pentru că am intrat în zona afinităților, dacă, la fel ca în Orașul cu un singur locuitor, ați trăi sub teroarea cifrei 1 și ar trebui să alegeți doar o carte, un fragment muzical, o lucrare plastică, un film... Ce nume ar purta?

– Dostoievski.

– Nichita Stănescu spunea într-un interviu: „Dacă n-aș crede în mesajul meu literar nu aș scrie... Cred foarte mult în talentul și în vocația mea”. Matei Vișniec crede în talentul și în vocația sa?

– Absolut, am crezut întotdeauna că am ceva de spus.

Foto: În poarta casei din Rădăuți

– Voi încerca să refac Drumul către teatru al poetului îndrăgostit în taină de preafrumoasa Makta, pentru că, în viziunea mea, preafrumoasa Makta este poezia și, asemenea oricărei mari iubiri, ea va face întotdeauna, structural, parte din omul Vișniec. De multe ori simt că nu ar trebui să notez „dramaturgul Matei Vișniec”, ci „poetul Matei Vișniec, cel care scrie teatru și proză”. Vă identificați cu vreuna dintre aceste sintagme?

– Exista o vreme când dramaturgilor li se spunea „poeti”. Dacă mergeți să vedeți mormântul lui Shakespeare la Stratford, veți putea citi pe placa de marmură „aici doarme somnul de veci poetul William Shakespeare”. Nu pot concepe în orice caz ideea de scriitură dramatică fără o dimensiune poetică.

– Îmi scriați că ați crezut mereu în vocația poeziei de a rezista împotriva spălării pe creier. Citez câteva versuri din volumul *Înțeleptul* la ora de ceai: „Sunt singur sub talpa monstrului acum / mă pot gândi liniștit la o mulțime de / lucruri pot respira în tăcere // pot înjura pot minți...” (Talpa). Cum reușeau asemenea texte să scape ochiului cenzurii? Existau și minți deschise printre cenzori sau, dimpotrivă, incapacitatea lor de a sesiza subtextul ducea la publicarea acestor poezii?

– Exista o mare complicitate cu directorii de edituri și de reviste. Mii de astfel de poezii erau publicate, totuși.

– Putem vorbi, în cazul dumneavoastră, de mai multe vârste ale creației? Vedeți o ruptură între piesele scrise înainte de '90 și cele ulterioare?

– Da, pot vorbi de mai multe vârste. Mai nou am scris piese cu caracter istoric sau piese despre Cehov, Cioran, Ionesco...

– Mulți dintre scriitorii ajunși la ceea ce s-ar putea numi maturitate artistică au tendința de a-și renega creațiile anterioare – Cioran este, poate, cel mai cunoscut exemplu. Cum vă priviți acum piesele scrise înainte de 1989? Vă întreb asta pentru că, într-un articol mai vechi, Alex Ștefănescu afirma că atenția care li se acorda în lumea literară și artistică acestor piese „se datora mai mult calităților de mărfuri procurate la negru decât valorii propriu-zise”.

– Nu, absolut niciuna din piesele mele din tinerețe nu este în situația de a-mi provoca îndoieli. →

CĂTĂLINA POPA

⁴ Fragmente din corespondența cu scriitorul, desfășurată în perioada 22 aprilie-9 august 2011.

Nu reneg absolut niciuna.

– Pentru că am adus vorba de 1989, vă amintiți momentul în care ați aflat că a început revoluția din România? Unde vă aflați și cum ați primit vestea? Ce așteptări aveți atunci de la această turnură pe care a luat-o istoria?

– Eram la Paris, ascultam informațiile, mă vedeam cu personalități din diaspora. Mi-a părut sincer rău că am „ratat” această revoluție. Iar în aprilie 1990, m-am dus în România (cu un „sauf-conduit”, pentru că aveam pașaport de refugiat) și mi-am văzut prima piesă care mi se monta, la Piatra Neamț, *Bine, mamă, da’ ăștia povestesc în actu’ doi ce se-ntâmplă-n actu’ întâi*, pusă în scenă de Nicolae Scarlat.

– Cum i-ați descrie România de acum unui român plecat înainte de 1989, care păstrează doar amintirea prerevoluționară a țării sale?

– O țară cu multe dureri, cu schimbări spectaculoase dintre care multe în rău, cu o ofensivă incredibilă a dimensiunii religioase, cu pierderea multor repere vechi... România nu a reușit să transforme cei douăzeci de ani, care au trecut de la revoluție, în civilizație.

– Într-un alt interviu, povesteți că încercați să nu vă abateți de la obiceiul de a scrie câte puțin în fiecare zi. Sunteți un „truditor” al cuvintelor, reveniți iar și iar asupra fragmentelor redactate sau, dimpotrivă, scrieți cu mare ușurință?

– Scriu cu ușurință în românește, scriu cu ușurință teatru în franceză, mă chinuie însă operațiunea de translație a unui text dintr-o limbă în cealaltă.

– S-a vorbit de comicul din teatrul lui Matei Vișniec, iar câteva piese au fost catalogate drept comedii (spre exemplu *Dar* cu violoncelul ce facem? sau *Istoria comunismului...*). În ce mă privește, am perceput mereu o componentă tragică atât de puternică, încât aș plasa teatrul Domniei Voastre mai mult sub semnul amărăciunii, decât sub cel al râsului. E adevărat însă că fiecare cititor/spectator poate interpreta o piesă prin prisma propriei sensibilități și întotdeauna cele două măști vor continua: una să râdă și cealaltă să plângă... Cum vedeți teatrul, ca pe o modalitate de a trezi spectatorul, de a-l confrunta cu propriile angoase și cu absurdul

lumii în care trăiește, de a-l face să ia atitudine sau, dimpotrivă, rolul teatrului este să vindece, să ocrotească privitorul de grotescul mundan, să îi deschidă o fereastră spre fericire?

– Nu mai știu ce să răspund... Nu este un teatru planetar ce se întâmplă acum cu scandalul Dominique Strass-Kahn⁵?

– Suntem cu toții dezamăgiți de acest „teatru planetar”... Se pare că viața adevărată s-a mutat în sala de spectacol, iar farsa a trecut în stradă... Țineți un jurnal de idei sau de însemnări zilnice? V-ați gândit să îl publicați?

– Nu țin jurnal, notez doar idei într-un carnet, scriu poeme... Exclud ideea oricărei publicări.

– Ce se află acum pe masa dumneavoastră de lucru: pagini de teatru, de poezie sau de proză?

– Termin un roman pentru toamna aceasta, în românește, se numește *Dezordinea preventivă*.

⁵ Extras dintr-un e-mail primit în preajma datei de 14 mai 2011, când Dominique Strauss-Kahn, directorul Fondului Monetar Internațional, a fost arestat pe aeroportul internațional John F. Kennedy din New York, sub acuzația de tentativă de viol asupra unei cameriste din hotelul unde era cazat. Scandalul a ținut primele pagini ale ziarelor din Franța și din SUA.

Campanie electorală

Domnule senator
grupul nostru de ziariști
ține să vă felicite călduros
pentru succesul pe care l-ați avut
în campania electorală
și vă roagă să-i acordați
câteva minute
mai întâi ne-ar interesa să știm
ce este materia
și câte forme de existență are
apoi am dori să cunoaștem
care este raportul dintre spirit și corp
și dacă infinitul
poate fi intuit în natură
iar la sfârșit dacă puteți
spuneți-ne câteva cuvinte
despre frunza de vișin

Schițe pentru o tăcere perfectă

În sala de așteptare e liniște o
monedă se rostogolește pe ciment
păianjenul pândește din difuzorul
gării haina plină de pete atârână
singură în cuier
trenul oprește un singur minut
călătorul nebun se apropie de mine
și mă fotografiază plângând
câinele gol
dă târcoale mărului gol

La vederea animalului

S-au bucurat cu toții la vederea
animalului
au aprins focuri și au dănuțit
și s-au bețit toată noaptea
și nimeni nu s-a uitat mai îndeaproape
la uriașul animal
nimeni nu s-a uitat la ochii săi sticloși
și la dinții săi atât de albi
și la fruntea sa ușor lovită într-o
margine
au răcnit acolo toată noaptea și s-au
destrăbălat și nu s-au uitat deloc
la cele două braț subțiri și la coatele
însângerate și la genunchii însângerați
ei doar s-au bulucit sub steaua
nemuritoare
au adus daruri și le-au presărat pe stânci
au răvăși cerul cu privirile lor
și la cele două aripi imense
nici o dată nu s-au uitat.

MATEI VIȘNIEC

Omul deplin

„Tendința spre sublim a gândirii, dar mai cu seamă a simțirii românești s-a întruchipat în opera poetică a lui Eminescu, cum stejarul se întruchipează în propria lui sămânță” – scria Nichita Stănescu cu mai bine de un pătrar de veac înainte, într-una dintre „Respirările” sale.

Despre Eminescu s-a scris o bibliotecă, începând, dacă vreți, cu gestul maioreșcian de a prinde între coperci ca între aripi de înger primele sale poeme, dar continuând cu binecuvântarea viitorului prim patriarh al României, Miron Cristea, care a deschis cartea scripturilor credinței sale cu o teză de doctorat despre Eminescu, prima lectură academică, cu care a început înțelegerea lui Eminescu, asupra căruia s-au aplecat critici și istorici literari, cercetători, cititori în stelele poeziei, câți n-a avut niciun alt scriitor român de la origini și până în

prezentul literaturii române și nici degrabă nu o să fie altul.

Dincolo de mitizări și demitizări, dincolo de superlative și contestări, Eminescu trebuie citit. „Să ne apropiem de Eminescu sărutându-i versul.”

Nu ne putem despărți de Eminescu înainte de a-l întâlni. A-l întâlni cu iubire și nu cu îngâmfare postmodernă, a-l (re)descoperi ca pe o Americă, necunoscută și plină de surprize, a-l descoperi ca pe un nou pământ în care să poată fi pusă sămânța bună a înțelegerii unei poezii și a unui timp al poeziei. Nu trebuie citit Eminescu raportându-l la ce s-a scris după el, ci raportându-l la el însuși, la lumea pe care a cuprins-o cu înțelegerea și simțirea sa. Iar pentru cei care se cred sătui de Eminescu și de etichetele puse pe scrisul său, n-au decât să-și asume rețeta lui Nicolae Manolescu: „Trebuie să avem, mai întâi, curajul de a ne despărți de Eminescu, dacă dorim să-l regăsim, să-l apropiem, să-l facem contemporan”.

Eminescu nu trebuie citit doar la aniversări și comemorări, el trebuie să fie lectura noastră cotidiană, dezinhăbată de prejudecăți și trufii cabotine. Nu e nevoie de morgă hermeneutică, ci de vibrație a inimii. Eminescu nu trebuie absolutizat, reliefurile poeziei sale cunoaște toate înălțimile. Nici geniile nu scriu capodopere în fiecare zi.

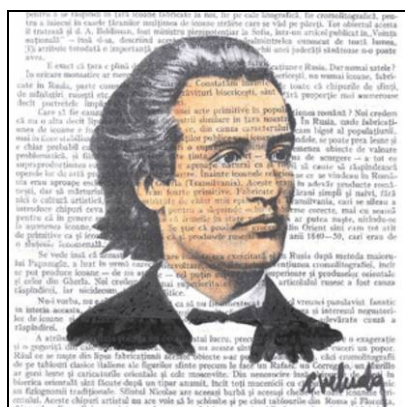
„Omul deplin al culturii române” (C. Noica) are nevoie de „cititorul deplin al culturii române”, nu doar de cititorii de manuale școlare sau din rațiuni didactice, profesionale.

NICOLAE BĂCIUȚ

Eminescu-romancier

-Naturi catilinare-

Poezia „Fantasma” mi-a fost stârnită de interesul a spune ceva de mult uitat și controversat despre „romanul” lui Eminescu la sedința festivă de premiere a poeziilor care nu-și publicaseră încă un volum. Aceasta s-a întâmplat pe 16 iunie 2000 la Casa de Cultură „Mihai Eminescu” în cadrul „Orizontului literar Amurg Sentimental”. Înainte de această dată, toate gândurile mele se îndreptau spre proza eminescină și mi-am adus aminte de proiectul poetului mărturisit lui Iacob Negruzzi în 1871 cu privire la scrierea unui roman care să poarte titlul „Naturi catilinare”. Desigur, Eminescu nu a scris niciun roman, totul a rămas sub formă de proiect sau unele fapte le-a dezvoltat în „Geniul pustiu”, Sărmanul Dionis”. Pe scurt, aș vrea să amintesc că la publicarea „Geniului pustiu”, ediție îngrijită de Ioan Scurtu în 1904, a dat câteva replici acide, atrăgându-i atenția editorului că nu trebuie să „scociorâm” în scrierile poetului dacă el însuși nu le-a publicat. De asemenea, Eugen Lovinescu fiind pe aceeași idee cu G. Ibrăileanu încearcă

să scrie o mistificare în gen romantic, în care Eminescu ar fi scris un roman: „Cu idealul artistic la care am ajuns nu pot crede să fi scris vreodată un astfel de roman”.

După o sută și mai bine de ani, mă simt ca și poetul atunci de titlul pe care-l dorea să-l dea scrierii „Naturi catilinare”. Este oare Eminescu un „Homo bifrons”, un ciceronian, cu fruntea poetică pe deoparte în „Geniul pustiu” și o frunte lucidă, gazetărească, politică și ziaristică? De ce naturi catilinare? Știm cu toții din „Arta retorică la Cicero, Portretistica” cine era Catilina, un nobil care se trăgea chiar din familia Sergia, urmaș al lui Enea. Așa cum spunea Cicero era (animus

audax) feroce (animus ferox), Catilina și-a omorât fratele, a fost suspectat de a-și fi omorât propriul fiu. De asemenea, și-a sugrumat cumnatul. Catilina, așa cum spune Sallustius în „De conjuratione Catilinae”, a fost unul dintre executorii cei mai nemiloși pentru a-l răzbuna pe Sylla în serviciul căruia se pusese el însuși. Tot ceea ce făcea Catilina era în scopul de a se îmbogăți și de a jefui. Fiind în provincia Africa, el cerea impozite mai mari decât trebuia. Catilina era un simulator și disimulator, capabil să-și ascundă viciile. Dornic de a pune mâna pe republică, se folosește de momentul când Pompei este reținut în Orient, iar aristocrația se făcuse stăpână pe tot. Excesul de proprietate aduce corupția. Dominația lui Sylla o amplifică, iar Roma este pradă tuturor viciilor. În această cetate coruptă, Catilina câștigă de partea sa cetățenii mai depravați, în special tineri, care se dedau la lucruri îngrozitoare de rușinoase, el însuși dând exemplu tuturor dezordinilor. După ce îi câștigă pe tineri la crimă, Catilina consideră că este momentul oportun să răstoarne „Statul”. Conspirația este descoperită. →

ELENA BACIU

Cicero, în vremea aceea, fiind numit consul, încearcă să-i prindă pe conspiratori, deși el însuși era căutat pentru a fi omorât de aceștia. Cicero convoacă Senatul. Tot orașul rămâne consternat. Însuși Catilina, marele disimulador, vine în Senat la 8 noiembrie 63 î.e.n., dar este primit de Cicero cu un discurs vehement (*Prima catilinară*). În decembrie, după catilinarele II, III, IV, sunt prinși și executați principalii partizani ai lui Catilina. Este momentul să spunem că și unele femei, cum ar fi Sempronia, au fost alături de Catilina, care moare în Etruria, unde armata senatorială înfrânge bandele conspiratorului. Din cele expuse mai sus, ne dăm seama ce presupune o natură catilinară, o natură sfâșiată, inconstantă. Natura catilinară nu poate recunoaște binele de rău, dar nici adevărul.

Poate așa a gândit și Eminescu, care uneori este ciceronian când vede această natură umană decăzută, consecventă în regres și dezordine într-o perioadă de tranziție cum este revoluția din Transilvania, prezentată în „Geniu pustiu” sau în articolele sale de la *Timpu*l”.

Toma Nour e o natură catilinară, revoltată, uneori dezorientată, nu-i este străină crima. Dar el este un patriot. Atitudinea sa antitetice reprezintă idealul romantic al celui dornic de dreptate. De asemenea, Ioan este și el catilinar, dar și ciceronian căutând drumul dreptății, al adevărului. Catilinară este și Poesis cu cele două fețe ale dragostei ei, mai întâi pură, apoi vândută. Cicero apare ca un Archaeus eminescian, el fiind deținătorul aceluia „humanitas” într-o „lume ca teatru” și o „lume pe dos”. Romanul nescris al lui Eminescu poate fi bănuț din celelalte proze. Putem aminti viețile paralele din „Sărmanul Dionis”, Dan și Dionis. Lumi paralele și antinomice sunt, așa cum am amintit mai sus, în „Geniu pustiu”: „Naturile cele tari dorm mult înainte de o catastrofă” – menționează autorul.

Și Făt-Frumos din lacrimă poate fi o natură catilinară. El pornește în lume cu gândul de răzvrătire, de a învinge pe dușmanul tatălui său. Până la un punct, el este fiul urii, deși cealaltă față ne arată că el s-a născut din lacrima Maicii-Domnului, când Dumnezeu încă umbla pe Pământ.

Amestecul de însușiri și scăderi pe care ciceronianul Eminescu ni le

prezintă poate fi observat în catilinarele patriotismului exprimate în „Doina” și „Scrisoarea III”.

Scepticismul, simularea, disimularea, cu un cuvânt „lumea ca teatru” poate fi prinsă într-o catilinară filosofică cum este „Glossă”.

Oare femeia din „Venere și Madonă” nu este tot o natură catilinară? Venera este simbolul degradat al iubirii, este simbolul catilinar al femeii comune.

Eminescu vorbea de epoca de tranziție până la formele fără fond. Naturile catilinare sunt țintele articolelor poetului. Eminescu este un Cicero care acuză toate viciile, dar, în același timp, este și catilinar tocmai pentru dominanta sa acuzatoare. De asemenea, Cicero este catilinar pentru dominanta caracterului său care este conștiința superioară asupra obiectului.

În iariistica sa, cât și prin cele expuse mai sus, Eminescu este arhetipal ciceronian din punct de vedere al concepției și superiorității, iar catilinar, prin rostire, prin acuză.

La sfârșitul acestui demers, cititorul se poate întreba: Nu a existat oare nicio elaborare a proiectatului roman și care, probabil, s-a pierdut? Nu, nu a existat, deoarece nu numai primele elaborări, ci întreaga operă se constituie hrănindu-se din ideea originară a imaginarului, cristalizată încă din anii tinereții, potrivit căreia geniului, de care el era conștient că-l posedă, îi conferă o perspectivă clasică ciceroniană față de naturile catilinare aflate însă sub semnul creației romantice prin opoziția Ideal-Real, opoziție care-i structurează toate nivelele gândirii poetice, viziune, compoziție, stil. Natura superioară a Geniului față de realitate coincide cu ipostaza ciceroniană față de naturile catilinare deținătoare ale umanului și inumanului, ale valorilor și nonvalorilor din om.

Pierre Bouillon, *Copilul și soarta*, 1801

Sânziana Batiște
Schită de portret realizată de A.M.

MÂINILE

Sufletul meu își rotește oglinzile înalt
să-i cuprindă făptura toată în apa lor
iar eu vă privesc
mâinile mele

Voi nu-i știți acolada sprâncenelor
voi nu-i cunoașteți zbaterea pleoapelor
nici conturul zâmbetului
nici adâncitura umărului
nici linia vieții înscrisă în palmă

Parcă ați vrea să modelați aerul
mâinile mele
parcă dansați
parcă ați vrea să zburați

Mă lipesc de podea
pândind o răsuflare ascunsă
un gând nerostit

Dar
mi-e milă de voi
mâinile mele

PIATRĂ

Mă desprind de mine ușor
plutind pe trepte de aer
urc absorbită de bulboanele visului
ce răstoarnă în noi
trupuri de îngeri bezmetici

Dar respirația mă trădează
cad
mă rostogolesc treaptă cu treaptă
în iarbă
printre pietre

Sunt piatră ghemuită în sine
surzând cu toți porii
cerului
vorbitor
de lumină

SÂNZIANA BATIȘTE

ANUL CARAGIALE

Teatrul lumii pe scena teatrului. Niveluri de realitate (și ficțiune) în O scrisoare pierdută

(fragmente dintr-un studiu monografic)

Că d. Nae Cațavencu este și el un practician și un profitor al realității fictive, alături, de exemplu, de rivalul său permanent, Farfuridi, probează, în cel mai elocvent mod, celebra scenă a discursurilor de la întrunirea politică din Actul III. Nu se poate să nu se observe că, în progresia lor încă lentă, construcția și funcționarea ansamblului ficționalității, care este un întreg univers, tind gradat și logic spre culminația din actul al III-lea al piesei. Aici se situează punctul de vârf al tensiunii dramatice, de la care începând sensurile nu mai sunt decât descendente; iar faptul că progresiva creștere a conflictului culminează cu o confruntare fizică, o bătaie ca atare între opozanți, arată încă mai limpede felul în care dramaturgul și-a conceput diagrama proiectului său.

În fapt, strict de construcție dramatică, această scenă, care se confundă cu un întreg act, reprezintă una din cele mai puternice invenții dramaturgice ale autorului ei, cu atât mai puternică și mai prețioasă, cu cât se bucură și de privilegiul unicității. În adevăr, având rolul de a induce sensuri cruciale ale piesei, scena întrunirii electorale din actul III, spre deosebire de astfel de asemenea mijloace predilecte din teatrul lui Caragiale, cum ar fi scrisoarea sau ziarul, se înfățișează numai o singură dată; numai o singură dată, mesajul ia forma scenică a unui discurs, a unei cuvântări adresate direct, prin viu grai, unui public. Discursul vine astfel să îmbogățească și să diversifice gama de mijloace scenice prin care se scoate în evidență o anume componentă dramaturgică și este introdus în scenă cu preparative speciale și salutat cu evidentă subliniere; de fapt, atât schița scenografică imaginată de autor, cât și organizarea scenică și desfășurarea ei construiesc sugestia unui spectacol, a unei ficțiuni teatrale conținute în alt spectacol, în ficțiunea de bază, cuprinzătoare: „Teatrul înfățișează sala cea mare a pretoriului primăriei,

un fel de exagon din care se văd trei laturi. [...] Partea din stânga până la ușa ‘Arfivei’ este despărțită de scenă cu un grilaj de lemn acoperit cu perdeluțe de chembrică verde. Lângă grilaj, la stânga, în scenă, este o estradă pe care sunt așezate masa și jețul prezidențial. Înaintea mesei, puțin mai jos, este tribuna. Pe masă sunt două candelabre, hârtie și un clopoțel. Pe tribună, o sticlă și un pahar de apă. De partea dreaptă sunt bănci dese și scaune; sub estradă, asemenea. Peste tot sunt bănci și scaune, afară de o cărare lăsată liber de la ușa de intrare din fund spre mijlocul scenei, pe unde vine și se duce lumea. Pe pereți, câteva lămpi atârnată în cuie.” Trahanache, președintele ședinței și directorul de scenă, salută astfel discursul lui Farfuridi: *Stimabilă, onorabilă adunare. După discursul important, pe care l-a ținut respectabilul nostru concetățean și avocat d. Farfuridi...* Iar Cațavencu își cere „cu [falsă] modestie”, rându-l la cuvânt: *D-le președinte, vă rog, cerusem și eu cuvântul...*

Despre aceste unice texte dramaturgice s-a remarcat, și pe bună dreptate, atât faptul că sunt o colecție de enormități, de non-sensuri și de gogomării, cât și acela că se deosebesc printr-o nuanță vizibilă: pe lângă toate acestea, discursul lui Farfuridi pare de orientare legitimistă și conservatoare, pe când cel al lui Cațavencu trădează porniri radicale și activiste. Nu ne putem refuza deliciul de a le cita încă o dată; deci ia cuvântul Farfuridi: *După ce am vorbit dar din punctul de vedere istoric și din punctul de vedere de drept, voi încheia, precum am zis, cât se poate mai scurt. [...] La anul una-mie-opt-sute-două-zeci-și-unu... fix... [...] Ce ziceam dar? La 1864, vine, mă-nțelegi, ocaziunea să se pronunțe poporul printr-un plebiscit... Să vedem însă mai înainte... să ne dăm seama bine de ce va să zică... de ce este un plebiscit... [...] Când zicem dar 64, zicem plebiscit, când zicem plebiscit, zicem 64... Știm, oricine dintre noi știe ce este 64, să vedem ce este plebiscitul... [...] Atunci, iată ce zic eu, și împreună cu mine trebuie să se zică asemenea toți aceia care nu vor să cază la extremitate [...], adică vreau să zic, da, ca să fie moderați... adică nu exagerațiuni!... Într-o chestiune politică... și care, de la*

care atârnă viitorul, prezentul și trecutul țării... să fie ori prea-prea, ori foarte-foarte... [...] încât vine aci ocazia să întrebăm pentru ce? ... da... pentru ce? Dacă Europa... să fie cu ochii ațintiți asupra noastră, dacă mă pot pronunța astfel, care lovesc soțietatea, adică fiindcă din cauza zguduiriilor... și... idei subversive... [...] și mă-nțelegi, mai în sfârșit, pentru care în orice ocaziuni solemne a dat probe de tact... vreau să zic într-o privință, poporul, națiunea, România... (cu tărie) țara în sfârșit... cu bun-simț, pentru ca Europa cu un moment mai nainte să vie și să recunoască, de la care putem zice depandă... [...] precum, - dați-mi voie - [...] precum la 21, dați-mi voie [...] la 48, la 34, la 54, la 64, la 74 asemenea și la 84 și 94, și eșetera, întru cât ne privește... pentru ca să dăm exemplul chiar surorilor noastre de ginte latină însă! [...] Dați-mi voie! Termin îndată! Mai am două vorbe de zis. [...] Iată opinia mea. [...] Din două una, dați-mi voie: ori să se revizuiască, primesc! Dar să nu se schimbe nimica; ori să nu se revizuiască, primesc! Dar atunci să se schimbe pe ici pe colo, și anume în punctele esențiale... Din această dilemă nu puteți ieși... Am zis!

În general, acest discurs a fost taxat ca o mostră superior ilustrativă de nonsens, ceea ce, fără nici un dubiu, și este. Numai că, acceptând această calificare atât de descalificantă, suntem datori, din respect pentru caracteristicile și conținutul obiectiv al textului său, să reactualizăm câteva mai vechi observații. Astfel, este fără dubiu că poziția politică exprimată de Farfuridi prin discursul său este una moderat conservatoare; apoi că →

MIRCEA TOMUȘ

→gândirea politică întruchipată în discurs deține câteva procedări constante, cum ar fi raportarea la Europa, conștiința vie a relației de interdeterminare dintre politica europeană și cea locală; în fine, o anume concepție despre ciclicitatea evenimentelor istorice, concretizată într-o cvasimistică a numerelor și datelor, care ajung să se substituie evenimentelor ca atare și să dea o altă față, alcătuită din cifre ori seriale de cifre, a fenomenului istoric. La toate acestea suntem obligați să mai adăugăm o remarcă generală: caracterul dialogic al rostirii discursive; oratorul, ori cât de prăpăstios ar bate câmpii, nu vorbește de unul singur, numai pentru sine: el să vorbească, el să se audă și tot el să înțeleagă, cum ar fi de presupus, în mod logic, în cazul unui nonsens categoric și total. În realitatea scenică dată, Farfuridi are un auditoriu sensibil, care îi trăiește discursul, ascultându-l; sala freamătă, presimte anumite turnuri sau volute retorice și nu numai retorice, le așteaptă și le întâmpină, intră în dialog cu oratorul, îi servește replica, uneori chiar înainte de încheierea frazei sau a ideii, ceea ce înseamnă, nici mai mult nici mai puțin, că discursul său este receptat, că el este, în ciuda aparenței de nonsens, o comunicare reală între două părți, care au nu numai termeni comuni, dar chiar un limbaj întreg și coerent comun, prin care se pot înțelege. Dar, întorcându-ne din nou la aparența de incomunicabilitate noțională a textului și admitând-o, înseamnă că o astfel de situație, de comunicare prin non-comunicare, neputând fi un nonsens, pentru că nu este, pentru că părțile comunică între ele, nu poate fi explicată decât prin situația cu totul specială că cele două părți care comunică prin non-comunicare se află, se complac și funcționează conștient în același univers fictiv. În bună măsură, în ce-l privește pe Farfuridi și aliații săi politici, atât Brânzovenescu cât și, mai ales, Zaharia Trahanache, acest lucru ne era cunoscut deja. Dar pe lângă reacția intelectuală, chiar dacă, uneori ostilă, a sălii, în care erau, desigur, partizani din ambele tabere, iată-l chiar în scenă pe Cațavencu, dialogând, indirect, dar dialogând cu Farfuridi, acceptându-i deci termenii și limbajul, ca punți de comunicare, chiar dacă îi respinge ideile: *Ei, cum*

*să-l trimeți în Cameră, nene, pe stimabilul? Nu zic, are ideile, opiniile lui – și eu respect ideile, numai să fie sincere, și el e sincer, n-ai ce-i zice, - respect la orice opiniune!... Dar să-ți vie stimabilul cu idei învechite, cu opiniuni ruginite, și să te sperie mereu cu Europa, cu zguduiri, cu teorii subversive... asta nu mai merge... Astfel de opiniuni nu le respect, să-mi dea voie să-i spui... Dar cercul comunicării limbajului lui Farfuridi este încă mai larg; intervine învățătorul Popescu: *Nu, uite ce susține Farfuridi, n-ai înțeles; susține că adică după istorie – d-aia se teme el de zguduiri – nu trebuie să dăm exemplu rău surorilor noastre de ginte latină. N-ai auzit, chiar el a zis-o: surorile noastre de gintă latină...* Încât, după câteva replici intermediare, păstrându-se în termenii aceluiasi limbaj, Cațavencu însuși dă o probă anticipată a propriului său discurs: *Ce străbun! Ce nostru! Vezi că nu știți!* (cu tonul retoric.) *Or, mai întâi și-ntâi istoria ne învață anume că un popor care nu merge înainte stă pe loc,* (publicul începe să-i ia aminte că perorează și se grupează încet-încet împrejurul lui ca să asculte) *ba chiar dă înapoi, că legea progresului este așa, că cu cât mergi mai iute, cu atât ajungi mai departe.* (Grupul lui Cațavencu aprobă și admiră, grupul lui Brânzovenescu, care s-a apropiat și ascultă mai dintr-o parte, dă din umeri.) *Asta e așa. Nici nu mai încapе vorbă,* intervin, din nou, Ionescu și Popescu, ceea ce înseamnă că înțelegerea termenilor și limbajului funcționează. După cum probează, dacă mai era nevoie, însăși confruntarea directă dintre cei doi oratori: *Da! Progres! Progres fără conservățiune, când vedem bine că**

Grup statuar la Ploiești, realizat în bronz de sculptorul Radu Ciobanu

*Europa... , intervine Farfuridi, la care Cațavencu întâmpină, întrerupându-l lătrător, cum specifică autorul: *Nu voi, stimabile, să știu de Europa d-tale, eu voi să știu de România mea și numai de România... Progresul, stimabile, progresul! În zadar, veniți cu gogorițe, cu invențiuni antipatriotice, cu Europa, ca să amăgiți opinia publică...**

Dacă înfruntarea verbală degenerază, până la finalul scenei, în înghionteală, asta nu e pentru că cei doi „combatanți” nu ar fi comunicat; dimpotrivă, chiar în înfruntarea extremă cei doi vorbesc limbajul comun al ficțiunii pe care o împărtășesc mutual, după cum probează atacul lui Farfuridi: *Ce voie! Ce voie!... Vii cu moftologii, cu iconomii, cu soțietăți, cu scamatorii, ca să tragi lumea pe sfoară... cu dăscălimea d-tale,* (mișcare în grupul Cațavencu) *cu moftangii d-tale... Domnule, retrage-ți cuvântul!* ripostează învățătorul Popescu. *Cu grupul* (umflând cuvintele) *intelligent... independent... impertinent! [...]* *Vă-nvățăm noi, papugiilor!, culminează Farfuridi.*

Urmând la cuvânt, introdus de însuși prezidentul, Cațavencu folosește același limbaj cu pigmentări pitorești dar și puternice inserțiuni paralogice, în perfectă comunicare cu auditoriul: *Da, suntem ultra-progresiști, da, suntem liber-schimbiști... Or... conduși de aceste idei, am fundat aci în orașul nostru „Aurora Economică Română”, soțietate enciclopedică-cooperativă, independentă de cea din București... pentru că noi suntem pentru descentralizare. Noi... eu... nu recunosc, nu voi să recunosc epitropia bucureștenilor, capitaliștilor, asupra noastră; căci în districtul nostru putem face și noi ce fac dânsii în al lor... Bravo!* [răsună din sală] *Soțietatea noastră are de scop să încurajeze industria română, pentru că, dați-mi voie să vă spui, din punctul de vedere economic stăm rău... [sala, din nou] Bravo! Industria română e admirabilă, e sublimă, putem zice, dar lipsește, cu desăvârșire. Soțietatea noastră dar, noi, ce aclamăm? Noi aclamăm munca, travaliul, care nu se face deloc în țara noastră! Și așa mai departe, în termenii cunoscuți și după tipicul pe care l-am identificat în discursul anterior.→*

Ceea ce nu înseamnă altceva decât că, în ciuda faptului că a identificat semnalul, indicatorul adevărului, scrisoarea, și chiar a ajuns să și-l însușească pentru o vreme, să fie stăpânul și manipulatorul lui, prin participarea lui atât de importantă la scena crucială a piesei și prin discursul său, Cațavencu se legitimează ca element activ, și încă de prim ordin, al planului ficționar. Mai era nevoie de încă un argument, de încă o dovadă? Iscușința dramaturgului-demiurg ne-o servește: e adevărat, scrisoarea pierdută de coana Joița și furată de Cațavencu era un document real, care certifica adevărul și chiar îl reprezenta și îl simboliza; nu era o plastografie perfectă, cum se amăgește conu Zaharia și, deci, în acest caz, d. Nae nu era un plastograf. Neonest și șantajist până în pânzele albe, cel puțin în această privință, el era de bună credință; și totuși, discursul, participarea lui la întrunire și limbajul său ni-l arată așa cum este, ca element important și activ al ficțiunii. Iar conu Zaharia, autoritatea supremă a planului ficționar, îl demască și ca falsificator, plastograf: *Girurile astea două cu care onorabilul d. Cațavencu a ridicat cincii mii de lei de la Soțietate, sunt tot pentru interesul țării?*

Introducându-l pe Cațavencu în locuința prefectului, după ce-i ascultă teoretizările despre rolul poliției într-un stat constituțional, condimentate cu sentințe de genul: *Nu brațul care lovește, voința care ordonă e de vină...* sau formulări pedante ca: *Poți să-i adaugi chiar că mă grăbesc să mă întorc în temnița unde m-a aruncat dizgrația dumneei*, prin care autorul lor se legitima ca emițător de ficțiuni verbale, Ghiță polițaiul rostește un foarte semnificativ apart: *Mare pișicher! Strajnic prefect ar fi așa!* Replica, pe cât de concentrată, pe atât de plină de înțelesuri, fixează, printr-o singură mișcare verbală, locul celor două personaje pe harta desfășurării nivelurilor de ficționalitate ale piesei. Pristanda are experiența lui și mai are, aspect cu totul particular, un post de observație unic și privilegiat pe această hartă strategică: el poate vedea și într-o direcție și într-alta, fiind, deopotrivă, atât în interiorul cât și în exteriorul fiecăruia din cele două nivele. Încât, dacă d. Nae ține sigur de lumea ficțiunii, fiind, de fapt, unul din

Caragiale la Ploiești, realizat în bronz de sculptorul Radu Ciobanu

agenții ei cei mai activi, care posedă iscușința malefică de a se folosi de adevăr nu în folosul adevărului, cum ar fi de așteptat, ci tocmai în folosul minciunii, putând fi un strajnic perfect, adică o importantă autoritate a universului fictiv, polițaiul stă cu un picior pe un tărâm și cu unul pe celălalt. De realitatea adevărată ține, mai întâi, prin numeroasa lui familie, despre a cărei grijă și nevoie vorbește mereu nevastă-sa; aici e el, Pristanda cel adevărat, om necăjit, mâncat de relele slujbei și de nevoile celor 11 suflete ca și de cicăleala consoartei; dar tot de adevăr ține el și în postura de slugă umilă, aflat la mila prefectului, dar și a lui conu Zaharia și mai ales a coanei Joița, de care trebuie să asculte orbește. Pe de altă parte, însă, polițaiul e prins puternic în angrenajul ficțiunii, pe care o servește, definind-o și judecând-o cu amărăciune, încă din primul moment al piesei când se află singur cu sine: *Grea misie misia de polițai... Și conu Fănică cu coana Joița mai stau să-mi numere steagurile... Tot vorba bieteii neveste, zice: „Ghiță, Ghiță, pupă-l în bot și-i papă tot, că sătulul nu crede la al flământ...” Zic: curat! De-o pildă, conul Fănică: moșia moșie, funcția funcție, coana Joița, coana Joița: trai, neneaco, cu banii lui Trahanache...* (luându-și seama) *babachii...*

Ghiță polițaiul completează planul ficțiunii cu cel din urmă element de care aceasta avea nevoie ca să funcționeze ca un univers întreg, de sine stătător și deplin funcțional; harta acestui univers este acum completă: el proiectează urbea asupra întregului județ, prin raporturile și funcțiile de autoritate pe care aceasta le conține, iar din întregul județ face o lume autonomă, un mic regat al ficțiunii. Cu cât detaliile aparent realiste s-ar aglomera în constituirea acestui întreg de lume, cu atât esența

ei ficțională ar fi mai vădită, pentru că ficționalitatea ca atare nu este dată de aparența fizică, în care am putea desluși chiar icoana unei realități reale, pe care nu ne-am preocupat până acum în altfel decât de a o data istoric, ci de principiul esențial pe care se așează și funcționează; care nu este numai corupția și lipsa de moral pe care le teoretizează băiatul de la facultate și le preia tatița al dumnealui, ci acea complicitate și complacere totală și unanimă în convenție, începând cu fictiva teorie politică, bazată pe ficțiuni și exprimată într-un limbaj și într-un discurs fictiv, a acestei ficțiuni, continuând cu deplina cufundare în durată fictivă și terminând cu amănuntele cele mai derizorii precum steaguri plătite dar neexistente sau voturi care pot să fie valabile sau nevalabile. Iar în centrul acestei construcții, cu atât mai iluzorii cu cât pare mai reală, susținându-i și dominându-i, totodată, arhitectura, se află triunghiul (piramida) ei de bază: Trahanache, Zoe, Tipătescu, ale căror laturi sunt, fiecare cu fiecare, în câte un raport cu totul particular prin unicitate: conu Zaharia este *nene* pentru coana Joița; pentru același, Fănică este *amicul, un om cu care nu trăiesc de ieri de alaltăieri, trăiesc de opt ani, o jumătate de an după ce m-am însurat a doua oară. De opt ani trăim împreună ca frații, și nici un minut n-am găsit la omul ăsta măcar atâtica rău*; în timp ce, pentru Zoe, același Fănică este, cum se știe, *cocoșelul tău care te adoră, ca totdeauna, și te sărută de o mie de ori...* Principalul raport de falsitate, de neadevăr din acest triunghi, prin poziția autoritară supremă a factorilor lui, se difuzează și își pune pecetea asupra tuturor celorlalte raporturi și componente ale întregului univers, impregnându-l de ficționalitate activă mereu și mereu difuză. În același timp, însă, același triunghi conține și un principiu de realitate, de adevăr, care este cel al adevăratelor relații între partenerii lui principali, coana Joița și conu Fănică. Aici se concentrează, ca în două puncte focale distincte și în două puncte focale distincte și în două opuse, cele două tensiuni fundamentale ale proiectului dramaturgic, a căror contradicție absolută își caută rezolvarea. Iar istoria acestei căutări este tocmai trama, diegeza, povestea pe care o spune piesa.

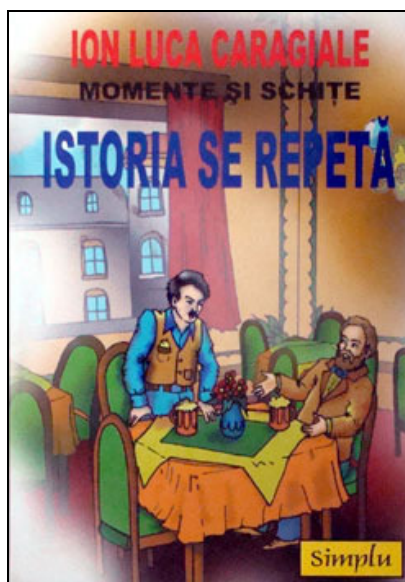

Caragiale și istoria

Poate scriu aici un truism, dar mi se pare că avem la această temă a face cu o situație care a putut sta și în atenția altor exegeți ai marilor noștri scriitori. Dacă la Eminescu istoria, considerată ca un trecut eminent glorios, trebuie să fie un model de comportament civic și personal pentru cei din prezent, la Liviu Rebreanu și la Camil Petrescu ea, istoria, este doar un mijloc prin care un neam dă dovada calităților și defectelor sale într-o înfruntare teribilă de stihii individual-umane și sociale în aceeași măsură. La Sadoveanu însă, istoria este o blândă zeiță ce ne mângâie hieratic peste obrajii prea încinși de alergătura vieții, oferindu-ne, la final, hidromelul din care să ne adăpăm; desigur, băut numai din cupa victoriei.

Între acești scriitori mereu aplecați, cu atât de diverse modele peremptorii în minte, asupra trecutului nostru, desigur că trebuie să-l includem și pe Ion Luca Caragiale. Bănuim că și alții și-or fi pus aceste întrebări și vor fi dat unele răspunsuri la chestiune. Dar cum noi nu ne revendicăm decât ca simpli cititori, lăsând altora bucuria sintezelor asupra a ceea ce gândesc cititorii despre un autor sau altul, deci și criticilor literari, nu vrem să aducem aici la masa discuțiilor suma acestor păreri, care suntem convinși nu sunt puține. Ne exprimăm doar un punct de vedere de cititor de literatură și atât. De vor găsi unii sau alții drumuri deja bătătorite, să ne ierte. De nu se va întâmpla așa, ferice este cetitorul care semnează aceste rânduri.

Să purcedem dară la descălcirea modelului de istorie gândit și reflectat în opera caragialeană. De la bun început trebuie spus că ne impunem a evita poncifurile privind luptele politice, calitatea oamenilor politici și a sistemului electoral, cultura și seriozitatea celor care făceau comentarii politice etc. Mai ales pentru simplul fapt că, scrie el, „eu nu scriu decât despre viața noastră și pentru viața noastră, căci alta nu cunosc și nici nu mă interesează”. Sunt căi deja atât de bătătorite în critica noastră despre Caragiale încât au ajuns să nu mai însemne practic nimic sub aspect ideatic pentru cititorul de astăzi. Mai ales când această operă a stat (și) ca argument pentru a combate regimul burghezomășieresc (?) sub comuniști. Desigur, fără voia lui Caragiale! Care ar fi avut multe de spus la o așa... interpretare a operei și epocii în cauză.

Noi nu credem ca I. L. Caragiale să fi scris, cam tot ce-a scris, fără niciun **model** asupra istoriei trecute și prezente. Dacă pentru el trecutul aproape nu există, prezentul pare o caraghioasă fantoșă înaptă să producă altceva decât râsul homeric al unei întregi națiuni. Dacă modelul de gândire istorică propus de Caragiale s-ar reduce la atâta ar fi cu adevărat tragicomic. O operă care nu-și propune, măcar în subsidiar, să explice un punct de vedere auctorial nu există ca atare. Știm că nimeni nu stă cu canonul sau modelul înaintea ochilor atunci când scrie ceea ce scrie. Dar, aprioric, în sine sa acest model trebuie să existe. Altminteri am putea accepta ideea că scriitorul este un extraterestru picat în oala literaturii ca musca-n...

Mai întâi, să facem câteva precizări despre **anti-eroul** lui Caragiale, care mai mereu își arată adevăratul cusur: „e măgar și violent... și n-are manieră!” (zice Lache, deși ne vedem îndemnați a-l recunoaște aici tocmai pe autorul însuși). Nimic măreț nu se lasă ghicit dincolo de discursul patetic și chinuit al actanților la o viață politică căzută în derizoriu (de la Burebista și daco-romani la bieții Bismarck și Galibardi!). Discursurile politice ale unora ca Nae Cațavencu, Farfuridi, invocând „țărișoara” care s-ar prăpădi, vezi, Doamne!, fără ei, sau ale unui Rică Venturiano, cu comentarii lui cu tot!, care invocă fantasmagorice idealuri și soluții pentru viitorul care nu există. Faptul că toate popoarele au „faliții” lor ar trebui să fie un ideal și pentru noi. Câtă vreme autorul nu află între personajele istorice exemplare ale neamului adevărați eroi de urmat, musai să-i execute, măcar spiritual, pe cei ce se revendică în prezent – prezentul este al lui Caragiale de bună seamă – ca

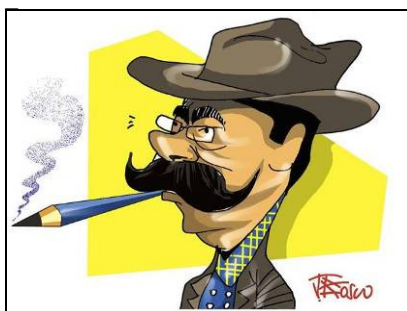
atare. Niciun personaj nu scapă din malaxorul teribil al ironiei, demascării, demitizării personajului ca atare. Doar în ochii cititorilor – și al spectatorilor cu asupra de măsură – aceste personaje au devenit niște mituri. Dar sunt mituri pe dos, nu antimituri. Lumea văzută cu tot ce are pe dinlăuntru ei: mațe fripte, creier la capac, inimi reci și sterpe fierbând aiurea, nervi întinși ca un arcuș ce stă să cânte la o vioară din oțel, ochi lăcrimoși – Doamne, cum să uiți ochii lăcrimoși ai unui Birlic din **D’ale carnavalului**! –, în fapt niște personaje, aparent, fără nimic uman în ele. Unde este în această lume eroul, cel care mișcă din loc munții, care cutremură sufletele și care schimbă destinele oamenilor. Niciunde. Să fi văzut Caragiale în lumea din jur numai paiate și butaforie? Lumea, e și de mirare, n-ar putea rezista la un așa model de erou. Și, totuși, personajele lui Caragiale sunt eroii noștri de care nu vrem să ne dezbărăm de mai bine de un veac! Ne regăsim în ele? Ca să rădem de ceea ce, altminteri, nici n-am îndrăzni să facem? La atâta să se reducă un model care a făcut „carieră”? Câtă vreme noi nu acceptăm decât modelul eroului care înfruntă varii capcane, lumi terifiante, oameni sau animale cu puteri nemăsurate, nici nu vom putea înțelege idealul lui Caragiale. Atunci când personajele lui se substituie, fără jenă sau idiosincrazii, adevăraților eroi, întrevădem, printr-o ușă abia crăpată, gândul caragialesc. Nimeni nu poate trăi fără eroi, dar rămâne să aflăm cum trebuie să-i percepem și să-i folosim (sic) pe aceștia. Ditirambii și osanalele, sfintii căzniți (sau căzuți?) și minunile misticoide pot fi tocmai pericolul de pervertire, de cădere într-un abis de neînțeles a oricărui neam fără eroi adevărați. Încercând să-i coboare de pe pedestal, Caragiale vrea să creeze o lume fără eroi exemplari, dar cu caractere care să devină. Aparent toate personajele lui Caragiale sunt surprinse de autor într-un anume moment al vieții lor – deci într-un fel de model – și ele nu mai evoluează în nici un fel. Rămân înțepenite pe soclul de pe care, de fapt, tocmai Caragiale vrea să le dărâme. Dar el nu reușește pe deplin cu nici unul dintre personajele sale. Rămase înțepenite în poziții ridicole sau numai caraghioase, amuțite de enormitatea frazelor pe care abia de le pot articula corect până undeva, acolo unde aproape nimeni nu mai înțelege nimic, aceste modele se inculcă extrem de ușor în mintea cititorului sau spectatorului. Și, gata eroul! →

MARIAN NICOLAE TOMI

Care, de fapt nu este așa ceva în mintea lui Caragiale. El ne oferă doar lumea pe dos. Rămâne ca noi să întoarcem haina, care numai aparent este pe fața cuvenită, ca să aflăm ceea ce autorul a vrut să ne ofere: anti-eroul. Omul normal care poate face adevărate minuni, tocmai prin faptele sale mărunte, repetabile, lipsite de exemplaritate, dar eterne.

I. L. Caragiale nu se luptă cu **faptele istorice**. Doar cu unele personaje care au născut aceste fapte, are el ce are. El le amestecă într-o tocană națională extrem de suculentă, grasă și apetisantă pentru oricine se revendică român. Dacă faptele – puține – rămase exemplare au ajuns, încă din vremea lui Caragiale, să fie mult prea mult folosite, deci uzate, el ne oferă tocmai parodia lor. Dacă unii parodiști se înfruptă din carnea și sevele scrierilor deja existente, creând astfel o altă operă literară la urma urmelor, Caragiale dăruie, contorsionează, batjocorește, atacă o lume pe care nu o vrea altfel. Trecutul („după lupte seculare, care au durat aproape 30 de ani” zice Cațavencu), atâta cât pare să-l preocupe pe scriitor, este ceva nebuloș, imprecis, incongruent, nesemnificativ până la urmă. Deși personajele sale se vor a se revendica de la un „pat’șopt” oarecare, altminteri eveniment de răscruce pentru români, ele cad în derizoriu tocmai pentru că-l invocă, tocmai pentru felul aberant în care îl invocă. Pentru Caragiale trecutul nu poate constitui baza acestui viitor dorit de personajele sale, nemaivorbind despre prezentul atât de bulversat de păcate ancestrale (vezi chiar și pamfletul **1907 – Din primăvară până în toamnă**). Pentru că faptele acelui trecut nu susțin nimic, nu asigură decât un discurs demagogic și găunos, ele nu există. Aceasta pare a fi concluzia unui model, și aici, întors pe dos. Fără fapte glorioase, trecutul este de aruncat la gunoi. Totuși, Caragiale vrea să așeze ceva pe acest pedestal bătut de vânturi sau acoperit de praful inexistenței. Așa încât inventează, prin personajele sale, un trecut anume. El nu este un trecut exemplar tocmai prin ridicarea lui la un standard de neacceptat tocmai de cei care au nevoie de aceste fapte glorioase. Nu incultura pare să fie piedica acestor „eroi” fără fapte. Ci, tocmai forțarea brumei de cultură, dobândită după ureche, înapă de altfel să creeze faptele de care aceste personaje au nevoie, ne zguduie bunul simț și vorba unui bun călător: „Eu sunt nevricos și nu știu ce-aș fi în stare... de frică!” (**Bubico**). Și, ceea ce este surprinzător la urma urmelor, ne induce

și nouă nevoia de a bagateliza trecutul fără de care – o știm prea bine toți românii – nu putem trăi. Așa cum se întâmplă și astăzi, faptele trecutului sunt inventate pentru a justifica prezentul. Nimeni nu mai acceptă un prezent în care trecutul să nu rezoneze perfect cu acesta. Așa și Caragiale. Își plasează personajele într-un prezent pe care ele și-l doresc, nu unul real. Așa încât și faptele – eroice, de bună seamă! – trebuie să justifice prezentul. Dacă faptele istorice nu servesc acestui prezent fantasmagoric și butaforic, el nu există. Sau trebuie inventate. Și

Caragiale reușește să creeze această lume butaforică cu a aparență de real așa de perfectă, încât, în timp, această lume ține loc de istorie pentru cei de astăzi! Nu degeaba Eminescu îl propunea pe prietenul său „ministru al tuturor mascaralelor din țara turcească”!

Enormitatea lumii lui Caragiale – la el totul este monstruos, catastrofal, apocaliptic, anormal etc. – este modelul însuși. Normalitatea lumii din veacul XIX, pentru că noi nu putem concepe că o societate poate supraviețui prin... enormități, nu are niciun haz, nu oferă nicio perspectivă imediată. Asta este ceea ce frapează la Caragiale: **istoria imediată** trebuie să fie singura istorie posibilă (doar unii oameni par a fi „suciți” altminteri decât modelul propus, dar ei sunt aici o *rara avis*). Cum această istorie nu se vede, nu se percepe, de către contemporani îndeosebi, imediat (sau deloc), era musai ca I. L. Caragiale să propună alt model de istorie imediată. Modelul trebuia să fie el însuși șocant, pentru ca oamenii din interiorul modelului să realizeze că ei trăiesc ceva nemăitrit, enorm, teribil, fantastic. Pentru că, nu-i așa, „republica”, un model drag lui Caragiale, îi va ierta pe toți de „bir” (**Conu Leonida față cu reacțiunea**), iar statul, care-i altceva decât republica „soro”, n-are decât să se descurce (ca-n anii 2000!)! Așa încât nu mai este de mirare că autorul inventează totul, dar, revin asupra ideii, o face parodic și cu „materialul clientului”. Această istorie este și ea întoarsă pe dos. Dacă vrem,

noi, cititorii și privitorii, o putem face: s-o întoarcem... viceversa! Dar cum românul este moale – mămăliga nu prea explodează –, pe asta a și contat Caragiale, el n-o va întoarce pe față niciodată. Va lua lumea asta, istoria în primă instanță, așa cum este ea ofertată de Caragiale („Așa e lumea, n-ai ce-i face, n-avem s-o schimbăm noi”!, zice Trahanache) și va crede – cu tărie! – că asta este tocmai istoria adevărată. De fapt românul este și astăzi flămând de această „istorie adevărată”, model despre care habar n-are nimic, dar pe care îl acceptă ca fiind realitatea însăși. Iată geniul caragialean! Să oferi un model utopic de istorie, fără să-l revendici vreodată, iar după mai bine de o sută de ani el să funcționeze perfect! Răzbunare sau utopie aduse la ucronie!?

Cred că și acum își râde în barbă moș Caragiale. O „haimana sanguină el însuși”, scrie G. Călinescu despre cel care ne-a lăsat cu gura căscată până astăzi și, Doamne, multe muște ne-au mai intrat în ea de-atunci încoace! Pentru că, zice Caragiale, „numai nebunii se joacă cu focul” (**1907 – Din primăvară până în toamnă**). El a făcut-o, dar despre alt „foc” este aici de făcut vorbire. Asta am încercat să facem (să ne jucăm) și noi.

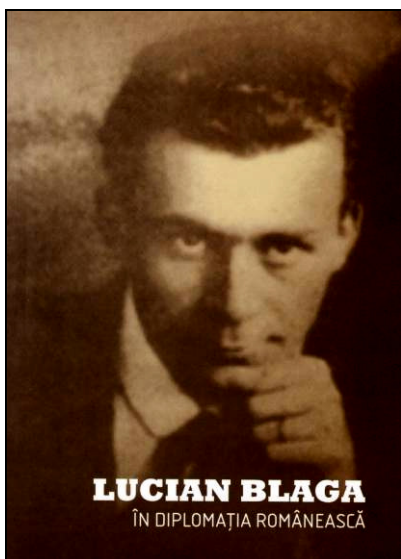
Bibliografie:

1. G. Călinescu, **Istoria literaturii române de la origini până în prezent**, Ed. II revăzută și adăugită, Prefață Al. Piru, Ed. Minerva, București, 1982, pp. 489, 493-494, 502.
2. **Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900**, Ed. Academiei Române, București, 1979, p. 159.
3. **Dicționarul general al literaturii române**, Ed. Academiei Române, București, vol. II (C-D), 2004, p. 61.
4. Nicolae Manolescu, **Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură**, Ed. Paralela 45, Pitești, 2008, pp. 422-423, 432-433, 436.
5. Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, **Dicționarul scriitorilor români**, Ed. Fundației Culturale Române, București, vol. I (A-C), 1995, pp. 457, 459.
6. I.L. Caragiale, **Momente**, Ed. Eminescu, București, 1981.
7. Idem, **Momente, schițe**, Ed. Cartex 2000, București, 2006.
8. Idem, **Nuvele**, Ed. Cartex 2000, București, 2006.
9. Idem, **Teatru**, Ed. II, Ed. Corint, București, 2006.
10. Idem, **Nuvele, povestiri, amintiri. Varia**, Ed. Minerva, București, 1981.
11. Idem, **1907 – Din primăvară până în toamnă**, în **Opere**, vol. IV, Ed. Al. Rosetti, Șerban Cioculescu, Liviu Călin, ESPLA, București, 1965.

Foto: Caragiale și penița sa în-cinsă, în viziunea lui J. Bosco din Brazilia

DIPLOMATUL LUCIAN BLAGA, PORTRET ÎN ACTUALITATE

Recent, Fundația „Magazin istoric” (împreună cu BPV Grigorescu Ștefănică) au acordat premiul „Nicolae Iorga” cărții **„Lucian Blaga în diplomația românească”**, apărută sub egida municipiului Sebeș și în îngrijirea prof. dr George G. Potra. Fapt de două ori semnificativ: o dată pentru că prestigioasa distincție vine să recunoască, o dată mai mult, prezența marcantă a autorului „Poemelor luminii” în istoria diplomației românești și, totodată, pentru că, în acest fel, se dă prețuirea cuvenită ineditelor colaborări a Fundației Europene Titulescu cu Municipiul Sebeș, Centrul Cultural „Lucian Blaga” Sebeș și Fundația Culturală „Lucian Blaga” Sebeș. Spun „inedite” pentru că sunt încă puține asemenea inițiative conjugate, întru mai dreaptă cinstire a valorilor noastre esențiale, statornicite întru instituții de nivel național și cele aflătoare pe meleagurile de unde acestea au plecat pe drumurile întortocheate ale afirmării. Iar când asemenea conlucrări iau conturul unei cărți, cu atât mai mult evenimentul se cere consemnat.

Dar dacă nu se poate spune că nici cartea de față nu vine pe loc gol – de vreme ce activitatea lui Lucian Blaga în lumea diplomației beneficiază, datorită lui Constantin V. Turcu, Pavel Țugui sau Nicolae Mareș, de câteva exegeze temeinice, este la fel de adevărat că această nouă

apariție editorială are meritul de aduce date inedite și de a releva dimensiuni noi ale personalității sale complexe. Începutul îl face profesorul George G. Potra, președintele executiv al Fundației Europene Titulescu, recapitulând momente semnificative din procesul de restituire, pe baza unor mărturii documentare inedite, a acestei laturi prea puțin cunoscute a personalității lui Blaga. O dimensiune definitorie a personalității sale pusă, așa zice, într-un nemeritat con de umbră prin interesul acordat mai ales poetului, dramaturgului și filosofului. Rememorarea începe cu vremea când Blaga „era departe de București, exilat într-o chilie a Bibliotecii Universitare din Cluj, unde supraviețuia necunoscut tinerelor generații”. Interesul autorului către acest inedit orizont este deschis prin anii 1964-1965 și se împletește cu eforturile unui grup de ambițioși tineri din Ministerul de Externe de a readuce în actualitate opera lui Nicolae Titulescu, omul și gânditorul față de care Blaga a manifestat o caldă și constantă prețuire. „Nicolae Titulescu l-a apreciat pe Lucian Blaga, iar acesta l-a divinizat pe Nicolae Titulescu” – concentrează George G. Potra într-o formulare sugestivă acest adevăr. Faptul trebuie reținut cu multă atenție de vreme ce, în anii în care Blaga și Titulescu luptau, fiecare în felul său, pentru a face din diplomație un mod aparte de a marca prezența României în lume, ei au avut parte nu doar de solidaritate și de recunoaștere, ci și de aprige contestări. Relația Titulescu – Iorga fiind (după cum a demonstrat-o George G. Potra într-o exegeză de

referință) dureros edificatoare în această privință.

Diplomați, istorici și publiciști de prestigiu (mulți dintre ei membri ai Fundației Europene Titulescu) se angajează în această pilduitoare restituire. Astfel, Nicolae Mareș, reputat polonist și diplomat de carieră, evocă perioada în care Lucian Blaga s-a aflat la Varșovia, făcându-și debutul „pe ușa din față” în lumea afacerilor externe. Evocarea pune accentul pe demersurile lui Blaga în scopul promovării a ceea ce azi numim „ imaginea României”, prin valorile sale reprezentative: Octavian Goga, Tudor Arghezi sau George Bacovia. Atunci când situația o va cere (și a cerut-o!), tânărul diplomat Lucian Blaga nu va pregeta să dea replica meritată unor atacuri imunde împotriva țării sale, titlul unei asemenea ieșiri în arenă fiind pe deplin edificator: „Depășirea măsurii. Atac împotriva României.” Tot despre activitatea lui Lucian Blaga, dar de data asta la Viena, scrie istoricul Alexandru Popescu. Dat fiind faptul că Lucian Blaga și-a desfășurat activitatea diplomatică în capitala Austriei între 1 noiembrie 1932 și 1 februarie 1937, pertinentă mi se pare raportarea excursului la epocă: „această perioadă a fost marcată de rezistența față de tendințele expansioniste ale Germaniei, mai ales din momentul instaurării regimului național-socialist în această țară, ceea ce a dus în cele din urmă, în condiții de mari tensiuni politice, chiar la declanșarea unui război civil în Austria”.

În ordinea demonstrației, recitirea corespondenței diplomatice ne relevă un Lucian Blaga observator atent și analist aplecat al unor aspecte sensibile ale lumii politice din această țară brutal amenințată de expansionismul hitlerist. Și tot aici, la Viena, Lucian Blaga îl întâlnește pe Titulescu, trăind o experiență sufletească unică în felul ei.

Așteptându-l pe „marele Tit” pe peronul gării din Viena, după o scurtă discuție despre „isprăvile” oaspetelui, care „torpilase nu mai știu ce combinație internațională” acesta îl cheamă la fereastra vagonului: „Blaga, vino să-ți mai spun ceva”. →

ȘERBAN CIONOFF

21 mai 1935, Viena. În Gara Centrală a capitalei Austriei, Nicolae Titulescu este salutat de câțiva colaboratori. De la stânga la dreapta: Lucian Blaga, Cornelia Blaga, Nicolae Titulescu, Catherine Titulescu, Caius Brediceanu.

„Și, fără nicio legătură cu cele discutate adineauri, Titulescu începu fără nicio caznă să recite din memorie aceste versuri din *Avram Iancu: În pădure, / toate păsările dorm, / numai una n-are somn, cată să se facă om.*”
 „Și astăzi, după atâția ani după cele întâmplare atunci – va nota Blaga – mi se pare că bănuiesc de ce Titulescu a recitat acele versuri... simțea pesemne, subconștient, o înrădire între insomnia sfântă a acelei păsări de veghe și insomnia sa”. „Căci și el suferea de insomnia lângă destinele țării”, conchide Blaga.

Un text aparte, prin încărcătura sa emoțională, despre Lucian Blaga în Elada, iscălește poetul și diplomatul Ion Brad. Sunt, de fapt, note despre o pasionantă excursie spirituală în care, peste ani, ambasadorul român va încerca să refacă trecerea tânărului Lucian Blaga prin Grecia. Și, tot el, se străduie să îl facă pe ilustrul său înaintaș cunoscut în această țară – simbol al culturii mereu dăinuitoare. Va face acest lucru, dar nu de unul singur, recunoaște Ion Brad, ci împreună cu nume emblematice ale culturii și artei grecești contemporane, dintre care se cuvin amintiți cu profund respect poetul-filosof Constantin Tsatsos – președintele Eladei în timpul mandatului diplomatic al lui Ion Brad, Kostas Assimakopoulos, Menelaos Ludemis, Dimos Rendis-Ravannis. Iar, pentru a avea o dreaptă înțelegere a acestor demersuri, ar trebui să le raportăm la împrejurarea că, doar cu câțiva ani înainte, opera lui Lucian Blaga „a fost împiedicată să ajungă chiar și la candidatura formală a premiului Nobel, de cârdășia stalinistilor din țară cu lașitatea și invidiile unor intelectuali români refugiați în Occident.

Operație reușită și în cazul lui Arghezi”.

Despre Lisabona, ultimul post diplomatic ocupat de Lucian Blaga, scrie diplomatul Ion Floroiu într-un text remarcabil prin sagacitatea proiectării prezenței la post a diplomatului român într-o Portugalia care, prin poziția sa geografică și imperiul său colonial, prezenta un interes diplomatic și strategic de excepție pentru puterile epocii. „Blaga – remarcă autorul – înțelegea că perspectiva unui război în Europa constituia, totuși, o preocupare atât pentru Salazar, care nu ar fi avut

21 mai 1935, Viena. În incinta Legației României, într-un scurt popas în capitala Austriei. În rândul întâi, de la stânga la dreapta: Cornelia Blaga, Nicolae Titulescu, Catherine Titulescu. În rândul al doilea: Lucian Blaga, Caius Brediceanu.

Fotografii din colecția Brediceanu-Blaga.

posibilitatea unei politici libere în Peninsula Iberică, cât și pentru Franco, întrucât o conflagrație europeană era plină de necunoscute.”

Altă fațetă puțin știută a prezenței lui Lucian Blaga în lumea diplomației o reprezintă activitatea sa în calitate de subsecretar de stat în Ministerul Afacerilor Streine în guvernarea Goga-Cuza – subiect iarăși bogat în învățăminte, despre care scrie profesorul Pavel Țugui. Departate de a reprezenta o sinecură și, cu atât mai puțin, una de natură politică (Blaga nu a fost membru al unui partid politic), așa după cum observă atât de judicios Pavel Țugui, „numirea poetului în Centrala Ministerului se datorește experienței sale bogate în munca diplomatică și de presă, capacității sale de organizare și disciplinei în îndeplinirea obligațiilor de stat, precum și prestigiului său literar și cultural”. Iar, pentru că am amintit despre cutremurătoarea nedreptate făcută lui Blaga de autorii rușinosului „holocaust al culturii române” pe care l-a veștejit neiertător Ion Brad, se cuvine menționată consemnarea profesorului Pavel Țugui: „În primăvara lui 1955, o comisie autorizată a propus conducerii Consiliului de Miniștri al RPR ca poetul și filosoful Lucian Blaga, exclus în 1948 din Academia RPR, să fie reprimat pe vechiul loc de membru titular. Membrii biroului Consiliului de Miniștri au avizat reprimirea unor foști academicieni, dar au respins pe alții, între care și pe Lucian Blaga. Ni s-au comunicat două motive: a

deținut funcția de subsecretar de stat în Guvernul Goga - Cuza și ar exista o informație că a fost membru al asociației româno-germane”.

„Ambele obiecții – scrie apăsător Pavel Țugui – au fost neîntemeiate politic, ultima falsă, iar decizia guvernărilor, în frunte cu Gheorghiu-Dej și Miron Constantinescu, profund dăunătoare pentru cultura română”.

Tot de sub lespedeza grea a uitării, George G. Potra aduce la lumină conferința despre Nicolae Titulescu pe care Lucian Blaga a ținut-o la 23 noiembrie 1945, la Cluj, în sala Colegiului Academic. (În treacăt fie spus, odiseea acestui text recuperat, donat, retras și iarăși donat, ar merita ea însăși adusă la lumină, dar, din anumite considerente, prefer să nu reiau o asemenea stânjenitoare discuție.) „Prin energia și subtilitatea acestui joc dialectic – va spune Lucian Blaga –, prin vioiciunea acestei încrucișări de spade cu un adversar, care pentru el era totdeauna prezent, Titulescu îmi făcea impresia unei ființe de alt ordin decât cel uman.” Și, mai departe: „Da, Titulescu este cea mai strălucită inteligență ce am întâlnit-o în viață. Un fel de întrupare a inteligenței, înțeleasă ca arhetip.” (Textul integral este reprodus în volum.)

În fine, dar câtuși de puțin în ultimul rând, sumarul cărții este întregit de considerațiile scriitorului George Corbu despre nobila consonanță a demersurilor lui Lucian Blaga cu cele ale eminentului diplomat Valentin Lipatti, pentru cinstirea și afirmarea ethosului și a spiritualității românești în orizonturile a ceea ce un mare umanist al timpului nostru, René Maheu, a numit cu „civilizația universalului”.

Cu siguranță, „**Lucian Blaga în diplomația românească**” este și rămâne o lucrare de referință pentru exegeții vieții și operei nemuritorului ridicat din Lancrăm și, deopotrivă, ai istoriei diplomației românești.

-----

* *Lucian Blaga în diplomația românească*, îngrijitor ediție: George G. Potra, Sebeș, Alba Iulia, Altip, 2011.

PRIVIGHETOAREA TREBUIE SĂ CÂNTE. MIRCEA ELIADE, GAZETAR

În concepția profesioniștilor epocii interbelice, gazetar (în termeni moderni, jurnalist) era doar cel ce scria pe teme neliterare. În acest sens, deși publica în periodice din 1921, Mircea Eliade a devenit gazetar abia după terminarea studiilor universitare, în 1928.

Mircea Eliade s-a format ca gazetar (jurnalist) la școala din redacția ziarului **Cuvântul** (director Titus Enacovici, prim-redactori Pamfil Șeicaru și C. Gongopol), în principal sub influența lui Nae Ionescu (ca și Mihail Sebastian). Directorul ziarului **Cuvântul**, la care M. Eliade era colaborator pe teme (cu articole) literare – foiletoane, recenzii etc., din decembrie 1926, a dorit, încă din 1927, să-l ridice la (să-i acorde) statutul de gazetar, cerându-i și publicându-i „articole neliterare”, dar Nae Ionescu, profesor al lui Eliade la Universitate, s-a împotrivit: „Lăsați-l să-și termine mai întâi studiile.”¹ Eliade recunoaște că nu era pregătit pentru această avansare, evenimentele următoare demonstrând că, în ceea ce scria, nu cunoștea și nu ținea seama de politica gazetei și de propriul interes (a nu ataca prietenii și colaboratorii ziarului și a nu-și crea obstacole în carieră).

În concepția lui Nae Ionescu, existau două categorii de gazetari (publiciști): unii care „scriu pentru posteritate... se adresează omenirii în general, peste secole”, și pe care nu-i citește nimeni, și alții care, precum Nae Ionescu, „scriu pentru 24 de ore”, dar care au priză la public. De ce? Pentru că ei interpretează și judecă lumea „așa cum se arată ea *astăzi* și *aici* la noi... în fond, asta înseamnă să fii gazetar.”²

Nae Ionescu nu l-a tratat pe Mircea Eliade ca pe un discipol oarecare. El nu i-a impus despre ce trebuie să scrie (subiectele articolelor), nici dacă să scrie „pentru 24 de ore” sau „pentru posteritate.” „Scrie și publică ce simți tu că trebuie să fie scris și publicat”, îl îndemna el pe Eliade. **„Privighetoarea trebuie să cânte; restul n-are importanță... Nici prin gând nu-mi trece să-ți spun: scrie asta, dar nu scrie asta.”**³ Și dacă

ți-aș spune, nu m-ai asculta, altfel n-ai fi tu, Mircea Eliade, constata Nae Ionescu. Iar Mircea Eliade a făcut gazetărie și pentru actualitate, pentru 24 de ore, și pentru posteritate. De ce a procedat astfel? Pentru că s-a condus după concepția expusă în „Itinerariu spiritual”⁴ asupra problemei generațiilor. Opinia lui Eliade era că tânăra generație, generația de după 1918, căreia îi aparținea, avea la dispoziție un interval de 10-15 ani pentru a-și afirma forța creatoare și a-și îndeplini misiunea istorică de a duce mai departe opera generației precedente, făuritoarea României Mari, prin afirmarea la nivel european a creației culturale românești. Era necesară, în acest scop, o creație culturală frenetică și Eliade s-a implicat din toate puterile (cu toată convingerea) în realizarea ei. Asta însemna automat aderența la orientarea de a scrie pentru posteritate, ceea ce se potrivea cu formația și înclinația lui Eliade către cercetarea filosofico-științifică și creația literară de amplă extindere. Asemenea creatori trebuiau, după sfaturile lui Nae Ionescu, să-și expună creațiile în eseuri și cărți, nu în presa cotidiană (periodice). Dar, în România (epocii), existau puțini specialiști (potențiali cititori de nivel înalt) și puține publicații specializate, inclusiv literare, nu doar științifice. O confirmă constatarea retrospectivă a lui Eliade că „în afară de Nae Ionescu, Octav Onicescu și alți câțiva, nu cred că cercetările mele despre alchimie au interesat prea mult”⁵ deși, la 20 de ani după aceea (aprox. 1955) ele se bucurau de o largă apreciere în cercurile științifice internaționale.

Soluția a fost aceea de publicare a creațiilor eliadești, inclusiv a celor pentru posteritate (eseuri, lucrări științifice, romane etc.), în presa cotidiană (periodice) și apoi în volum. Către această soluție a fost împins Eliade și de alte considerente. Uneori de nevoia stringentă de bani, mai ales după căsătoria cu Nina Mareș. Alteori de existența unei largi categorii de cititori dornici să se informeze despre subiecte exotice – Orientul, civilizațiile antice și religiile orientale etc.

Din categoria articolelor pentru posteritate au făcut parte: 1) prima parte din romanul „Lumina ce se stinge”, apărută mai întâi în foileton în **Cuvântul** – 1931⁶; 2) fragmentele din „Jurnalul indian” publicate în **Cuvântul** și reluate în volumul „India”⁶ în anul 1934; 3) fragmentele (de jurnal) publicate sub formă de eseuri în **Cuvântul** și **Vremea** în 1932-33, adunate apoi și constituind o parte din volumul „Oceanografie”⁷, publicat în 1934; 4) studiile despre alchimia indiană și chineză publicate în **Vremea** – 1935 și reunite apoi în prima fasciculă din „Alchimia asiatică. Alchimia chineză și indiană”⁸, apărută în 1934; 5) fragmentele din „Jurnalul indian” apărute în revista **Azi** – 1932 și reluate în romanul indirect „Șantier”.⁹

După opinia lui Eliade, publicarea în volum a unor articole (eseuri) disperate, apărute mai întâi în periodice, oferea cititorului o imagine mai completă asupra problemei abordate și îi oferea posibilitatea stabilirii unor legături între materialele disperate, avantajându-l și deschizându-i noi orizonturi de înțelegere.

În categoria articolelor „pentru 24 de ore” se includ cele nereluate vreodată în volum, dar și, după aprecierea chiar a lui Eliade, eseurile „Despre un aspect al eternității”, „Invitație la ridicol”, „Despre fericirea concretă”, „Moda bărbătească”, „Sex”, „Romanul polițist”, „Despre femeile superioare”¹⁰ etc., reluate în volumul „Oceanografie”. Și aceste eseuri poartă pecetea originalității, specifice lui Eliade, în abordare și susținere. „Era un nou tip de eseu, proză personală, neglijentă și rapid scrisă, eliberată de interdicțiile și inhibițiile academice.”¹¹ Autorul se inspira →

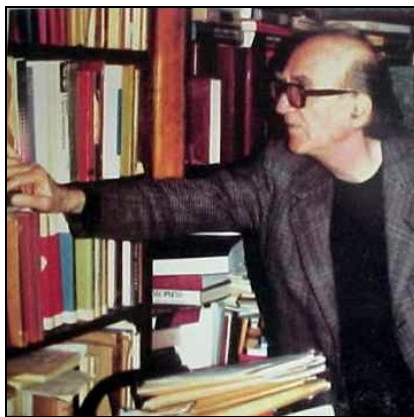
TRAIAN D. LAZĂR

din stilul lui Nae Ionescu și Eugenio d'Ors. El filosofa plecând de la întâmplări personale și evenimente cotidiene. Acest tip de eseu va deveni la modă după 1945, fiind practicat de Jean Paul Sartre și Gabriel Marcel. M. Eliade a practicat acest tip de gazetărie, pe teme de actualitate curentă, atras de același miraj ca și Nae Ionescu: descifrarea mersului evenimentelor, anticiparea (ghicirea) viitorului. Dacă au înregistrat satisfacții în unele privințe și pe termen scurt, nu au fost singurii care s-au înșelat, pe termen lung.

Cât timp s-a aflat la studii în India (1928-1931), M. Eliade a publicat la **Cuvântul**, din redacția căruia făcea parte din 1927. După revenirea din India (dec. 1931), Eliade a practicat, după propria caracterizare, o gazetărie ferventă. Până în dec. 1933, el scria săptămânal două foiletoane la **Cuvântul** și un articol la **Vreamea**. După suspendarea ziarului **Cuvântul** (dec. 1933), a scris la **Credința** și **Vreamea**. Episodic, a colaborat și la revista **Azi**, în 1932, ori la **Viața literară**, **Floarea de foc** și **România literară**.

Tânărul Mircea Eliade era animat de o puternică dorință de afirmare. Aceasta constituia, alături de intenția de a avea proprii săi bani de buzunar, motivația aparițiilor sale publicistice, până prin 1928. Apoi, după cristalizarea concepției sale privind misiunea tinerei generații, din care făcea parte – expusă în „Itinerariu spiritual” – activitatea sa publicistică era menită a face cunoscută această concepție și reprezenta contribuția sa personală pentru înfăptuirea ei. În paralel, se urmărea și obținerea mijloacelor financiare necesare vieții. Pentru articolul săptămânal de la **Vreamea**, el primea 500 lei.¹²

Mai ales după întoarcerea din India, prezența scrierilor lui Eliade în paginile periodicelor epocii era dorită și solicitată. Exista și o anumită imagine standard privind seriozitatea, profunzimea, temeinicia, originalitatea informațiilor tânărului universitar solicitat să împărtășească publicului cunoștințele sale. Manifestările sale culturale erau urmărite cu interes și apreciate pozitiv. Când aceste manifestări se abăteau de la standardele comune, autorul înregistra reacții dezaprobatore. A fost cazul eseurilor tip Nae Ionescu – Eugenio d'Ors care „i-au derutat pe

profesorii și colegii mei și au indignat câteva spirite grave și severe.”¹³ Succesele publicistice și literare au provocat însă, în epocă, și desconsiderarea sau chiar negarea calităților de om de știință ale lui Mircea Eliade.¹⁴

NOTE

1. M. Eliade, „Memorii” (1907-1960), ed. a II-a, Buc. 1997, p. 123.
2. Ibidem, p. 248
3. Ibidem, p. 249.
4. Ibidem, p. 138. Vezi și **Cuvântul** din 6 septembrie-16 noiembrie 1927.
5. M. Eliade, „Lumina ce se stinge”, ed. a II-a, Ed. Odeon, Buc. 1991. **Cuvântul** din 12 ian.-20 martie 1931.
6. M. Eliade, „India”, ed. III-a, Ed. pentru Turism, Buc. 1991. **Cuvântul** din 23 ian. 1929-1 mai 1932. **Vreamea** din 14 ian. 1932-13 martie 1932. **Viața literară** din 21 dec. 1929.
7. M. Eliade, „Oceanografie”, ed. a II-a, Ed. Humanitas, Buc. 1991. **Vreamea** din 21 aug. 1932-1 oct. 1933. **Cuvântul** din 29 iul. 1932-12 febr. 1933. **Floarea de foc** din 30 apr. 1933. **România literară** din 28 oct. 1933.
8. M. Eliade, „Alchimia asiatică. I. Alchimie chineză și indiană”, ed. a II-a, Ed. Humanitas, Buc. 1991. **Cuvântul** din 18 febr., 25 febr., 11 martie 1935.
9. M. Eliade, „Șantier”, ed. a II-a, Ed. Rum-Irina, Buc. 1991. Revista **Azi** din mai-iun. 1932 și ian. 1933.
10. **Vreamea** din 21 aug., 13 nov., 20 nov., 4 dec., 11 dec. 1932, 29 oct. 1933. **Cuvântul** din 29 iul. 1932. M. Eliade, „Biobibliografie”, întocmită de M. Handoca, Ed. Jurnalul literar, 1997, p. 125.
11. M. Eliade, „Memorii”, p. 292.
12. Ibidem, p. 274.
13. Ibidem, p. 292.
14. Ibidem, p. 307.

starea de plutire

trec prin lume ca lebăda prin apă
nimic nu se hrănește cu gândul meu
vreamea vorbește limba unui ateu
în spirit taina sfântă adânc sapă

mi-am făcut o credință din natură
în orice ființă-i fapta divină
pentru necugete n-am nicio vină
numai în mine nu găsesc măsură

să mai integrez spirite paralele
două lumi născute din același gând
în care doar timpul se-aude plângând

când moartea ne urcă peste nivele
unde natura poate pierde masa
așa cum părinții și-au lăsat casa

Timp și lege

se-adună vremea la mine în soartă
să-i vorbesc despre ale toamnei roade
dar aud cuvântul cum din gând roade
ulmul cea făcut azi ultima poartă

lăsată deschisă spre neființă
acum poate intra în inima mea
orice rază stinsă din apusă stea
și mă încarc cu divină credință

atât de aprins de sfânta lumină
că ard până la suflet în sonete
ca mireasma merelor din grădină

orice înger poate acum culege
taina din versuri fără să regrete
că n-am mai ținut cont de timp și lege

r u g ă

vine vremea reducerii la absurd
toată viața n-a fost decât un vis
am dorit doar să ajung în Paradis
la minunile lumii am rămas surd

chiar am trudit de la o zi la alta
să-i fac fericiți pe cei din jurul meu
am trecut peste patimi atât de greu
de-aud și-acum cum bate-n cuget dalta

acestei soarte fără de prihană
ursită-n taină înainte de-a fi
ajută Doamne să trec de-această zi

vindecă-mă de năpraznica rană
unde curge noaptea fără limite
nu lăsa tăcerea să te imite

AUREL M. BURICEA

CENTENAR N. STEINHARDT

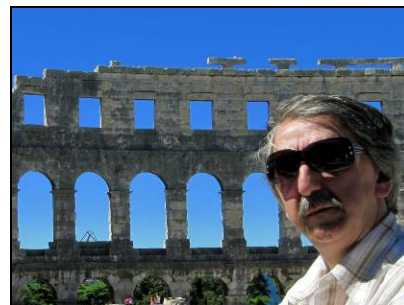
Correspondențe antagonice din aureola „Jurnalului fericirii”

Jurnalul fericirii al lui Nicolae Steinhardt se așază în pagină precum un solilocviu compozit cu o geometrie mereu variabilă. Prin pletora referențială ce aproape că sufocă *scriitura*, se obține un efect de caleidoscop hipnotic. El este destinat, de fapt, să apere gingășia mărturisirii, iar nu să uluiască grandoman pe vreun rătăcitor prin labirintul bibliotecii. O inventariere a acestor referințe culturale de natură livrescă, sau orală [1], ar fi demnă de un studiu academist care să îmbine inutil acribia ponosită cu statistica structuralistă... Adevărul stă însă dincolo de Cuvântul de Început!

Fiecare pagină a jurnalului asigură prin anvergura ei culturală o formă onorabilă pentru retranscrierea unei experiențe-limită concepute de tortionari spre înjosirea oricărui disident al *establishment*-ului dictatorial, fie el al *burgheziei roșii*, al *ciumei brune* sau al *gulerelor albe*. În urma acesteia, trăitorul și mărturisitorul ei se retrage să-și răcorească rănile și să-și nareze cam cum ar fi cântecul său de lebedă la umbra... rațiunii unei întregi culturi. Prin această manevră crepusculară se realizează o inefabilă, dar dură opoziție, între zestrea de spirit a umanității și materialismul aneantizant psihic al universului concentraționar. Și chiar de la început, prin *Testamentul politic* privind cele trei variante ale confruntării individului cu *gulag*-ul, identificăm o așezare în spiritul literei scrise a unei experiențe tragice, dar în aceeași măsură și eliberatoare. Aici va fi locul de a se invoca emblematic numele-atitudine ale lui unor Soljenițin, Zinoviev, Bukowski și, prin contaminare, a unui alt „rus” prin curajului său irațional, Winston Churchill (!!!). Vârtejul referențial continuă apoi într-un ritm susținut pe fiecare pagină a unui jurnal afectiv în care cronologia faptelor este abolită de morfologia lor. Ele se cheamă printr-o subtilă tehnică a contrapunctului, scurtcircuitând prin metaforă jgheaburile istoriei din înșelătorul secol XX [2]. Din acest punct de vedere, am putea chiar intui

o muzică a sferelor poetice la nivelul metatextualității *Jurnalului* care dovedește la toate nivelurile, dar și între ele, o coeziune demnă de aceea a sferelor de Magdeburg.

Cu o fervoare enciclopedică, sunt evocate în *Jurnal* repere cultural-morale de multe ori divergente ideologic, dar toate reprezentând umanitatea spiritualizată prin zbaterea și dezbateră propriei condiții existențiale. Astfel, se va desface evantaiul paginilor răsfote de la literatura biblică la cea de samizdat, de la Aristotel la Nietzsche, de la Cervantes la Saint-Exupéry și Ionescu, de la arta antică la Salvador Dali... Și tot așa, se vor face referiri la maximele, vorbele de duh, cugetările și gesturile oamenilor de cultură pe care jurnalistul pe atunci fără jurnal îi cunoștea: de la generația de aur a interbelicilor (Eliade, Cioran, Țuțea), până la prietenul său Manole [3], sau, de la părintele mântuitor Mina, până la părintele său natural. Și toate acestea, pentru a avea o transparentă armură de cuvinte în fața agresiunii organizate în numele represiei. Ea trebuia să modeleze prin depersonalizare *omul nou*, pentru a-l face compatibil cu un model al binelui în varianta materialității animalice, desigur, fără să i se ceară individului acordul pentru această „rea-voluție”. Și cum modalitățile „transformării” erau cele ale torturii fizice și psihice, duse la extrem prin industrializarea lor, era nevoie de un punct de sprijin pentru a li se putea rezista. Ce poate face însă literatura în fața schingiurii? Cum te poate apăra *Divina Commedia* când ești supus fizic la chinurile infernului dantesco de către un semianalfabet sadic și împăunat de refulări crâncene? Față de prestația întregii culturi aflate la purtător în persoana unui deținut politic „ostil anchetei”, desigur că figura unui tortionar ca Țurcanu era nulă. Cu toate că și acesta își scria propria operă direct pe pielea pergamentată de foame și suferințe a deținuților, la fel precum mașina de tortură a lui Kafka din *Colonie penitenciară*. Iar la Gherla anului 1963, acest „scriitor” reprezentativ pentru „era ticăloșilor” avea drept de viață și, mai curând, de moarte fără... drept de apel! Artist fantezist al torturii și al degradării, el avea ambiția subconștientă de a anihila și ultima lumină remanentă din condiția

umană, spre victoria totală a instinctului și a materiei. Căci, abia după reducerea la subuman a ființei din fața lui, putea să se simtă și el superior. În plus, mai trebuia să livreze conform comenzii sociale și „produse” compatibile cu noua lume, adică bipezi ai materiei robotizate.

Atunci, prin sublimarea suferinței în „*darul lacrimilor*”, a avut loc marea convertire și eliberare a prizonierului din propriul trup-închisoare. Căzând una după alta redutele culturii în fața *pumnului și palmei*, rămâne undeva în sita zilelor doar pepita de aur a lui *homo religiosus*. Având conștiința „muzeificării” templului moștenit de la David, deținutul Steinhardt se eliberează mai întâi spiritual, cunoscând *fericirea* transfigurării prin paradoxele și paradoxurile creștinismului ortodox. Această „liberare” s-a produs în închisoare prin *taina* la figurat, dar și la propriu, a Botezului său în 1960, ea prefigurând amnistia din 1964, care i-a permis și fizic să scape universului concentraționar. E drept că libertatea care îl aștepta „afară” era aceea a unei închisori la dimensiunea unei țări bolșevizate din exterior și încarcerată, la rândul ei, în *lagărul comunist*. Spre deosebire de mulți alți frați de suferință, care căzuseră victimă unei foarte concrete *lupte/exterminări de clasă*, fratele Nicu a avut șansa și tăria de a găsi „ieșirea prin cer” [4] după care să rămână totuși viu și în trup. Iar, odată ajuns în libertate, el a îmbogățit nemăsurat această *cale de taină* prin scrierile sale, dimpreună cu apostolatul de la Rohia.

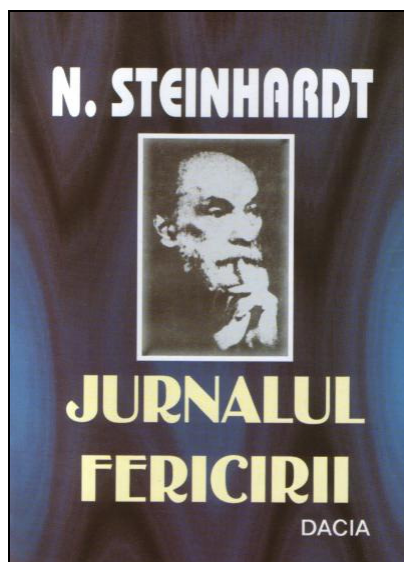
Cu o astfel de deschidere „touts azimuts” [5] nu este de mirare că *Jurnalul fericirii* ne poate oferi oricând cele mai surprinzătoare sinapse culturale. Un sistem de axe ce s-ar putea evidenția dintre multe altele posibile, ar consta din îmbinarea inedită dintre: A) problematica stilistică a →

CRISTIAN STAMATOIU

scriiturii jurnalului; B) definirea critică și metaforică a fenomenului românesc.

A) În cazul *Jurnalului fericirii*, corespondențele stilistice nu se orientează în nici un caz spre formula jurnalului tradițional ținut pe foiță *Clairfontaine* și ascuns sub cheie într-un scrin de mahon. Dar, **indiferent spre ce azimut cultural s-ar orienta aceste electivități, ele conțin mereu o contrarietate care fondează de fapt originalitatea acestui demers.**

Mai întâi există literatura de restituire a memoriei concentraționale și de rezistență românești, care dezvăluie și exorcizează infernul *gulagului* din RPR și, mai apoi, din RSR. Ea constituie o iconografie acuzatoare a suferinței, pornindu-se de la Poarta-Albă, prin deportările în Bărăgan, la fenomenul Pitești, spre Gherla, Aiud, Căvnic și Sighet. Aceste post-reportaje ale unor evenimente trăite „cu ștreangul de gât” sunt semnate cu spuma de sânge a zilelor și a nopților de detenție de către niște martori ce și-au supraviețuit și moral – ori nu! – condiției de deținut politic, pentru a putea apoi să depună mărturie. În acest univers concentraționar, ei au cunoscut transfigurarea suferinței, devenind în bine sau în rău, cu siguranță altceva decât erau „înainte de...”. Pleiada literaturii de restituire documentară a memoriei colective se constituie la noi din nume remarcabile precum: Constantin Noica, I. D. Sîrbu, Ioan Ioanid, Valeriu Anania, Gheorghe Calciu-Dumitreasa și chiar Lucian Blaga... Față de toți aceștia, cât și față de modelele preponderent rusești, declarate canonice dintr-un început de către N. Steinhardt, avem în *Jurnalul* său cea mai radicală schimbare de paradigmă chiar și în ceea ce îi privește pe *sfinții închisorilor*. Deci, se identifică aici **o abordare transformativă**, pe când, în celelalte cazuri, ea este preponderent **descriptivă**, chiar și fie ea însoțită de o literaritate cel puțin la fel de valoroasă. Ca să nu mai vorbim despre caracterul neconvențional în care a fost așezat fluxul memoriei ce orientează *Jurnalul* spre un experimentalism sobru. În mod surprinzător, demersul literar-moral, dar nu moralizator, se apropie cel mai mult de spiritul deschiderii spre revoluția interioară, exact așa cum se

degajă el din *Evanghelii*. Iar în plan stilistic, se pot stabili natural corespondențe dintre care noi le vom privilegia pe cele aparent surprinzătoare, dar totalmente îndreptățite de realitatea literară a *scriiturii*, adică, **acele opere care, în măsura în care îi sunt consonante, exact în aceeași măsură îi vor fi diferite.**

Pe axa stilistic-atitudinală, *Jurnalul* lui Steinhardt se constituie într-un document *trăirist*, care parcă își caută un partener de dialog polemic ce poate dezvolta o la fel de intensă neliniște existențială: *Jurnalul unui geniu* al lui Salvador Dalí!!! Desigur, în cazul nostru avem o introvertire ce se opune unei extrovertiri cu metodă „paranoic-critică” și, de o crâncenă cristalizare monahală în mediul *gulagului*, față de o mondenă însingurare într-un sine exploziv capabil să ocupe spațiul dintre Costa Brava, Paris, New York... Este, până la urmă în ambele nișe, aceeași furoare a regăsirii de sine, numai că la Steinhardt este vorba de metafizica ortodoxă a sacrificării eului, pe când la Dalí avem un imperialism al suficienței catolice și monarhice, menit să atragă admirația (dar și dolarii) numai și numai spre ego-ul său genial. Pe de altă parte, neținând să-și mascheze jurnalul sub forma unui „raport” de viață – așa cu o făcuse Kazantzakis cu El Greco al său – Steinhardt abordează tonul de scrisoare deschisă *Ubi et orbi*, însă fără a folosi indeterminările sterilizante ale comunicatului oficial, adoptând în schimb un ton filtrant de natură subiectivă, aproape lirică. Acesta ni se pare a fi reprezentat de patosul

mistic, ponderat de conștiința pesimistă a posibilității de comunicare interumană, ton similar cu acela al lui Teixeira de Pascoas din *Scrisorile sale portugheze*...

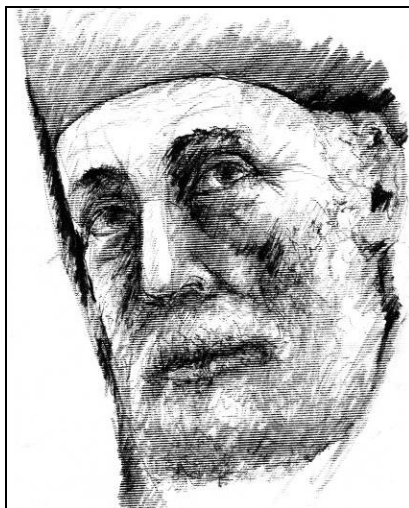
Mult mai șocante se dovedesc însă similaritățile scriitoricești ale *Jurnalului* cu memoriile de aventuri!!! Mai întâi, surprinde concepția similară a contrapunctului la Steinhardt, cât și în epopeea infernală în priză directă dus-și-poate-întors către centrul tare al războiului, așa cum a „călătorit-o” și mărturisit-o apoi danezul germanizat Sven Hassel. La Steinhardt, avem acele intermezzo-uri intitulate dadaist „BUGHI MAMBO RAG”, plasate la sfârșitul zilelor memorialistice aparent fără nicio legătură cu faptele relatate sau revelate. Încercând o „traducere” apocrifă a expresiei, putem migra spre un fel de piesoletă de divertisment jazzistic cu rol de addenda la corpusul dureroasei *Metanoia* încercate de subiectului ce-și este și obiect al prefacerii. Procesul se aseamănă ca intenție cu adăugarea de către „cronicariul” Ion Neculce a „legendelor” ilustrative din *O samă de cuvinte* la trunchiul istorist al *Cronicii* sale la Țara Moldovei. Aici e însă vorba de o legătură metaforică mult mai strânsă între text și context. Situația (re)prezentată din punct de vedere auctorial se completează astfel ușor ironic prin lipirea la bulgărele avalanșei existențiale a unor date aparent divergente, dar care au un rost întregitor important în plan narativ. Cam același procedeu este prezent și în toate scrierile lui Sven Hassel, care plasează însă la începutul fiecărui capitol dantesc întâmplări conexe ce demonstrează că memoria realității depășește ficțiunea în mod ironic, cinic sau scelerat. Astfel, se întregeste caleidoscopic infernul războiului său personal de supraviețuire cu spectacolul visceral-tehnicist al apocalipsei blindatelor din cel de-al Doilea Război Mondial, de la Berlin și Paris, prin București, Monte-Casino și Varșovia, până la Urali și înapoi. În rest, deosebirile sunt, de asemenea, fundamentale. Sven Hassel a reușit performanța de a supraviețui la o rată a mortalității din batalionul său disciplinar cam de 1:3000 (!), întorcându-se spre a mărturisi exorcizant, dar nu exorcizat de materialismele occidentale, →

despre nemernicia barbară a oricărei tabere participante la un război. Steinhardt a scăpat din nu mai puțin blândul război cu *gulagul* autohton, dar revenirea sa a însemnat mult mai mult decât o mărturie zguduitoare, adică o mărturisire a *fericirii* de a se fi *schimbat la față* printr-o suferință concepută de torționari a fi doar degradantă.

În ceea ce privește literatura franceză atât de invocată aici, ținem să subliniem la fel de surprinzătoare relație dintre *Jurnal* și câteva pseudomemorii aventuroase apărute pe piața editorială aproape în paralel. Este vorba de cele ale lui Henri Charrière sau, chiar, Don Fernando. Primul, prin personajul suprapus oarecum propriei biografii, Papillon, dezvăluie rigorile sistemului carceral francez din Guyana ca urmare a unei erori judiciare. Nedisponând de organul metafizic al „ieșirii prin cer”-uri încă de viu, Papillon – autor, personaj și titlu – supraviețuiește unui exotism trist, mizând pe ideea libertății (înțeleasă de asemenea doar în plan fizic), pentru a deveni în cele din urmă o adevărată legendă a evadărilor. Cel de-al doilea, care aplică și el o strategie narativă a contrapunctului, este un aventurier pur și simplu. Lipsit de organ poetic, el nu a avut la activ regăsirea prin „dereglarea (poetică a) tuturor simțurilor”, precum Arthur Rimbaud; în schimb, Don Fernando fuge după esența sa prin jungla și deșerturile mai multor continente, sfârșind pe un pat de spital în Franța, precum celebrul simbolist devenit negustor de arme. Narator luxuriant și exact în același timp, el poate regăsi în sine doar adevărul pe muchie de cuțit al adrenalinei, precum și pe acela al erosului exotic, nedându-și seama că a fugit mereu după adevărul ce de fapt îl locuia precum un pasager clandestin.

B) Cealaltă axă de coordonate critice, conferind profunzime de câmp temporal universului Steinhardt, este orientată istoric pe tematica definirii critice a fenomenului românesc.

Un astfel de demers a apărut empiric încă din comediele cu „patrihoți” ale lui Iordache Golescu sau din epopeea comică a *Chiriței* lui Alecsandri care a mai avut, de asemenea, și intuiția unui viitor Cațavencu (în *Clevetici, ultra-liberalul*), sau a unui Farfuridi (în

Sandu Napoila, ultra-retrogradul), din *Scrisoarea pierdută* prin „Caragialume” [6]. Numai că trecerea de la empiric la coerent a avut loc în cultura noastră sub zodia lui Titu Maiorescu, mentorul ce a îmbinat în unitatea contrariilor estetismul tezei „artei pentru artă” cu criticismul socio-politic al „maimuțării” unor „forme fără fond”. Convergent la început cu marii noștri clasici, mai ales cu Eminescu și Caragiale, el i-a influențat în mod hotărâtor în acest sens, până la a le dezvolta chiar adversități, îndeosebi în plan personal. Din această fuziune spirituală, cu caracter limitat însă, s-a născut coroziva satiră caragialiană sau pesimismul social eminescian. Moștenitorii interbelici ai unui astfel de spirit pot fi regăsiți mai greu în lumea literară (un Argezi sau Tudor Mușatescu, eventual), ei fiind mult mai reprezentativi în lumea eseistilor. Pe fundalul *Schimbării la față a României* lui Cioran sau al articolelor lui Pamfil Șeciaru, putem constata o extraordinară convergență de viziune asupra „țărișoarei” între sistemele ternare ale lui Petre Țuțea și Nicolae Steinhardt! Primul identifică patologia clasei noastre politice prin fabulosul diagnostic al „ilfovitei” ce se manifestă prin simptome precum: „cretinism – criminalitate – voie-bună”. Pe când, Nicolae Steinhardt preia și susține, prin selectarea ei în *Jurnalul* său, a opiniei enunțate la Paris în 1937 de prietenul său Manole. Triada lor se bazează pe: „invazia verticală a barbarilor (expresia e a lui Rathenau)” – adică „a derbedilor”, pe „domnia proștilor” și „pe trădarea oamenilor cumsecade”. Și nimic nu e nou astăzi

pe sub soarele dâmbovițean (care nu a putut nici el scăpa de impozarea petelor sale de către „băieții deștepți”)! După o schimbare de accent în anii '60-'70 spre proza de demascare cu surdină a „obsedantului deceniu”, s-a revenit iată la același ton eseistic și jurnalistic, de vreme ce articolele savonarolice ale lui Cristian Tudor Popescu nu fac decât să particularizeze niște eterne afecțiuni tipizate anterior. Urâte visceral de toată lumea, ele prezintă perversitatea conform căreia, odată ajuns individul într-o poziție socială dominantă, el va dezvolta amnezic afecțiune tocmai față de... afecțiunea ce-l subminează, dar îi asigură și o putredă îmbogățire. Când un astfel de proces are amploare de masă în mase, se poate spune că el provoacă declasarea unei... întregi clasei politice lipsite de clasă cultural-morală. Cât despre caracter, cine să mai ceară așa ceva în ziua de astăzi?!

Desigur că rezonanțele iscate de ființarea *Jurnalului* în Republica literelor pot fi oricând revizuite, adăugite sau, de ce nu, antifonate. Însă, ceea ce se evidențiază, indiferent de grila critică utilizată, este extraordinara deschidere și originalitate a „demersului Steinhardt”. Ținând cont de un nord metafizic, acesta se orientează mereu *dinspre litera trăită schimnic în celula-chilie, spre aceea (de)scrisă izbăvitor pe scena unei umanități* aflată din nou în situația de a fi „descreierisită” [7], numai că prin alte mijloace mai puțin contondente, însă nu mai puțin periculoase.

Note

1. Redate în stilul indirect liber, ca opinii aparținând unor personalități devenite „personaje” în proximitatea autorului.
2. Nu degeaba în timpul războiului Churchill a avizat înființarea *Comitetului XX* destinat să inducă în eroare inamicul, folosindu-se de expresia „double cross” care înseamnă la figurat „înșelător”, dar putea fi înțeleasă și la modul propriu „cruce dublă”, adică: „XX”.
3. Emanuel Neuman, pe numele său „civil”.
4. *Apud* Marin Sorescu.
5. Către toate punctele cardinale (fr.)
6. Vezi: Cristian Stamatiou, „Caragialumea” – matrice și prefigurare, Editura UAT, Tg Mureș, 2003.
7. *Apud* Père Ubu, protagonistul lui Alfred Jarry din piesa *Ubu rex*.

Foto: Portret de Gabriel Stan

DESPRE LITERATURA ÎNCHISORILOR

Prin închisoare au trecut, de-a lungul timpului, fără deosebire, oameni de ambele sexe și de toate nuanțele politice, de toate stările sociale, de toate religiile, sectele, cultele, profesiile, etniile, vârstele și opiniile. Poeții nu puteau să lipsească, ei sunt totdeauna un ghimpe în ochii dictatorilor, atunci când nu se prostituează în mod servil (au fost și din aceștia, din nefericire). Nicolae Steinhardt este unul dintre marii scriitori care au fost siliți să treacă printr-o astfel de experiență. Experiență unică, trăită în manieră proprie, cu urmări definitorii în viața fostului deținut.

Nicu-Aurelian Steinhardt (1912-1989), scriitor, publicist, critic literar și jurist român, evreu de origine, convertit la religia creștin-ortodoxă în închisoarea de la Jilava, luând numele de fratele Nicolae (nume cu care va rămâne și în istoria literaturii) și călugărindu-se după punerea sa în libertate, este autorul unei opere inedite în literatura română, *Jurnalul fericirii*, ce reprezintă, după propria-i mărturisire, testamentul lui literar.

Scriere cu un destin alambicat, mereu în pericol de a se pierde, mereu reluat, amplificat, multiplicat, trimis prietenilor spre păstrare și întru salvare, *Jurnalul fericirii* a avut, într-o primă variantă, redactată la începutul anilor 70, aproximativ 570 de pagini dactilografiate și a fost confiscat de Securitate în anul 1972. După numeroase intervenții pe lângă Uniunea Scriitorilor, îi va fi restituit autorului în 1975, dar în acești ani Steinhardt scrisese o a doua variantă, mai amplă, de 760 de pagini dactilografiate. Și aceasta va avea soarta celei dintâi, fiind confiscată în 1984. Înțelegând permanentul pericol care-i pândește *Jurnalul*, Steinhardt redactează mai multe versiuni, acestea fiind scoase pe ascuns din țară (o „țară închisoare” – după Alex Ștefănescu), două dintre ele ajungând în posesia Monicăi Lovinescu și a lui Virgil Ierunca, la Paris. Astfel, în 1988 și 1989, postul de radio Europa liberă transmite în serial *Jurnalul*, pentru ca, în 1991, să apară varianta tipărită, prin grija lui Virgil Ciomoș, volum ce va primi, anul următor, 1992, premiul pentru cea mai bună carte a anului.

Jurnalul fericirii de Nicolae Steinhardt aparține genului memorialistic, ce constă în însemnări cotidiene despre evenimente. Acesta este un gen literar de graniță datorită caracterului docu-

mentar, ce propune relatarea experienței personale într-un context bine delimitat istoric, în care indicii temporali cât și cei spațiali sunt exacti, în vreme ce modul de redactare se apropie uneori de cel al opere literare artistice, scrierea dobândind astfel o valoare estetică. La începutul *Jurnalului* său, autorul explică motivul pentru care nu există o ordonare strict cronologică a evenimentelor: „Creion și hârtie nici gând să fi avut în închisoare. [...] De vreme ce nu l-am putut insera în durată, cred că-mi este permis a-l prezenta pe sărite [...]. Efectul, desigur, bate înspre artificial; e un risc pe care trebuie să-l accept.”

Pierderea libertății reprezintă pentru fiecare individ o tragedie. Atât a libertății fizice, cât și a celei spirituale. Mai gravă este – pentru o persoană înscrisă pe coordonatele vieții prin gândire și ale hrănirii din precepte morale – cea din urmă. Motivul privării de libertate este tocmai această forță spirituală, de neînțeles pentru promotorii unei doctrine a egalității nepotrivit înțelese.

La 31 decembrie 1959, Nicolae Steinhardt este convocat la Securitate, cerându-i-se să fie martor al acușării, punându-i-se în vedere că, dacă refuză, va fi arestat și implicat în „lotul intelectualilor mistico-legionari”. Anchetat pentru că a refuzat să depună mărturie împotriva lui Constantin Noica, este condamnat în „lotul Pillat-Noica” la 13 ani de muncă silnică, sub acușatia de „crimă de uneltire contra ordinii sociale”. Securitatea a recurs la metode extreme punându-i întrebări personale despre viața intimă și evenimente legate de aceasta. Existase totuși posibilitatea de a alege: a colabora cu potențialii torționari. A încheia „pactul cu diavolul” (Alex Ștefănescu) sau a alege privarea de libertate. Soluția oferită de tatăl său deschide un drum spinos, la capătul căruia se află adevărata libertate: „E adevărat că vei avea zile foarte grele. Dar nopțile le vei avea liniștite. Vei dormi bine.” Este soluția „omului

curajos” pe care o va detalia în 1971: „cel ce nu ține seama de pericolele exterioare, pentru care primejdia poate veni numai de la el însuși.”

Ajuns la Jilava, în celula 34, acesta este oripilat de ceea ce vede, dar în acel loc „aproape ireal de sinistru” petrece, surprinzător, după cum însuși afirmă, cele mai frumoase zile din viața lui. În acea celulă era „o sete grozavă de poezie”, „învățarea pe dinafară a poeziilor este cea mai neostoită distracție a vieții de închisoare”. Nicolae Steinhardt are o cultură impresionantă, filosofia, teologia, literatura fiind domenii pe care le reactualizează permanent în *Jurnal*. Faptul de a ști foarte multe poezii, precum *Luceafărul*, *Scrisorile* eminesciene, mii de versuri de Gyr și Crainic, determină integrarea rapidă, găsindu-și un grup de tineri care doreau „să învețe *Luceafărul* numaidecât”. Opera acestuia propune, în manieră inedită, trimiteri spre mari oameni ai culturii universale: Goethe, Descartes, Stendhal, Spinoza și, mai ales, Dostoievski.

Feodor Dostoievski (1821-1881), unul dintre cei mai importanți scriitori ruși, a cărui operă a avut un efect profund și de durată asupra ficțiunii din secolul al XIX-lea, este închis din motive politice, asemenea lui Nicolae Steinhardt. La un an de la ieșirea din închisoare (1860), oferă, folosind tehnica manuscrisului găsit (a recuzării discursului), o operă ficțională, *Amintiri din Casa morților*. Autorul *Amintirilor*, sub pretextul găsirii întâmplătoare a unui manuscris aparținând unui deținut, pe nume Aleksandr Pavlovici Goriancikov, își povestește propriile trăiri siberiene. Tudor Arghezi apreciază rezistența celui care transformă o experiență cumplită într-o capodoperă a literaturii: „Trimis cu lanțuri de picioare în acel mormânt de visuri, de puteri și de tinerețe, în care bărbații adesea folositori pier ca pietrele aruncate în ocean, el a putut să se întoarcă la suprafața întunericului, să răsară mai luminos și să arunce asupra Rusiei raza geniului pe care patria lui n-a știut să o merite decât printr-un sentiment de regret fără folos”. Dostoievski prezintă evoluția personajului principal, Aleksandr Petrovici, în închisoare, arătând schimbările prin care acesta trece, metamorfozarea nu doar fizică, ci și psihică. →

ANA-MARIA RADOVENEANU,
Cls. a XI-a, Colegiul Național „Ion Creangă”, București

„La ieșirea din închisoare, acesta era cu totul alt om. Patriot, dușman al revoluțiilor, vrășmaș prin absurditate până și al culturii occidentale, aspirațiile lui de acum erau și rămăseseră Rusia”.

Există asemănări, dar și deosebiri fundamentale între operele celor doi scriitori, care abordează aceeași temă, opere intrate în dialog peste timp. În celula 34, toți se întrec în a se ajuta, în a vorbi delicat și a-și face viața cât mai plăcută unul altuia. În timpul unei percheziții, lui Nicu Steinhardt i se confiscă o sticlă de cafea, dar după terminarea percheziției, la ora stingerii, acesta găsește sub pătură o sticlă mai mare plină de „lichid negru”. „Gestul acesta mă copleșește, mă trec fiorii orgoliului, mă clatin, și – s-ar fi putut altminteri? – îmi ud așa-zisa pernă cu dulcile lacrimi fierbinți ale fericirii.” Spre deosebire de Nicolae Steinhardt (persoană), Aleksandr Petrovici („ființă de hârtie” și mască totodată) nu era în relații atât de bune cu camarazii săi de cazarmă. „Ura ce o inspiram ocașilor prin faptul că eram nobil, în primii ani, îmi otrăvi viața.”

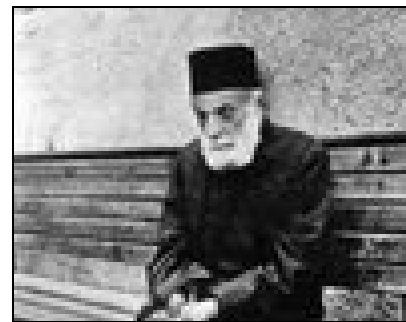
Compania de care se bucura Nicolae Steinhardt în închisoare era constituită din intelectualii închiși odată cu el, din tineri pasionați de poezie, dar și din bătrâni care considerau că mai bine muncești spre a câștiga un ban decât să-ți pierzi vremea învățând poezii. Experiența închiderii în aceeași celulă cu oameni pe care ar fi trebuit să îi urască demonstrează frumusețea spirituală a acestuia. Se îngrijește de cei aflați în nevoi, ajută pe cei care îi solicită ajutor. Când unul dintre cei ajutați îi aduce injurii ce vizează condiția sa de evreu, acesta își continuă misiunea de a-i acorda îngrijirile necesare fără să clipească. În tot timpul cât a fost închis, Steinhardt s-a apropiat foarte mult de Dumnezeu, la sfârșitul prizonieratului trecând la religia creștin-ortodoxă. Un câștig imens pentru ortodoxie. O alegere conștientă. Avocat de formație, acesta se arătase preocupat de istoria religiilor, de credințe și evoluția acestora, un exemplu edificator în acest sens fiind eseul teologic din anul 1935. De asemenea, Autobiografia publicată în 1987 arată atracția către literatura patristică și filosofia creștină.

Despre primul contact cu temnița, personajul-narator al romanului dostoevskian povestește: „simții mai întâi o scârbă nestăpânită, dar, lucru curios, viața-mi părea mai puțin grozavă decât mi-o închipuisem pe drum”. Primele zile erau de acomodare, pentru ca deținutul să se odihnească

după drumul cel lung. Aleksandr Petrovici află încă de pe acum că „banul are putere suverană în viața omei” și deprinde câteva dintre „obiceiurile” închisorii cu ajutorul unor deținuți ce se hotărâsc să îl ajute. Akim Akimici, „fiindcă dormea în aceeași cazarmă cu mine, mi-a fost la începutul închisorii mele foarte folositor”. Acesta i-a recomandat pe unul dintre cei mai buni bucătari, Osip („Hercule care n-avea mai multă minte ca un copil de șapte ani”), îi procură o Evanghelie (singura carte permisă în ocnă), o pereche de haine și câteva zdrențe din care îi cârpi o pătură, aducându-i la cunoștință faptul că, aici, orice are valoare.

De-a lungul zilelor petrecute în închisoare, Aleksandr Petrovici reușește să intre în vorbă cu mai mulți deținuți, să lege anumite „prietanii” (pentru că în ocnă nimeni nu era prieten cu nimeni), astfel descoperind lucruri, obiceiuri și persoane noi. În fiecare zi, deținuții erau trimiși să-și îndeplinească pedeapsa, muncind în folosul comunității, în folosul statului: „Primele luni ale exilului meu mă duceam la lucru cu un grup de sobari la olăria care se găsea la două verste de închisoarea noastră.” Singurii care nu executau munca silnică erau invalizii ce se duceau zilnic la târg și „aduceau tutun, ceai, carne, în sfârșit tot ce voiai, afară de rachiu”.

Cu patru zile înainte de sărbători, ocașii erau duși la baie de aburi, „nu erau decât două băi publice în tot orașul”. În primul an de detenție, toate aceste lucruri erau noi pentru Aleksandr, drept care este ajutat de Petrov, cel mai hotărât ocaș din temniță, să se spele, în ciuda lanțurilor de la picioare, care nu erau date niciodată jos. Laitmotivul lanțurilor atrage atenția asupra privării de libertate. O libertate fizică, pentru că, treptat, închisoarea nu i se mai pare nici lui Aleksandr o „casă a morților vii”. Ultimul an „fu cel mai puțin dureros”, căci „cu cât termenul ieșirii mele se apropia, cu atât deveneam mai liniștit și răbdător.” În momentul premergător părăsirii temniței, are loc despărțirea definitivă de lanțurile pe care le purtase pretutindeni, sănătos sau bolnav: acestea „căzură zuruind. Le ridicai... Vream să le țin în mână, să mă mai uit o dată la ele. Eram mirat sau mi se părea prea curios că o clipă înainte fuseseră la picioarele mele.” La ieșirea din închisoare, acesta era „un bun creștin și copleșit de duhul Evangheliei”, singura carte care i-a fost tolerată în închisoare și pe care a avut tot timpul să o învețe pe dinafară. O

experiență cumplită a condus un om spre transfigurarea definitivă.

Pentru Steinhardt, a-l nega pe Dumnezeu înseamnă a se nega pe sine, cel adevărat: „Va să zică, lui Dumnezeu, căruia îi datorez propria și absoluta mea suveranitate, i-aș tăgădui însăși ființa, ca și cum n-ar însemna să mă reneg mai mult, și-n primul rând pe mine însumi”.

Demnitate morală, compasiune, iubire, înțelepciune, toate își găsesc loc în Jurnalul „convertirii religioase” (Dicționarului general al literaturii române). Bun cunoscător al capodoperelor universale, memorialistul român găsește timp să realizeze comparații, să facă paralele, să cugete într-o manieră inedită asupra lumii. Iată un exemplu: „Cuvântul se degradează în vorbă. Vorbele se prefac în șabloane automate. [...] Vorbăria nu mai e decât zgomot de fond. Iar lozinca – lavă înghețată – transmite minciuna în stare stabilă, congelată.” Zilnic, deținutul învață lecții noi pe care le prezintă ulterior în *Jurnal*: „lucrul greu nu e să răspunzi unei situații tragice, ci să deprinzi a rezista frecușului zilnic al banalității”. Meditațiile asupra vieții religioase găsesc uneori suport în opere laice ale umanității și înțelesul nu se pierde, ci se amplifică: „când se produce conflict între porunca divină (sau dreptul natural) și porunca omenească (legea pozitivă), nu încapе îndoiială pentru un creștin. Dar creștinul, ca și Hamlet, e îndreptățit să nu voiască a-și pierde viața. Va încerca deci să găsească o soluție pentru a nu încălca porunca divină și nici a muri. Soluții, în general, se găsesc și nu toate sunt neapărat dezonorante.”

„Carte de căpătâi a literaturii confesive românești” (idem), *Jurnalul fericirii* demonstrează modul în care destinul transformă experiența într-o formă a conștiinței, iar suferința conduce spre fericire și implicit spre credință adevărată. Paradoxul lui Don Quijote, preluat prin Heidegger – „Orice om este infinit mai mult decât ceea ce ar fi dacă ar fi numai ce este”, aplicabil și în cazul operei dostoevskiene comentate – primește replici pline de substanță.

Lupta cu Îngerul

Într-o cunoscută legendă biblică din *Geneză* (32, 23-33), Iacob luptă o noapte întreagă, într-un mediu al misterului, cu un personaj pe care nu-l vede și nu-l înțelege, iar când apar zorile află că a luptat cu divinitatea. La cererea, sa, îngerul îl binecuvântează, dar nu-și dezvăluie identitatea, iar lui Iacob îi schimbă numele în Israel.

Lupta lui Iacob cu îngerul a devenit un mit, deseori solicitat în literatură și în artă, ca simbol al depășirii de către om a condiției sale existențiale prin mijlocirea faptei, în primul rând prin experiența poetică. Lupta are loc cu verbul, „constrâns” să creeze scara de acces, magia prin care pot fi cucerite idealitățile transemperice. Atât simbolul îngerului, cât și idealitatea de atins variază în funcție de viziunea creatorului de artă.

Fiind vorba de un mit prin excelență al videosferei, amintim mai întâi întruchipările în arta plastică. Prezent constant în arta vitraliilor din Evul Mediu, simbolul a fost reluat de pictori precum Gustave Moreau, Paul Gauguin, Odilon Redon, Marc Chagall, Jean Revol, dar cele mai expresive sunt interpretările lui Rembrandt și Eugène Delacroix. În tabloul său (1659, *Muzeul de Stat din Berlin*), Rembrandt tratează motivul conform concepției sale privind clarobscurul: personajul divin, îngerul, este văzut în plină lumină, omul – în penumbră, veșmântul său roșu pierzându-se insensibil în zona întunecoasă. Numai că aici nu este o adevărată luptă, ci îngerul privește cu afecțiune pe omul care pare că se înverșunează împotriva sa, astfel că scena apare mai curând o îmbrățișare. Replica statuară a viziunii lui Rembrandt este lucrarea lui Bernini, *Sfânta Tereza și îngerul*, unde între înger și Tereza are loc o îmbrățișare de o efuziune mistică.

În schimb, în tabloul lui Delacroix (Biserica Saint Sulpice, 1857-1861) are loc o puternică încețare. Charles Baudelaire descrie astfel această scenă: „Omul natural și omul supranatural luptă fiecare după natura sa. Iacob, înclinat ca un berbec încordându-și întreaga musculatură,

îngerul care se pretează complezent la luptă, blând, ca o ființă care poate învinge fără efort.” În adevăr, se observă că, spre deosebire de înger, Iacob face un efort deosebit de încrâncenat ca să-l doboare. Din atitudinea și privirea trimisului ceresc, se poate vedea că acesta știe care este miza luptei: el se va lăsa învins pentru ca omul să capete încrederea în sine, în posibilitatea de a se depăși în accesul către transcendent.

În cele ce urmează ne vom opri la unele opere în care poetul se află față în față cu idealitatea sa supraumană, îngerul.

În volumul de poeme de inspirație persană, *Divanul Apusean-Oriental*, Goethe relatează că el este întâmpinat la poarta Paradisului de Huri, înger păzitor care s-a chemat altădată Suleika, numele iubitei poetului. Huri îl întreabă pe poet ce merit are ca să intre în rai, iar acesta îi răspunde că, om fiind, el a fost în lume un luptător. Stigmatul acestei lupte sunt rănilor vieții și rănilor iubirii pe care Huri le poate vedea în adâncul inimii poetului: *Nu un nedemn alegi în mine. / Dă-mi mâna ta, ca zi de zi, / Pe degetele tale fine / Să pot să număr veșnicii.* Câștigând lupta cu viața terestră, poetul învinge acum și întrebarea Îngerului Păzitor în a cărui „întimitate, afirmă făptura cerească, a trăit din infinitatea timpului”, iar acum poate să pătrundă până în adâncurile Divinității ca să se absoarbă, să se piardă extatic în Iubirea Eternă.

Alphonse de Lamartine, în poezia *Spiritul lui Dumnezeu*, după ce descrie lupta acerbă și „smintită” petrecută într-o liniște formidabilă între anticul păstor și „misteriosul străin”, „cerescul dușman”, fiecare fiind când învingător, când învins – umbrele îndoii se risipesc odată cu aurora, când Iacob descoperă că se luptase cu *Spiritul Domnului*. Victoria este cea a poeziei, înseamnă

primirea inspirației divine, a celui dictu misterios care unește imanentul cu transcendentul: *Să așteptăm supremul suflu/ Într-un repaus liniștit./ Atâta este-al nostru sine – / Un instrument melodios. / Când degetul de sus ne lasă, / Rămânem muți precum o liră/ Ce strânge sfintele extaze / Până când mâna cea cerească / Atinge coarda ce vibrează / În care dorm divine-acorduri.*

Pentru Paul Valéry, omul nu este nici înger, nici animal. Îngerii sunt „existențe pure”, dar omul se ridică deasupra lor prin visele sale, prin spiritul său care îl înrudește cu îngerii. Dar, deși omul pare a fi încă „în stare de proiect”, totuși prin poezie, prin artă, materia, trupul pot fuziona cu spiritul omului. Lupta cu îngerul, omul o poate câștiga prin creația și trăirea poetică, însemnând conjugarea armonioasă dintre facultatea intelectuală și emoția senzitivă – un joc mutant total al unui om total. Intellectul, care este partea angelică a omului, face ca posibilul să devină realitate *in actu*.

Îngerii sunt deținătorii adevărului, afirmă Arthur Rimbaud, sunt adevărul însuși, dar noi nu-l vedem. „Adevărul ne înconjoară cu îngerii săi plângând” – aceasta deoarece pe noi, cei moderni, aleșii de sus nu ne mai primesc. De aici, dramatica întrebare: „La ce bun o lume modernă dacă se inventează asemenea otrăvuri... lumina este alterată, forma extenuată, mișcarea rătăcită... puritatea pierdută.”

În viziunea lui Eminescu, îngerul încarnează idealul femeii care devine *idealitate existențială*, împrumutată de însăși sfera cerească: „Femeia este prototipul îngerilor din senin” (*Venere și Madonă*). Angelizarea eternului feminin revine frecvent în lirica și proza eminesciană: *Căci tu, tu ești el*, se spune încă în poezia *Înger de pază*. Cum oare din noianul de neguri să te rump, / Să te ridic la pieptu-mi, iubite înger scump? (*Din valurile vremii*). Prea mult un înger mi-ai părut (*S-a dus amorul*). În poezia *Înger și demon*, tânărul rebel se învinge pe sine prin intermediul îngerului, dar în *Atât de fragedă*, îngerul-femeie se demonizează cedând dulcilor dorinți, pentru ca, mai apoi, puterea de idealizare a poetului să înalțe icoana iubitei la →

GEORGE POPA

supremă axiologie – Fecioara Maria, situată însă într-un dincolo al întrebărilor rămase fără răspuns. Într-un fragment postum, îngerul centrează universul și substituie, în îmbrățișarea supremă, însăși divinitatea din începuturi.

În viziunea lui Eminescu, pe măsură ce ființa iubită se îndreaptă către posibil, spre a deveni reală în lumea comună, ea se depărtează de ideal. Dar pe măsură ce se depărtează către imposibil, către starea angelică, ea devine din ce în ce mai reală în idealitate, devine adevărată, înalta realitate. Pentru a cuceri acel înger, acea neorealitate care înseamnă o altă lume – o „nelume” în raport cu lumea noastră –, poetul trebuie să lupte cu realitatea zilnică. Prin mijlocirea cuvântului transmutant, prin mijlocirea poeziei.

În poezia *Lupta cu îngerul sau poetul binecuvântează gimnastul* (poemul 59), Emily Dickinson conferă o interesantă perspectivă mitului. Puțin la răsărit de râul Iordan, afirmă poeta, pe timp de noapte, luptă mult timp și dur un gimnast și un înger, până când zorii „ating” muntele. Astfel, în momentul când lupta încetează, gimnastul, adică poetul, constată că s-a luptat și a învins Divinitatea, care își desface aripile argintate și pleacă dincolo de înălțimi: *Light swung the silver fleeces / „Peniel” Hills beyond, / And the bewildered gymnast / Found he had worsted God!* De menționat că, în mod ironic, poeta umanizează îngerul, pentru că, la un moment dat, în timpul luptei, el cere un repaus pentru a lua micul dejun... Dar gimnastul refuză și nu îl lasă să plece până nu este cuvântat de cerescul mesager, ce refuză să-și dezvăluie identitatea. Nu își spune numele pentru că este fără-de-nume. Este inefabilul. Învingând, omul a cucerit inefabilul. Iar inefabilul este un Dincolo dumnezeiesc.

În concepția poetei, mitul luptei cu îngerul operează o întreită intertransformare: Iacob devine și gimnast și poet, dar și înger, pentru că, scrie poeta într-o scrisoare, îngerul este la rândul său binecuvântat de pugilist, adică de poet. La rândul său, pugilistul, gimnastul devine poet, iar îngerul se schimbă atât în poet, cât și în gimnast prin umanizarea sa datorită solicitării de a opri lupta în vederea micului dejun. Într-un alt

poem (657), poeta își desface și ea micile aripi – „strânteles mâini” – pentru a primi Paradisul, deci transcendentul, o rugăciune care pleacă din Posibil către Imposibil. Astfel, lupta se încheie prin cucerirea cerului de poezie, de către poet, care face parte dintre „Vizitatorii cerești cei mai elevați”.

Dacă simbolul *Sonetelor către Orfeu* este zeul tragic al muzicii, simbolul *Elegiilor duineze*, capodopera lui Rainer Maria Rilke, este îngerul, personaj care nu mai este natură creștină, așa cum avea loc în poeziile de tinerețe. Poetul precizează: „Îngerul *Elegiilor* este creatura la care transformarea vizibilului în invizibil, încercată de noi, se află săvârșită... Îngerul *Elegiilor* este garantul al celei mai înalte existențe a Invizibilului.”

Prima Elegie duineză se deschide cu ideea de spaimă pe care o provoacă apariția îngerului: *Cine dacă-aș striga, m-ar auzi din cetele îngerilor? / Și chiar dacă unul din ei dintr-odată m-ar lua pe inima lui, aș pieri / de prea intensă lui ființare... Și orice înger e cumplit. Și poetul adaugă: ...Îngeri (se spune) adesea nu știu prea bine dacă merg / printre cei vii sau printre cei morți. În Elegia a doua revine afirmația că îngerul generează spaimă, iar mai apoi poetul definește printr-o adevărată cascadă de metafore natura îngerului: desăvârșirii ale Primei Zile, creste împurpurate de aurora oricărei Faceri, polen al dumnezeirii dând în floare, articulații de lumină, tumulturi ale simțirii, oglinzi a căror frumusețe se recrează mereu și mereu ș.a. Dar dacă îngerul este pentru om înfricoșător, el este înfruntat și pus în competiție cu creația artistică umană, lucru dezvoltat mai ales de *Elegia a noua*: „Îngerului lumea slăvește-o, Și nu negrăitul; pe el/ nu-l poți ului cu mărețe simțiri; în tărâmul/ unde el mai deplin simte, tu ești doar un începător. Lui/ arată-i ceea ce-i simplu, lucrul pe-ncetul modelat din generație în generație,/ și care viețuiește ca un bun al nostru, aici lăndmână și-n privirile noastre./ Rostește-i lucrurile... Arată-i cât de fericit poate fi un lucru, cât de fără de vină și-al nostru,/ cum până și geamătul suferinței pur se întruchipează,/ slujește ca un lucru, sau moare ca un lucru –, și dincolo,/ din trupul viorii, transfigurat,*

evadează. Și aceasta,/ că tu le slăvești, o-nțeleg lucrurile din destrămare trăind;/ trecătoare, ele se încred în noi ca într-un mântuitor,/ noi, cei mai trecători./ Ele o vor. Și e datorita noastră să le prefacem în inimă nezărită,/ o, nesfârșit în noi înșine, indiferent ce-am fi noi până la urmă.

În *Elegia a șaptea*, poetul, după ce invocă operele sublime care săgetează cerul, precum Chartres, columnne, piramide, Sfinxul, toate minuni ale omului, înfruntă astfel îngerul: *O, îngere, miră-te, căci noi suntem aceasta, noi am putut împlini atari lucruri. Din acest motiv: Să nu crezi că te implor, / Îngere, și chiar dacă te-ș implora, nu ai veni. / Căci chemarea mea este plină de refuz. Împotriva / unui atât de puternic șuvoi tu nu poți trece. Ca un braț înălțat / Este strigătul meu. Și mâna mea desfăcută, / sus, ca să apuce, în fața ta / într-un gest de apărare și prevenire, Denecuprinsule, mereu deschisă. Astfel, omul învinge sublimitatea îngerului prin sublimele sale înfăptuiri spirituale. Depășire a omului, îngerul este la rândul său depășit de om, de plăsmuirea sa artistică, prin care e întrecută durata efemeră și este abolit hotarul dintre viață și moarte, la a căror intersecție omul devine el însuși înger: „Nu există nimic în teribil atât de refractar și negativ din care activitatea creatoare să nu poate face, cu un mare excedent pozitiv, o probă de existență, o voință de a fi: un înger.”*

Invers față de Rilke, Pierre Emmanuel, după ce în prima perioadă a creației sale a avut drept simbol pe Orfeu, în a doua perioadă îngerul luptător din povestea biblică a constituit tema principală abordată. Bântuită de erotisme psihanalitice, interpretarea lui Emmanuel vede în îngerul din tabloul lui Delacroix fie pe Dumnezeu însuși, fie o ființă veșnic tânără, „straniu de feminină”, iar Iacob este bărbatul care, dintr-un neînțeles impuls, încă înainte de luptă se dezbracă, pentru ca astfel, gol, „să se arunce înainte spre a forța îngerul, a-l pătrunde, a trece dincolo”. →

Într-o eseistică sofisticată, dramatică poetul francez afirmă că, părăsind identificarea din tinerețe cu zeul muzicii, și-a găsit o nouă identitate în îngerul lui Iacob: *Îngerul lui Dumnezeu este vidul care naște din suflet... Tu vrei, Doamne, să nu fiu decât absența ta*. Finalmente, îngerul împotriva căruia poetul se luptă sub forma unei confundări nuptiale, devine Cuvântul, acesta având în limba franceză genul feminin – „la Parole”. Iar fructul înfruntării este poemul. Iată un adevărat imn închinat de Emmanuel atotputerniciei Cuvântului: *L'oreille est faite pour écouter la Parole / L'oeil est fait pour envisager la Parole / La langue est faite pour proférer la Parole / La bouche est faite pour respirer la Parole / Les mains sont faites pour saisir la Parole / Les pieds sont faites pour suivre la Parole*. Și încheie: „Nimic nu durează decât prin Cuvânt, nimic nu este creat decât prin Cuvânt”, aserțiune-ecou a afirmației lui Hölderlin: „Ceea ce durează poezii întemeiază.”

Poezia este absolutul onto-axiologic creat de om. Poetul luptă cu acest absolut. Este o „luptă cu îngerul”. Și, la fel ca în legenda biblică, îngerul vrea să fie învins. Dar trebuie învins *cerește*.

Notă. De menționat că unii scriitori, printre care Marcel Proust (*Sodoma și Gomora*) ori André Gide (*Imoralistul, Corydon*), interpretează episodul din Vechiul Testament drept argument pro-homosexual. Cum această înclinare erotică a căpătat și capătă în continuare extindere, foruri eclesiastice apusene cer depășirea prejudecăților sociale, înțelegere față de homosexuali. Consiliul Federației Protestante din Franța invită la a privi deviația drept o „rană a naturii care a produs șchiopătarea” (în povestirea biblică, la finele luptei, îngerul luxează coapsa lui Iacob, așa încât acesta va șchiopăta tot restul vieții), fapt care cheamă individul să apuce „drumul reîmpăcării și spre țara făgăduinței” (Reuniunea *Homosexualitatea, elemente de reflexie*, Strasbourg, 4-5 iunie 1994). Precum știm, în Vechiul Testament se găsesc unele povestiri depășind vădit limitele moralei. Considerăm însă interpretarea freudiană de mai sus a episodului din viața lui Iacob ca împrumutând obsesiv coloratura etică laxă a vremii.

GÂNDURI ÎN DERIVĂ

1.
Treceam cu gândul târâș, pe sub lună
în noaptea ațipită pe umbra ta
postumă.
2.
Sărutul tău avea priviri neastâmpărate
și gust de râu putrezit la umbra salciei
uscate.
3.
Mereu ajung la capătul foșnetului tău
răsfoit, os cu os, până la ultimul ecou.
4.
Erai o frunză povestită de chipul
copacilor
deraiiați de erorile de zbor ale
păsărilor.
5.
La apelul de seară, dimineața tocmai
lipsea,
rămasă goală-n lacul pitit după o
ureche de stea.
6.
Gândul serii se furișează sub căpița
de fân.
Pe dealuri greierii zornăie cu stelele-n
sân.
7.
Mi-am pus șapca pe ceafă, trândav și
ciudat.
Râul albastru e un cântec în mine
uitat.
8.
Sângele din mine are gust de piatră
cu oase triste
și geamăt de iertare cădelnițat în
acatiste.
9.
Hai, plimbă-mă pe sânul cu chipul
spre sud,
sunt doar un gând pe sicriul unui
poem nud.
10.
Dimineața scrie poezii despre părul
tău castaniu.
Eu le citesc în vestiarul inimii,
povestindu-mă fără să știu.

11.

Începe iarna. Seara trece în cărji,
tușind răgușit
Dedesubtul frumosului din tine stelele
au sânul ciobit.

12.

Iubito, mă-ntrebam de ce tâmplele au
glezne
și mă strivesc cu gândul porții
scârțâind în bezne.

13.

Visa un lup. Târziul nătâng atârna pe-
o cracă.
Fiorul din tine cu marama mirării mă-
mbracă.

TIMPUL N-AVEA TRUNCHI

Timpul n-avea trunchi și nici umbră,
nici inimă, nici buze, nici sunet.
Sta-n vitrina cu jaluzele de gips,
ca un manechin ucis de praful
din gândul străzii.

Seara cu degete de vânt și gene de
cafea
își dezbrăca rochia în vestiarul
cerului.

Tu, flitrai cu Dumnezeu, pipăindu-ți
lutul
încă virgin.

FEMEILE DIN MINE

Femeile din mine seamănă cu cerul
curs murdar în excursii retrospective.
Proaspăt e râul culcat în pantofii zării
cu început de foșnet și mersuri
clandestine.

Femeile din mine seamănă cu
pădurea,
dansând surdă în geamantanul serii.
Felinarul din poartă cu ochelari și
barbă
moțâie aiurea în buduoarul tăcerii.

Femeile din mine seamănă cu toamna
îneacă-n lacul de sub sânul lunii.
Îți nechez într-un cântec femeia din
tine
postumă în palma târziului gurii.

GEORGE BACIU

RADU GYR. UN DESTIN POETIC FRÂNT ÎN POLITICĂ (II)

Radu Gyr a adresat o scrisoare subsecretarului de stat la Interne, Victor Iamandi. Poetul scria că „s-a înscris în mișcarea legionară din idealism, din naivitate. Nu știa că Legiunea va ucide oameni. Nu avea nicio legătură cu asasinii”. Făcea apel la sentimentele de omenie ale subsecretarului de stat. Are un copil, o fetiță. „Să fie eliberat din închisoare și scos din proces. Jură pe viața lui, pe viața părinților lui, jură chiar pe viața fetei lui că nu se va mai amesteca niciodată în politică”⁹. Ca urmare, poetul a fost eliberat din detenție și scos din proces.

După aceea, Gyr a scris versuri, numai versuri, renunțând la proza destinată presei legionare. Tată înduioșat, Gyr scria „versuri în care cânta nevinovăția, frăgezimea și frumusețea fetei lui”. Prin reviste și apoi în volum („Stele pentru leagăn” – 1936) a publicat aceste cântece de leagăn. Dar tot atunci a scris și „Balada Nicadorilor”, glorificând pe cei trei asasini ai lui Duca. Prietenului Zaharia Stancu, mirat că un poet putea cânta cu aceeași vibrație frumusețelor unui copil și pe asasinii unui om, Gyr i-a răspuns: „Pentru noi Nicadorii sunt sfinți”. Iar precizării prietenului că „Nicadorii sunt niște asasini”, Gyr i-a replicat: „Ești naiv, dragă. Poezia e una, politica e alta”¹⁰. După aceasta, Gyr și-a socotit și tratat prietenul ca inamic politic.

Întrucât guvernul a interzis purtarea cămășilor verzi, legionarii vor folosi alt semn distinctiv, un ciucure verde atârnat la butonieră. Organizația politică legionară interzisă legal de guvernul I.Gh. Duca a renăscut sub forma partidului „Totul pentru țară”, sub conducerea gen. Zizi Cantacuzino-Grăniceru, în care s-au înscris Codreanu și adepții săi. Sediul partidului se numea Casa Verde, iar titlurile din presa partidului și unele dintre semnăturile publiciștilor se tipăreau cu cerneală verde. Treptat, strictețea autorităților a slăbit, iar legionarii au reluat propaganda prin cărți, broșuri etc. Radu Gyr a scris atunci: „Sfântă tinerețe legionară”. Tânărul compozitor Nello

Manzatti (Ion Mânzatu) a pus versurile pe muzică, melodia devenind cel mai folosit marș al mișcării legionare. Pentru că a scris „Sfântă tinerețe legionară”, C.Z. Codreanu l-a avansat pe Gyr la gradul de comandant legionar. Gyr avea în subordine mai multe cuiburi legionare, formând o familie pe care a numit-o „Familia Luminița”, după numele fiicei lui. Parte a mașinii politice legionare, „Familia Luminița” a fost implicată în elaborarea listelor negre cu dușmanii Legiunii: jurnaliști și scriitori ce făceau altă politică, oameni de afaceri ce refuzau să subvenționeze Legiunea, indivizi aflați în conflicte personale cu membrii Legiunii.

Cei înscrși pe liste urmau a fi pedepsiți când Legiunea va prelua puterea. În acțiunile din acest timp ale adepților mișcării legionare (șezători, caravane literare, marșuri), creația poetică a lui Radu Gyr era larg folosită¹¹.

La începutul anului 1937, vestea morții în Spania a lui Moța și Marin, luptând de partea generalului Franco împotriva republicanilor, aducerea corpurilor decedaților în țară și înmormântarea lor au provocat mari manifestații gardiste¹², în timpul cărora s-a folosit marșul lui Moța și Marin, pe versuri de Radu Gyr. Creația poetică a lui Radu Gyr dobânda astfel, datorită implicațiilor politice, o largă audiență.

În toamna anului 1937, Radu Gyr publica în ziarul „Buna Vestire” pamflete în care ataca pe vechii oameni politici. Într-unul dintre aceste pamflete, publicat în apropierea alegerilor parlamentare din decembrie 1937, poetul cerea moartea lui Victor Iamandi ca

persecutor al Legiunii. Acesta tocmai fusese scos din guvern (din funcția de subsecretar de stat la Interne) când ministru de Interne a devenit Richard Franasovici. Cel atacat a luat legătura cu Zaharia Stancu, i-a arătat scrisoarea ce-i adresase Gyr în 1934 și i-a cerut să o publice în „Lumea Românească”, ziar în care Stancu ducea o campanie împotriva Legiunii. Stancu a refuzat, motivând că „Radu Gyr mi-a fost prieten. Prieten de tinerețe. N-aș vrea să-l lovesc atât de tare”¹³. Astfel, Gyr și-a putut continua campania pamfletară cerând și moartea dr. N. Lupu etc. Puternicul impact social-politic pe care îl avea publicistica poetului Radu Gyr l-a determinat pe N. Iorga, membru al consiliului de patronaj al guvernului Miron Cristea, să propună, la 13 februarie 1938, „oprirea foi „Decembre” a lui N. Roșu și Gyr”¹⁴.

În aprilie 1938, au fost arestați C. Z. Codreanu și apoi alți fruntași legionari, între care și Radu Gyr. Poetul era deținut în lagărul de la Vaslui. Pentru a-l vizita, soția sa a adresat o cerere Inspectoratului general al jandarmeriei. Pe 19 decembrie 1938, i s-a aprobat cererea și i s-a adus la cunoștință că în dosarul lui Gyr există o piesă, „Cântec de leagăn”, care ar fi fost răspândită de el în țară și care era baza învinuirii pentru deținerea în lagăr. Fiind informat de soție asupra acestui lucru, Gyr a adresat ministrului de interne, Armand Călinescu, o scrisoare în care arăta că poezia respectivă fusese scrisă în 1934, când el era arestat. Poezia fusese recitată de camarazi la șezători, deci nu putea fi învinuit de răspândirea ei. Poetul mai arăta că în lagărele unde a fost deținut (Tismana, Ciuc, Vaslui), s-a comportat bine, ceea ce pot atesta comandanții lagărelor. El are o perfectă supunere față de autorități. De aceea, solicită încrederea lui A. Călinescu în cele expuse și în integrarea lui în „cea mai deplină ordine în ritmul nou de viață a statului și regimului actual.”

TRAIAN LAZĂR

11) Z. Stancu, op. cit., p. 349 vezi și pp. 344, 345, Nichifor Crainic, *Zile albe, zile negre*. Memorii, vol. 1, Casa editorială Gândirea, 1991, p. 253 și urm.

12) Z. Stancu, op. cit. p. 347.

13) Ștefan Baciu, *Prăful de pe tobă*, Ed. Eminescu, 1995, pp. 498, 499.

14) A. Călinescu, *Însemnări politice 1916-1939*, Ed. Humanitas, 1990, pp. 332, 334.

Cronica ideilor Friedrich Nietzsche și excentricitatea sa printre filosofi

(II)

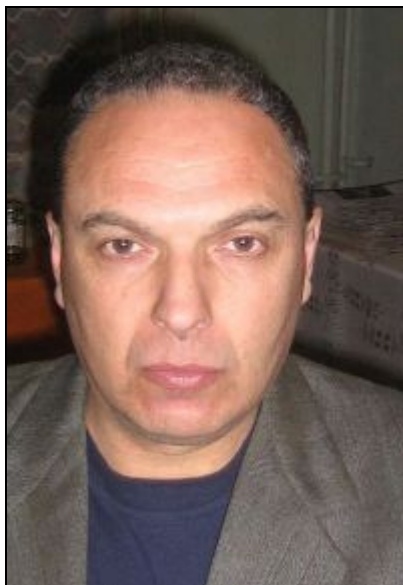
2. Nietzsche revoltatul

Așa cum am arătat în prima parte a acestui eseu, viața lui Friedrich Nietzsche se vădește a fi o senzațională suită de revolte. Dar nu numai viața, ci și opera, căci chiar dacă viața și opera nu formează în cazul multora dintre scriitori și filosofi o unitate (una este omul, cu totul altceva creația sa), totuși scrierile alcătuiesc o oglindă magică, din care ne privește esența artistului sau gânditorului în cauză; o esență atât de umană, încât pentru aleși ea îmbrățișează atotumanul și manifestă un nepotolit apetit înspre transuman.

Dintre toate revoltele nitzscheene, cred că de drept și de fapt întâietatea îi revine celei împotriva creștinismului: nu atât prin vârsta tânără la care fiul și nepotul de pastor va formula primele critici la adresa creștinismului și a bisericii, ci mai ales prin rolul atribuit de filosof ateismului în ansamblul operei sale.

Astfel, dacă în *Dincolo de bine și de rău*, carte apărută în anul 1886, Nietzsche doar pregătește terenul pentru ceea ce în scurt timp avea să urmeze, înștiințându-l pe cititor că „Valoarea esențială și inestimabilă a oricărei morale constă în faptul că ea este o îndelungată constrângere”, pentru ca în capitolul *Ce este aristocrația?*, în virtutea voinței de putere să sublinieze rolul istoric al exploatarei („Exploatarea aparține nu unei societăți corupte sau imperfecte și primitive – ea aparține esenței vieții”) și să facă neta distincție între morala stăpânilor și cea a sclavilor, de-abia în *Antichristul*, lucrare publicată în septembrie 1888 și care trebuia să fie prima parte din *Transmutația tuturor valorilor*, el cu adevărat declanșează un atac devastator împotriva creștinismului și a slujitorilor săi. De altminteri, titlul complet al sus-amintitei lucrări cu 62 de paragrafe este *Antichrist. Încercarea unei critici a creștinismului*.

Cum în creștinism s-a întrupat morala sclavilor și cum prin socialism ea amenință să stăpânească și pe viitor asupra societății europene, iată de ce, în scrierile sale, Nietzsche lansează o chemare la idealul lui moral – viața curată și puterea creatoare a rasei ariene!

Iar *Antichristul* nu reprezintă altceva decât paroxismul acestei chemări, în care sarcasmul său nimicitor rezultă în urma concubinajului dintre dragostea pentru ceea ce este bun („voința de putere, puterea însăși în om”) și ura față de ceea ce el consideră că este rău („tot ce vine din slăbiciune”): Dumnezeu („păianjenul” și „zeul bolnavilor”) este un produs al decadentei la fel ca diavolul, iubirea este „starea în care omul vede lucrurile așa cum nu sunt”, Evanghelia devine în accepțiunea nitzscheeană „doctrina morții prin jertfă”, apostolul Pavel („acest groaznic șarlatan” și „jidov rătăcitor”) este văzut ca „cel mai mare dintre apostolii răzbunării”, care l-a creat pe Dumnezeu tăgăduirii, căci – precizează filosoful nostru dezlănțuit – „în tot Noul Testament nu se ivește decât o singură figură ce trebuie onorată – Pilat, guvernatorul roman”!

Firește că, din asemenea premise cutremurător de ireverențioase, nu pot să decurgă decât concluzii pline ochi de blasfemii și sacrilegii: preoții creștini sunt o specie parazită, protestantismul – speța cea mai necurată a creștinismului, biserica creștină („cea mai mare corupție din câte s-au putut concepe”) n-a canonizat decât pe nebuni sau pe marii șarlatani, adevăruri presupuse logice care-l îndreptățesc pe Nietzsche să afirme ba că „Toți cei slabi și prăpădiți să moară, aceasta e prima lege a iubirii noastre pentru oameni”, ba că „Pentru mine, creștinismul este o nemuritoare pată de rușine pe omenire”.

Ei bine, tabloul revoltei nitzscheene poate fi mulțumitor întregit dacă se au în vedere și următoarele direcții ale schimbării, respectiv ale sarcasmului său necruțător:

a) Marea schimbare adusă de anul 1871 în gândirea și opera lui Nietzsche.

Având din ce în ce mai acut sentimentul unui fatal eșec ca filolog, el scrie în acel an *Nașterea tragediei sau elenism și pesimism*, carte care – publicată în 1872 – marchează ruptura lui Nietzsche cu filologia clasică și anunță – ne spune Ștefan Augustin Doinaș în *Prefață la Așa grăit-a Zarathustra* – „angajarea lui pe drumul unei filosofii proprii”. Tot în această lucrare el lansează binomul *apolinic-dionisiac*, care va face o strălucită carieră în estetica europeană: apolinicul vizează arta plastică, iar dionisiacul arta fără imagini vizuale (muzica).

b) Atacul împotriva lui Richard Wagner, după ce anul 1878 îi îndepărtează pentru totdeauna pe unul de celălalt. Acum Wagner îi apare lui Nietzsche ba ca un neîntrecut „artist decadent” și „cel mai mare miniaturist în muzică”, ba ca „un muzician printre pictori, un poet printre muzicieni, în general un artist printre actori”.

Cât privește muzica wagneriană, aceasta este apreciată de filosoful nostru critic în capitolul *Popoare și patrii* din *Dincolo de bine și de rău* nu doar ca una care „nu are în ea nimic frumos, nimic sudic, nici urmă de delicată seninătate a cerului meridional, niciun dram de grație sau de dans și cu atât mai puțin vreo voință de logică”, ci și ca o muzică fără urmă de germanism în ea, întrucât „distincția ei constă tocmai în faptul că ea își are obârșia în izvoare și impulsuri supragermane”.

c) Atacul îndreptat împotriva „lucrătorilor în filosofie”, acești „filosofi corciți” care au corupt gândirea și au îndepărtat lumea noastră modernă de admirabila filosofie a celor pe care el îi consideră „pustnici ai spiritului” și „gânditori de viță regească”: Heraclit, Platon, Empedocle ș.a.

La fel ca în cazul lui Wagner, după ce anul 1878 marchează ieșirea lui Nietzsche din rândul admiratorilor lui Schopenhauer, maestrul își primește porția lui de sclipitoare săpuneală din partea fostului discipol: „Prin furia lui lipsită de inteligență manifestată față de Hegel, el a reușit să rupă legăturile dintre întreaga nouă generație germană și cultura germană...” Și mai departe: „Schopenhauer (în ceea ce privește simțul istoric, *nota mea, G.P.*) era de o sărăcie, insensibilitate și negermanism duse până la geniu”.

d) Privire critică azvârlită în *Dincolo de bine și de rău* asupra germanilor, englezilor și francezilor. Astfel, germanii îi apar lui Nietzsche ca „un popor alcătuit din cea mai extraordinară amestecare și corcică a raselor”, cu →

GEORGE PETROVAI

un suflet care are în el „culoare și galerii, peșteri, tainițe, temnițe...” Marea găselniță a germanilor este evoluția, care braț la braț cu berea și cu muzica germană, „lucrează pentru germanizarea întregii Europe”.

În comparație cu Franța, care „continuă să fie sediul celei mai spirituale și celei mai rafinate culturi din Europa”, Anglia este țara unei profunde mediocrități („vulgaritatea europeană, plebeismul ideilor moderne”) și a unei rase total nefilosofice și nemuzicală.

e) Critica adusă științei și slujitorilor ei: Dacă știința este considerată de Nietzsche drept o rătăcire, savantul îi apare ca un om de soi nearistocratic, care prin faptul că este înzestrat cu hărnicie și cu o docilă resemnare în ceea ce privește locul lui pe scara socială, îi amintește de... o fată bătrână, adică – în comparație cu geniul – de o ființă incapabilă să procreze sau să dea naștere.

Dacă avem în vedere faptul că, printre altele, despre femeie a afirmat că „marea ei artă e minciuna, suprema ei îndeletnicire e aparența și frumusețea”, atunci pe bună dreptate ne putem întreba: Există totuși cineva spre care se îndreaptă simpatia și speranțele lui Nietzsche? Sigur că există, iar aceștia sunt adevărații filosofi, altfel spus oamenii aleși. Căci ne spune Nietzsche despre adevărații filosofi (în egală măsură poruncitori și legiuitori): „Cunoașterea lor e creație, creația lor legiferare, vrerea lor de adevăr este voință de putere”.

Prin urmare, cu toate că oamenii aleși sunt „mai delicați, mai rari” și areorei reușesc să se perpetueze prin urmași, totuși – ne asigură dialectica nietzscheeană – din rândul lor va ieși Supraomul a cărui naștere este anunțată de Zarathustra.

3. Nietzsche – gânditorul în manieră artistică

Cu bună știință am lăsat la urmă *Așa grăit-a Zarathustra*, căci nu numai că este opera cea mai reprezentativă a lui Nietzsche (adevărata filosofie în care autorul s-a găsit pe sine și cartea care le rezumă pe toate celelalte), dar în același timp – așa cum just precizează Karl Jaspers – „este singura simfonie pe care a reușit să o orchestreze de la un capăt la altul – el, omul fragmentelor și al schițelor”.

Însă ce fel de filosofie este aceea în care autorului prea puțin îi pasă de logică și sistem, când se știe prea bine că sistemul constituie însăși coloana vertebrală a filosofiei cuminți și tradiționale?!

Dar filosofia nietzscheeană nu este nici cuminte, nici tradițională, pentru că autorul nu s-a sinchisit de atari marafeturi burghezo-didactice. Cum filosofia sa nu este altceva decât „poezia sufletului său” (C. Rădulescu-Motru), ceea ce a dorit Nietzsche să împărtășească cititorilor săi nu este nicidecum firul raționamentelor, ci starea lui sufletească.

Acestui scop i se subordonează întreaga tehnică sau, mai bine spus, maniera de scriere a cărții *Așa grăit-a Zarathustra*. Concepută în limba vechilor cântece biblice (uneori parodiarea *Bibliei* devine de-a dreptul supărătoare) și încărcată până la refuz de aforisme și parabole, forma de alcătuire a cărții se situează la intersecția dintre poezie și filosofie.

Se știe prea bine, iar Ștefan Augustin Doinaș o confirmă, că diferența dintre filosofie și artă își are originea în distincția făcută de Platon între *logos* și *mythos*, desigur, cu discreditarea celui de-al doilea concept. Pornind de-aici, Aristotel, Kant și Hegel reprezintă linia filosofică de maximă autoritate în ceea ce privește categoricul separatism dintre artă și filosofie. Căci pentru Hegel, de pildă, „numai gândirea pură este forma cu adevărat demnă de gândire”.

Dar cum Nietzsche nu recunoaște nici măcar autoritatea presocraticilor dincolo de teorie, iată-l ridicându-se împotriva vechii distincții platoniciene, adică – ne spune Ștefan Aug. Doinaș – „teoretizând și practicând el însuși, i scrierile sale filosofice, un tip de text care stă nu în preajma, ci chiar în mijlocul «discursului mixt», în care demersul filosofic propriu-zis se îmbină inextricabil cu cel poetic”. Se poate spune că în acest chip, Friedrich Nietzsche îl anunță pe *filosoful-artist*, noul tip de filosof.

Ba mai mult. În stilu-i caracteristic, filosoful nostru îl ia nițel la refec pe Platon în *Nașterea tragediei* și îi impută că „a început prin a-și arde poemele pentru a se face discipolul lui Socrate”.

Jean-Antoine Watteau, *Studii de copii*

Neîndoios că *Așa grăit-a Zarathustra* este o operă valoroasă. Dar nici pomeneală să aibă valoarea pe care i-o atribuie autorul: „Dacă voi spune că un Goethe sau Schiller n-ar fi putut niciodată să respire la aceeași înălțime ca mine în această atmosferă de pasiune; că Dante, pe lângă Zarathustra, face o figură jalnică (...), încă nu voi fi spus nimic, încă nu voi fi dat nicio idee a distanței, a solitudinii azurilor în care trăiește opera mea”.

Firește, un bun cunoscător al operei nietzscheene – l-am numit pe Eugen Fink, cel care a scris o carte consistentă despre părintele lui Zarathustra, nu poate fi prins cu una - cu două în plasa lăudăroșeniilor filosofului nostru, acestea dovedindu-se în stare doar să-l contrarieze: „Nu putem fi, scrie el, decât uluiți de asemenea afirmații. Sunt ele expresia unei excesive lipse de măsură, sunt ele expresia unei supraestimări nebunești a lui însuși?...”

Iar puțin mai încolo, exegetul caută să fie cât mai obiectiv în aprecierea artei lui Nietzsche: „Desigur, *Zarathustra* nu posedă marea valoare pe care i-o atribuie autorul. Poemul conține prea multe efecte, prea multe jocuri de cuvinte, prea multă «conștiință». Numai arareori simbolurile sunt reușite, numai arareori se produce acea coincidență între particular și general, în care e prezentă în toată puritatea ei o putere care agită lumea. Cel mai adesea imaginea și gândirea diverg. Valoarea estetică a lui *Zarathustra* este indenegabilă, dar ea rezidă înainte de toate în parabolă...”

Cât privește componenta filosofică a poemului, se pare că la acest capitol încă nu s-a ajuns la un consens deplin al opiniilor exegeților. Căci dacă pentru majoritatea acestora, *patru sunt ideile fundamentale* pe care, mai mult sau mai puțin explicit, le vehiculează în *Așa grăit-a Zarathustra* – moartea lui Dumnezeu, Supraomul, voința de putere și eterna reîntoarcere, asta nu-l împiedică pe Martin Heidegger să acorde atenția cuvenită celor *șase cuvinte fundamentale* din opera lui Nietzsche (nihilism, transmutația tuturor valorilor primite, voința de putere, eterna reîntoarcere și Supraomul, moartea lui Dumnezeu fiind implicită), cuvinte prin care autorul lui *Sein und Zeit* (Ființă și timp) vorbește despre metafizica epocii noastre. Pentru că, potrivit opiniei lui Heidegger, „metafizica lui Platon nu e mai puțin nihilistă decât metafizica lui Nietzsche” și că tehnologia modernă nu este altceva decât „un platonism răsturnat”. Iar enigma filosofiei lui Nietzsche, →

văzut ca ultimul filosof al metafizicii, după părerea aceluiași Heidegger constă în conexiunea dintre două cuvinte fundamentale – voința de putere și eterna reîntoarcere a Identității.

Dar ce semnificație au cele patru concepte fundamentale ale gândirii nietzscheene?

1) În concepția exegetului francez Gilles Deleuze, *moartea lui Dumnezeu* reprezintă una din etapele triumfului nihilismului, mai exact ea este văzută „ca o dramă intrareligioasă, ca o afacere între Dumnezeu iudaic și Dumnezeu creștin”.

2) *Supraomul* apare în *Prolog* sau *Precuvântarea lui Zarathustra* (poemul este format din *Prolog* și patru părți) ca „sensul Pământului”, și el este soluția propusă de Nietzsche în vederea autodepășirii („Și tot acolo am ales din drum cuvântul Supraom, convingerea că omul e ceva ce trebuie depășit”, citim în Partea a treia, capitolul *Despre tablele vechi și noi*).

3) Nietzsche însuși este de părere că *voința de putere*, care face ca forțele active să afirme și cele reactive să nege, nu constă nicicum în a învidia ori a apuca, ci în a crea, a da.

După Heidegger, *voința de putere* nietzscheeană reprezintă „un triumf al teleologiei” în epoca noastră.

4) Dacă Jacques Sojcher interpretează *eterna reîntoarcere* ca pe un element al esteticii lui Nietzsche, în concepția lui Gilles Deleuze *eterna reîntoarcere* este nu doar gândire selectivă, ci și Ființă selectivă, și asta pentru că numai afirmația revine, numai bucuria se reîntoarce, tot ce-i negație fiind expulzat prin însăși mișcarea (roata) eternei reîntoarceri.

Așa grăit-a Zarathustra reușește să-l captiveze pe cititor prin pasiunea autorului pentru cuvintele compuse, acei „monștri verbali” cum îi alintă regretatul poet și traducător Ștefan Augustin Doinaș, dar mai ales prin admirabilele aforisme semănate cu generozitate de Nietzsche pe ogorul mănăs al cărții: „Omul e doar o funie întinsă între bestie și Supraom – o funie peste un abis”, „Omul e ceva ce trebuie depășit”, „Și Dumnezeu își are infernul său – este iubirea lui față de oameni”, „Virtutea care dăruiește este virtutea cea mai înaltă”, „Va trebui să redevii copil, să nu știi ce-i rușinea”, „Orice adevăr e curb, iar timpul însuși e un cerc”, „Stând printre oameni te dezveți de oameni”, „Nevinovat este nimicul de propria-i nimicnicie”, „Nimic nu merită nimic”, „Nimic nu e adevărat și totul e îngăduit”.

Omul și „filosofia naturii” - tranziția spre romantism -

(II)

Din această definiție neoplatonică a universului lipsește o coordonată care preocupă atât gândirea rosicruciană, cât și gândirea lui Swedenborg: regăsirea limbajului adamic.

La Swedenborg, limbajul adamic este limbajul în care se produce revelația. Este un limbaj „pur”, mistic, interior spiritului celui inițiat în taina divină. Este un limbaj inexprimabil, este limbajul iubirii de divinitate. Revelația nu este niciodată exprimabilă prin cuvinte. Ar avea loc un sacrilegiu, pentru că ar interveni răul, s-ar anula acel „sanctuarium” al iubirii. De aceea, tăcerea joacă un rol foarte important. Realizarea voinței divine trebuie să aibă o întrupare materială (Nouă Biserică este misiunea lui Swedenborg), nu una verbală.

Legea tăcerii este impusă și inițiaților rosicrucieni. Aceștia știu că manifestele sunt scrise într-o limbă adamică, stăpânită de Mercur⁶, însă această limbă nu este accesibilă decât celor inițiați pe deplin, celor aleși de Dumnezeu. Revelarea acestei limbi adamice, originare era interzisă celorlalți.

Un alt element important în opera lui Swedenborg, element care va fi reprezentativ în secolul al XVIII-lea și în romantism, este scopul cunoașterii. La Swedenborg, înainte ca el să aibă revelația divinului, este necesar să se replieze spre sine. Trebuie să-și purifice prin introspecție sufletul, să se cunoască pe sine, apoi să se proiecteze pe sine asupra macrocosmosului, în încercarea de a descoperi adevărul. Doar experiența individuală este considerată mistică.

Relația dintre om și Dumnezeu este una liberă. Dumnezeu nu intervine în destinul uman. El lasă posibilitatea de a alege omului. Liberul arbitru decide. Omul fie se salvează, fie se condamnă.

Viziunea vieții de după moarte este la Swedenborg una liniștită. Sufletul caută după moarte

nu „locuri aurite”, el „dorește darul de a continua, de a fi.”⁷ Cerul în viziunea lui Swedenborg este unul al iubirii, al muncii, e un „cer activ”⁸.

Iubirea ocupă la Swedenborg cel mai important loc în procesul revelației. Ea e energia fundamentală și substanța tuturor ființelor umane. Există, conform lui Swedenborg, mai multe feluri de iubire: iubire de Dumnezeu, iubirea pentru aproape, iubirea de sine. Cea mai periculoasă poate fi iubirea de sine, când ființa se situează deasupra Divinității, cea mai pură este iubirea maritală, în care cuplul tinde spre unitatea, spre armonia platoniciană a lui Unu.

Atât în manifestele rosicruciene, cât și la Swedenborg apare ideea corespondențelor. Totul trebuie interpretat, sub reprezentările naturale, ale spațiului înconjurător se ascund semne divine. Menirea omului este să le descopere și să le îndeplinească mesajul. Creația este astfel o scriere secretă, criptografică.⁹

După cum se vede, în secolul al XVIII-lea observăm o înclinație spre genul scrierii intime. *Cartea de vise* a lui Swedenborg este un jurnal. În spațiul european al secolului Luminilor această specie a jurnalului este foarte răspândită.→

ANDA LAURA
(UNGUREANU) SILEA

⁷ J.L. Borges, în Prefața la *Cartea de vise* – Emanuel Swedenborg, Ed. Univers, 1995, București.

⁸ idem.

⁹ Este aici o apropiere atât a rosicrucienilor, cât și a lui Swedenborg de kabbală, după cum mărturisește și J.L. Borges în lucrarea citată mai sus. (n.n.)

⁶ Mercur era pentru rosicrucieni seniorul cuvântului, deținătorul puterii de exprimare a adevărului. (n.n.)

Jurnalul oferă credibilitate, tărie spuselor autorului. El este expresia unei experiențe autentice.

Jean Jacques Rousseau realizează un astfel de jurnal în *Confesiuni*, dar și în *Visările unui hoinar singuratic*¹⁰.

În *Confesiuni*, se observă o apropiere de tipul de confesiuni augustinene. Este o experiență individuală de cunoaștere. Numai că la Rousseau cunoașterea adevărului nu se face în termenii Sf. Augustin. Dacă Sf. Augustin se cunoaște pe sine ca individ capabil de dragoste necondiționată față de Dumnezeu, dacă acesta își plasează opera sub semnul umilinței, nu același lucru îl face și Rousseau.

La Rousseau observăm într-un fel încrederea în natura ființei umane. Încă de la început, el se plasează sub semnul trufiei. Pentru Rousseau, nu există conștiința omului ca „imitatio dei”. Omul este o conștiință de sine stătătoare, aflată în raport de egalitate cu elementele naturii, el este un microcosmos construit după chipul naturii:

*Iată singurul portret de om, zugrăvit întru totul după natură și în întregul său adevăr, care există și care, probabil, va exista vreodată.*¹¹

Dacă la Sf. Augustin, căderea din universul paradisiac se datora în întregime omului, la Rousseau vina căderii umane revine unor factori exteriori. Omul este pentru Rousseau bun din naștere. În starea sa naturală el atinge apogeul bunătății umane. Societatea este cea care îl pervertește, îl silește să fie altfel decât este în realitate. Omul nu se simte în largul său decât în mijlocul naturii. În sânul naturii îi este permisă revelarea adevărului. O exemplificare a posibilității acestei revelații naturale Rousseau ne-o oferă în *Visările unui hoinar singuratic*.

Iată cum se simte Rousseau în urma unui incident care are loc în timpul unei plimbări prin natură:

Se lăsase noaptea. Am zărit cerul, câteva stele și puțin frunziș. Această primă senzație a fost

*delicioasă. De mine nu știam decât prin ea. Parcă mă nașteam atunci; mi se părea că existența mea firavă umplea tot ce vedeam. Dăruit complet acelei clipe, nu-mi aduceam aminte de nimic; n-aveam nicio noțiune clară despre persoana mea, nici cea mai mică idee de ceea ce mi se întâmplase; nu știam nici cine sunt, nici unde mă aflu; nu simțeam nici durere, nici teamă, nici neliniște. Îmi vedeam sângele curgând așa cum aș fi văzut curgând un râuleț fără măcar să mă gândesc că acest sânge îmi aparține cumva. Simțeam în întreaga ființă o liniște încântătoare...*¹²

Este aici o senzație cosmică de reintegrare în natură, senzație ce apare în lipsa gândirii raționale și în plin senzualism existențial. Este unul dintre acele momente în care omul recuperează puritatea originară.

Interesant este la Rousseau locul ocupat de Natură. Natura este o imagine a lui Dumnezeu. Ea se substituie într-un fel divinității inactive, contemplative. Ar exista aici o apropiere de spiritul panteist al lui Spinoza, de acel *Deus sive natura*, proclamat de filosof. Dumnezeu se întrupează atât în om (*natura naturans*), cât și în natura înconjurătoare (*natura naturata*). Dumnezeu are atributele libertății, se

Diego Velázquez, *Infantele Balthasar Carlos cu pitic*, 1631-1632

conține pe sine.

Omul are și el atributele libertății și de el depinde revelarea divinului conținut în natură.

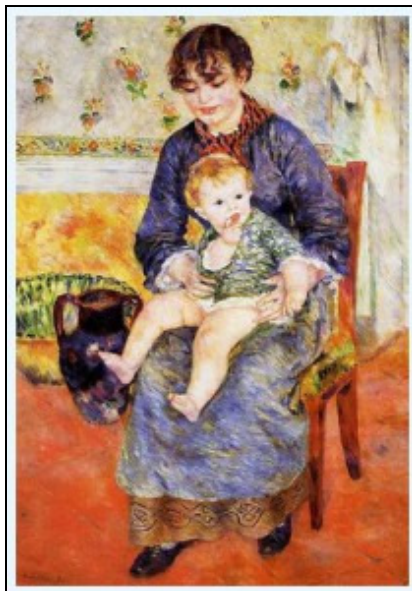
Dar ideologia lui Rousseau se poate apropia de acel leibnizian *cogitans est reraesentans et conans quantenus repraesentans*¹³ prin faptul că omul trebuie să cunoască prin reprezentarea și prin analiza elementelor naturii.

Acest lucru este proclamat de întreaga filosofie a naturii.

Omul contemplă natură, îi observă atributele, apoi se observă pe sine.

Cu ajutorul corespondențelor, analogiilor, el ajunge să-și răsfrângă individualitatea asupra naturii, integrându-se în ea. Acesta este idealul lui Rousseau: deplina integrare a ființei umane în sistemul existențial format din trei coordonate (natură, societate, individ), integrare care este expresia libertății absolute a omului.

Rousseau oferă în opera sa o viziune romantică asupra naturii, apolinică pe de o parte prin rigoarea formei raționale a eului și dionisiacă pe de altă parte prin extazul ființei umane în natură.

Pierre-Auguste Renoir, *Mama și copilul*, 1881

¹⁰ Jean Jacques Rousseau – *Confesiuni. Visările unui hoinar singuratic*, trad. de Pericle Martinescu, Editura Minerva, colecția Biblioteca pentru toți, București, 1969.

¹¹ Jean Jacques Rousseau – *Confesiuni*, volumul I, trad. de Pericle Martinescu, editura Minerva, colecția Biblioteca pentru toți, București, 1969

¹² Jean Jacques Rousseau – *Visările unui hoinar singuratic* în *Confesiuni. Visările unui hoinar singuratic*, trad. de Pericle Martinescu, Editura Minerva, colecția Biblioteca pentru toți, București, 1969, pp. 238-239.

¹³ „Gândirea este reprezentare și dorință ca reprezentare” – Leibniz – *Opusculs et Fragments ineditis de Leibniz*, Ed. Conturat, 1903, reed. Olms. p. 331, apud Jean Beaufret – *Lecții de filosofie – de la Palton la Heidegger*, vol I, Editura Amarcord, Timișoara, 1999. p 276.

„Eu sunt eu”

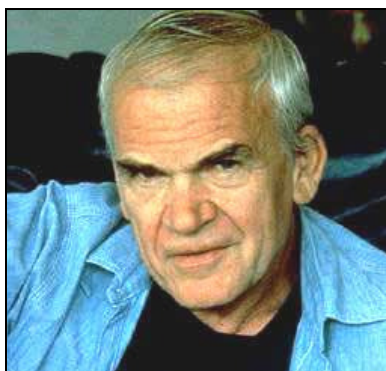
„Până și în joc se ascunde pentru om o anumită privațiune de libertate; până și jocul constituie, pentru cel care-l practică, o capcană.”

Milan Kundera

Milan Kundera a atras atenția specialiștilor în științe sociale, literatura lui reflectând, influențând sau conturând societatea. Scriitorii intensifică elementele caracteristice și primordiale ale societății, observând fenomenele individuale așa cum există ele în viața cotidiană și în conștiința umană, experiențele personale fixând deseori baza. Literatura nu este doar o reprezentare a realității, ci și o valoare adăugată acesteia, operele literare fiind portrete ale gândirii și normelor predominante în societate.

Milan Kundera luminează beletristic, sui-generis, conceptele de structură, identitate și roluri sociale în cadrul unui context social dat în **Falsul autostop**, oferind prin intermediul acestei proze scurte un veritabil material de analiză. **Falsul autostop** furnizează o descifrare a raporturilor dintre joc și realitate, dintre identitate și alteritate, dintre tip social și individ, dintre necesitate și libertate, dintre identitatea socială reală și cea socială virtuală reactivată de rupturile biografice (Erving Goffman, 1963).

Subiectul este unul, relativ simplu, însă poartă cu sine însemne ce antrenează sociologia, psihologia, psihosociologia, psihanaliza și filosofia, plecând de la ideea conform căreia, de-a lungul vieții, se produc permanente structurări, restructurări și destructurări ale identității. Doi tineri îndrăgostiți pleacă într-un concediu programat cu mult timp înainte, dar pe drum hotărăsc să se amuze puțin și astfel se prefac a fi doi necunoscuți, un șofer și o autostopistă. Jocul reprezintă doar o modalitate prin care fiecare își exprimă frustrările legate de partener, sub aura protectoare a noii identități. Tânărul împinge jocul mai departe când deviază pe neașteptate de la destinația plănuită. Încă de la început, cititorul este introdus într-o poveste în care jocul

constituie motivul predominant, interpretat de un tânăr și de partenera lui, personaje conturate excelent într-un context al anonimatului. Totuși, jocul nu este unul comun, specific unui cuplu, ci presupune o schimbare a identităților: el pretinde că este genul de bărbat ce tratează femeile ca pe niște instrumente ale plăcerii, în timp ce ea, la început obligată de către partener, dar pe urmă realizând lucrurile de bunăvoie, joacă rolul unei femei lascive, pentru ca, în final, să-și spună repetitiv, parcă pentru a-și recăpăta identitatea pierdută, de femeie timidă și de modă veche, „eu sunt eu”.

Similitudinea pe care o regăsim între proiectul meu de cercetare doctorală **Femeia asasin** și nuela lui Kundera este identitatea socială. Născându-se în interacțiune în ambele cazuri, identitatea personală capătă valoare de identitate socială. Astfel, dacă în **Falsul autostop** personajele își schimbă identitatea în urma unui joc, femeile deținute (de fapt, toți deținuții) trebuie să își găsească un loc social în mediul carceral. După cum remarcă și Kundera, „*până și în joc se ascunde pentru om o anumită privațiune de libertate; până și jocul constituie, pentru cel care-l practică, o capcană*” (Kundera, 2007, 96). Atât penitenciarul, cât și jocul presupun o anumită privare de libertate, de mutilare a personalității celui aflat într-una dintre aceste două situații. Instituție totală, penitenciarul este locul în care cei care au comis infracțiuni își execută pedepsele privative de libertate în urma condamnării, după cum ar spune Goffman, „*un loc în care își desfășoară activitatea un număr mare de indivizi cu statut similar, despărțiți de restul societății pentru o perioadă de timp apreciabilă și care duc împreună o viață strict*

delimitată, reglementată oficial de către instituție” (Goffman, 2004, 11). Jocul și penitenciarul se bazează pe reguli clare, unanim acceptate, astfel că jocul poate deveni oricând o instituție mai mult sau mai puțin totală. Dacă normele sunt încălcate, intervine sancțiunea sau retragerea din activitate. Replica „*Eu nu mă mai joc*” reprezintă marginea prăpastiei, momentul decisiv al continuării sau sistării jocului, în cazul în care partenerul se adaptează sau nu acestei activități.

Falsul autostop este exemplul ideal al modului în care începe un clișeu erotic foarte utilizat (agățarea frumoasei stopărițe), dar se finalizează cu o neînțelegere având repercusiuni negative. În acest text, care pune accentul și pe descrierea sinceră a sexualității, clișeele, rolurile de gen restrictive, stigmatul caracterial și stereotipurile extreme sunt incluse în recuzita identității sociale.

Tinerii sunt doi actori sociali care nu au fost capabili să finalizeze jocul început. Astfel, există interacțiunea văzută ca un joc performat de către actori conștienți de faptul că ei interpretează un rol, că atitudinea și comportamentul lor sunt provocate și, de asemenea, de faptul că sunt luate în considerare așteptările și reacțiile partenerului. În același timp, interacțiunea este jocul în care cei doi tineri se descoperă, uitând implicațiile pe care acesta l-ar putea avea asupra lor. Este facil de remarcat conflictul dintre rolurile jucate: inițial, tinerii joacă rolul de îndrăgostiți – ceea ce le furnizează o identitate bine definită, personală, apoi cei doi preiau rolurile de autostopistă și șofer – noile roluri furnizând noi identități sociale care sunt maleabile, dar, în același timp, repetitive. Marsilio Ficino, în lucrarea sa **Asupra iubirii sau Banchetul lui Platon**, conturează stilistic ideea de **identitate** versus **alteritate**, acest tandem care se regăsește și în **Falsul Autostop**: „*Tu dorești să fugi de cel care te arde cu flăcările lui și dorești să te apropii de el pentru că apropiindu-te de cel care te are în stăpânirea lui, te apropii de tine însuși. O, nenorocitul, te cauți pe tine în afara ta și te apropii de cel care te fură* →

RALUCA PAVEL

pentru a te desrobi odată pe tine care ești prizonier” (1942, 123).

Teoria identității sociale a fost avansată de Henri Tajfel și John Turner (1981) în cercetările lor de psihosociologie și cuprinde trei elemente centrale: categorizarea, identificarea și comparația. Categorizarea, clasificarea este utilă în comprehensiunea unui context social. În speță, se poate afirma că cele două personaje ale prozei lui Kundera aparțin categoriilor sociale de „șofer necunoscut” și „stopăriță” sau „autostopistă”, cum și femeile deținute aparțin categoriei sociale de criminali, iar din trăsăturile generale ale acestor clase, se suprapun elemente despre individ, facilitând o părere despre el. Identificarea îngăduie amplasarea unui individ în grupul în care socotim că este inclus. Această calitate de a face parte dintr-un grup înlesnește alcătuirea identității de sine. Astfel, „autostopista” este identificată, prin intermediul jocului care îi justifică atitudinea, cu o femeie de moravuri ușoare, caracterizată printr-un nivel ridicat și imoral de seducție, de farmec provocator, capabilă de a-și oferi trupul unui necunoscut în scopul producerii plăcerii („o seducătoare șmecheră operând de minune cu farmecele ei. [...] se strecoară în rolul acestei stupide eroine de roman ieftin”, „o femeie fără destin: eliberată de lanțul gingaș al dragostei, începea să fie conștientă, tot mai intens, de existența și valoarea trupului ei; și simțea că e cu atât mai excitant cu cât mai străini erau ochii care îl urmăreau”, iar tânărul este identificat cu un șofer, un bărbat dur și demonic, „care se dezvăluie femeilor mai curând cu laturile mai aspre ale bărbăției: voința fermă, sarcasmul, conștiința de sine, îngâmfarea” (Kundera, 2007, 86; 94; 85). Identificând-o pe tânără cu o femeie ieftină, partenerul său de viață, dar și de joc, nu ezită în a face comparații (al treilea element al teoriei identității sociale), spunându-i femeii că arată „ca o târfă” și că îi vorbește ca unei „târfe”.

Tânărul, după cum s-a putut observa, este atras de rezultatele brutale ale fanteziei sale. Ce se ascunde în spatele jocului, de fapt? Care este motivul? „Drumul vieții sale era desenat cu o strictețe

necruțătoare” și „nici măcar cele trei săptămâni de concediu nu i-au oferit sentimentul eliberării și al aventurii: umbra cenușie a planificării rigide era prezentă și aici” (Kundera, 2007, 86-87). Când decide să urmeze drumul către o altă destinație decât cea planificată inițial, el împinge jocul la un nivel superior, hotărârea luată reprezentând simbolul dorinței de eliberare și al bucuriei produse de tot ceea ce el nu avusese ocazia să experimenteze, o evadare din calea monotonă, posomorâtă și rigidă a planificărilor. Voința fetei de a intra în joc și de a deveni femeia visată și dorită se datorează acelorași motive:

„avea un serviciu destul de greu... o mamă veșnic bolnavă; era mai întotdeauna obosită; nu se putea lăuda nici cu un sistem nervos prea rezistent, nici cu siguranța de sine; cădea ușor stărilor de melancolie și angoasă” (Kundera, 2007, 82). Motivația primordială este evadarea din limitările sumbre ale vieții lor.

Jocul stă sub puterea transformării femeii, coborârea în pânțele a sufletului reprezentând adoptarea unui comportament carnal, animalic, în opoziție cu gingășia, feminitatea și rațiunea arătate inițial. Tinerii adoptă jocul pentru a ieși dintr-o realitate a căror norme și valori au fost stabilite și însușite. În acest sens, joaca devine noua realitate în care protagoniștii pot renegocia, după bunul plac, comportamentele.

Teoriile privind identitatea sunt permanent înglobate într-o tălmăcire mai generală a realității, fiind încorporate în ansamblul simbolic și în justificările teoretice ale acestuia, variind simultan cu caracterul acestora din urmă. (Berger și Luckman, 1997, 207). Tinerii manifestă la începutul jocului fiecare un comportament deviant, care inițial nu este remarcat. Apoi, ea observă comportamentul lui rece „și se îngrozi cât de bine îl prindea această

postură” (Kundera, 2007, 83), pentru ca, ulterior să îi convină cum nu se poate mai bine „atitudinea distantă și sarcastică a tânărului: în felul acesta, cel puțin, izbutise să se elibereze de ea însăși. Ea însăși, însemna, înainte de toate, gelozia” (Kundera, 2007, 86). Etichetată ca având un **comportament deviant**, de târfă, tânăra **stigmatizată** adoptă o conduită conformă cu eticheta impusă, bucurându-se că ea a devenit femeia străină: „da, femeia aceea străină, iresponsabilă și necuviincioasă, una dintre acelea pe care ea era atât de geloasă” și putea „să i se dăruie (iubitului ei) copleșindu-l cu amabilitatea, cu lipsa de pudoare, cu nestatornicia ei”, simțind, totodată „bucuria obraznică furnizată de conștiința existenței trupului”. Bărbatul remarcă, de asemenea, faptul că femeia este diferită: „nu numai cuvintele erau acelea ce făceau din ea o ființă străină; se schimbaseră cu desăvârșire – până și gesturile și mimica ei erau altele, făcând-o să semene [...] cu acel tip de femeie [...] față de care simțea o ușoară repulsie”, (Kundera, 2007, 89-90; 93; 91).

Atât sinele oglindit, cât și sinele subiectiv sunt în strânsă legătură cu rolul social concret, interacțiunea, ca factor de bază, fiind un determinant al identității. Un individ își asumă o mască și un anumit rol social care îi conferă identitatea potrivită și apoi, în timpul interacțiunilor, prin așa numitele proceduri interpretative, se realizează o înțelegere locală privind sensul acțiunii care are loc, concretizându-se într-un consens definit, fixator și generator de identitate.

Dacă **Falsul autostop** e perceput, la o primă vedere, drept o creație literară, această nuvelă prezintă mai multe deschideri interdisciplinare. Dacă, din punct de vedere sociologic, am încercat conturarea unei analize în proiectul de față, numeroase perspective ale textului rămân încă neexplorate. În speță, se poate realiza o interpretare *psihologică* a celor doi tineri și a poveștii în sine (a jocului). Prin comprehensiunea atitudinii fetei nesigure atât pe ea, cât și pe partener, prin neîncrederea ei demonstrată în primul rol interpretat, cel de femeie îndrăgostită, jumătate a unui cuplu, prin gelozia care o împinge, în mare măsură, să încerce alt rol, prin explorarea frivolității și renunțarea →

la pudoare, dar și prin analiza psihologică a bărbatului, care, contrar aparențelor, apreciază la iubita sa tocmai acea aură de puritate la care ea renunță, se pot contura profiluri de natură psihologică.

Pe de altă parte, asupra textului s-ar putea realiza o *interpretare psihiatrică*. De-a lungul povestirii, se remarcă viața psihică conștientă, dar și inconștientă a tinerei, dorințele ascunse ale acesteia venind în conflict cu convingerile sale morale și fiind alungate în subconștient. Femeia nu își poate exprima sexualitatea decât dacă joacă un rol, dar sexualitatea, instinctele primare sunt pentru ea o dorință profundă, conștient refulată, ce intră în discordanță cu moralitatea ei și care totuși apare sub o formă travestită, cum este, în acest caz, rolul de prostituată pe care ea îl interpretează.

„[...] ceea ce joacă aici e ea însăși; s-ar putea să fie asta ceea ce parte din ființa ei ținută undeva, în alt loc, sub lacăt și pe care pretextul jocului a eliberat-o acum din cușcă; și-o fi închipuind, poate că, prin acest joc se neagă pe sine; dar oare nu e tocmai invers? Nu devine abia acum, în acest joc, ea însăși? Nu se descătușează oare tocmai prin acest joc?” (Kundera, 2007, 92). Tocmai acest fragment este cel revelatoriu în această nuvelă ce poartă semnătura lui Milan Kundera, ridicând întreba-rea fundamentală ce se distinge, în mare, de-a lungul întregului text: *Cât din joc este realitate și cât din realitatea cotidiană, socială este joc?* Unde și când se oprește realitatea, unde și când începe și se oprește jocul? Cine inițiază jocul: individul sau contextul social?

Bibliografie

-Berger, P. L.; Luckman, T. (1999). **Construirea socială a realității**. București: Editura Univers
-Ficino, Marsilio. (1942). **Asupra iubirii sau Banchetul lui Platon**. București: Institutul Italian de filosofie, Societatea Română de filosofie
-Goffman, Erving. (1963). **Stigma – Notes on the Management of Spoiled Identity**. New York: Penguin Books
-Goffman, Erving. (2004). **Aziluri. Eseuri despre situația socială a pacienților psihiatrici și a altor categorii de persoane instituționalizate**. Iași: Editura Polirom
-Kundera, Milan. (2007). **Iubiri caraghioase**. Humanitas: București (nuvela „Falsul autostop”)
-Tajfel, H., Turner, J. C. (1981). **Social Identity Theory**. În **Human Groups and Social Categories**. Cambridge, UK: Cambridge University Press

pe șoseaua goală

vrei să ieși
dar cum să ieși dacă ești legat precum
polițistul de hoț
ca vâscul de pomul tras de verdeața
frunzelor spre cer
asemeni pruncului de țâță
ca spermatozoidul de ovul

suntem în mașină pe șoseaua goală
cu cheia de contact rătăcită

suntem curați în haine murdare și
flendurite

istoria recentă
e a cruzimii,
frumoaso

noaptea

mai ia tramvaiul, nu mașina,
redu țigările

e păcat să mori sănătos, replici

banii-s scurți de coadă, spune,
nu te mai întinde la fripturi și coniac

se îngrașă doar groparii și popii

e criză

da, e criză, și dragostea se deschide
second-hand:
spuneam aceste cuvinte în vis
iar visul
și-a aruncat scăunelul de sub picioare
cu gâtul în laț

out

te consumi de moartă vie

cenzura crezi că e o apărare,
nu trăiești vie fiind

sentimente la conservă,
cu mărar cu ceapă
cu pătrunjel
porționate atent

proteza piciorului visează
la amintirea
călcăturii piciorului

respiri și ești moartă
precum o cauză pierdută

punct

supă de urzici și cald
și plăci de îndreptat părul
și ceară de depilat

și salate, câte salate,
și chiloței negri,
ăia-mi plac, acolo, vântul e un
precipitat
în eprubetă,
ești ca o scuză a respirației, umbrelă a
umbrei
și nu-mi răspunzi pe chat
dintre săruri de baie, demachiante și
pâine integrală prăjită,
de acolo
de pe linia lui 286
unde poezia a murit
și nu intră dragostea
cât un vibrator

acele zile

una din acele zile ca și câinele care-și
mănâncă rahatul,
pământul se eviscerează, cu coji de
semințe, mititei și fudulie

ieșitul din casă - să înfunzi cu zahăr
gura diabeticului

clar și altădată, clar și acum -
întinderea unei mâini de ajutor
e futere metodică de mamă

stop-cadru
delete

poezia, gen

ia două tipe fuselate ultima oră, gen,
așa,
o cameră largă să nu vă învinețiți de
pereți,
brunetă și roșcată în hotel,
cu țâțe onorabile,
știu că nu ești în limbă după blondele
cu neuron stingher, gen,
bumbăcește-le până le zdruncini
siguranța,
până se răsucesc recunoscătoare,
și spune-le că și mâine o luați de la
zero,
că e ok,
că sexul tău nu doarme în bibliotecă
între proust și james joyce,
apoi vezi cum iese poezia
precum pasta de dinți din tub,
gen

ALEXANDRU PETRIA

UN DREPT CARE AMPUTEAZĂ

În repetate rânduri am scris despre dreptul românilor din Republica Ucraina de a se instrui în propria limbă și despre numeroasele piedici pe care le întâmpină pentru punerea în practică a acestui drept, consfințit de legile țării. Am fost încântat când statul român a convenit cu statul ucrainean să se înființeze la Cernăuți o universitatea multiculturală, cu una dintre linii în limba română, și mă întristează amânarea la nesfârșit a transpunerii protocolului stabilit în practică. După ațîția ani se pare că protocolul chiar a fost uitat prin vreun sertar, iar românii de acolo cred din ce în ce mai puțin că se va mai face ceva.

Consecvent cu mine, am susținut dreptul maghiarilor din România la instruire în propria lor limbă, iar consecvența cu care aceștia și-au urmărit câștigarea drepturilor, supărătoare pentru unii, ar fi chiar de admirat. Sînt zone ale personalității umane care se simt împlinite numai în limba care ne-a fixat primele repere ale vieții. Un personaj dintr-o operă a cărei acțiune se petrece în Transilvania de cam un secol în urmă se întreba cum poți spune *Tatăl nostru* într-o altă limbă. Nu am înțeles însă și nu cred că voi putea înțelege atitudinea politicianilor maghiari față de limba română ca limbă oficială a statului român, refuzul de a accepta că limba română este singura capabilă de a asigura comunicarea maghiarilor cu orice cetățean român de altă etnie decît cea maghiară în orice colț al României.

Insistența politicianilor maghiari ca legea să prevadă *învățarea* limbii române în școală, iar *nu cunoașterea* acesteia este stranie, condamndu-i pe conaționali la izolare în spațiile populate de maghiari. Chiar oamenii neșcoliți simt această traumă. Cu ani în urmă, o bătrînă din Olteni, sat din apropierea Tușnadului, răspundea la rugămintea noastră de a ne permite să luăm apă de la fîntîna din curte cu un zîmbet larg, adăugîndu-i limbajul neputincios al mîinilor. Apoi, ca luminată de o idee, ne-a făcut semn, tot cu mîinile, să așteptăm și a alergat spre casa vecină, de unde s-a întors însoțită de cineva care știa românește și ne-a explicat reținerea bătrînei: în curte se găseau două fîntîni, una cu apă pentru spălat și gătit, cealaltă cu apă numai pentru băut, cu săruri minerale și nu voia ca apa luată să ne provoace neajunsuri, pe care toți din zona le cunoșteau. Las comentariul pe seama politicianilor.

Lucrurile devin încă mai complicate în cazul oamenii școliți, pentru care ieșirea din limitele satului natal, ale regiunii bine cunoscute devenind ceva normal, iar în această situație limba de acasă riscă să nu

mai fie de prea mare ajutor. Am fost martor și actor într-o scenă cum nu se poate mai grăitoare la Suceava, unde maghiarii nu lipsesc, dar folosirea limbii maghiare în comunicare poate duce numai arareori la rezultate favorabile. Priveam fără să înțeleg cum o echipă de muncitori, angajată la îngroparea unor conducte, părea a pune tot sufletul în ceea ce făcea, funcționa parcă după norme străine. Fiecare își știa bine rostul și treaba înainta într-un ritm „anormal“ pentru Suceava; lucrarea fusese contractată de o firmă din Transilvania, unde, după toate probabilitățile, se lucrează altfel. Curînd aveam să fiu invitat de vecini să schimb locul de parcare a mașinii, ca să poată înainta lucrarea. M-am adresat celui care părea șeful echipei să-mi asigure ieșirea din perimetrul în care se lucra, dar mi s-a răspuns doar prin semne ce voiau să spună că nu înțelege ce doresc. Și chiar nu înțelegea, pentru că era ungar și nu știa românește. A fost nevoie de intervenția unuia dintre muncitori, care știa românește, pentru rezolvarea aparentului conflict. Penibilă situație, pentru amîndoi. Las și acest „caz“ în analiza politicianilor sau a analiștilor politici.

Am apreciat intervențiile politicianilor maghiari în care abordau problema calității și poate că de aceea nu am înțeles insistența cu care au susținut ca elevii maghiari să susțină bacalaureatul la limba și literatura română după norme diferite față de ceilalți elevi, cu atît mai mult, cu cît, exceptînd unele elemente de „accent“, vorbirea acestor politicieni rivalizează și nu rareori este superioară celei a multor parlamentari români. De ce cunoștințele și performanțele bacalaureaților maghiari în ale limbii române ar trebui să-i pună pe o poziție de inferioritate față de compatrioții lor de altă etnie? La această întrebare numai politicianii maghiari pot și ar trebui să răspundă. Nu mie, ci celor pe care doresc să-i păstreze pe o treaptă inferioară de cunoaștere și performanță.

Noua reușită a politicianilor maghiari, înființarea facultății de medicină cu predare în limba maghiară la Universitatea de Medicină din Tîrgu Mureș izvorăște din aceeași preocupare și conduce în aceeași direcție. E de necontestat că anumite facultăți cu predare în limba maternă sînt foarte necesare, cum ar fi învățămîntul confesional sau cel menit să asigure formarea de cadre pentru învățămîntul preuniversitar în limba maternă. Cu ce ar ajuta însă dezvoltarea etniei o facultate de medicină în limba proprie?! Cam cu ce ar ajuta orice facultate tehnică: admiterea. Acest șubred avantaj se transformă imediat după începutul studiilor în dezavantaj. Trecînd peste dezavantajele legate de personalul didactic, de aspectele privind autorizarea și acreditarea facultății, de formarea bazei de pregătire

teoretică și, mai ales, practică, aceasta din urmă rezolvabilă doar prin metoda reducerii la absurd, căci ar presupune secții din spitale unde s-ar interna numai etnici maghiari, rămîn în seama absolvenților sarcini la care ar fi trebuit să se gîndească declanșatorii avalanșei.

Chiar dacă facultatea în discuție ar putea asigura pregătirea rezidenților în toate specialitățile medicale, puțin probabil!, rămîne de rezolvat problema admiterii la rezidențiat, care nu poate fi gîndită separat de profesarea meseriei de medic acolo unde sistemul dispune de locuri libere, pentru a căror ocupare candidatul trebuie să facă proba cunoștințelor sale. Va putea fi ocolită limba română de fiecare dată?! Și, dîncolo de toate, absolvenții facultății de medicină în limba maghiară își vor putea selecta, pe teritoriul României, numai pacienți de etnie maghiară? Cum vor răspunde atunci jurămîntului lui Hipocrat, pe care fiecare medic trebuie să-l respecte, iar aceștia vor avea de consultat bolnavi de altă etnie?

Oricît s-ar încerca să fie ocolită *cunoașterea* (nu *învățarea*!) limbii române pentru oricare medic din România, ca, de altfel, pentru oricare meserie ce presupune contactul cu oamenii, nu este posibilă. Iar în sistemul medical românesc acționează destui medici neromâni, cu rezultate excelente sau meritorii. Printre aceștia sînt foarte mulți de origine maghiară. Cum se face că aceștia nu intervin pentru a atrage atenția supra capcanei în care sînt atrași necunoscătorii, unii chiar de bună credință? Știrbește cu ceva limba română cununa de lauri a unui medic maghiar din România cu bune rezultate în profesie?! Cunoscător al limbii maghiare în varianta populară din Transilvania ca și în varianta ei cultă, se poate folosi de acest avantaj în sporirea performanțelor sale profesionale. În calitate de cunoscător al limbii române, orice absolvent al examenului de bacalaureat interesat de cariera medicală, ar putea trece lesne peste obstacolele, deloc de netrecut, ale admiterii la facultate și sigur ar evita numeroase bariere în calea devenirii sale profesionale. Ceea ce nu se face la vreme solicită pe parcurs eforturi mult mai mari, în defavoarea rezolvării unor alte probleme, poate mai importante la momentul respectiv.

Învățarea și cunoașterea limbii române ca limbă oficială a statului român este nu o datorie, ci un drept al oricărui cetățean român. A nu accepta acest lucru, definitoriu pentru oricine dorește să participe la viața socială a cetățenilor acestei țări e o dovadă de obtuzitate sau de rea credință, în defavoarea țării, dar și a fiecăruia dintre grupurile sociale, indiferent de criteriul structurării acestora.

GHEORGHE MOLDOVEANU

Nota red.: Redacția respectă grafia autorului

CE VREI SĂ TE FACI CÂND VEI FI MARE?!

E o întrebare, cred, clasică pentru oamenii maturi, când se află față în față cu un copil, fie că o face dintr-un interes real, simulează ori, din rutină, în lipsă de alt subiect de conversație: *Ce vrei să te faci când vei fi mare?* Pe vremea mea, răspunsurile erau previzibile, în funcție de mediul din care proveneau: șofer, electrician, mecanic, sudor, lăcătuș, tinichigiu, ori profesor, medic... Ca o curiozitate, nu-mi amintesc, în toată copilăria mea (anii '50-'60) să fi tânjit cineva la meseria de ospătar sau politician, curios lucru!! Țin minte că eu, până spre 12 ani, răspundeam mândru de mine că vreau să mă fac electrician și întindeam fire, peste tot, în grădină, de se-mpiedica mama de ele, după care urmau cuvenitele recompense pentru activitatea prestată. Astăzi, singurele lucruri pe care știu să le fac, în materie de electricitate, este să privesc panoul și... să chem un specialist, mă rog, pe unul care știe mai mult decât mine, ori asta nu e greu, chiar deloc! După ce am mai crescut (13-15 ani), răspundeam grav că voi fi ambasador, fără să-mi fie clar nici mie, nici celor care se prăpădeau de răs când mă auzeau, care îi este statutul și cu ce se ocupă un... de-asta! Har Domnului, că, fascinat de lumea cărților, acest gând s-a evaporat repede!!

S-au schimbat vremurile! Fără să ne întrebe și pe noi! Și noi ne-am schimbat! Părinții noștri, în majoritatea cazurilor, muncitori, cu rădăcini rurale puternice, prinseseră războiul, foametea, ultimele zvâcniri ale stalinismului, teroarea roșie – într-o formă mai violentă la sate, dar abil mascată față de proletariatul, *forța conducătoare a societății, nu-i așa*, căruia i se promitea *raiul comunist* în anul 2000!! E ușor de presupus unde și cum trăiau în anii '60! Trudiți, muncind de dimineața până seara, fără a putea scăpa de datorii de la o lună la alta, ei trăiau cu o dublă iluzie: că intelectualii nu muncesc, imaginându-și că doar munca fizică înseamnă chin și suferință, și că intelectualitatea ar fi, conform limbajului de lemn adoptat, o *pătură socială* respectată și bine remunerată.

De aici și îndemnul lor, ce nu avea nimic leninist în esența lui: *învață, dacă vrei să trăiești mai bine!* Sau: *dacă ai carte, ai parte a ajuns să însemne parte de o viață mai bună!* Că n-a fost așa, aveam să aflăm peste puțini ani!!

La aceeași întrebare, mai ales după desființarea școlilor de meserii (greșeală de neiertat), răspunsurile celor aflați, de acum, în situația de alege decisiv erau cam următoarele: inginer, ofițer, medic, arhitect, economist, contabil, profesor, cântăreț ... Că ele nu se împlineau întotdeauna, asta deja e o altă poveste, dar șansa o avea oricare dintre noi. Pe vremea aceea se mai făcea o selecție, existau concursuri de admitere, la care destui reușeau prin eforturile și meritele proprii, deși nu mă îndoiesc, sistemul **Pile-Cunoștințe-Relații** funcționa și aici, dar mai cu fereală, cu o anume pudoare!! La asta se pot adăuga greșelile (omenești) inerente, dar, una peste alta, exigențele erau peste ce se întâmplă acum. Și asta, în condițiile în care manualele și instrumentele didactice erau mult deficitare în raport cu prezentul.

Și iar s-au schimbat vremurile! A sosit Dumneaei, **Democrația**, cu daruri din ce în ce mai surprinzătoare: libertatea de a spune orice fără să dovedești ceva, libertatea de a face orice fără să dovedești ceva, bătărbănia la patru ace, fraudă pomădată și sofisticată, abjecția spulcuiată și surzătoare, nerușinarea de a promite din patru în patru ani ceea ce nu vei face niciodată, o deversare abundentă a dejecțiilor umane la drumul mare, un melanj greu digerabil de bine și rău, urât și frumos, o răsturnare năucitoare a

scării de valori, o deturnare ireversibilă de la ideal la scop, de la generozitate la egoism sălbatic și meschinărie! Tot ce-i lucrativ – la loc de cinste, toate celelalte – cel mult tolerabile!

Ce răspund copiii de astăzi la clasică întrebare? Firește, și de această dată, răspunsurile depind de mediu și origine socială. Cei care ajung în colegii, de pildă, proveniți, de cele mai multe ori, din familii cu posibilități materiale, nu concep decât să fie patroni, manageri, economiști, neapărat într-o companie/firmă multinațională, ori politicieni, jurnaliști, top-modele, numai VIP-uri să fie!! Ceilalți, crescuți în medii mai modeste, au alte gânduri, după cum ne asigură un clip (publicitar?!), difuzat insistent la TV, o vreme!! Unul vrea să ajungă, nimic altceva decât *cămătar*, adică un escroc fără mamă, fără tată, cu acoperire legală, de ce să riște? Știe oare micuțul Niki că și pentru asta se cer eforturi? O sumă importantă de pornire, o bună cunoaștere a naturii umane, răbdare, viclenie, puțină actorie și exersarea unor mijloace sigure de seducție. Cămătari? Chiar avem nevoie de asta! Altul, voios de pe acum, cu gândul la cariera eclatantă ce-l așteaptă, răspunde simplu: *hoț!* Gigel dragă, cred că avem o problemă!! Sunt prea mulți, concurență mare! Îți va fi foarte greu să te afirmi într-o realitate de semi-coșmar, în care atât de puțini îi fură pe ceilalți, atât de mulți, cu orice fel de mijloace, legale sau ilegale!. Oricum, te privește, să nu spui că nu te-am avertizat! Mai la urmă, auzim vocea candidă a unei fete, care declară cu nedisimulată mândrie: *cerșetoare!* Meserie cinstită, să recunoaștem! Dar până să atingi asemenea performanță, Mărie dragă, trebuie să te perfecționezi în ... psihologie, să te ginești la oameni, la o adică, că altfel, de unde și cum vei afla care sunt *fraierii* (de vocație, de circumstanță), cu o personalitate distinctă, nu-i așa?! Nici ție, cred, nu ți-ar strica niște lecții de poetică, de actorie: textul de sensibilizare și gestul a miloagă, rolul bine studiat în culise te pot duce la *succesuri* și, cine știe, dacă ai talent, poți ajunge să cucerești capitalele europene, să ne reprezinți cu cinste! N-am vreo îndoială, cu osârdie și încredere în voi, veți face o carieră strălucită!!

MIRCEA DINUTZ

Scandal literar pe Facebook

(II)

Daniel Cristea-Enache: Tocmai asta face diferența, stimată doamnă Bălănescu, între un sistem cu criterii și un „sistem” fără criterii.

Alexandru Petria: Da, dar opțiunea juriului nu are șanse să treacă drept sfidătoare?

Daniel Cristea-Enache: Domnule Petria, ai citit volumul în chestiune?

Bălănescu Flori: E clar că avem un dialog al surzilor!

Octavian Perpelea: Exact, un dialog al surzilor urmărit de orbi.

Daniel Cristea-Enache: Stimată doamnă Bălănescu, evitați generalizările cu „noi, românii”.

Daniel Cristea-Enache: Un juriu literar, format din critici literari, selectează o carte de poezie pe care o consideră cea mai bună dintr-un an editorial.

Alexandru Petria: Nu, nu l-am citit. Nici o clipă nu m-am referit la valoarea volumului. Însă să facem un efort de imaginație – ce se întâmplă în Franța dacă ar fi fost premiat Céline în anii 60?

Daniel Cristea-Enache: O instituție ca CNSAS e chemată să facă lumină asupra colaborării cu Securitatea a unor scriitori.

Daniel Cristea-Enache: Deci, stimată doamnă Bălănescu, dacă vrei să-l amenadezi pe Ioan Es. Pop pentru angajamentul lui cu Securitatea, n-aveți decât s-o faceți. Dar n-aveți dreptul să spuneți că volumul lui de poezie nu e bun; dacă e.

Daniel Cristea-Enache: Păi vedeți, domnule Petria, că sunteți amator în discuția asta?

Daniel Cristea-Enache: Cum adică „nicio clipă nu m-am referit la valoarea volumului”? Nu despre „valoarea volumului” vorbim când dăm un premiu literar?

Vasile Baghiu: Da, Sîrbu, bineînțeles, domnule Cristea-Enache, vă mulțumesc pentru corectură... Știți bine că lucrurile sunt mai complicate la noi. Adesea „esteticul” acesta, în comunism și în perioada care a urmat, lucru valabil și acum, este susținut și sprijinit parcă mai apăsător în unele cazuri, în timp ce în altele este ignorat și chiar contestat, iar criteriul ține de altceva decât de valoare. Începem să vedem pe timp ce trece, dacă nu am

știut până acum, care sunt și acele criterii. În general, regimurile din ultimii 60 de ani și-au apărut oamenii și i-au marginalizat pe cei pe care nu au fost ai lor, iar critica literară, ca să ne referim doar la literatură, a avut (și încă mai are) un comportament deloc independent, în cele mai multe cazuri criticii preferând situația comodă a preluării judecăților de valoare ale celor care „dau tonul” celei a căutărilor pe cont propriu.

Alexandru Petria: Nu sunt, domnule Daniel Cristea-Enache. Problema e de oportunitate în context, scriitorul nu trăiește într-o eprubetă.

Daniel Cristea-Enache: Sunt perfect de acord cu dvs., domnule Baghiu. Doamna Bălănescu știe cel mai bine cum lui Paul Goma, pentru atitudinile lui tranșante, i se retrăgea de unii critici „talentul” pe care-l descopereau la scriitori mult mai slabi decât el.

Daniel Cristea-Enache: Care e contextul, domnule Petria?

Daniel Cristea-Enache: E Paul Goma un scriitor bun? Contează să fii un scriitor bun, dacă ești scriitor? Da, în opinia mea de critic literar, e un scriitor bun. Și, da, contează foarte mult să fii un scriitor bun, dacă ești scriitor.

Alexandru Petria: Merită citită asta aici ca să-mi clarific poziția <http://www.agentiadecarte.ro/2011/02/despre-lepadaturi/>

Daniel Cristea-Enache: Deci eu nu spun că Paul Goma e un scriitor bun pentru că îmi place curajul lui. Da, îmi place curajul lui, dar nu curajul îl face scriitor bun. Sunt atâția curajoși pe lumea asta care nu au nici cea mai slabă urmă de talent literar.

Daniel Cristea-Enache: M-ați urmărit, doamnă Bălănescu? E important pentru toată lumea, și pentru Paul Goma în primul rând, ca un critic literar, atunci când îi citește cărțile, să dea un verdict de critic literar asupra lor. Nu să-și moduleze verdictul literar în funcție de alte „imponde-

rabile” și „variabile”. Deci dacă eu, „megalomanul” (cum m-a numit cineva aici), spun, în urma lecturii lui Goma, că Goma e bun scriitor, înseamnă că așa este.

Daniel Cristea-Enache: Iar dacă Goma nu este bun scriitor, aștept să vină un critic să-mi demonstreze cu textul în față că nu este. Dacă volumul lui Pop nu e bun, aștept să vină un critic să-mi demonstreze, cu textul în față, că volumul lui nu e bun. Domnul Petria, cu comentariul lui făcut strict pentru scandal și autopromovare, n-are ce să caute în discuția asta, de vreme ce nu a citit cartea premiată.

Vasile Baghiu: Felicitările adresate lui Ioan Es. Pop (un poet ca oricare altul, după părerea mea, părere exprimată de altfel acum aproximativ zece ani în două cronici în *Poesis*) pentru mărturisire sunt semne ale unui comportament paradoxal, despre care psihologii ar avea multe de spus.

Alexandru Petria: Domnule Daniel Cristea-Enache, nu știu de ce este așa deranjantă o simplă întrebare, mai ales că n-am pus nicio secundă în cumpănă valoarea poeziei lui Ioan Es. Pop. Dacă să întrebi înseamnă autopromovare, apoi nu îmi e jenă să mă autopromovez dacă alții n-o fac.

Daniel Cristea-Enache: Ca să finalizez, domnule Petria, v-ați cam dat în cap cu comentariul amatoristic și de autopromo pe care l-ați pus pe Facebook.

Daniel Cristea-Enache: Asta numiți dvs. „o simplă întrebare”? „Ioan Es. Pop – poet premiat, turnător odios la Securitate”. Mă faceți să râd, domnule Petria...

Alexandru Petria: Acela era titlul postării, domnule Daniel Cristea-Enache. Ce nu este adevărat în el? Nu este premiat? Nu a fost turnător?

Daniel Cristea-Enache: Mai aveam ceva să-i spun doamnei Flori Bălănescu, care își începea comentariul spunând că îi sunt „foarte simpatic, dar...”. Stimată doamnă Bălănescu, haideți să terminăm odată cu „simpatiile” și „antipatiile” care au făcut ravagii în infectul sistem trecut; și rezistă și azi, în virtutea inerției. Haideți să scoatem din ecuația evaluării literaturii „imponderabile” de genul „Mi-e simpatic, îl laud”, „Mi-e antipatic, îl ignor”. Haideți să citim cu onestitate profesională cărțile și să scoatem complet din cadru relațiile noastre personale cu autorul cărții. →

Nu v-ați săturat de acest fel de a face critică literară și construcție canonică? Sau îl vreți perpetuat, cumva, și la generația următoare? Ei, poftim, eu n-o să-l perpetuez).

Daniel Cristea-Enache: Domnule Petria, e un colaj jenant pe care l-ați făcut ca să obțineți scandal, trafic și autopromovare.

Daniel Cristea-Enache: Un jurnalist profesionist nu face așa ceva.

Daniel Cristea-Enache: Auzi, turnător „odios”. Dar ce drept aveți dvs., domnule Petria, să-i spuneți lui Ioan Es. Pop „turnător odios”? Sunteți CNSAS?

Alexandru Petria: Domnule Daniel Cristea-Enache, nu mi-ați răspuns la întrebarea cu Céline... Dar s-o pun altfel – ce scriitor colaboraționist a fost premiat în Franța în anii 60, știindu-se că a fost turnător?

Alexandru Petria: Domnule Daniel Cristea-Enache, el și-a recunoscut turnătoriile, cred că nu am nevoie de o instituție care să-mi traducă un text din română în română.

Alexandru Petria: Sau a fost un turnător angelic?

Daniel Cristea-Enache: Domnule Petria, ar fi meritat un premiu literar un scriitor precum Céline (nu găsesc accentul)?

Daniel Cristea-Enache: Sau te pomenști că nu l-ar fi meritat?

Daniel Cristea-Enache: Câți ani au trecut, domnule Petria, din 1990 încoace?

Daniel Cristea-Enache: Între „angelic” și „odios” nu există nicio treaptă intermediară, domnule Petria? Adică dacă e logic ca un turnător să nu fie „angelic”, asta îl face, automat, „odios”?

Daniel Cristea-Enache: Păi dvs., domnule Petria, sunteți în același timp, aici, angelic și odios. Sunteți angelic fiindcă n-ați citit cartea premiată. Și sunteți odios fiindcă, din motive de autopromovare, îl faceți pe Ioan Es. Pop „turnător odios”, ca să vă lipiți numele de un mic scandal însoțind premiarea cărții lui.

Daniel Cristea-Enache: Ați sesizat impactul evenimentului (fiindcă, în pofida aparențelor, sunteți un bun jurnalist) și vreți să profitați de el. Dar vreți să profitați alegând o cale deloc angelică, domnule Petria.

Daniel Cristea-Enache: Și pentru că nu vreți să vă puneți rău cu mine (fiindcă știți că sunt un critic corect), ați dat în Ioan Es. Pop, care, știți

prea bine, nu e genul de om care să răspundă în vreo polemică. Vă spun pentru ultima oară, eu l-am premiat pe Ioan Es. Pop. Dați în mine. Sunt aici. Mă vedeți?

Alexandru Petria: Domnule Daniel Cristea-Enache, dacă nu era premiarea, nu aveam ce întrebare să pun. Sigur că a fost un turnător odios, ceea ce nu-l împiedică să fie un mare poet. Cred că Ioan este un mare poet. Și încă de la apariția volumului *Ieudul fără ieșire*.

Daniel Cristea-Enache: Pentru un nenorocit de beneficiu de autopromo, ați murdărit o chestie frumoasă și corectă (frumoasă tocmai pentru că e corectă). Luați-vă de mână cu alde Daliș, domnule Petria...

Alexandru Petria: Nu cred ca am murdărit nimic, domnule Daniel Cristea-Enache. Am deschis o discuție care este dureroasă pentru societatea românească.

Daniel Cristea-Enache: Sunteți un om curajos, domnule Petria, și totuși nu vreți să vă referiți nicicum la mine. Ați preferat să faceți un text amatoristic și de scandal ieftin.

Daniel Cristea-Enache: Normal că n-ați putut să murdăriți, fiindcă am venit eu.

Daniel Cristea-Enache: Dar, altfel, câte porcării s-ar fi spus pe contul acesta de tot felul de „scriitori” gen Drăgan, Sibiceanu? A auzit cineva, ever, de scriitorii Drăgan, Sibiceanu și Daliș? Dar de scriitorul Ioan Es. Pop a auzit cineva? Asta-i diferența, domnule Petria. Sper c-o sesizați.

Alexandru Petria: Domnule Daniel Cristea-Enache, știți sigur ce cred despre dvs. Este doar o chestiune de opțiune, în felul de-a te raporta la societate.

Daniel Cristea-Enache: Dacă mă știți, atunci știți că sunt corect. Eu am crezut și cred că „unelte de dormit” e cel mai bun volum de poezie din 2011. Contestați-mă.

Alexandru Petria: Domnule Daniel Cristea-Enache, cu Ioan am fost coleg de redacție în anii 90, țin la el. Cred în judecata dvs. estetică. Dar cui face bine? Să nu-mi replicați – literaturii, fiindcă literatura nu depinde de un premiu în plus sau minus.

Bălănescu Flori: Dar Dvs., dle Daniel Cristea-Enache, ați luat totul foarte personal și vreți acum să vă războiți cu aceia dintre noi care credem că alții, tot dintre noi, au făcut lucruri odioase! Vă deranjează acest

Pieter Breugel cel Bătrân, *Jocuri de copii*, ulei pe lemn de stejar, 1560

cuvânt? De ce? De ce-mi atribuiți lucruri pe care nici măcar nu le gândesc, dar să le mai fi și scris? Vreți cu tot dinadinsul să nu-mi mai fiți simpatic? Sunteți liber! Să întrebați: „Dar ce drept aveți dvs., domnule Petria, să-i spuneți lui Ioan Es. Pop „turnător odios”? Sunteți CNSAS?” – asta chiar mă face să zâmbesc amar! E naivitate, nu vă supărați! Dacă mie, care studiez de 20 de ani comunismul, în speță regimul de detenție, îmi spune unul care a primit certificat de bună purtare de la CNSAS că nu a fost colaborator și nu a făcut nimic rău, dar despre care știu clar dintr-o sumedenie de alte surse, coroborate conform pregătirii și cunoștințelor mele, că a fost o jigodie de om, îi spun clar să plece în munți și să se călugărească! Să mă scutească! Martorii adevărați ai criminalității comuniste mor lângă noi, iar noi ne pierdem aici în cuvinte! NU MĂ INTERESEAZĂ CÂT DE BUN POET ESTE IOAN S. POP, mă interesează ușurința cu care criticii literari se prefac că în cetate este totul bine!

Despre asta era vorba; iar cel care a citat mai sus dintr-o poezie de-a mult-vorbitului Pop, să i le citească în intimitate, să nu ne dea nouă lecții, până nu-și semnează zicerea cum se cuvine!

Daniel Cristea-Enache: Nu vă interesează cât de bun poet este Ioan Es. Pop? E dreptul dvs. să nu vă intereseze. Pe mine mă interesează foarte mult cât de bun este un scriitor și cum sunt cărțile scriitorilor, în general.

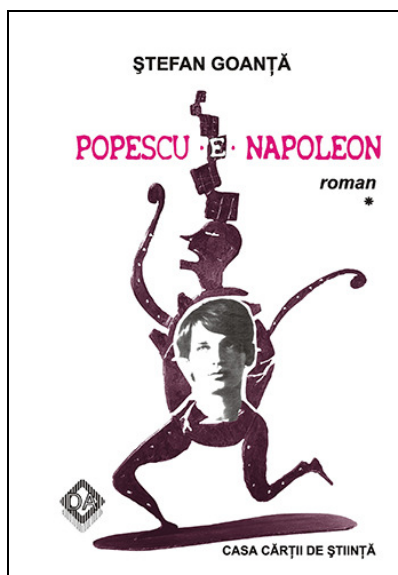
Cronica literară

O CARTE DE EXCEPȚIE

„Popescu E Napoleon”*, trilogia romanescă a lui Ștefan Goanță, este una din cele mai fascinante proze ale literaturii române. Afirmatia ar putea fi socotită riscantă sau de-a dreptul frivolă, dacă n-ar avea acoperire sută la sută în substanța surprinzătoare a acestei cărți de o frumusețe, de o originalitate și de o adâncime rar întâlnite.

Mai înainte de a încerca să aducem câteva argumente în susținerea acestei idei (argumentul suprem fiind, până la urmă, lectura cărții!), trebuie să vă spunem că, deși este autorul mai multor romane, proze scurte sau piese de teatru, Ștefan Goanță, plecat dintre noi la sfârșitul anului 2010, este un nume puțin vehiculat, dacă nu total ignorat de critica literară „oficială”. Trăind din trudă profesorală ori din activism cultural local, la o margine de țară (Zalău), într-un fel de izolare impusă inițial de prigoana comunistă și apoi autoimpusă de firea sa retrasă, meditativă și sobră, el și-a văzut de scrisul său, de seria sa viguroasă de romane tipărite abia după revoluție („Altarul de nisip”, „Patul de zăpadă”, „Vinul de piatră”, „Zodia Țărului” și altele, rămase încă în manuscris), pentru ca în cel de al șaptelea deceniu al vieții sale (1992-2002) să realizeze capodopera, asupra căreia vom încerca să aruncăm o scurtă privire, în speranța că vom reuși să atragem astfel nu numai atenția cititorilor, dar și râvna criticilor și a istoricilor literari de bună credință.

Materia epică a trilogiei lui Ștefan Goanță o constituie frământata epocă de după cel de al Doilea Război Mondial, cu toate întâmplările și nenorocirile abătute asupra acestei țări. Dar, dincolo de subiect, acțiune, suspans, teme principale sau secundare, portrete memorabile, tragedii, drame ori farse rezultate din marea și perpetua comedie umană, cartea lui Ștefan Goanță impresionează prin prospețimea ei (amintind în acest sens de Salinger – „De veghe-n lanul de secară” sau Fournier – „Cărarea pierdută”) și, în același timp, prin tonul, candoarea și sinceritatea covârșitoare a povestirii, care sunt acelea ale unui adolescent pe cât de genial (nu neapărat în privința performanțelor școlare, ci mai ales în aceea a interpretării în stil propriu a evenimentelor mari sau mici), pe atât de copilăros și de derutat în diagnosticele, răzvrătirea și răsucirile lui. El încearcă

să înțeleagă cu mintea sa nespusă niciunei dogme lumea aceasta nebună și forfotitoare, pe care toți cei din jurul său o văd – într-o exprimare generală și obsesivă – „întoarsă pe dos” și căreia el încearcă din răputeri să-i găsească un rost și un echilibru.

Copilul și apoi adolescentul Popescu E Napoleon, ca de altfel însuși scriitorul, este fiul unor învățători de țară din sudul Olteniei. Pentru el, războiul și mai cu seamă urmările lui catastrofale sunt zodia sub care deschide ochii în viață. Niște ochi uimiți până la disperare de spectacolul unei realități tot mai demente, în care toate punctele de stabilitate (familie, școală, prietenie, dragoste, tradiții, cult al muncii sau al eroilor etc.) se prăbușesc unul după altul. Licean în primele clase, Popescu E Napoleon, elev sânguinos, cu o memorie fotografică, dar de o naivitate și de o lipsă a simțului practic dezarmante, pendulează permanent între satul natal, cu tihna și cutumele sale date de la o zi la alta peste cap, și orașul (probabil Caracal) care-l înfiază pe jumătate și-l încredințează unei gazde omenoase, dar nesuferite prin demersurile și insistențele ei civilizatoare.

Satul înseamnă înainte de toate gospodăria înfloritoare, în prima fază, a părinților și a bunicilor dinspre mamă, proprietari de pământ, vie, cazan de rachiu, animale și atelaje de tot felul și, în plus, beneficiari ai muncii unei armate de argați, cuprinși într-o anume ierarhie, în așezarea temeinică a existenței lor seculare. Peste această armonioasă întocmire, plutește – tot în ordine ierarhică – duhul și autoritatea incontestabilă a bunicilor (tata mare, cunoscut în sat ca „neica Gheorghe, primarul”, și mama mare, supranumită „Muica” sau „Năzdrăvana”), și după aceea a tatălui, pe care satul îl ține-n stimă cu formula constrânsă „don’tător”, și abia la urmă a mamei, „Doamna”, ființă duioasă și degrabă iertătoare, veriga slabă în lanțul autorității celor mari. Întocmeala

și ierarhia aceasta se vor degrada – la scara timpului – fulgerător, prin dispariția tuturor criteriilor valorice și, în paralel, prin șicanarea, dezrădăcinarea, alienarea, înmormântarea, dispariția naturală și adesea suprimarea fizică a protagoniștilor.

La celălalt pol, orașul înseamnă o serie întreagă de straturi de viață socială și de puncte majore de interes (profesorii de liceu, colegii de clasă, gazdele, vecinii, iubitele, golanii de cartier, activiștii culturali sau politici apăruiți din vâltoarea vremurilor etc.), într-o precipitare absurdă și ele, pe care adolescentul introvertit Popescu E Napoleon („Neluțu Doamnei”, pentru apropiați) le străbate când cu spaimă, când cu perplexitate, când cu revoltă, dilatăndu-le ca sub lentila unui fabulos microscop și clasificându-le apoi într-un stil extrem de original, care îmbină observația sinceră, pură, de multe ori dureroasă și, în orice caz, netributară vreunei prejudecăți, cu un umor mai ales implicit, uneori – ce-i drept! – de spânzurătoare.

Copilul îi receptează și îi povestește la timpul prezent pe toți aceștia, toată această lume care, de la o zi la alta, „se întoarce pe dos”, odată cu el. Dar nu atât bogăția de întâmplări particulare ori de evenimente epocale cuprinse în carte, unele mai nebunești decât altele, cât mai ales felul în care ele se răsfrâng în mintea și în vorbele povestitorului dau întreaga măsură și neasemuita savoare a textului, unicitatea sa. De aceea, nu ne propunem să rezumăm, în aceste rânduri, firul epic al romanului – fluviu vijelios, ieșit din matcă, și răsturnând toate rânduielele unui anumit timp istoric, ca și regulile unei literaturi, să-i spunem așa, clasice – , ci să relevăm, mai ales, felul în care oamenii prinși în cataclismul acesta istoric și social și deveniți personaje literare capătă suflet și trup înaripat în trăirile, la persoana întâi, ale naratorului, ceea ce-i conferă cărții lui Ștefan Goanță o aură cu totul aparte.

Să vedem, așadar, cum percepe adolescentul-povestitor și cum ni-l transmite de la fața locului, ca pe un meci pe viață și pe moarte al tuturor împotriva tuturor, spectacolul acesta sângeros al unei lumi din care și el face parte și în care jumătățile de măsură nu prea mai există. „A simțit cineva mai bine ca mine, pe propria-i piele, ce înseamnă întoarcerea lumii pe dos? se întreabă el la un moment dat. Toate sucilele și răsucilele m-au luat la mijloc, să fiu miezul vârtejului”. Pentru ca, în alt moment de iluminare, să decidă irevocabil: „Dumnezeu o fi, n-o fi, dar dracul e sută-n sută!” De altfel, obligația de a da tot timpul sentințe îi vine dintr-o convingere lăuntrică de nezdruccinat: „Doar eram premiant, eram obligat să fiu deștept”. Pe de altă parte, pentru un om deștept, și ascunderea adevărului, în →

ȘTEFAN DIMITRIU

cazuri extreme, era o atitudine înțeleaptă: „Zică cine ce-o vrea, la mințit nu mă taie nimeni, că și a minți vine tot de la minte. (...) Minciuna e a doua inteligență a omului, dacă nu prima”. În același timp, știind bine toate acestea, poate să-și spună și așa: „Mie de adevăr mi-e frică, de adevărul făcut din minciună”.

De altfel, lumea aceasta întoarsă dintr-odată cu susul în jos este chiar prin esența ei o lume a minciunii ridicate la nivel de adevăr absolut. Caz în care, meditează el, „trebuie să înveți să fii deștept, ca să poți face pe prostul”.

Rosturile țaranului gospodar – hărțuit, spoliat, învrăjbit, măcinat de corvezi și de cote, deschiaburit, trimis în pușcării – sunt date peste cap, viața orășeanului a devenit drumul spre iad pavat cu mincinoase și criminale intenții, învățământul liceal a fost transformat în caricatura sa, în locul profesorilor luminați, sălțați noaptea de dubele Securității, au apărut agitatorii școliți de partid, precum acel „Nea Mitică, prietenul intim al tovarășului Stalin”, în timp ce Gore – golanul de cartier și otreapa clasei, unul din cei care cred, de pildă, că frunza este verb, „pentru că se mișcă” – , ajunge figura emblematică a tânărului comunist, a viitorului „om nou”, exercitând în mod paradoxal, prin însuși acest fapt, o irezistibilă atracție pentru „Neluțu Doamnei”. Pentru că, „pus la opt sute și-un pol”, adică îmbrăcat după ultima modă a mahalalei, „prostul, cu cât e mai prost, cu atât știe mai bine ce e de făcut”. Astfel, hotărârea e luată: „Mă duc la Gore să mă învețe să înjur ca lumea. E timpul să intru și eu în rândul oamenilor. La debitul de tutun din colț mă opresc. Dacă învăț să înjur, trebuie să învăț și să fumez”. Apropierea tezei de matematică îi strecoară în suflet gândul sinuciderii: „Mă duc unde nu e nici întristare, nici suspin, nici geometrie și trigonometrie”. Dar, în grădina publică, unde intenționează să-și pună capăt zilelor, descoperă un elev din clasele mai mari cu ștreangul de gât și cu limba scoasă de-un cot și, îngrozit de macabra priveliște, face cale-ntoarsă. Pe drum, are norocul s-o întâlnească pe Tamara, o elevă-balerină refugiată din Basarabia, care-i cade imediat cu tronc („Aș învia numai dacă Tamara s-ar opri din dans și ar lăsa viața să curgă ca înainte. Să mi se fi întâlnit gândul cu al ei? Tamara se oprește vibrând ca o săgeată înfipă într-un trunchi de copac”). Din fericire, nemilosul profesor de matematică face un stop cardiac și înlocuitorul său, un tinerel poreclit Moșu, are alte priorități, desigur agitatorice, decât să le bage elevilor în cap atâtea carte, pentru că, după expresia lui Gore, „Moșu e pâinea lui Dumnezeu și omul tovarășului Stalin”. De altfel, după moda timpului, Stalin e luat ca martor sau punct de referință în cele mai diverse împrejurări, cum ar fi de pildă aceea când, dând cu ochii de-un porc neobișnuit de

mare, unul dintre țărani exclamă, plin de mândrie: „Nici tovarășul Stalin n-a văzut așa ceva!”

Ca și naratorul-adolescent, personajele cărții sunt caracterizate mai ales prin replicile lor. Cum ar fi năstrușnicul profesor de desen, poreclit Fufu, pentru că are întotdeauna pe buze o înjurătură neterminată. La orele de desen, el îi pune pe elevi să-i recite din Eminescu („De treci codrii de aramă...” etc., etc.) și-i admonestează în stilul său inconfundabil: „Rar, rar! Am spus rar, fiu de vacă neagră! Că doar ești în pădure, fu, fu, fu!... Vorbește cu copacii, nu cu lemnele! (...) Sărută iarba, n-o paște, fu, fu, fu!...” În schimb, directorul liceului, profesorul erudit și extravagant Nea Nae, este un filosof. Auzind că Neluțu Doamnei recită frumos, îl cheamă la el, să-l audă. „Pământul și cerul – îi spune profesorul – sunt deopotrivă și ale deșteptilor și ale proștilor. Și cine știe dacă proștii, tot căutându-se în cap de păduchi, n-au uitat că sunt plini de râie. Și tot așa, cine știe dacă învățații, tot mâncând din cărți mintea altora, nu s-au dezobișnuit să asculte cântecul de început al cerului și al pământului. Privighetoarea și ciocărlia nu cântă și ele de dragul cerului, al soarelui și al lumii? Așa că spune-ți și tu cântecul”. Apoi, după recitare: „Mă, neică, n-ar trebui să mai crești. Dacă te faci mare, o să pățești ca mine, o să le uiți și o să crezi în prostii de om mare”. Drept răsplată, povestește băiatul, „Nea Nae m-a trimis în cancelarie, după catalog, și m-a pus să-mi pun un zece cu mâna mea. A zis că el nu poate da nota lui Dumnezeu”.

Personaje emblematiche pentru hărnicia, asprimea și mintoșenia țaranului de altădată, „Muica-Năzdrăvana” („Înțeleaptă ca Sfânta Vineri”, dar „mai urâtă decât Muma Pădurii”) și „Tata mare”, adică „Neica Gheorghe, primarul”, excelează de asemenea prin replicile lor. „Tu crezi că aici, pe pământ, omul e gazdă și stăpân? Îl pune Năzdrăvana la punct pe nepot. E musafir, asta e. Vine, stă cât stă și pleacă. De voie, de nevoie, gazda, pământul lui Dumnezeu, îl primește, cu toate că omul s-a înmulțit și s-a înrăit peste fire”. Dar asta nu înseamnă să-ți trăiești oricum viața. „Să te culci și să mori cu un ceas mai devreme, decât să ajungi de râsul lumii”, îl povățuiește ea, parcă testamentar. Cât despre orgoliosul Neica Gheorghe, primarul, „fiindcă trăise prea mult și prea repede, se săturase și zise: «La să mor eu o țără, zăbava ei de moarte, că pe asta n-am mai făcut-o. Dar să mor de unul singur, că una e să mori așa, și alta la grămadă, cu toți proștii»”. Excesiv autoritară și de multe ori neîndurătoare este figura tatălui – tip de educator spartan, așa cum erau pe-atunci mai toți luminătorii satelor, hotărâți să scoată și untul din copiii lor, pentru a-i face oameni. „La tata mi-e și frică să mă gândesc, se destăinuie naratorul. În zecile

și zecile de povești pe care le-am citit și auzit, n-am întâlnit pe cineva mai fioros ca el. (...) De cum am ajuns de vârstă palmelor și a curelelor, nu m-a slăbit”. „Mormolocule! Îl „motroșește” tatăl. Ca boul nu știi să tragi, ca câinele nu știi să muști, ca porcul nu știi să dai năvală. Păi cum crezi că o să poți răzbi în lumea asta a voastră?” Sau: „Mă, când intri în lume, lumea să vadă, să audă, să simtă că a intrat un om în ea. Un om cu o mare, nu un om la bucată”. Încercând să pună în practică aceste lecții de viață, băiatul își găsește la iuteală prilejurile potrivite: „Dacă ascultătorul se dovedea și curios și greu de cap, netezeam cu podul palmei țărâna, luam un surcel și îi făceam la iuteală harta. Uite, moșule, asta e Germania pe care a mâncat-o friptă domnul Hitler. Aici, în coasta ei, e Franța din care a ieșit un Napoleon ca mine”.

Înnegurată dar și radioasă totodată, prin punctul de vedere și prin fraza totdeauna scilipitoare a povestitorului, lumea lui Ștefan Goanță scoate mereu la iveală personaje de neuitat, fie ele de mai mare sau de mai mică importanță. Așa, de pildă, țaranul care-și retează cu barda degetul arătător al mâinii drepte, pe care-l pusese, ca analfabet ce era, pe borderoul celor înșcriși cu sila în colectivă („Cu sângele șiroind, a intrat în casă. «Na, bre, na! Am eu dești? N-am. Păi, dacă n-am, cum să-l fi pus?»”). Neuitate, în bine sau în rău, sunt și gazdele din oraș: domnul Dumitrescu, zis și „Mustăcilă”, Nea Mărin, poreclit „Doamne iartă-mă” ori „mama Anica, o duminică de femeie”. Tot așa, mulțimea de slugi, dintre care prostul proștilor, Lie, va deveni locotenent de securitate. La fel, puzderia golanilor de cartier, începând de la mai sus amintitul Gore și până la Mătu, Troacă, Muie, Gățu, Ștoalfă, Găină sau Mafoame. „Oare cu ce poreclă or să mă blagoslovească golani? se întreabă el. Habar n-au ei că cea mai potrivită e tot asta cu Napoleon”. Constituiți în formații de guerilă urbană și antrenându-l, din motive de onoare și de dragoste pentru Tamara, și pe povestitor, aceștia își dispută la un moment dat, la modul cel mai sângeros și cu consecințe dintre cele mai grave pentru auto-eroul nostru, întâietatea („Bătaia e un trăit în pielea goală. Te eliberezi de toate coclelele pe care le-au pus în tine mămicile, tăticii, școlile și popii, te pui la pielea goală și dai”, își spune el în toiul crâncenei lupte. Apoi, rușinat, cu gura ferfeniță: „Lumea s-ar putea isprăvi și eu mă gândesc la niște măsele...”). Și, în sfârșit, scos cu brutalitate din joc, mai mult mort decât viu, dar tot mai mulțumit și mai mândru de sine: „Muream și nu vedeam ce e aia moarte!”).

Dureros până la sfârșire portretul de grup al puhoiului de moldoveni alungați de secetă din vetrele lor strămoșești și năvăliți ca lăcustele în Câmpia →

Română. „Cine știe ce păcat săvârșiseră ei sau părinții lor, dacă ajunseseră în iad înainte de a muri”, se cutremură la vederea lor adolescentul Napoleon E Popescu. Dar iadul pe care aceștia îl lăsaseră în urma lor începea să se prefigureze și prin locurile în care ajunseseră: „Parcă toate stau pe loc, până și spălătura de cer alburiu de care atârna buboiul soarelui răscopt de fierbințeală. (...) Duzii de pe marginea drumului și-au blegit frunzele ca urzicile de rațe în apa clocotită. Dincolo de ei, gălbejite și răsucite, crescute ca în spuză, tulpinițe rușinate de porumb. (...) Dar ce prăpăd, ce moarte sucită și răsucită de mii și mii de joarde goale de frunze, chinuite în fel de fel de încălcituri și rămase să zacă neclintite în batjocura arșiței!”

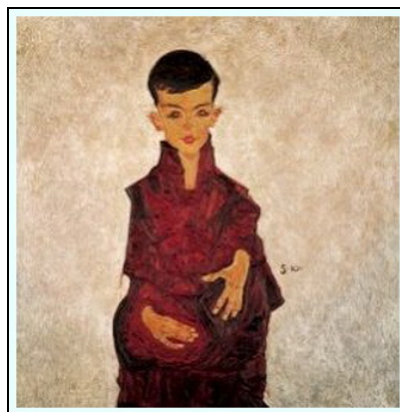
Frământat de înțelesurile adânci și grave ale existenței, adolescentul Napoleon E Popescu meditează încercător, în stilul-i atât de caracteristic: „Între viață și moarte trebuie să mai fie ceva, o cale pe unde s-o apuci. Un drum, o potecuță, o... Trebuie s-o găsească eu. În seara asta nu mă culc până nu dau de ea”. Sau: „Orice s-ar spune, lumea asta e plină de lume, prea plină de viață moartă și vie. Toate stau alandala unele peste altele, că te și miri cum le mai poate ține pământul în spinare fără să se cocoșeze sub greutatea lor. Nimic nu mai e nimic, totul e ceva, și mereu apare altceva”. Sau, mai puțin metafizic: „Un ou e un ou, își are și el filosofia lui, aia cu ce-a fost întâi, oul sau găina, dar pus în tigaie cu alte trei-patru, scoți o porție de papară în fața căreia parascoveniile alea filosofice nu fac nici cât o ceapă degerată”. De altfel, gândurile nu-i dau niciodată pace, iar absurdul sau naivitatea formulării fac într-adevăr deliciul lor („E plăcut să aștepti, ai ce face”; „Azi e azi, precis că e azi, fiindcă ieri a fost ieri”; „E vremea proștiilor, iar cine nu face prostii la vârsta asta le face când nu trebuie”; „Iar acum, când stau cu geometria în mână și judec întâmplarea cu minte de om mare, îmi vine să mor. Cum de nu mi-a fost mie rușine să am șase ani?”; „Când ieși omul din somnul lui cel mai dulce, e ca și când ai strânge de gât cocoșul în timp ce cântă”; „Azi e duminică. Nu trebuie să-mi spună nimeni că e, se vede și se simte dintr-o singură aruncătură de ochi pe fereastră”; „Orașul o fi el fabrică de cucoane, dar nu și de doamne”; „Râsul se păstrează cel mai bine atunci când e ținut în tine.

Doar proștii, cum au un strop, cum îl și dau afară prin gura căscată până la urechi”; „Așa îmi vin mie ideile, exact când am nevoie de ele”; „Când moare, orice om, indiferent cine ar fi, devine cineva... Ce n-ar da unul viu să se bucure măcar un ceas de atâta cinstire!”; „O fi el, nea Zdrâncu, de zece ori mai deștept ca mine, dar eu sunt de o sută de ori mai deștept decât el”).

Ca să-și facă ordine în toate gândurile sale, Napoleon E Popescu se hotărăște să scrie. Deocamdată, numai în mintea sa. Pentru că, nu-i așa?, „scrisul te ajută să alegi binele de rău, așa cum te ajută nuiaua să alegi oile mulse de cele nemulse”. El își mărturisește cu nevinovăție modelul: „Amintirile lui Ion Creangă mi-au plăcut atât de mult, încât le-am mai scris și eu o dată. Prea multe n-am modificat, fiindcă nu aveam ce. Dar a apucat să zică el întâi. Întotdeauna se găsește cineva care să ți-o ia înainte. Ca și chestia aia cu tabla înmulțirii pe care o știm cu toții și nu ne lăudăm. Eu nu puteam s-o fac? A făcut-o însă domnul acela, am uitat cum îl cheamă, și din cauza asta n-a murit nici până acum”. Totuși, unele îndreptări se impun, chiar și în contul acestor invidii și norocoși înaintași: „Făt-Frumos era, nu zic nu, era frumos, viteaz, bun la suflă, dar prea avea nevoie de mulți prieteni ca să fie așa. Dacă n-ar fi fost calul, care era mai deștept și îl învăța ce să facă, nu știu pe unde ar fi scos cămașa”.

Cunoașterea prea timpurie a dragostei carnale, pe care o descoperă la inițiativa fetei celei mari a gazdei, o nebiruită consumatoare de amor, fără criterii de vârstă, nu-l împiedică pe băiat să vizeze în тайнă la o dragoste pură, înălțătoare: „Acum însă, când stau în pat, încă și cu bocancii în picioare, fiindcă așa vreau eu, mă simt liber și numai al meu, despovărat de toate, dornic și în stare să mă umplu de Tamara până... până dincolo de puterile mele. Ce bucurie ar fi să mor din cauza asta!” Pentru o astfel de bucurie, se încaieră cu golanii și e cât pe aci să-și împlinească visul. Dar nu aceleași sentimente îi trezesc cele câteva fetișcane timide, pricajite și neemancipate, aflate, ca și el, în gazdă și pe care, în mintea sa, le taxează cu superioritate: „Fac pariu că habar n-au că apa nu e apă chioară, ci e H₂O” sau „degeaba se rușinează ca proastele... pe sub toate rochiile și hainele din lume, fetele umblă tot în pielea goală”.

Pentru a-și răsplăti prietenii pentru cine știe ce faptă bună, Napoleon E Popescu e gata să le dăruiască bunurile lui

Egon Schiele, *Portret de băiat*

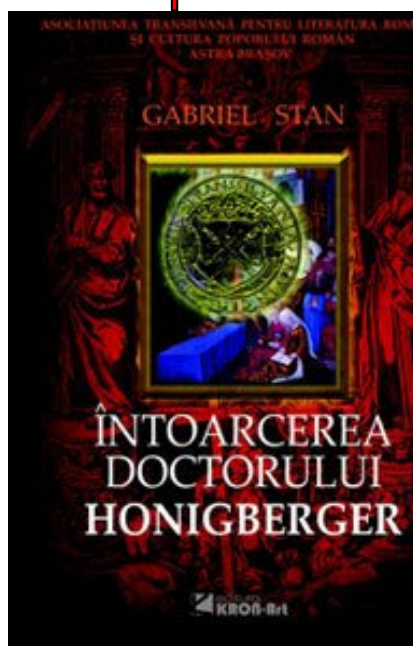
cele mai de preț („Gore, zăpăciturile, golanule, cel mai bun prieten al meu, mâine îți dau stiloul și briceagul” sau: „Bunul meu nea Costică! Nu am la mine stiloul sau briceagul, că acum, pe loc, ți le-aș face cadou!”), dar, pentru că le iubește atât de mult, niciodată nu se va îndura să se despartă de ele. Iar pentru toate angoasele și situațiile de nedepășit, el are un remediu secret și sigur: borcanul cu miere dat de mama și ascuns bine de ochii gazdei: „De ciudă, fug la borcanul cu miere. E mai bine pe întuneric, pentru că așa nu pot să număr lingurițele luate. De școală-mi arde mie acum, când lumea cea mare și adevărată se naște sub ochii mei?” Sau: „Păcat că mi-e foame. Dar ce contează foamea? Mi-e rușine de ea, fiindcă mă apropie de ceilalți muritori de rând. O să iau totuși o linguriță de miere, numai una, cel mult două, hai să zicem trei sau patru”.

Cu geniul lui de copil făcut nu numai să privească pe toate fețele și să interpreteze într-un stil atât de original lumea, dar să-și închipuie că o și poate schimba, Napoleon E Popescu exclamă la un moment dat, pradă unui puseu de febră: „Doamne, lasă-mă măcar două ceasuri în locul Tău și să vezi cum îți pun eu lumea asta la punct!” Dar cum Dumnezeu va rămâne insensibil la rugămintile sale, lumea asta îl va pune ea la punct în toate privințele; până la „reeducarea” politică penitenciară, mai mult sugerată în cele câteva pagini de final, care-l aruncă apoi – balenă parțial eșuată – la țărmul unei lumi care, în absența sa, se mai răsucise de câteva ori. Dar, tot așa, înțelegem că Napoleon E Popescu nu se va da bătut, ci va încerca să se înfrunte și de-aici înainte, prin faptele și prin vorbele lui, cu aceste noi rostogoliri ale lumii.

Oamenii de meserie vor găsi în cartea lui Ștefan Goanță un teren mănos de explorare privind „arta prozatorilor români”, pentru a duce mai departe, cu izbânzile certe ale prezentului, faimosul studiu al profesorului Tudor Vianu. Se pot face comunicări academice, se pot analiza numeroase aspecte, de construcție sau de fond, se pot elabora teze de doctorat având ca obiect de studiu această impresionantă carte. În ce ne privește, am scris rândurile de față fără intenția de a face o cronică literară (nici nu avem această calificare!), ci cu aceea de a aduce un elogiu de cititor unei cărți excepționale, scrise parcă anume pentru noi, cititorii, și nu pentru mode, frustrări, orgolii deșarte ori false ierarhii. Ceea ce pentru criticii literari dăruiești și onești nu poate fi decât dovada certă a valorii sale indiscutabile.

*Ștefan Goanță, „Popescu E Napoleon”, roman-trilogie, *Casa Cărții de Știință*, Cluj (1999, 2000, 2001).

Staza care produce cuvântul

O reflecție pe marginea volumului „Întoarcerea doctorului Honigberger”, de Gabriel Stan

Într-un mai vechi articol, publicat în 2008 („Grafia sur-realismului pictural”, pag. 112 din vol. „La început de mileniu” ed. S.Z.O.C. „Cincinat Pavelescu” Brașov), scriam puțin încurcat de amploarea subiectului analizat: „Cine cunoaște, exclusiv vizual, opera artistului plastic Gabriel Stan, va trebui să accepte sine die lipsa fenomenului explicit, el devine implicit martorul unei stări de grație definite prin ea însăși”. Fabulos prin temeinicia deținerii unui fundament cultural de excepție, artistul este greu de strunit în dorința lui de a-și comunica/exterioriza experiențele și revelațiile, pe care, dintr-un subtil recul autoprotector, ni le oferă ca produse inițiatice greu de încadrat într-un normativ semiotic de uz general. Practic, spectatorul este obligat să accepte sine die, după cum am mai spus, produsul artistic al acestui artist plastic, fără pretenția unor motivații comparatiste ori explicite. Desigur, a se aventura dincolo de cuvinte prin arta sa picturală devine, la o adică, destinul oricărui pictor ajuns la maturitate artistică, dar în ceea ce îl privește pe omul de cultură Gabriel Stan, trebuie să observăm fără mare efort tocmai... efortul artistului de a se confesa din prea plinul cunoașterii sale pe toate căile de exprimare cu care a fost înzestrat de la natură. Fiindcă, de un timp, artistul ne provoacă și în planul creației literare, când, iată, că ne aflăm deja la cea de-a șaptea carte a domniei sale,

respectiv „Întoarcerea doctorului Honigberger”, Editura Kron-Art Brașov, 2011. Filele acestui volum te împing la o lectură deloc facilă, ești obligat ca cititor să reieși pagini întregi după ce ai parcurs o altă serie, dar provocarea autorului determină tentația descifrărilor multiple și continui cu speranță să afli limanul tramelor propuse și să înțelegi subsidiaritatea ideilor ce transpar din linearitatea unor biografii aparent banale și, fără să vrei, te regăsești la un moment dat în ambianța romanului fantastic al lui Mircea Eliade, pentru ca mai apoi, pe măsura avansării în avaturile cărții, să îți reconstitui informațional și senzitiv nonșalanța pierdută în labirintul ecourilor lui Eco, fiindcă etapele acestea nu sunt altceva decât reconstituiri ale acelor stări inițiatice dobândite odată cu întâlnirile cu aceste mari spirite. Este evidentă orientarea lui Gabriel Stan către profunzimea sacralului, cel care nu se manifestă mai aproape de valorile sale decât prin medierea unui act cultural bine împlinit și, de aceea, mai mult intuitiv decât explicit. Nu poți fi bogat în lipsa unei bibliografii substanțiale, iar când vorbesc aici despre bogăție mă refer la singura pe care o poți lua cu tine la plecarea din această lume. Nu sunt vorbe goale acelea care spun despre cunoaștere ca despre un pașaport spre eternitate. Bine afirma Marian Micu în preambulul traducerii „Pendulul lui Foucault” (Ed. Pontica 1991): „Îmi închipui că Umberto Eco posedă o bibliotecă imensă, precum acea misterioasă aparținând abației din Melk (localitate din Austria. n. red.), semiologul putând să exclame oricând cu orgoliu, aflat în ipostaza Lectorului absolut: nimic din ceea ce este scris nu mi este străin.”

Vorbind despre Mircea Eliade, dar și despre Umberto Eco, mă văd obligat de context să forțez cumva nota și să propun lectorilor acestor rânduri tentația unui efort combinatoriu al operelor beletristice ale celor doi și să vă sugerez și un rezultat. Ce părere aveți dacă vi-l ofer pe James Joyce ca soluție a contopirii virtuale a operelor celor doi? (Rog ignorați-le celor trei cronologiile biografice!). Bunul simț cultural și realitatea, în cazul de față, nu ne permit să vedem în Joyce un hibrid, Doamne, ferește!

Vorbim aici despre tentația ieșirii din labirintul existențial după modelul anticului Ulysse, fără riscul de a-l fi supărat în posteritate pe marele Homer. Ciclicitatea aventurilor spiritului uman deschide porți și oferă

soluții, chiar dacă nu inedite, singura condiție fiind inițierea. Este aici necesar să-l evoc din nou pe Mircea Eliade cu romanele sale fantastice și să punctez aducând în atenția cititorului o lucrare uitată a marelui om de cultură român. E vorba despre nuvela „Secretul doctorului Honigberger”, publicată pentru prima oară prin 1940 în Revista Fundațiilor Regale (nuvela este tipărită apoi în volum în 1940 la Edit. Socec București și la Edit. Humanitas București în 2003, n. red.). Observatorul superficial din afara acestei discuții analitice ar fi tentat să facă imediat o legătură, cel puțin de tip pasișant, între cartea lui Gabriel Stan și această mai puțin cunoscută nuvelă a lui Eliade. Nu întâmplător am adus în discuție uzitarea repetată a mitului antic al lui Odiseu tocmai pentru a evita vreo eronată concluzie în ceea ce ne privește disertarea cărții omului de cultură brașovean. Eliade este pentru Stan un precursor, dar nici unul din cei doi nu vor reuși, individual, încheierea ciclului propus. Doctorul Honigberger pretextează, și pentru primul, și pentru cel de-al doilea, căutarea ulyssiană continuă a năzuitului țarm al Itacai, care la Eliade se numește Shambala, iar la Gabriel Stan poartă numele de Dacia. Toate cele trei destinații, siameze de fapt, sunt situate simbolic în neantul existenței, și devin arhetipal imaginea misterului absolut, asupra căruia orice revendicare este plătită extrem de scump, chiar și cu viața. Dacă nu cumva prin plata prețului vieții să se consacre atingerea acestui țărâm al profunzimilor absconse. Pentru o parte a eternității secretul doctorului Honigberger rămâne ascuns în mister, în timp ce curajoșii, proveniți prin inițiere, dispar de pe scena acestei lumi ca și cum i-ar fi înghițit pământul. Sau eterul... În fond, după cum am mai afirmat și cu alte ocazii, fără să uzitez aici neapărat modelul blagian, este evident că misterul începe acolo unde se termină cuvintele. Bagajul lexical al umanității nu poate cuprinde în sinele lui fabuloasa lume a unui Dincolo și, de aceea, misterul lumii începe acolo unde oamenii tac. Inexprimabilul este cea mai bună reacție a înțelegerii unei părți a cunoașterii, el are un caracter intuitiv, dar numai acolo unde receptacolul este dotat cu acest spirit. Sau, în varianta cea mai fericită, acest inexprimabil în planul semanticii să se reverse în cel al simbolisticii artelor auditive sau vizuale. Astfel, în ambele variante există din fericire o foarte mică posibilitate de a negocia cu eternitatea. →

MIRCEA BRENCIU

Și totuși, misterul mai poate fi străpuns cu ceva, e adevărat, spunem despre o străpungere cât ochiul acului de cusut, dar reală, respectiv atunci când lexicul acestei lumi din Universul infinit se îmbogățește cu un nou cuvânt, care este și pe această cale infim luminat și dezvăluit. Toate cunoștințele lingvistice ale lumii străbătând istoria umanității, la care adăugăm desigur și bucuria fiecărui nou cuvânt apărut cu necesitate, sunt totuși prea puține pentru a căpăta în plus impresia unei imagini cât de cât aproximative asupra absolutului. Filosofii antici spuneau despre logos că reprezintă ordinea și rațiunea cosmică, adică una din ipostazele divinității, în timp ce tot de la ei știm că logosul e cuvânt sau cuvântare. Iată cum un singur cuvânt poate cuprinde în el geometria divinității. De altfel, în viziunea Sfântului Ioan „întâi a fost cuvântul”, „iar cuvântul este icoana Dumnezeuului nevăzut” (Origen, „Comentariu la Evanghelia după Ioan”, traducere Cristian Bădiliță. Edit. Institutului European Iași, 1995).

„Secretele doctorului Honigberger”, precum și întoarcerea lui semnifică, de fapt, eșecul celor care încearcă să pătrundă acest secret al lumii, eșecul datorându-se mentalității raționaliste europene, autorii fiind preocupați în a găsi o explicație acceptabilă și inteligibilă a unor situații care nu au explicații raționale. Aici este momentul în a atrage atenția că această perspectivă liber consimțită a învinsului (nici un om de cultură autentic nu poate pretinde că știe mai mult decât îl ajută bagajul său lexical, și de aceea, o dată cu înaintarea în vârstă, el devine tot mai sceptic în fața cunoașterii, își asumă carevasăzică eșecul, el renunță la pretenția de a fi un inițiat și acceptă resemnat că, în toată viața lui, nu a jucat decât rolul perpetuului Ulysse), produce cu necesitate intervenția unui logos ce nu există în circulație încă, având această specificitate. Explicarea acestei forme de stază paradoxală în fața cunoașterii, ea fiind totuși activă în ciuda semnificației ei semantice, pentru că adaugă consimțirea vie, demiurgică a omului ca fiind construit după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, duce la invocarea cu necesitate a unui nou termen lingvistic, pe care acum îl și propunem aici pentru prima dată. Vorbim despre adjectivul „difractiv”, el fiind reprezentarea unui apanaj și nu al unei materialități substantivale. El sugerează subliminarea resemnării lui „știu că nu știu” și oferă inexprimabilului șansa unei deschideri,

respectiv a unei premise. Doresc să evoc această nouă noțiune ca fiind generată de staza paradoxală a lui Gabriel Stan, a cărui nouă carte îmi conferă prilejul de a-l lansa în lumea vorbelor, deși prin introducerea în cazuistica acestui studiu a Ulysse-ului lui Joyce, deja comiseseam provocarea de mai sus. Noțiunea propusă este generată din substantivul „difracție”. („Fenomen de răspândire a undelor în jurul obstacolelor. Are loc în cazul undelor de apă, al undelor sonore, electromagnetice, dar și în cazul particulelor microscopice în mișcare, precum atomii, neutronii și electronii, care prezintă proprietăți ondulatorii. Când o rază de lumină cade pe marginea unui obiect, ea este ușor curbată și produce o neclaritate la marginea umbrei obiectului. Undele cu lungime de undă mare suferă o difracție mai mare decât cele cu lungime de undă mică” – Enciclopedia universală britanică, Edit. Litera București, 2010). „În cazul fenomenelor luminoase are loc «difracția în X» atunci când atomii unui cristal determină interferența undelor dintr-un fascicol incident de raze X. Planurile atomilor din cristal influențează razele X în același mod în care o rețea uniformă acționează asupra unui fascicol de lumină «vezi polarizarea». Interferența este specifică fiecărei substanțe în parte și oferă informații despre structura atomilor sau moleculelor în cristale «vezi Legea lui Bragg»” (ibidem). La finele anilor șaptezeci ai recent trecutului secol, regretatul poet Mihai Deșelaru lansa în cadrul cenaclului „Astra” din Brașov volumul intitulat „Difracția în X” (din păcate netipărit. n.red.). Foarte puțini dintre cei care l-au auzit au intuit metafora din spatele acestui titlu confiscat din știința fizicii. Este evident că prin volumul său poetul se dorea a fi un difractiv, ceea ce eu cred că a și reușit, avându-se în vedere conținutul valoric al cărții sale în raport cu penuria de poezie adevărată, desprinsă din canoanele vremii, obligatoriu ideologizate la maximum. Întorcându-ne la paginile lui Gabriel Stan sesizăm aceeași necesitate a plasării obiectivului său artistic sub auspiciile acestei noționalizări de tip noetic. Ne aflăm aici în fața unui dat intuitiv, căruia îi lipsește semnificativ pentru a-l plasa în lumea fenomenologiei definibile, raționale. Esoterismul eliadesc al lui Gabriel Stan este doar platforma dinspre care se oferă o cale de a sesiza curbura produsă în calea unei informaționale, acolo unde se simte cu necesitate nevoia unei explicitări

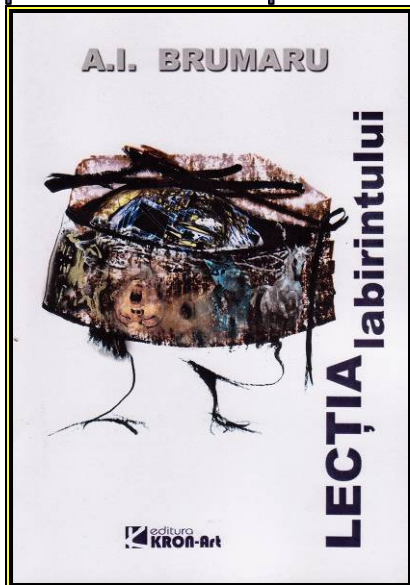
raționale. Multitudinea de planuri epice este intersectată cu unul poetic fără aparentă rezonanță în interiorul textului, benign și narativ, lectorul fiind pus în imposibilitatea receptării mesajului propus de autor, ca și cum, aflat în fața unui tablou surrealist, privitorul se încarcă doar cu impresia unei înțelegeri frugale, reținând doar tușele de culoare și formele fulgurante desprinse din ireal.

Modalitatea de a arunca cititorul în lumea doctorului Honigberger este evident difractivă și iată cum, deodată, se limpezește pentru cititor atitudinea ontologică cu care trebuie să-și îmbrățișeze lectura. Deși, limpezirea nu oferă decodarea propriu-zisă a textului, ci doar avertizarea asupra unei anume forme de exprimare artistică. Blagiana formulă a luminii care adâncește umbra, se poate regăsi în mai toate exprimările artistice de tip difractiv, cum de altfel o spune și definiția enciclopedică mai sus pronunțată: „Când o rază de lumină cade pe marginea unui obiect, ea este ușor curbată și produce o neclaritate la marginea umbrei obiectului.”

Desigur, va trebui cu consecvență să urmărim traseele literare viitoare ale lui Gabriel Stan, fiindcă este evident că artistul își prelungește viziunea de pictor în cea de scriitor, cu diferența că în arta picturală posibilitățile de exprimare sunt mult mai bogate prin sugestie, ceea ce în textul scris necesită (s)forțări semantice acolo unde inexprimabilul trebuie relevat.

Și chiar dacă volumul „Întoarcerea doctorului Honigberger” păcătuiește prin lipsa unei oarecari finalități, poate și din cauza linearității întrerupte după modelul fizic al difracției în X, putem afirma după o nouă relectură că ne aflăm în fața unui adevărat eveniment literar, ce trebuie semnalat ca atare.

Despre spiritul dedalid sau părăsirea labirintului pe verticală

După *Încercarea labirintului*, o „rătăcire” pe itinerarii culturale, mistice, fără puțința înălțării și a reperului, după lecțiile ecumeniste pe care profesorul Eliade le oferă trăitorilor unui spațiu al continuilor deschideri (în simbol), dar fără puțința ieșirii, filosofia românească alege să continue cu *Lecția labirintului* a lui Aurel Ion Brumaru (Editura KronArt, Brașov, 2012). Vorbesc despre exercițiul simbolului (și despre exercițiul erotic) deoarece labirintul – spațiu interior, multifacetat, reducând orizontul – se devoalează ca închidere în ciuda convingerii existenței unei deschideri, lăsând ființa (fie ea și ființă culturală) să caute firul călăuzitor al unei semantici speciale, despre care vorbește Durand, sau al unei însăilări maieutice, menite să însoțească lumina privirii înspre un alt orizont. Goana aceasta absurdă, între pereții unui cotidianism solidificat, ar fi putut fi prilejul unor lecții, din postura – cu autoironie socratică privind – de „întârziat lector universitar” la o „instituție decedată”, despre însoțitorul fir al Minervei (și nu al „imaculatei” Ἀριάδνη, fie-mi iertată repetiția) desfășurat printre hățșurile culturii. *Lecția labirintului sau 11 prelegeri de filosofie culturii și o addenda* (adică nouă teme redactate la propunerea studenților) se vrea a fi o înălțare a discursului pedagogic peste orizontul mural al labirintului propriei desfășurări, la confluența cu discursul filosofic. Căci dacă așteptările în planul

mărginit de desfășurare a închiderilor în labirintul cunoașterii – așa cum ar fi putut fi el proiectat cu instrumentele curriculare la dispoziție – s-ar putea rezuma la desemnare, prin legarea de referent (o informație pe care studentul nu o caută cel mai adesea, ci de care se lipește, prin memorare), la aprecieri și încurajări, discursul filosofic vizează palierul cognitiv, atitudinal, afectiv, acțional chiar, prin înălțare, prin excederea parcursului linear al furnizării de informații, probleme, spețe. Întrebarea în discursul pedagogic are scopul de a mijloci răspunsul. Întrebarea, în filosofie, are menirea de a deschide un nou orizont ontonomic, al misterului. Ce sens ar fi avut, atunci, proiecția filosofică a prelegerilor lui Brumaru într-un cadru limitativ al organizării binare, cu finalitate, în pedagogie? Ce sens ar fi avut, atunci, demersul filosofului de a coborî în lumea universitară, a profesorului de filosofie? Simpla opoziție, la nivelul angajării discursive este insuficientă înțelegerii demersului. Aurel Ion Brumaru, intrat în raporturile cu cuvântul „care face” cu rafinamentul și profunzimea filosofului, își provoacă limitele discursului aruncându-l, în forma modelatoare, preocupată de lămuriri, care nu adâncește interogativ, a prelegerii universitare. Dar angajarea aceasta nu are rostul construirii parcursului îndoienic al unui fir călăuzitor, ci mai degrabă a unui înșelător, care oferă iluzia ieșirii; rostirea, deopotrivă enunțare și punere în ordine, adâncește la Brumaru, o sine a rostului ascuns în sinele larg al exprimării, al articulării. Aici se joacă întreaga proiecție. Rostul filosofic al acestei rostiri – mai mult decât temei, normă, rațiune, înțeles, sens, axiomă, rânduială, mai mult decât fundamentare într-o limbă a unor conținuturi informaționale – precede rostirea (rostuirea fiind arbitrară). În orizontul ontonomic proiectat în profunzimea lecției labirintului, „rostirea devine, într-un fel, tăcerea ființei” (Noica). Filosoful Brumaru alege, în cadrul mărginit al ordonării după principiile binarului, să lase rostirea filosofică să urmeze un parcurs al multistadialității, al înălțării simultane cu parcursul plan al încucșărilor continue de drumuri și fundături. E calea aceea a „pedagogiei negative” a lui Nae Ionescu, care, în limitele înguste ale discursului pedagogic, înalță spiritul și menține aprinsă flacăra în scopul înălțării, e calea „antrenoratului cultural” al lui Noica, ce visează la o pedagogie a vârfulilor. E calea pe care

Brumaru o enunțase cândva (*Despre ființa românească*, Editura Viitorul românesc, București, 2001), referindu-se la reptilul ce auzise despre existența păsării și „urcându-se în văzduh pentru a-și verifica statutul (de reptilă), constată că ea însăși (spiritul acela reptil) e deja pterodactilul: zburătoarea visată, sau născocită”.

Or, de la înălțimea zborului, experiența labirintului devine lecție. Lecția labirintului e, vasăzică, o cale a forțării limitelor. Pe verticală. Ar fi fost, poate, mai potrivită, o incursiune prin apel la filosofia culturii. Cartea e o culegere de prelegeri de filosofie a culturii – și aici întâlnim o curioasă imersiune într-un câmp căruia autorul însuși îi dă viață, contribuind, cu trilogia sa ontologică, la „donarea de plusvaloare noetică” – dar, metadiscursiv, *Lecția labirintului* explică, în fond, propria-i imersiune – „deci prin influențarea inovativă a Ontologiei (adică a filosofiei existenței; on,ontos în gr.v. – ființă)”, lămurind, suplimentar, prin decupajul pedagogic. A vorbi despre această întortocheată (labirintică) angajare lăuntrică, a discursului filosofiei culturii în propria sa producere care contribuie, asemenea scheletului calcaros al coralului după moartea polipului, la lucrarea culturii, înseamnă a vorbi despre cultura însăși. Și pentru ca lucrurile să fie nu mai lămuritoare, ci mai expresive, să-l lăsăm pe Brumaru să trimită la discursul lui Imre Toth care, analizând piesa de teatru a lui Luigi Pirandello, *Sei personaggi in cerca d'autore*, găsește că acțiunea e constituită de „drama spiritului zguduit de apariția paradoxului generat de simultaneitatea mai multor realități și adevăruri”. Paradoxal, și *Lecția labirintului* se înscrie în aceeași linie, continuă filosofia lui Brumaru angajând dificultatea ontologică, subordonând realitatea produselor imaginarii, devenind cultura însăși. Ar fi fost potrivită, poate, și abordarea psihologică (spre a nu uita formația filosofului), cu atât mai mult cu cât prelegerea IV, *Filosofia Culturii și Psihanaliza*, e inclusă între copertele cărții. Iar aici labirintul – calea întortocheată spre tainele ființei – ar justifica explicit, pedagogic, nevoia Lecțiilor.

Însă, dintre aceste provocări, eu o aleg, într-o creșterea misterului, întâlnirea dintre discursul pedagogic și discursul filosofic, peste care spiritul reptilului devenit pasăre planează.

ADRIAN LESENCIUC

Viața poeziei, poezia vieții...

Motto

„Am găsit cu bucurie și nu fără emoție la Nicolae Băciut, una din marile obsesii ale poeziei din vremea tinerețelor mele: ideea poemului ca operă impecabilă, ca ideal absolut, unic, suprem, atotîmbărbător și atotbiruitor al oricărui cutează să scrie versuri”.

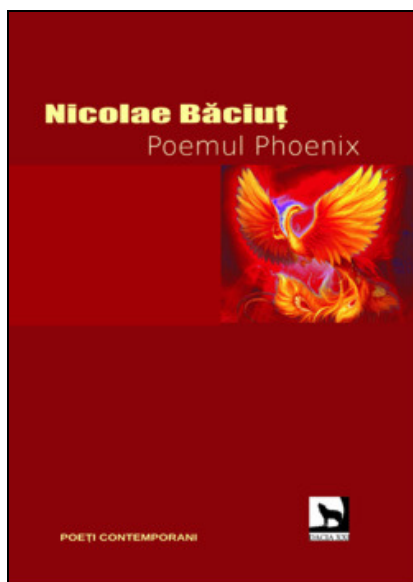
(N. Steinhardt, „Tribuna”, 1986)

„Anatomie a secundeii”, poezia lui Nicolae Băciut înclină spre viziunea radiografierii temporale, căutând eternizarea clipei ce se sustrage lui „fugit irreparabile tempus”, inegal și monoton, după răsfrângerea subiectivă a lumii în noi. Cât să fie flacăra de foc a poeziei? Cât o sclipire a secundeii, atât cât ține pasul neetern al infimeii fragmentări a timpului. Poezia este deci sclipire efemeră, curgătoare, frângând durată, materializând eternul într-o șovăire temporală. Între poet și timp nu poate exista „nuntire”, fiindcă înnoirea timpului, sub semnul binecuvântării christice e repetabilă și mereu alta. Poezia lui Băciut miroase a toamnă în amurgul nunții de argint. Miezul ei s-a copt, însă ea poartă veșminte de primăvară, îmbrăcând firea ce renaște. Timpul trecător împlinește, dar și adună întru risipire; el pregătește trupul de lut în vederea unei taine de neînțeles „până la scrum”, până la cenușă, anticipând metamorfoze sublime și ecouri dincolo de „albul din os”, material și impur. După „marginea de zi” urmează tenebrele nopții, iar ea, lumina, viața, e răstignită de întuneric și uitare; de aceea inel simbolic al iubirii, unindu-l cu abisul din marea trecere, nu poate fi.

Fragil printre muritori, creatorul de poezie întrevede în dualitatea Tot – Nimic izbânda și căderea, întâlnirea cu taina treimică convertită în Unul, sau poate mai rău, despărțirea de ea. Poezia sa reproduce fiorul în fața necunoscutului, ascuns în mângâieri de puritate și candoare: *mireasa-n alb* diafană, eterică, amintind de răsărit, de înflorire, de înviere și de zbor.

Adesea apare numărul șapte, simbol al totalității, numărul încheierii și al reînnoirii ciclice, ziua refacerii forțelor divine prin contemplarea lucrării desăvârșite, legământ între Dumnezeu și om.

Această poezie – „sămânță fără nume”, născută sinusoidal, pe trepte de întuneric și lumină, o risipește semănătorul pe pământ întru nădejdea

încolțirii ei. Poetul își poartă printre cuvinte elanurile sufletești, neîncrezător în harul său, fiindcă talantul – sămânță – poezie nu s-a deschis în zori de lumină, nu întregeste din secundă eternitatea, nu întrupează verbul și nepurificată prin moartea sinelui n-a atins măreția învierii; poezia sa încă n-a fost în seara cinei, la clipa despărțirii, nutrită de taina supremei euharistii, ea e doar visul unui mare somn de odihnă. Sămânța poetului n-are nume, dar din ea, mugurii de lumină ai cerului vor aduce roadă a izbăvirii petale de sonuri noi, încifrate în cuvinte: „...grăuntele de grâu, când cade pe pământ, dacă nu va muri, rămâne stingher; dar dacă va muri, aduce multă roadă” (Evanghelia după Ioan, cap. XII, 24).

Poezia sa întrunește ambiguizat, limitările condiției umane, solitudinea, frânturi ale vocației de a sesiza irealul, imaginea, curăția iubirii, ontologia ființei, deconstrucția interioară și revitalizarea prin cuvânt. Masca ludicului ascunde gravitatea autoreflexivă. Întors către sine, noul Iona se eliberează din bezna chitului, cucerind libertăți care zidesc, nu doar „lacrima unei secunde”, poezia, dar și casa sufletului, ce-și îmbracă cu haina cuvintelor mișcările lui vane, dar temătoare, incerte. Singurătatea și tăcerea urcă pe treptele lacrimii, reclusiune și scară la cer.

Mereu în căutarea cuvântului, devenit *respirare*, pe urmele stănescianului somn „până la os, până la sânge”, străbătând calea cunoașterii, poetul reclamă dorul de vis, având totuși conștiința unei lucidități impuse: cuvântul este o nevoie de veghe, căci el soarbe din aerul clipei toate esențele, hrănind în sine aspirația, dar și nestatornicia; cuvântul se naște prin

cufundarea barbiană în somn, ca uitare, dar ca regăsire.

Somnul e moarte, e încetare a vitalității expresiei, dar ca odihnă, el are sens purificator și exploziv, înălțător. Câștigul acestui echilibru reia mitul păsării Phoenix, redată vieții.

Supraviețuirea postumă a poeziei e înscrisă în certitudinea învierii. Extincția își pierde măsura, deschizându-și aripile prin elanul spiritului. Poezia devine exercițiu de supraviețuire dincolo de contingent, în „hotarele” ilimitatului.

Prea puțin transpare realul. Singura sa realitate este cea interioară, comunicând autenticitatea ființei, originalitatea poeziei. Poezia lui Băciut e imagine și trăire; sentimentul e adesea învăluit dincolo de orizonturile mărginite, codificat în taine accesibile unui public experimentator al *denepătrunsului*. Adâncit în sine, el se simte despărțit de firescul mundan. „*Catapetesma, ca o rană vie*” rămâne zidul dintre două lumi, enigmatic așezat ca portal la marile dureri. Mișcările sale interioare stau ascunse în amurgul *umbrei*, în zbaterea pe calea cunoașterii, a descoperirilor greu zvâcnind în afară. De aici însingurarea, greul comunicării, imaginea de *copac* al toamnei bătând la fereastra sufletelor *arămii*, lectori solitari în rotirea anotimpurilor. Poetul se identifică cu marea, legănat până la țarm de propriul vis. Subiect al propriei creații, eul liric se redimensionează în propria lui poveste; el transformă „*visul interzis al umbrei*” în stare de veghe. În așteptarea iluminării, elanul visului îl poartă în legănarea *mării de lacrimi*, nădăjduind să atingă „*marginea de curcubeu*”, nuanțare cromatică a nădejdi.

Poemul Phoenix este o metaforă a învierii, a trecerii prin moarte la viață, elan curgător spre veșnicie. Pasărea care moare nedefinitiv asigură trănicia scrisului, dar și a vieții care irumpe întru renaștere. Poemele înscriu rotirile în cerc ale sinelui, din ele singure viața își înalță aripile. Cu fiecare zbor, ele transmit un elan mai pur, dincolo de clipele sălbatei căutări sau de seninul cer al regăsirii. Poetul, străin în căutarea unei patrii, a ales să fie primit în țara cuvintelor. Poemele i-au dat identitate. Aflând cine este, el a ajuns la liman. Interogația absolutului anulează pragul experierii.

Poemul Phoenix este un volum criptat al speranței. Dincolo de înecarea lacrimii, zorii unei lumi noi se ȧes în pânze eterice, inefabile, diafane. →

GETA TRUCĂ

Versurile sale, preumblări prin vastele alei ale lumilor dinăuntru transcriu mersul monoton al vieții învâluită de lacrima iubirii, de durata clipei din timp, de retorica vie a interogației nedismulate, amar-reflexive, de Dumnezeu veghetor în umbre. În toate, o candoare de basm; în oglinda fiecărui poem – cerul limpede al sufletului stingher, dezordonat, invitând la curăție pe cei aleși.

Biografismul sentimental descoperă taine prin care povestea fiecărui suflet depășește spectrul enigmei în regăsiri surprinzătoare. Astfel, dragostea, sentimentul eternizării cânilor de lut descoperite de „ultimii arheologi” îmbracă firea umană în veșmântul purității. El și Ea sunt două câni create din pământul în care din nou se vor întoarce. Înclinate față în față în semnul plecaciunii și al iertării, câmile au cunoscut bucuria „de lapte și miere”, dar și întristarea de cioburi sparte. Poetul îngroapă amintirea iubirii „până la sfârșitul lumii”, comoară de mult preț, inaccesibilă altor căutători de esențe.

Închipuirea elegiacă a celeilalte vieți e hrănită de semnele din lucruri, comemorare a întâlnirii cu poetul prezent înăuntru firii – *ramură, floare, umbra unui copac, ultima ninsoare*. Sângele, rănila sunt abisuri, urme vizibile ale durerilor ce-și caută odihna. Zborul, zarea îmbrățișând universul trimite la (ne)cuprinderi sufletești din proximitatea absolutului, a desăvârșirii. Poetul explorează visul, surmontându-l. În real câștigă aspirația, drumul spre țara păcii, a odihnei. Mersul spre nedefinit al vieții parcurge treptele amintirilor. Doar conștiința de sine dă valoare acestui drum. În alcătuirea unei definiții, poetul poartă năucit cuvintele, „pe trepte de fluturi”, într-o imponderabilitate agonică.

Zidit prin credință, poetul trăiește ca „muntele în mare”, puternic și treaz, în ciuda furtunilor. Liniștea lui chistică i-o dă gândul împăcării, gestul mutației privirii înăuntru. Pământul măslinului este Athosul tăcerii, sângerând la apus, când nopțile privegheților se transformă în zile, când fără temeri, ființa se împacă într-o moarte. Totul e clar și viu și pașnic; poetul la masa de scris primește pacea apostolilor atunci când Domnul poruncește stihiiilor să tacă. Cuvântul rostit rostuieste starea de fericire. Redempțiune fără catharsis, trăirea miracolelor firii prin experiența credinței: contemplație, tăcere și rugă se dovedește superioară scriiturii, „*tolănită în inimă*” ca-ntr-un mormânt.

Timpul își pierde dimensiunile în extazul unei taine în care eul se simte împlinit.

În „*joia vinerii*”, poetul pierde harul acestei împăcări cu divinitatea. Deznădejdea sufletului încărcat de umilire și căință recheamă comuniunea de altădată, căutând în gestul iertării împărtășirea cu cel răstignit. Deși mereu la rădăcina crucii, în seara Cinei celei de taină din joia Paștilor, el se simte purtând prin păcat stigmatul dureros al trădării.

Înainte de plecarea definitivă, notația efemeră a gândului surprinde cu teamă gesturi lăsate în uitare, testament spiritual deschis umanității întregi: „*să mut niște dealuri din loc*”, aluzie la împlinirea poruncii dragostei; „*să-mi fac o mare mai aproape*”; „*să-mpart ecuatorul în primăveri*”; „*să șterg fereastra serii*”, marcând gestul ridicării din toate căderile, în deschideri repetate spre lumină.

Alteori, poetul antrenează spre „*fluturile de lumină*” cuvântul, privirea, în ciuda păianjenului – lucrător migălos al neputinței de a pătrunde taina Taborului – care desparte pe Creator de lucrarea mâinilor Sale.

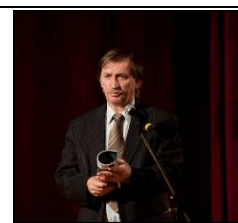
Conștiința morții capătă efectul sublimant al trăirii minunilor. Poetul primește cu simplitate căderea actului final ca pe o mare bucurie în ceasul deșteptării. Numai prin moarte se deșteaptă spre veșnicie sufletul pieritor, pregătit senin, pentru „a fi”. *Pasărea Phoenix* este conștiința luminată de darul ce s-a dat de sus omului, viețuirea într-o veșnicie. Poemul ei deschide drumul unei înțelegeri superioare, călcând pe treapta de jos a vremelniceii alterate.

Dihotomia trup-suflet devine prilej de alegere; lepădarea blagiană de trup, „*ca de haine uzate*” îl închipuie mesager al libertății spirituale, urmașul verticalității socratice, purtând în agora stindardul moralei.

Trupul e „*umbră a lacrimelor*”. Ea răcorește în focul durerilor, fiind prilej de retragere în sine, scrutând orizontul aspirației, cenzurată în „*cochilii de stea*”.

Păzită de semnul crucii, cartea e un simbol sacru. Ea e rostire perpetuă în succesiunea generațiilor, mesaj triumfător al gândului omenesc, al celui ce a *înviat nătanga lene de a fi*, înțelegând că adevărata ființare e cea a spiritului.

Poetul se închină eroilor, supraviețuitorilor materialității caduce, celor care se răstignesc pe crucea cuvintelor.

CONSTELAȚIE

**O, dac-ai fi floare
m-aș face florar,
dac-ai fi cifră,
m-aș face zar,
dac-ai fi timp,
m-aș face minutar,**

**dac-ai fi iarbă,
ți-aș fi pământ,
dac-ai fi ochi,
eu ți-aș fi pleoapă,
dac-ai fi râu,
eu ți-aș fi apă,**

**dac-ai fi ploaie,
m-aș face nor,
dac-ai fi cer,
ți-aș fi alcor.**

31 ianuarie 2012

SCRISORI LA POST RESTANT

**Îți scriu scrisori și nu mai scriu,
cerneala e acum de scrum,
în ierburi verdele-i târziu
și niciodată e acum.**

**Pe buza brumei este seară,
pe pleoapa ierbii e pământ,
în iriși alt albastru se coboară
și a tăcea e doar un cânt.**

**Îți scriu scrisori când nu mai
ești
și știi că, totuși, le primești.**

28 februarie 2012

VIAȚA LA PACHET

**Am primit o viață la pachet
prin curier rătăcit,
pe o adresă fără nume,
cu termen depășit.**

**Am primit o viață nouă,
ca un șase întors,
ca o picătură de sânge în rouă
picurată dintr-un tors.**

**Am primit o viață,
ca o schimbare la față.**

Siriu 29 martie 2012

NICOLAE BĂCIUȚ

RALUCA PAVEL - POETA STRĂINULUI „REAL DIN VIS”

Multe și mult s-or fi fost scris despre *străinul* pe care făptura și ființa omului îl caută spre a se întregi; multe și mult strânge și pune la un loc *străinul* cu neîntreruptă putere și artă; și, mai ales, ce urmă luminoasă, plină de iubire, lasă el în separarea genetică din miezul unității! Din *prima clipă* de când *femeia*, ridicându-și pleoapa de pe ochi și văzându-l alături pe *bărbat*, ea l-a perceput ca fiind un *altul*, deși era, ca os și suflet, în prelungirea lui; sau și acesta, la trezire, văzând minunea alături. Însă, chiar în aceste momente, chipul sub care se manifestau voința și puterea Domnului – lumea ca formă de manifestare a divinității – era și *altceva*, o *alteritate* a absolutului și identității sale, fără de care nu se poate ajunge la conștiința acesteia. Și, mai trebuie spus, că în această lume creată acționează răul, el nefiind în opoziție cu divinitatea. Ci vine peste om prin opțiunea acestuia și se confruntă cu partea divină, dintr-un început, a ființei omenești. Astfel începe alunecarea în temporal a lumii și omului și desfacerea între părțile vieții și ale morții, cu dialectica inherentă lor, dar și cu cea a iubirii Domnului, de recuperare a omului și a lumii, vădită prin marea dramă și creație, purtătoare de semne divine – la care participă și om și Divinitate. Adică, omul și cuplul omenească cu firile sale două, dumnezeiască și omenească, și Divinitatea cu întruparea sa în om, ca Fiu al lui Dumnezeu. Din dorința de recuperare și din prea multă *iubire* față de om, îi sunt preluate cele două firi și, prin suprema Jertfă a Fiului „cu moartea pre moarte călcând”, îi sunt supuse marii negări și, prin aceasta, afirmării vieții. Un proces dramatic pentru divinitate și om, în care, la început, firile se luminează ca fiind aceleași, apoi, ca neaceleași, și în ultim, ambele raporturi să devină aceleași. În această subtilă mișcare, de generații omenești și reluări divine, firile trec pe rând prin ipostaza de *străină* una față de alta, percepându-se astfel chiar și purtătorii lor, om și Fiu. Fie în separări abstracte, cum s-au petrecut și se petrec în istorie, fie în separări afirmative, cum se întâmplă prin creație și iubire. **Și numai prin iubire.** Să notăm o fulgurație din ipostaza a doua, afirmativă, când Iisus este gândit ca *Străinul*, de către Novalis. Acest gând se întâlnește de câteva ori, în *Imnuri către noapte* („*străinul strălucit, cu ochii săi adânci, umbletul plutitor și buzele cântătoare*”) și în *Alte cântece religioase* (*Străinul*) și *Flori* (*Străinul obosit a dispărut*), unde poetul devine „*cuvântul*” *Străinului*, „*băiatul orb din casă*”, orbit de iubire, mijlocitor între oameni și verbul divin, (*Geistliche Lieder/ Cântece religioase*, Institutul European Iași, 1999, pp. 71

135); și alte două, pentru împletirea firilor în situația omului: *dedublarea sufletului* percepută și descrisă de Goethe în *Faust* („*Ah! două suflete-mi sălășluiesc în piept, / Ce vor neconștient să se dezbine: / Unul, de-o aspră poftă de dragoste umplut, / Cu ghearele-ncețate, în lume se împlântă; / Iar celălalt vânos, desprins de lut, / Spre plaiul nalților strămoși s-avântă*”; *Faust*, Ed. Univers, Buc., 1982, p. 77, trad. Ștefan Aug. Doinaș) și celebrul vers al lui Trakl, „*Ceva străin este sufletul pe acest pământ*” (*Primăvara sufletului*), în cunoscuta interpretare heideggeriană, de călătorie a sufletului prin noaptea terestră întru recuperarea omului.

Sub cadrele acestei lumini, abia perceptibilă, a înaltei cupole teoretice, Raluca Pavel așază sfios o carte care reflectă lumina primită, înălțimea tulburătoare adâncimi, numită *Străinului* (Editura „Contrapunct”, Craiova, 2012). La botezul său literar, a adus din ținuturile lui Eminescu eresuri și povești topite în magice „poezii” în *Sipetul din Călinești* (Editura „Contrapunct”, Craiova, 2011); cu această a doua carte, de *invocare erotică* a *Străinului*, poeta se învâluie în reverii și, pășind cu grație pe o plasă de analogii, pare a se umple de duh eminescian. *Străinul*, această entitate ce se alege din apele clare ale transcendentului și se prezervă în adâncul lor – „*răsăritul te găsește acasă / dincolo de stele*” (*Dimineața mea*), cum îi surprinde ea lăcașul – poate să răsfrângă și imaginea *Luceafărului*, cu multe miraje și consonanțe teoretice pentru critică. Însă, de data aceasta, la Raluca Pavel, *drama metafizică* se poartă pe „scena” tărâmurilor de jos, unde *femininul* se zbate și se deschide spre realizarea *întregului*. Este o cale pe care se distinge, firește, „punți” omenești de participare la marea dramă divină; o cale pe care apar în comportamentele divinității, dar și în cele ale omului, o latură sofianică, de înțelepciune, și o alta a iubirii, de preschimbări și deveniri ontice. Se petrec acțiuni spre completitudine, grație femininului, al căror reflex l-ar fi prins,

cândva, mitul și „gândirea primordială”, ori, de curândă vreme, îl descrie psihanaliza. În cartea *Străinului, drama* pare, la început, că își soarbe sevele dintr-o *poveste de iubire*, desfășurată de-a lungul a 87 de poeme ca un periplu pe mări și oceane sufletești, cu peripeții și mistere, în căutarea *Străinului*, dar sub poveste, se vede cum se luminează o mișcare circulară, de la Nord la Sud și de la Sud la Nord, de inițiere ca-n primordialități, și se simte un tremur din zonele de jos și de sus ale Sinelui. Poeta înalță o *invocare erotică* spre *entitatea corespondentă*, percepută dincolo de firea omenească, prin care încearcă să strângă la un loc cele „despărțite”, pentru a-și salva și „întregi” sufletul. Sunt doi termeni *corelativi*: *iubită-femeia-poeta invocatoare*, cea care scrie, îl scrie pe *Străin* și *se scrie*, așteptând nedefinit *să fie citită* (dorință deschisă și închisă circular de capetele întâiului poem: „*Poate ești tu, primul care citește, / străinul meu*” și „*poate ești tu, ultimul care mă citește, / străinul meu*”, *Poate*), și *Străinul*, iubitul invocat din sferele transcendente, care cu propriul nume își semnaleză prezența de dimensiuni nebănuite și-i străluminează iubitei făptura („*Străinule, / numele tău zguduie vulcanii, / întoarce pământul cu fața în jos, / acoperă cerul de pescăruși speriați, / chipul meu de-un zâmbet în colț de buze*”, *Numele tău*), lăsându-i posibilitatea de desfacere a literelor din propriul nume, pentru scriere, ca răspuns erotic și ca semn al asemănării lor („*Dacă desfac numele tău, / ca pe o nucă de coajă, / ca pe-un camelon de piele, / îmi întâlnesc literele*”, *Numele tău*). Două entități din lumi diferite, *ea* – din lumea manifestată, a temporalității, a vieții și morții; și *el* – din cea nemanifestată, a transcendenței, de dincolo de viață și moarte; dar două entități, fiecare despărțită și trecută în contrarul său prin eros, între ele, în „câmpul” forțelor corespondente, întinzându-se *drama*. *Iubită* și *Străinul* se cheamă și-și răspund prin diferență și asemănare (corespondență). Și, ceea ce este extrem de important, fiecare își dezvăluie, prin cele două raporturi, două fețe, două firi, două naturi. Asemănătoare și neasemănătoare, în duble și corelative raportări. Toate determinările lor sunt corelative. Acest lucru se petrece prin invocarea, prin acțiunea erotică a femininului și „reacțiunea” masculinului. Separarea și identitatea sunt asigurate poetic de *imaginația materială* și *ontică a apei* – ca oglindire și adâncime; iar procesul dialectic dintre acestea este cel care cheamă poematizarea arderii și instituirea *focului* – ca mântuire prin iubire (*străinule, / sufletul are alfabetul lui, / nu vorbește, nu scrie. / doar ia foc / când își amintește de tine*”, *Alfabetul sufletului*). →

DUMITRU VELEA

Aici, ceea ce a apărut *poveste* și *visare* lasă loc *dramei* și percepției „*realului din vis*” („*voi călători în timp, / spre tine, în tine, / să-ți deschid ochii, / să vezi realul din vis*”, *Spirală străinului*), realul pe care atât de intens îl caută Raluca Pavel, spre substanțiere și întregire, încât aventura sa poetică pare o *liturghie erotică a sufletului*.

Reflexul în mit al despărțirii și reîntregirii ființei prin Eros îl surprinde Platon, în opera sa cea mai complexă, *Banchetul. Despre iubire* (scrisă în perioada 384-379 î. Ch.). Dialogul se desfășoară cu participanți cunoscuți, cu expuneri pe trepte de înțeles și reînțeles ce le-a fost dat să avanseze prin cultura europeană. Mitul expus de convitul Aristofan a făcut „carieră”; „ceea ce a învățat” Socrate de la Diotima a „înflorit” pe deplin în mintea lui Hölderlin; iar „întregul”, ca desfacere de sub văluri a tainelor divine, s-a limpezit în tentativa lui Marsilio Ficino, *Asupra iubirii sau Banchetul lui Platon*, din perioada de glorie a Renașterii florentine. În expunerea serioasă a comediografului, Eros este zeul de-a cărui putere oamenii nici nu-și dau seama cât este de mare, el „e tămăduitorul acelor suferințe care, odată vindecate, aduc neamului omenesc atâtă fericire câtă este cu puțință”. Oamenii, la început, spune el, au fost întregi și perfecți, sferici ca niște astre. Și erau de trei feluri. Unii, de gen bărbătesc și care țineau de Soare; alții, de gen femeiesc și care țineau de Pământ; și ultimii, părtași la cele două feluri, bărbat-femeie, adică androgini, care țineau de Lună. Toate trei felurile erau ca un întreg, spate-n spate, cu „*patru mâini și tot atâtea picioare*”, capul „*avea două fețe întru totul la fel, care priveau fiecare înspre partea ei*”, în fine „*patru urechi, două părți rușinoase și toate celelalte pe măsură*”. Având o putere uriașă, s-ar fi încumetat să urce în cer, să înfrunte și pe zei. Atunci, Zeus, în urma sfatului cu ceilalți zei, a hotărât să-i despice în două. După ce i-a despiciat, a poruncit lui Apolon ca „*să le întoarcă fața și jumătatea de gât în partea tăieturii*”, să le mute în față „*părțile zămisirii*” și „*să le vindece rănilor rămate*”. De atunci, fiecare jumătate a început să tânjească una după cealaltă. Se înțelege că din al treilea fel de oameni, în care s-a despărțit *bărbatul de femeie*, s-a petrecut zămisirea și dăinuirea seminției omenești. „*Așadar din acest îndepărtat trecut – se lămurește – există dragostea înăscută a oamenilor unul pentru altul, dragostea care ne aduce înapoi la starea noastră dintâi, îngăduindu-ne ca, din doi, să revenim iarăși unul, și aducându-i astfel firii omenești tămăduire*”. Și, ca atare, Erosului trebuie să i se dea cinstea cuvenită, fiindcă aduce făptura omenească la starea sa *adevărată*, de *întreg* și *desăvârșire*, de „*fericire deplină*” (Platon,

Banchetul, Ed. Humanitas, 1995, pp. 102-109, s.n.). Acest mit „aristofanic” asupra erosului a ajuns să se răspândească și-n lirica noastră. Reverberează cu deschideri spre transcendent la Ana Blandiana în volumul *Octombrie Noiembrie Decembrie* (Ed. Cartea Românească, Buc., 1972). Aici, apare cuplul ca împlinit, dar cu implicația: „*părțile*” nu se pot privi fără a se smulge una de cealaltă, fără a jertfi „întregul”. Dorul de a se privi și căderea sub această jertfă se împletesc și cad în paradox: „*Unii te văd numai pe tine, / Alții mă văd numai pe mine, / Ne suprapunem atât de perfect / Încât nimeni nu ne poate zări deodată (...) Tu vezi numai luna, / Eu văd numai soarele, / Tu duci dorul soarelui, / Eu duc dorul lunii, / Stăm spate în spate, / Oasele noastre s-au unit de mult, / Sângele duce zvonuri / De la o inimă la alta. (...) Avem patru brațe să ne apărăm, / Dar eu pot să lovesc numai dușmanul din fața mea / Și tu dușmanul din fața ta, / Avem patru picioare să alergăm, / Dar tu poți fugi numai în partea ta / Și eu numai în cealaltă parte. (...) Oh, numai noi cunoaștem dorul / de-a ne putea privi în ochi / Și-a înțelege astfel totul, / Dar stăm spate-n spate, / Crescuți ca două crengi / Și dacă unul dintre noi s-ar smulge, / Jertfindu-se pentru o singură privire, / Ar vedea numai spatele din care s-a smuls / Însăngerat, înfrigurat, / Al celui alt*” (*Cuplu*, pp. 76-78). Cu aceleași deschideri spre transcendent, acest mit pare a se regăsi și la Raluca Pavel, în cartea *Străinului*, însă mai șters și absorbit în materia lirică. Și-n ipostaza inițială. Cele două „părți”, cândva despărțite, mai bine zis, cea „feminină”, aleargă și se caută în vederea împlinirii „cuplului”. Chiar dacă la Platon, se știe, atunci când vorbește despre om, el se referă la suflet, acest mit își lasă doar hlamida frumuseții peste versurile poetei. El este asumat și depășit prin tentația omenească și divină a completitudinii și recuperării omului.

În mod firesc, acest mit s-a disimilat și pierdut în nebănuite strate de humus ale simbolicității. Aici se găsesc conținuturi care transcend conștiința și-n care urcă seve dintre cele mai misterioase și recuperatoare pentru om. Unele pot veni chiar din zona *gândirii primordiale*, dar cele mai pline de sens și realitate sunt cele încărcate cu substanțe complexe din bătrânele ape ale *Sinelui*. Murmurul acestora se aude de peste tot în versurile Ralucăi Pavel. Este o suferință de generații ce cântă. O plângere a celei alunecate din spațiul edenic. O flacără ce tremură-n noapte și-nflăcărează cerul, spuzindu-l de stele. Un cânt invocator către o entitate din nevăzut, din înfinire, spre întregire, un cânt al unei fecioare purtată de apele mării, în fluxul și refluxul respirației Lunii. Să lăsăm vorbele unui poem s-o spună într-o doară: „*De mică desenez semicercuri. / la capătul de jos,*

adun frezii, / un pat din alge și licurici, / la cel de sus, îmi pun deoparte / fiecare vis, gând despre tine, / doruri nespuse și zâmbete. (Cercul). Întreg poemul, ca mai toate celelalte, se ridică la suprafață din gândirea magică. Similitudinile sunt la sine acasă. În pofida faptului că topesc timpul și spațiul, au durată și întindere („*De mică desenez semicercuri*”). Au consistență și trănicie, substanță de dincolo de om și omenească. De sub ele se aude un șuvoi ce urcă din primordialități. Semicercurile sunt desenate cu un capăt spre Nord și altul spre Sud, ca să formeze un *cerc*, un *întreg* și o *axă*. Completitudine și viață. Raluca Pavel își centrează experiența poetică pe *cunoașterea Străinului* și dorința de *realizare a întregului*. Se știe că la Nord este „*poarta zeilor*”, iar la Sud, „*poarta oamenilor*”. Mișcarea, călătoria, inițierea pornesc de la Nordul înghețat și alb, solstițial, spre Răsăritul aprins, avansează la Sudul verde și acvatic al vieții, din nou solstițial, ca loc crucial de trecere omenească și temporală și se înapoiază prin Apusul stins al arderii și durerii la punctul inițial, ca loc de trecere și petrecere de realitate și nivel ontic. Durata este de un an cu anotimpurile sale, de o viață, de o încercare esențială. (Nu vorbește poeta de „*ora când se nasc ingerii*”, ca punct de origine al experienței și căutării; de întâlnirea de la „*intersecția dintre anotimpuri*”, unde este „*vreme de noi*”, vreme „*de la începutul lumii*”, *Anotimpul!*?) Să repetăm cu vorbele sale, fragede de lirism: „*la capătul de jos, adun frezii, / un pat din alge și licurici*” (s. n.). La Sud își *adună* elementele vieții, florale și acvatic, solare și nocturne, pentru continuarea călătoriei pe ape („*un pat de alge*”) și pe timp de noapte („*licurici*”), prin *sine* și către *Străin*. (Mai explicit, vin în sprijin versuri din alt poem: „*voi urmări mirosul mării / și zborul pescărușilor / să mă ducă la tine, / nu lași urme pe nisip. / poate ai crezut cerul / marea din nord / și ai urcat pe curcubeu. / străinule, / poate doar prin visele mele / mergi / fără pași, De dor.*”) Și iarăși cu vorbele sale, despre Nord: „*la cel de sus, îmi pun deoparte / fiecare vis, fiecare gând despre tine, / doruri nespuse și zâmbete*” (s. n.). Aici, se *pun deoparte*, se depozitează proiecții de lume și sine, mulțimi de gânduri despre *Străin*, nu gânduri abstracte, ci purtând realitate, fie ea subiectivă, dureroase trăiri neîncăpute în cuvânt, dar și înfloriri de zâmbete deasupra lor. (Ce fenomenologie a zâmbetului, a ochilor cu irisul verde se poate ridica din această carte!) Dintr-o parte se adună cele ale vieții, într-alta se depun preschimbate, ca ofrandă pe pragul marii treceri și iubiri! Este zestrea de realitate cu care ea vine la „*poarta zeilor*”, este zestrea de realitate pe care o pune deoparte pentru transcendența *Străinului*. Pentru preschimbarea acesteia. →

Ea are „două suflete”, cum zisese cândva Goethe. La o privire atentă, această zestre de realitate este și **transcendentă** („gând despre tine”), și **manifestă** („zâmbete”), iar ultima, ca *planta jobi*, este cu rădăcina în durere și florile în plăcere, ca stare de fericire. Această zestre de realitate pusă deoparte la pragul porții zeiești constituie, de fapt, **Nordul**. („steaua nordului mi-a albit ochii, / părul și buzele. / nici tu nu m-ai recunoaște, / străinule, / deși-mi auzi inima bătând. / totuși, aceeași stropi de ploaie / ne-alintă pe-amândoi”, **Străinului meu**). Ea este deschisă, după cum s-a văzut, cu catene dialectice, către transcendența **Străinului**. Fascinează, vrăjește, atrage ca un magnet, orientează „ființa” **Străinului** către condiția sa de „muritoare”, grea ca un păcat. Iată „răspunsul” unui poem: „Zâmbetul meu, / străinule, atrage în păcat. / oricât te-ai scutura de vraja mea / rămâne praful, / ruine de ziduri înălțate / de-a lungul gândurilor tale / înainte să mă privești. / îmi vei dori credința / mai repede decât te-aș putea minți, / **m-am născut să te vezi în ochii mei**. / m-am scaldat în gheață / și mi-am uitat trăirea acolo. / îți pot zâmbi oricând, / pe buzele mele / își va găsi locuință fericirea ta, / îți împrumut umbra mea / să-ți țină de cald”, (**Zâmbetul meu, păcatul tău**, s.n.). Prezența iubitei are foșnet de nimfă, ca vechile genii ale naturii, cu efluvii seducătoare sau se întinde cuprinzător, cu misterul întrezărit în formele naturii și spre el se poate avansa doar prin locuri și momente privilegiate, ce țin și acestea de ruperi și treceri de nivel ontic. Periculoase. Desfacerea misterului presupune jertfă și jertfă. „Misteru-mi e ca lacul dintre munți, / întins, senin, netulburat, / surs bălai de nimfă / în miez târziu de vară. / urci scara dintre anotimpuri, / te oprești, ajungi la el. / privești și trăiești apoi / cu gândul că mă deslușești. / străine drag, / misterul n-ai să mi-l dezlegi, / când te-oglindești / te legi la mâini și la picioare, / te afunzi. / apropierea ta / îți aduce moartea. / ai uitat că apele cele mai adânci / poartă în ele liniștea”, (**Unde, străinule**, s.n.). Iubita invocatoare, femeie ca geniu al naturii, cu două firi ce grație iubirii se despart și se privesc în despărțire, este diafană și terestră, fermecătoare și cuprinzătoare. În apele ei, fie ale iezerului din munte, fie ale mării până în ținuturile înghețate, **Străinul** se poate oglindi. Ea și iubirea îi solicită să treacă și-n manifestare. În propria sa oglindă („m-am născut să te vezi în ochii mei”), căci numai din privirea care strânge iubirea poate să-și capete libertatea iubirii, ce-o face să fie mai tare ca moartea. Poematic, să treacă și să se recunoască în „**realul din vis**” (s. n.). Nordul este cel ce pune în mișcare aventura erotică, nordul feminizat cu tot ceea ce s-a pus deoparte; transcendentul, realitatea de dincolo de experiență a **Străinului** a fost determinant,

dar prin amplul proces de **corelație**, se vede determinat. Sfânta **lege a corelatelor** și a **simetriei**, pe care Eminescu le căuta, cu disperare, în toate! Și aici, o suită de conjuncții pot ieși la iveală între Nordul poetei și „**întunecatul Nord**” eminescian. Nordul, această stațiune divină a erosului și principiu ordonator al poematului! Verdele Sudului fascinează („străinule, / farmecul meu e verde / numai să mă imaginezi / și te îmbolnăvești”, **Gândurilor tale**), în Nord se strânge drama cu firele ei: „vina” **iubitei** de a fi reală și foc - și frică de foc alături de cutremurul predestinării pentru **Străin** („m-ai alungat, / sunt umană și reală, / e singura mea vină. / m-ai depărtat / când mi-ai simțit intensitatea / focal și ideea de a fi. / străinule, / nu mă poți nega, / destinul / e scris / în literele tale”, **Ideea**). Verdele, ce s-a întins din apele mărilor până în irisul ochilor, și Nordul, unde toate se adună în vederea posibilului „nod” dialectic, vertebrează poemele Ralucai Pavel pe **axa vieții**. A vieții deschise în căutarea întregirii vieții. Iată etajat, cu simplitate și uimitoare adâncime, poemul **Verde**: „Uneori, / mi-e așa de frică de viață / încât mi-aș ridica o casă / în teiul de sub pământ. / teiul despre care tu nu știi nimic, / n-am vrut să-ți povestesc, / să crezi că mă cunoști. / străinule, / mă urcam verile în el / să văd de pot atinge / Calea Lactee / cu verdele din ochi”. Sunt chei de argint și de aur care deschid „porțile oamenilor” și „porțile zeilor”, care apropie realitățile și tâlcurile lumii, misterele ființei omenești. Poetei îi este dat să intuiască faptul acesta și vede cheia în lingurița de cafea („lingurița e cheia - / îmi scrie / pe unde alergi”, **Cheia**). În fine, nu am fi „punctat” despre manifestarea simbolurilor dacă imaginația poetei nu ar fi atins-o. Și cu cât această atingere se face ca într-o joacă de copil, cu atât mai mult ea devine revelatorie. Tot așa cum niciun pas esențial al unei ființe nu s-ar produce dacă el nu ar fi fost prevăzut din nu știu ce generație anterioară. Această călătorie invocatoare a iubirii pentru împlinirea întregului, acest „cerc” ce se strânge la Nord pentru a se deschide în „**realul din vis**” (poeta vorbește de o „**spirală**” a **Străinului**), ia chip și de „mandală”. Întreg volumul de poeme „dedicat” **Străinului** ar putea chema și un ochi precum al lui Jung, ca s-o privească și s-o descifreze, pentru a aduce realități grele de sens din apele puțin cercetate ale Sinelui. Poemele o figurează prin „rotunjirea” dublă de realitate și sens. O parte manifestă și alta transcendentă; prima „oglină” pentru cealaltă și a doua „signatură” pentru prima. De oriunde s-ar putea exemplifica, de pildă: „străinule, / aș muri mâine, / de-aș ști că te-ntâlneșc / în viața următoare / și că ne vom plimba de mână / o zi” (**O zi**) și: „mi-e teamă să nu te pierd în ochiul de apă / ce se adună

la fereastră în diminețile ploioase, / să nu mi te soarbă vreun hulub răătăcit și însetat, / în speranța unei vieți ce nu se termină dincolo de cer” (**Gelozie**).

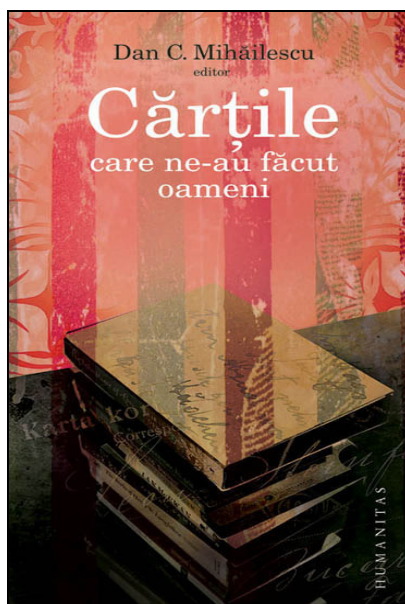
Străinul, această realitate transcendentă, ce a fășnit ca un vulcan, cum spune un poem, este o forță cu măsuri de dincolo de om la discreția căreia se află poeta, un complex de reprezentări din zonele arhetipale ale Sinelui. Cert, sufletul poetei Raluca Pavel are, pe traseul său transsubiectiv, multe trepte de realitate și orizonturi de cunoaștere, date de generații. Altfel nu s-ar explica vorbirea atât de simplă, ca licărul unei stele prin noapte dacă, undeva departe, nu ar fi uriașa stea în ardere. Să-i ascultăm versurile, ce nu au nevoie de patologica metaforizare din poezia zilelor noastre și să auzim răsuflul unei suferințe ce vine dinainte de naștere: „De când m-am născut sunt cu un pas mai aproape. / am deschis ochii, durerea mă legăna pe picioare, / mă iubea ca o mamă ce și-ar uita visele pentru pruncul ei, / mă iubea ca un bărbat ce ar culege stele de mare - / le-ar înșira pe nisip, sub forma unui cerc, pentru mireasa lui” (**Portret**).

În cartea **Străinului**, grație iubirii invocatoare, sunt, după cum s-a văzut, două realități corelative și-n acțiunea lor spre completitudine ontică, se întrevăd **legea corelatelor** și a **simetriei**, care leagă prin răsturnări dialectice diverse entități, nivele de realitate, în genere, dintre lumea manifestată și cea care o supune manifestării. Dintre ceea ce în mod abstract și fără desfacerile mijlocitoare se spune afirmativ și negativ, finit și infinit, vizibil și invizibil. Un nivel de realitate își găsește corelația, rațiunea de a fi, în altul superior. De aceea apar analogii și țesături simbolice sub care se observă cum colcăie diverse complexe ale sufletului omnesc. Pe această lege a corelatelor se ridică realitatea poematică a cărții **Străinului** și pe ea se bazează exigența artistică a poetei Raluca Pavel. Un amănunt al vieții, o nuanță imperceptibilă a zbaterii sufletului sunt repede și imprevizibil puse în corelație cu un plan superior, încât înfloresc uimitor și necesar simbolic. Raluca Pavel alege lucrurile cele mai mici și faptele cel mai obișnuite din partea manifestată a lumii și le deschide, prin corelație, spre partea nemanifestată, care le determină ca spirit și formă. Deschiderea uimește și farmecă, iar lumea se dimensionează, poetic spus, cu **nevăzutul**; omul își întinde simțurile și își desface sufletul cu cele două firi, prin visare și eros pentru a pași pe calea completitudinii, poematice spus, a găsirii „**realului din vis**”. Raluca Pavel este **poeta Străinului „real din vis”**. Parafrazând celebrul vers al lui Trakl, putem încheia cu vorbele: **ceva străin este iubit pe acest pământ**; și adâncind: **ceva străin este divinul în om pe acest pământ**. De unde nevoia recuperării omului cu divin cu tot.

Dan C. Mihăilescu (editor): Cărțile care ne-au făcut oameni

Cu o întârziere normală într-o societate pe care o credem, naivi, că este implantată și subordonată ideii de civilitate, am intrat în posesia unei cărți pentru care „editorul” merită felicitări – ca să lămurim lucrurile de la bun început. O mică ciudățenie ar fi că volumul apare la Editura Humanitas (2010), în timp ce la numele autorului se mai adaugă și mențiunea de „editor”. Mă rog...

Cartea în sine însă este una trebuincioasă pentru lecturi deconectante și de luare aminte, parcurgerea paginilor ei ducându-ne, din pagină în pagină, și în imediata vecinătate a nostalgiilor pitite prin cine știe ce nișe ale sufletului, dar și pe alocuri, aș putea să spun, chiar în zone ale divertismentului, în sensul cel mai elegant al cuvântului. Ceea ce nu e o pierdere, din punctul de vedere al conținutului, ci un câștig pentru oricare categorie de cititori. Exagerez un pic, fiind nevoit să spun imediat: din păcate, sintagma „care ne-au făcut oameni” – precizarea din titlu – nu cred că va avea, nici pe departe, efectul scontat asupra mentalului și mentalității tinerilor de azi. Și nu o spun cu răutate, ci cu destulă mâhnire, fiindcă, în ce mă privește, „divulgarea” cărților care i-au „făcut oameni” pe Irina Petrescu (actriță), Andrei Pleșu (filosof), Mircea Cărtărescu (scriitor), Livius Ciocârlie (scriitor), Neagu Djuvara (istoric), Nicolae Manolescu (critic literar), Mihai Măniușu (regizor), Gabriel Liiceanu (filosof), Alex Ștefănescu (critic literar), Victor Rebengiuc (actor) constituie un mesaj și, în același timp, o atenționare pentru noua/noile generații a căror chemare supremă și de neclintit se numește, în prezent, *calculator*. Însă, aș mai spune și că: nici măcar dacă volumul s-ar distribui în format digital, eventual sub formă de *referat* – asta da!, parcă ar mai merge – deci *prin calculator*, cu *internetul* și *messengerul* lui cu tot, atracția pentru a afla cum și-au format cultura generală câteva personalități române nu ar fi diferită. În context, cu un

optimism puțin cam exagerat, „Omul care aduce cartea”, adică Dan C. Mihăilescu, notează pe ultima copertă a opului: „*Îmi îngădui să cred că, în funcție de simpatia pentru unul sau altul dintre autorii cuprinși în sfera nostalgică a evocărilor de față, cititorii-părinți și mai ales bunici își vor îndemna fiii și nepoții cu mult mai multă hotărâre și seninătate către un titlu sau altul, odată ce ele, titlurile, i-au făcut oameni pe...*” am pomenit câteva nume mai înainte... Din păcate și din nefericire, lucrurile nu vor sta așa, ci pledoaria celor vârstnici se va lovi de marele și impenetrabilul zid al dezinteresului fiilor și nepoților și nu doar al lor... Așa că, oarecum parafrazându-l pe Delavrancea, parcă îl aud pe inegalabilul Calboreanu cu vocea lui bubuitoare: *cultura nu e a mea, nu e a voastră, ci a urmașilor urmașilor voștri, în vecii-vecilor!* Cu excepțiile care vor fixa situația la locul ei. De ce? Pentru că trăim cu toții într-o societate în care interesul se focalizează spre existențialul prozaic, dar, să recunoaștem, practic, în care dorinței de cultură, de cunoaștere și de acumulări valorice i-a luat locul necesitatea imperioasă și primordială a existenței material-concrete. Bietul Malraux n-a prea avut dreptate, fiindcă secolul XXI nu e nici religios, nici nu a dispărut, ci este unul al vitezei, în care iureșul vieții ne înglobează într-atât, încât destăinuirile „convivilor” lui D.C.M. nu sunt de senzație, ci plicticoase pentru... fii și nepoți. De exemplu, faptul că la 12 ani, Gabriel Liiceanu citea romane polițiste într-o cameră

„luminată cu o lampă de gaz”, sau că, spune filosoful, „...străngeam anevoie, din mărunțișul care-mi rămânea de la piață, cât să fac prețul unei cărți”, pe cine mai poate impresiona azi când mulți dintre noi nici nu mai știu cum arată o lampă cu gaz și ce supliciu era să citești la lumina anemică a unei lămpi numărul 5, de exemplu?

Revenind la Carte: trebuie să avem în vedere câteva chestiuni nu neapărat relevante, mai degrabă interesante, unele normale, altele ciudate sau, și mai și, ușor-amuzant-mirabile. Când spun aceasta, am în vedere evoluția formării personalităților care au răspuns... chemării lui Dan C. Mihăilescu de a-și mărturisi „păcatul” cititului în copilărie, adolescență și în continuare, și la consecința acestuia. Poate puțin cam riscant, dar, în mai toate cazurile, cărțile, lectura lor, de fapt, a fost baza – putem considera – a ceea ce numim acum *personalitatea cuiva*. Este vorba, în realitate, de evoluția cititorului abstract, fiindcă, în principiu, oricare copil poate ajunge, prezumtiv, un nume important într-un domeniu sau altul, fiind suficient să facem o scurtă incursiune în psihologia celor apropiați copiilor – părinți, alte rude apropiate, prieteni, colegi, vecini, musafiri –, ca să aflăm că aceștia, copiii, toți, absolut toți, sunt supradotați și cu perspectivă indubitabilă de a deveni pur și simplu genii. În cazul ultimelor patru categorii de... evaluatori, e recomandabil să fim ceva mai prudenți în legătură cu sinceritatea. Încolo, suntem obligați să credem că, în orice caz, *Marele programator nu va schimba vreodată ceva în... setarea inițială a oricăruia dintre noi, iar aceasta nu e deloc o noutate, ci doar „alte cuvinte” ale arhicunoscutei simpatice ziceri „Ce ți-e scris în frunte ți-e pus!”* Așa că, hamletian vorbind, *the rest is silence*, sau, cel mult, o iluzie.

Punând lucrurile în ordine, dacă Ana Blandiana a citit prima carte (al șaptelea volum din *Istoria românilor*, de A.D. Xenopol), „stând în picioare” într-un fel de magazie-bibliotecă, Ion Vianu mărturisește: „Cea mai veche adevărată lectură a mea (așezat pe burtă în pat, cu capul în jos, și cartea pusă pe parchet!) sunt Poveștile lui Creangă”. Dar să ținem seama că →

DUMITRU HURUBĂ

lecturile Anei Blandiana au continuat de-a lungul vieții cu Platon (Dialogurile), Sf. Pavel (Epistolele), Eminescu (Poezii), Rilke, Dostoievski, Blaga, Emily Dickinson, Camil Petrescu, Daniel Defoe... În timp ce la Ion Vianu „Moby Dick a fost Biblia copilăriei mele”. Însă au venit la rând: Verne, Poe, Eminescu, Baudelaire, Rimbaud, Caragiale, Dostoievski, Joseph Conrad, J.M. Coetzee... Sau: cine-ar fi putut intui că simplul și normalul iubitor de Eminescu, Jules Verne, Al. Dumas, Charles Dickens, Jack London, Tolstoi, Gogol, Șolohov, Thomas Mann, Marin Preda, Bulgakov, Esenin, Blaga, Nichita Stănescu... avea să devină unul dintre criticii noștri literari importanți, Alex Ștefănescu? Poate în cazul lui Livius Ciocărlie, după lista lecturilor sale din Cezar Petrescu, Karl May, Jules Verne, Kipling, Mihail Drumeș, Ionel Teodoreanu, Cronin, Maugham, Lloyd Douglas, Florence Barclay, Coșbuc, Eminescu, Arghezi, Proust..., s-ar fi putut bănui unul dintre erudiții noștri scriitori de mai târziu. Poate... Nu altfel au stat lucrurile la viitorul Președinte al Uniunii Scriitorilor, ambasadorul nostru la UNESCO și criticul și istoricul literar cel mai important de după cel de-al Doilea Război Mondial, Nicolae Manolescu: „Prima carte pe care am citit-o? N-am nici cea mai mică idee”, se confesează Domnia Sa. „...Romane precum *Cei trei mușchetari* sau *După douăzeci de ani*, le-am descoperit abia student fiind (...)”. Aș putea numi faptul oarecum inedit în comparație cu celelalte personalități din carte... Apoi, Frații Grimm, Mark Twain – *Un yankeu la curtea regelui Arthur*... Ne mai ajută puțin în „prevestirea” marelui om de cultură și literat precizarea: „Marea lectură a anilor aceia rămâne, ca și pentru adolescenții Eliade, Holban și Sebastian, *Le Grand Meaulnes* al lui Alain Fournier.” Ei, așa da!, îmi vine să exclam, parcă ne-apropiem-ne-apropiem... Pe aceeași lungime de undă, a derutei, viitorul istoric Lucian Boia nu se întrezărește din lectura cărților semnate de: Dumas, *Cei trei mușchetari*, *Contele de Monte Cristo*; Jules Verne, *Insula misterioasă*, *Copiii căpitanului Grant*, Victor Hugo, *Mizerabilii*; Mark Twain, *Tom Sawyer*, *Huckleberry Finn*; David

Lodge; Eminescu, Poezii; Maiorescu, Hasdeu. Eventual, ultimii doi autori, dar... subțire. Nici în cazul lui Andrei Cornea, Neagu Djuvara, Mihai Măniutiu, H.-R. Patapievici, Ioana Pârvulescu, Irina Petrescu, Victor Rebengiuc, Valeriu Stoica...

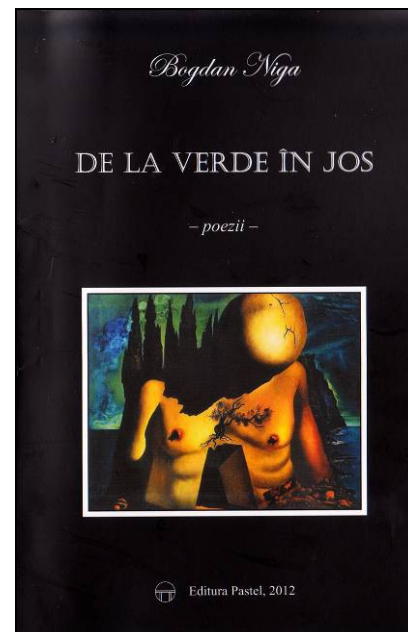
Evident, în altă categorie de posibile personalități, i-aș încadra pe Dan C. Mihăilescu și Gabriel Liiceanu, ca să nu mai spun de Andrei Pleșu...

În încheierea prezentării acestei interesante și frumoase Cărți, apropo de... personajele care o populează, deși nu-mi plac statisticile, voi recurge la un clasament ad-hoc, deși nu știu cât de semnificativ poate fi... Iată, așadar, primii zece autori preferați de către personalitățile din Carte: 1. Verne (9); 2. Eminescu (6); 3. Dumas (6); 4. Biblia (5); 5. Dostoievski (5); 6-10. K. May, Platon, Shakespeare, Tolstoi, Twain (4). Urmează: Blaga, Bulgakov, Caragiale, Creangă, Hugo, Rilke, Rimbaud (3); Baudelaire, Coșbuc, Dickens, Drumeș, Frații Grimm, Goethe, Hesse, Homer, Kafka, Molière, Pascal, Poe, Sofocle, Swift, Teodoreanu, fiecare amintit de câte 2 ori, restul autorilor, o mulțime – sunt amintiți o singură dată, deci mi se pare fără importanță...

Cel puțin mie mi se pare Cartea lui Dan C. Mihăilescu o chemare nu doar spre noi înșine, ci și către cei care vin după noi. Sau, pentru aceștia, generațiile viitoare, să fie, totuși, un semn de atenționare?

CONFIRMAREA

De la verde în jos (Editura Pastel, Brașov, 2012), noua carte a lui Bogdan Niga, confirmă ce am spus despre el în prefața prilejuită de **Refluxul ființei** (2010), volumul de debut al poetului. Vom regăsi, prin urmare, și în cartea de față, însă la altă scară, potențate și prinse bine în ramă, refuzul deromantizării (recurent la promoțiile tinere), al prozaizării lirismului, ca și reinventarea sentimentalității curate, fără de poză, a destăinuirilor larg deschise, neinhibate adică prin ironie, într-o tehnică acum mai sigură, fermă. Ca în acest poem, un crâmpel, aș zice, de autobiografie lirică: „Trăiam în afara

mea/Și mă priveam/Prin vârful degetelor./ Întunecat/Și departe./ Mai solitar/ Decât în singurătate./ Durerea/ Îmi era zâmbet./ Zâmbetul îmbrățișare./ Îmbrățișarea moarte./ Trăiam în afara mea/ Și mă priveam /Prin vârful degetelor./ Întunecat/ Și departe” (**Trăiam în afara mea**). Recuzita vag simbolistă (obținută probabil din lecturi), dar nu aceea florală, botanică, ci aceea cu pornirea din ludicul cromatic, e frecvent prezentă; o recuzită, prin urmare, reciclată la exigențele contemporane, renovată. Un poem ce și-ar fi promis, măcar prin titlu (**Ecce Homo**), a defini sacralitatea omenescului, își tratează, între alte calități, coloristic subiectul, poetul neuitând însă să mai ațâțe subteranele enigmei (de exemplu aici omul da Vinci sau al lui Agrippa de Netesheim; omul vitruvian), ascunderea în literă a spiritului, a secretului ființei: „Omul e o roată, / Ce se învârt / În direcția sângelui. / Gândurile ating pașii, / Pașii ajung urme / De cuvinte... / Omul este o mișcare / De la roșu spre alb / De la tăcere / Spre-o literă necunoscută... / Și în jurul inimii / Omul răsare și apune / Împreună cu globulele / Albe și roșii”.

Deși mai învățat, altfel spus deprins cu regulile mai rafinate ale post- sau transmodernității, discursul poetic de azi al lui Bogdan Niga rămâne totuși proaspăt, cu intarsii ingenui, ideistica ce ar părea de regulă posomorâtă e așezată acum în creuzete renovate: trasă adică în expresivitatea vie, volubilă și →

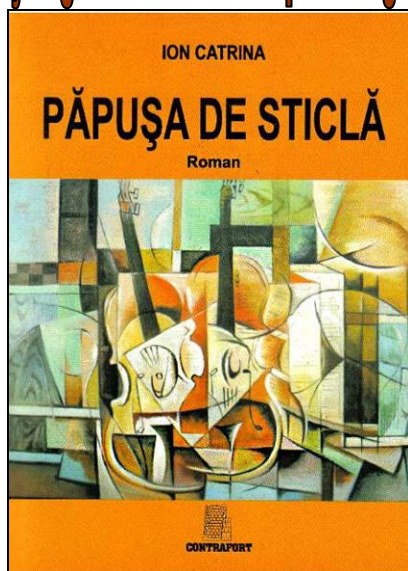
A.I. BRUMARU

neobosită, aş spune deja curtenitoare. Precum în această poemă foarte frumoasă, dedicată, se pare, lui Nichita Stănescu, din moment ce-i pune acesteia, drept motto, una din propozițiile nepereche, sortite neuitării ale marelui poet („Varul căzut de pe zidul vederii pe şoldul tău pur ca zăpada”). Iată: „Apasă pe cuvânt, / Iubito, / Ca pe o clapă / De pian / Şi pasărea, / De cântec plină, / Pe cerul tău / Lung va zbura. / Va ninge / Cu pene de înger / Prin glezna ta / De albă zi / Şi n-ar conta / Că geana neagră / Pe mine, iarăşi, / M-ar minţi. / Pe mine, iarăşi, / M-ar minţi. / Şi vei simţi, / În depărtare, / O undă, clar, / Din nou cum creşte, / Dintr-un trecut / Lichid de mare, / Povestea care ne petrece, / Povestea care / Ne petrece” (**Deznădejde**)

Aşadar, ca să mă întorc la ce ziceam cu prilejul apariției volumului dintâi al poetului: Bogdan Niga a debutat, iată, în poezia română nu doar cu gravitate şi încredere, dar cu un crez deja conturat, ce neconţine se împlinesc.

„Păpuşa de sticlă” şi rigorile romanului psihologic

Cu puţin timp în urmă, a apărut la Craiova romanul scriitorului Ion Catrina, „Păpuşa de sticlă” editat, în condiții deosebite, de Editura Contrafort. Anunţat de revistele de specialitate, cu ceva timp în urmă, ne referim aici la articolul criticului,

poetului şi publicistului Marian Drăghici din revista „Ramuri”, romanul a fost aşteptat cu nerăbdare de cititorii familiarizați cu opera scriitorului.

Romanul este o reuşită atât scriitoricească, cât şi editorială, pentru că nu putem să facem abstracție de prezentarea grafică, de excepție, asigurată de editură, cu o ilustrație pe măsură; (Joan Miro-She’s here). După încheierea unui ciclu de cinci romane, prin care s-a urmărit disoluția societății românești în secolul trecut, de această dată, scriitorul ne aduce în față drama unui intelectual de prestigiu, pus față-n față cu el însuși.

Ciprian, eroul principal al romanului, este atras într-o confruntare existențială cu un alter ego necruțător. Apariția acestuia răstoarnă echilibrul, şi așa destul de fragil, în care trăia el. Problematika complexă, adusă în discuție, trezește amintiri dintre cele mai diverse din viața sa. Ciprian este prins într-o cursă absurdă spre o zonă crepusculară. În vis, împreună cu el, încep să alerge alți doi oameni. Unul mai tânăr, vine în urma lui şi unul mai bătrân aleargă în față. Între ei e o distanță constantă ce nu poate fi modificată. Acesta este ciclul vieții lui, cu tinerețea lăsată în urmă şi cu bătrânețea la care va ajunge cândva.

Musafirul ivit din neant, la ore târzii din noapte, aduce în actualitate evenimente trecute peste care s-a aşternut uitarea. Intrând în acest joc, Ciprian este pe cale să piardă contactul cu realitatea. Activitățile din lumea reală se împletesc cu aparițiile bizare ale acestui musafir neaşteptat. Din dialogul lor se reliefează puternic trecutul, cu greșelile lui. Ciprian va accepta cu greu să şi le însușească, dar în cele din urmă o va face. Descoperă un fiu, din perioada studenției, şi-l adoptă fără rezerve. Între cei doi se statornicesc relații deosebit de puternice, încă de la prima vedere. Atracția dintre ei este cel puțin inexplicabilă pentru cei care-i cunosc. În loc de cuvinte, între ei era un dialog mut al sufletului.

În mod paradoxal, fiul trăiește aproape aceleași stări şi parcurge aceleași trepte în viață ca şi tatăl său. Adrian descoperă, în curând, un prieten fantomatic, care-l însoțește în momente de răscruce. În momentul în care acesta dispare, Adrian devine

debusolat şi pornește în căutarea lui. Explorarea lui nechibzuită îl aduce în pragul pieirii. Sever nu este o ființă aievea. El este un dublu total al său. Amintirile de viață ale lui Sever sunt, de fapt, trăirile reale ale lui Adrian. Periplusul lui prin viață este cu mult mai bogat decât îl crede tatăl său. Experiența lui de viață e cu mult mai amară.

În căutarea mării lui iubiri adolescentine, Adrian e folosit pentru procreare, fără să bănuiască cursa histrionică a familiei Dima. El cade, cu naivitate, în jocul erotic al acestora, fără să bănuiască perversitatea protagoniștilor cu care se însoțește. În timp ce Miluța e împreună cu Adrian, Sorin trăiește o experiență unică, privindu-i. Scena frizează grotescul şi demască structura psihică confuză în care cuplul steril se găsea.

Ciprian pierde definitiv controlul realității. Strivit de presiuni insuportabile, el caută salvarea într-un mediu, pe care nu l-a curtat până atunci şi se refugiază într-o mănăstire. Aici, își găsește liniștea şi echilibrul. El este competent îndrumat, să se întoarcă la viață. Mănăstirea nu-i loc de refugiu, ci loc de reculegere. Cu forțe proaspete, Ciprian revine în oraş ca să ajute şi să fie ajutat. El are nevoie de încadrare printre cei dragi şi acest lucru survine în momentul în care, prezența lui este reclamată de ceilalți.

Rănille adânci se cicatrizează şi familia Protopopescu revine la viață. Trecutul lor nu e învins. El fixează hotărâtor jaloanele viitorului. În final, Adrian își întâlnește fiul şi ciclul pare să se repete. Celelalte personaje, extrem de bine conturate, au un rol secundar. Ele doar participă şi întregesc narațiunea în jurul eroilor principali, reliefaându-i mai puternic.

Conceput după o structură polifonică, romanul este una dintre cele mai reuşite lucrări ale scriitorului Ion Catrina. O analiză detaliată se datorează şi studiului criticului şi istoricului literar, prof. univ. dr. Marian Barbu, publicat în revista AGERO, din Stuttgart, (24.08.2011), intitulat: PROZATORI CU ŞTAIF – II – ION CATRINA (Caracal).

Prezentul articol se doreşte a fi o invitație la lectura unei cărți de calitate.

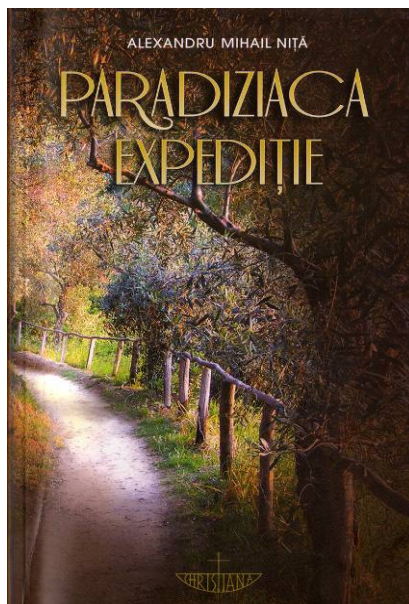
VETURIA ADINA COLCEAG

DESCOPERIREA LUI IOAN

În cuvânt înfricoșat, ca pornit dintr-o presimțire grea, irevocabilă, se deschide ultima carte a **Noului Testament**, *revelația* lui Ioan Teologul. E intitulată, cum se știe, cu cuvântul veterogrecesc, **Apocalipsa**, *trimisul* și *scriptorul* adăugând însă că e **Apocalipsa lui Iisus Christos**, aceasta însemnând că *descoperirea* i-a fost făcută cunoscută, cum mărturisește, prin *seme* de însuși Fiul lui Dumnezeu. Timpul e aproape, zice acum cu glas definitiv apostolul. „Cel ce este, Cel ce era și Cel ce vine” sosește cu norii și va fi văzut de toți ochii, chiar și de ochii acelor „ce L-au străpuns”. Dacă privim în paginile **Filocaliei**, oprindu-ne la răspunsurile către Talasie ale lui Maxim Mărturisitorul, aflăm că omul istoric își va fi împărțit veacurile în unele pentru taina întrupării, iar pe altele pentru harul îndumnezeirii sale, cele dintâi ajungând, crede părintele de demult, la sfârșitul lor, celelelalte totuși nezărindu-se încă. Acestea ar fi secole ale spiritului, veacurile duhului, sau ale prefacerii în „starea pătimitoare”. Spre a ajunge acolo, adică la dobândirea darului „bunurilor de peste fire”, se cuvine să vedem și să ne temem de *semnele* care, chemând pătimirea, cheamă și judecata ultimă: „când toate semințele pământului vor plânge din pricina Lui.”

Așadar, zicând că secolele rânduie „de mai înainte” pentru lucrarea coborârii în umanitate a lui Dumnezeu deja au conținut, Ioan ne spune totdeodată că desăvârșirea întrupării se mai lasă totuși așteptată. Veacuri ce vor veni sunt pregătite încă pentru *lucrarea îndumnezeirii*, una tainică și negrăită (cum traduce marele teolog român D. Stăniloae, cel ce-și va construi filosofia eschatologică și antropologia creștină pe preceptele lui Maxim Mărturisitorul). Taina *înomenirii* terminându-se și Dumnezeu urmând a-l face, la capăt, pe om aidoma lui, dar nu până la identificarea de ființă, e drept să credem și că în cursul acestei divine lucrări ni se vor arăta deopotrivă aspectele „cele mai de jos”, „unde-l prăbușise pe om tirania păcatului”: e aci proorocia către cele „șapte biserici care sunt în Asia”, descriind pătimirile finale.

Apostolul Ioan își conștientizează încă din primele rânduri *descoperirea*, el știe că e chemat a-și transcrie

viziunea, („despre cuvântul lui Dumnezeu și despre mărturia lui Iisus Christos, toate lucrurile pe care le-a văzut”). E undeva în insula Patmos, în peșteră sub pământ și nu se îndoiește defel că ceea ce vede e dincolo de orice realitate curentă („eram în Duhul”, spune el). Revelația lui începe însă ca o dare de seamă comună: „Eu, Ioan, fratele vostru și împreună cu voi părtaş la necaz, la împărăție și la răbdarea în Iisus, mă aflu în insula numită Patmos, pentru Cuvântul lui Dumnezeu și pentru mărturia lui Iisus”. O dare de seamă, dar, iată, pentru a relata arătarea și poruncile divinității: căci „În ziua Domnului eram în Duhul”.

Nu am acum multe date despre comentarii notabile la **Apocalipsă**. Se pare că în România părintele Mina Dobzeu, cel care l-a botezat pe evreul N.Steinhardt, ar fi planificat (ori chiar a izbutit) comentarii la capodopera neotestamentară, aceasta va fi fiind probabil o suită de scoli. Mulți însă, nenumărați, l-au pastșat ori imitat pe marele apostol, au apărut sute și sute de apocalipse, pe etnii, pe secte. Una, de azi, apropiată de model, căci se bazează pe profețiile biblice ale lui Daniel, e aceea, insolită (o apocalipsă, ca să zic astfel, similia pocriță) a bulgarului Peter Deunov, care semna Beinso Douno.

Un comentariu epic, un adevărat roman (învățătura scripturistică fiind tratată aci în substanța ficțiunii), altfel remarcabil, consacrat în spirit autorului **Apocalipsei**, e acesta al lui Alexandru Mihail Niță de la Mănăstirea Sâmbăta, **Paradiziaca expediție** (Editura Christiana, București, 2011). Cartea e povestea unei convertiri, având în centru aventura maritimă a lui Sir

Maxwell, milionar britanic, pornit în periplu cu o navă supertehnologizată dar primejduită, cu toate acestea, de necumpătările și necuprinsurile mării. Va fi ajutat de o călăuză providențială, părintele David, care-i favorizează, în preajma așezărilor monastice athonite și în peștera din Patmos, asumarea *revelației*. Se petrece în caz (a observat bine prefăcătorul, pr. prof. Vasile Mihoc) o minune aidoma aceleia a lui Saul pe drumul Damascului, căutarea și descoperirea adevărului christic. Deși cu lecturi nutrite teologicește, la miliardar vor fi avut astfel căutare nu doar **Biblia** dar și **Dicționarul oxfordian** al sfinților, desigur **Apocalipsa** (citită în două versiuni erudite), Sir Maxwell se va îndoi cu toate acestea de mirabilele scripturi, mai ales de sursa divină a scrierii Apostolului Ioan (știind totuși că acesta nu a profetizat singur, fiind precedat în arătarea finalului catastrofic de însuși Simon Petru: „Dar ziua Domnului va veni ca un fur, când cerurile vor pieri cu vuiet mare, stihile arzând se vor desface și pământul și lucrurile de pe el se vor mistui”). Sâmburele tainic, enigma tulburătoare din miezul acestor proorocii, pe care logica teandrică și istorică îl sileau să le creadă adevărate, îi alimentau încă scepticismul - o tulburare a rațiunii și sentimentului, o neliniște de sfârșit ce se va amplifica, iată, odată cu frecventarea grotei în care Ioan a copiat la porunca isusiacă. Aci însă (notează scriitorul): „deodată mintea i se umplu de gândurile avute cândva de Saul în drumul spre Damasc, în fruntea soldaților romani...”.

Cartea lui Alexandru Mihail Niță **Paradiziaca expediție** (totuși o concrețiune epică, savantă și fermecătoare deopotrivă, în jurul unui nucleu eseistic) este romanul unei conversiuni creștine evocând însă, prin evocarea aspectelor apocaliptice, ale descoperirii ultime, fenomenologia înomenirii și îndumnezeirii - de la, cum ne încredințează autorul, „biografia” lumii, de la *geneză* la „apocalipsa profetică a lui Ioan” (mesajele divine, vestirile fiind apropiate - în viețuirea atee, „dezbisericită” (o numește Răzvan Codrescu) a protagonistului - într-o expediție inițiată în universul athonit, în „Grădina Maicii Domnului”). Expediției secularizate a lumii de azi i se arată - prin repetarea (imitarea) revelațiilor iohanice - alternativa „paradiziacă”.

A.I. BRUMARU

DOCUMENTELE CONTINUITĂȚII METAMORFOZE ARHETIPALE ÎN IMAGINARUL TRADIȚIONAL

(OBICEIURI CALENDARISTICE)

(II)

În alte părți ale Transilvaniei, se desfășoară un obicei similar, *vergelatul*, la care participă fetele care vor să-și afle „ursita” și o femeie în vârstă, numită „ursitoare”. Ursitoarea cu fetele ascund obiecte sub vasele de pe masă și se ghicește ursita, în funcție de obiectul pe care-l alege fiecare fată. Astfel, dacă sub vas se descoperă apă, ursitoarea prorocște în felul următor: „Apa e foarte folositoare, dar și stricăcioasă, după cum adică o știm întrebuița. Bărbatul tău va fi om bun dacă tu te vei purta bine cu el; dar dacă nu vei avea minte destulă, el va fi biciul tău!”¹⁴

Ghicirea chipului celui sortit are loc, de obicei, în „apa neîncepută”, cu ajutorul unor obiecte rituale. Dacă plumbul turnat în apă formează un chip de om, cu mai multe puncte, se crede că fata se va mărita cu un om bogat, „cu stare”; dacă nu se formează puncte în jurul chipului de om, sortitul va fi om sărman; dacă se formează biserică, viitorul soț va fi preot, dacă se formează pădure, bărbatul va fi pădurar etc.¹⁵

„Ursitul” se mai află și cu ajutorul banului care este aruncat în sus, deasupra unei străchini cu apă neîncepută, adusă de la o fântână.

Dacă banul aruncat sare din apă e semn că băiatul la care s-a gândit o va lua pe fata respectivă, iar de nu sare banul din apă e semn rău, cel la care s-a gândit nu-i va fi partea.

Alteori, fetele fac niște lumânări mici de ceară, la un capăt turtite, și le dau drumul să plutească pe apă. Dacă aceste lumânări – botezate cu numele lor – se întâlnesc, aceasta prevestește unirea dintre tineri, cununia.¹⁶

În apa din fântână se poate vedea chipul celui sortit, dacă se merge acolo, cu niște lumânări de la cununie aprinse.¹⁷

În Bucovina, în seara Sfântului Vasile, fetele pun busuioc deasupra apei, iar dacă se prinde bură au noroc, iar dacă nu se prinde nimic înseamnă că sunt lipsite de noroc. Altele pun puncte peste o fântână, peste care se pune busuioc. Dacă în ziua de Anul Nou s-a prins promoroacă pe busuioc mirii vor fi bogați, iar dacă nu s-a prins, vor fi săraci.¹⁸

Fetele din Cernăuți, în seara Anului Nou, înconjură, de trei ori, dezbrăcate, cofă (găleata) cu apă pusă în fața casei. După acest ritual, aduc o oglindă pe care o pun pe cofă și, ținând o lumânare aprinsă în mână, își văd ursitul, în oglindă, dar și în apă.¹⁹

Nicolae Tonitza, *Grădina din Văleni*, (1922 - 1924)

Potrivit unei alte credințe din Bucovina, fetele, îmbrăcate în alb, își caută ursita la o fântână sau la o apă curgătoare, ținând în mână niște lumânări aprinse care au ars la Înviere și rostind următoarea vrajă: „Eu scutur lacu’, / Lacu’ scutură dracu’. / Ieși drace, de unde ești, / Și iute să mi te pornești / După ursitorul meu / Ce mi-i dat de Dumnezeu... / De nu l-ai găsi în sat / Du-te-n al doilea sat; / De nu l-ai găsi în al doilea sat, / Du-te-n al treilea sat, / De nu l-ai găsi în al treilea sat, / Du-te-n al patrulea sat, / De nu l-ai găsi în al patrulea sat, / Du-te-n al cincilea sat, / De nu l-ai găsi în al cincilea sat, / Du-te-n al șaselea sat, / De nu l-ai găsi în al șaselea sat, / Du-te-n al șaptelea sat, / De nu l-ai găsi în al șaptelea sat, / Du-te-n al optulea sat, / De nu l-ai găsi în al optulea sat, / Du-te-n al nouălea sat. / Și de le-i găsi mâncând, / Nu-i da a mânca; / Iar de le-i găsi bând, / Nu-i da a bea, / Trântește-l, / Izbește-l, / Plesnește-l, / Curând pornește-l, / Pornește-l la mine / Prin codru de sine, / Prin sat fără rușine, / Pe la apă fără vad, / Pe la gard / Fără prilaz, / Să vie degrabă, / Fără zăbavă, / Cu gura căscată, / Cu limba înfocată, / Și până cu mine nu s-a logodi / Să se bată de-a plesni, / Și până cu mine nu s-a cununa / Să se bată de-a crăpa.” După ce au rostit vraja, fetele iau apă în gură, merg acasă, iar din făină și din apa adusă fac o turtiță pe care o coc în „gura cuptorului; după ce s-a copt, o iau cu lopata și o pun în mijlocul casei sau pe prag; dacă o mănâncă mâța sau câinele, fata se va mărita, în caz contrar, nu.”²⁰

După toate aceste practici magice, desfășurate în seara Sfântului Vasile, în Bucovina se continuă ritualul „ursirii” și în ziua de Anul Nou. Dis-de-diminează, fetele merg la o fântână, scot patru găleți de apă și beau nouă guri de apă din cea de-a patra găleată, crezând că vor avea atâția pețitori câți oameni vor veni în acea zi la fântână. Pentru a fi iubite de feciori, fetele iau pâine și sare și merg la o fântână, în zorii zilei de Sfântul Vasile, zicând: „Bună dimineața, apă albastră! / Fă-mă mândră și frumoasă / Ca sfântul soare / Când răsare, / Ca garoafa când înfloare, / Ca struțul flăcăilor / Ca jocul flăcăilor!”²¹ →

LUMINIȚA ȚĂRAN

¹⁴ Ibidem, p. 52.

¹⁵ Ibidem, pp. 53-54.

¹⁶ Ibidem, p. 55.

¹⁷ Ibidem, p. 60.

¹⁸ Ibidem, p. 100.

¹⁹ Ibidem, p. 108.

²⁰ Ibidem, p. 104.

²¹ Ibidem, p. 110.

Tot în această dimineață, când merg la muls vacile, fetele iau apă în doniță, se spală și rostesc: „Apă albă pomiroasă, / Mă spală, mă fă frumoasă, / Să le plac flăcăilor / Ca vinul boierilor, / Să fiu ca sfântul soare / Când răsare, / Ca și măruș plin de floare, / Ca o capră bourată, / De toată lumea lăudată!”²²

În Ajunul Bobotezei, spre seară, fetele bucovinence care voiesc să fie „căutate, iubite și jucate de feciori” aduc apă neînchepută de la fântână, pun în ea câteva fire de busuioc, apoi o așază într-un loc unde să bată soarele dimineața, când va răsări. În ziua de Bobotează, se descântă apa aceasta „bătuță de soare”: „Dimineață m-am sculat, / Pe obraz m-a spălat, / La biserică m-am gătat, / La icoane m-am închinat, / Lui Dumnezeu m-am rugat, / La biserică-am plecat / Pân` nu era popa-n altar, / Nici pasărea sculată pe cuișor, / Pe bură nescuturată / Și pe cale necălcată. / Cum am mers și cum m-am dus, / La biserică-am ajuns, / În biserică-am intrat, / La icoane m-am închinat. / Bărbații, cum m-o zărit, / Unul la altul o ochit, / Femeile s-o cotit, / Toți de mine rău o grăit, / Eu tare rău m-am scârbit / Și de-acolo am ieșit, / Jeluindu-mă / Și văietându-mă. / Nime nu m-o auzit, / Nime nu m-o văzut, / Numai Maica Domnului / Sus în poarta cerului / (...) / Maica Domnului i-a răspuns / Și din gură-așa i-a zis: / – Taci N. nu te cânta, / Nu te văieta, / Că eu cu mine te-oi lua, / În apa lui Iordan te-oi spăla, / Cu cămeșă de dragoste / Te-oi îmbrăca, / Cu brâu de dragoste / Te-oi încinge, / Coroană de aur în cap ți-oi pune, / Mândru mi te voi clăti, / Mândru te voi limpezi, / Ca argintul strecurat, / Ca maica ce te-a dat, / Ca soarele când răsare, / Ca busuiocul cu floare...”²³

În ziua de Bobotează, când se sfințește apa, „toate apele, atât cele curgătoare, cât și cele stătătoare, atât izvoarele, cât și fântânele, rămân sfințite, după unii, în decurs de două săptămâni, iar după alții, chiar șase săptămâni.”²⁴

În cele mai multe părți ale Bucovinei, în ziua de Sân-Toader, femeile se scoală dis-de-dimineață, până la răsăritul soarelui, înainte „de a-și scoate Sân-Toader caii săi la pășune”, se spală pe cap, ca să nu li se pască părul peste an, ci să fie frumos și fin, pentru că numai în acea zi „Cresc cozile fetelor / Ca cozile iepelor”, iar „Pletele flăcăilor / Ca coamele cailor”.²⁵

În legendele bucovinene²⁶, baba Dochia, împreună cu fiul său, Iovan Dragobete, din cauza mâniei lui Mărțișor, care a dat zile geroase, s-au transformat în piatră din care a luat naștere un izvor, origine a unor toponimii, în unele regiuni: „Și cum a înghețat Baba Dochia, s-a prefăcut într-un stâlp de piatră, nu departe de satul Cărlibaba sau Gârla Babei, și de unde de sub gleznele stâlpului aceluia a început apoi a izvorî un izvor cu apă foarte rece”²⁷; „Și tocmai când Baba Dochia lepăda cel din urmă cojoc, în loc să-l întoarcă pe dos, și rămase numai în cămașă, crezându-se că acum e scăpată, s-a pornit un ningău și un vânt ca acela, de gândeai că se prăpădește lumea, nu alta. Erau Vântoasele cari veniră lui Mărțișor întru ajutor. Și n-a durat mult și Baba Dochia,

care se afla pe timpul acela pe un munte, din sus de mănăstirea Sucevița, și care se udase până la piele, s-a făcut sloi de gheață, dimpreună cu toate oile sale. Și astfel a rămas ea și până în ziua de astăzi, și dintr-însa izvorăște și curge Sucevița, care se revarsă în râul Suceava.”²⁸

În ziua de 40 de sfinți, de Mucenici, unele românce din Bucovina adună apă de ploaie sau de omăt și o păstrează peste, fiind leac pentru diferitele boli (durere de cap, ochi etc.).²⁹

În Duminica Floriile, mai precis, în seara de dinainte, pe la miezul nopții, este obiceiul ca să se fiarbă apă cu busuioc și cu fire de la canafurile de la prapuri, furate de la înmormântarea unei fete, și să se spele cu această apă pe cap, pentru a avea păr frumos care „să strălucească ca firele de la prapuri și să fie plăcute ca și cum se bat flăcăii după busuioc. „După spălarea părului, această apă se toarnă la rădăcinile unui păr, rostind: „Cum îi părul, când e înflorit, de frumos, așa să fiu și eu de frumoasă; cum se uită oamenii la un păr înflorit, așa să se uite și la mine!”³⁰

În Joia Mare, de dinainte de Paște, în Bucovina, se trimite pe la case, de sufletul morților, sticle sau ulcele, pline cu apă proaspătă, cu câte un colac și o lumânare. În comuna Fundu Moldovei, se umblă pe la casele oamenilor (copiii, în special băieții), pentru a lua aceste căni sau sticle cu apă, cu colac și o lumânare, de sufletul celor răposați.

În orașul Câmpulung Moldovenesc, se duc căni cu apă la biserică, legate deasupra cu „strămătură” și se dau, după liturghie, cu colac și lumânare, mai ales copiilor, pentru odihna celor petrecuți din viața aceasta.³¹

Găocile de ouă roșii, din ziua de Paști, se aruncă pe o apă curgătoare, ca, peste vară, să nu dea uliul la găini și la pui și, mai ales, pentru a ajunge, pe drumul apei, în Țara rochmanilor sau blajinilor, dându-le de știre că au sosit Paștile și să le serbeze.³²

Într-o legendă se spune că Iisus Hristos, urmărit de jidovi, a scăpat de prigonire, ascunzându-se în cofa cu apă a fiului unei văduve: „Zice că, pe timpul când prigoneau jidovii pe Domnul nostru Isus Hristos, merse fiul unei văduve la o fântână cu cofa ca să aducă apă.

Ajunghând el la fântâna aceea și luând apă, se întoarse pe încetul înapoi până pe vârful unui deal și acolo se pune un pic să se odihnească. Iată însă că, pe când sta el acolo și se odihnea, vede că vine un om tot într-o fugă asupra lui, și, cum ajunge, îi zice:

– Fiule! Lasă-mă să mă ascund în cofa ta, ca să scap de prigonirea jidovilor! (...) Pentru că m-ai scăpat de astă dată de la moarte, mare dar vei căpăta de la mine. Drept aceea, când te vei afla în vreun năcaz foarte mare și ai voi să scapi teafăr și cu obraz curat dintr-însul sau când vei avea vreo dorință oareșicare și vei voi să ți se împlinească, să te rogi numai așa: «Doamne! Omul cel din cofă!» și atunci orice dorință vei avea ți se va împlini!”³³

²² Ibidem, p. 111.

²³ Ibidem, pp. 138-139.

²⁴ Ibidem, p. 152.

²⁵ Ibidem, p. 252.

²⁶ Ibidem, pp. 287-292.

²⁷ Ibidem, p. 291.

²⁸ Ibidem, p. 292.

²⁹ Simion Florea Marian, *Sărbătorile la români*, II, p. 11.

³⁰ Ibidem, p. 85.

³¹ Ibidem, p. 98.

³² Ibidem, p. 126.

³³ Ibidem, p. 158.

Convorbiri duhovnicești cu Î.P.S. Ioan Selejan Arhiepiscop al Episcopiei Covasnei și Harghitei

„Dumnezeu a umblat pe toate
cărările neamului nostru românesc.”

L.C.: Ce părere aveți, Înaltpreasfințite Părinte Arhiepiscop, despre tradiția ortodoxă a poporului român păstrată în creațiile populare? Pentru ca să fie ideea mai clară, redau un *Basm*, transcris de Geo Bogza și publicat ca o tabletă în revista *Contemporanul*, într-o zi de 15 ianuarie, de aniversarea poetului nepereche Mihai Eminescu, prin anii 80 din secolul trecut. Amintesc în acest context două afirmații ale lui Dan Puric: „Eminescu este o certitudine a neamului” și „Eminescu cred că face parte din minunea de a fi român”. Iată „basmul”:

Spre amurgul zilei, pe un drum de țară, mergeau încet doi călători osteniți. Erau Dumnezeu și Sfântul Petru. Observând în depărtare un sat, Sfântul Petru îl roagă pe Dumnezeu să înnopteze în casa unui gospodar din satul acela. Odată cu întinericul pătrund și ei în satul liniștit ce era pregătit pentru odihna binemeritată după o zi de muncă. Sfântul Petru bate în poarta primei case. Stăpânul casei iese în prag, potolește câinele care nu înceta să latre. Aflând despre ce este vorba, deschide poarta musafirilor, îi poartă în casă și începe cu glas potolit să dea porunci:

– Mario, ia vezi de aprinde focul în vatră și pune de mămăligă!

– Gheorghe, adu apă proaspătă de la fântână să se spele oaspeții noștri!

– Ano, caută un ștergar curat și pune-l dinaintea musafirilor!

– Voi, Ioane și Sofico, puneți o față de masă curată și aranjați totul pentru mâncare! Aduceți brânza și laptele!

– Mario, treci prin camera din față și vezi dacă totul e pregătit ca acești drumeți osteniți să se odihnească în pace până dimineață! În scurt timp, călătorii noștri n-au mai simțit oboseala drumului, s-au spălat, au mâncat și

s-au culcat. A doua zi dimineața, au fost omeniți din nou așa cum se cuvine din partea unor gospodari cu inima curată. Apoi au plecat, că doar călătorului îi șade bine cu drumul.

După ce au ieșit din sat, Sfântul Petru îl întreabă pe Dumnezeu:

– Doamne, oamenii aceștia ne-au primit așa de bine și nu le-ai dat nimic drept mulțumire. N-ai făcut nicio minune.

– Dar, Sfinte Petre, ce să le mai dau? Ai văzut că aveau tot ce le trebuie: copii, gospodărie, casă, vite... Au fost primitivi, și-au făcut datoria de gazde, sunt buni creștini. Ce să le mai dau?

– Așa e, Doamne! Atunci... **dăruiește-le să-și vadă sufletul!**

Dumnezeu s-a gândit. Peste puțin timp, din neamul acela de oameni, s-a născut Mihai Eminescu.

Ce părere aveți, Înaltpreasfințite Părinte Arhiepiscop, despre această creație literară populară? Se încadrează în tradiția noastră creștină și culturală?

Î.P.S. Ioan: Tema și personajele din această scriere le regăsim și în colindele noastre românești, unde atât de apropiat s-a simțit poporul român de Dumnezeu și de Sfântul Petru, încât i-a văzut în conștiința lor, în inima lor, umblând prin satele noastre românești. Ei! prin lucrul acesta, într-adevăr, ei l-au văzut pe Dumnezeu. Și eu sunt convins că **Dumnezeu a umblat pe toate cărările neamului nostru românesc și că nu e așezare românească prin care să nu fi trecut Dumnezeu și cu Sfântul Petru.** Și într-adevăr au fost cinstiți, și sunt cinstiți și astăzi, de neamul nostru românesc. Acesta este

un mare adevăr care ni s-a transmis din generație în generație.

Cât despre cealaltă parte, aceea a mulțumirii, când Sfântul Petru îl roagă să le dăruiască să-și vadă sufletul... Într-adevăr, **Mihai Eminescu, om de geniu al graiului și culturii noastre românești, a fost și este un model.** Ne punem întrebarea: cine dintr-o familie românească n-ar dori ca din sânul ei să se nască un geniu, un mare sfânt? Care familie n-ar dori ca cei care se nasc, pruncii lor, să fie cuminți, să fie oameni cultivați, să fie oameni care, în același timp, cred în Dumnezeu. Astfel a fost ales un model. Eminescu a rămas un model pentru mulți dintre tineri, în decursul timpului. Păcat că acest model nu mai e pus la locul lui de cinst pentru tinerii de astăzi, poate și pentru părinții de astăzi. Iată că televiziunile, societatea de astăzi ne prezintă alte modele care nu sunt și n-au fost în legătură directă cu Dumnezeu... pentru că noi știm că Eminescu a crezut în Dumnezeu. Aceasta rezultă din opera lui, din care se vede clar că el a crezut în Dumnezeu, că s-a născut într-o familie creștină binecuvântată de Dumnezeu.

Iată, transcriind această legendă, autorul n-a făcut altceva decât să ne pună în față un model de viață, un model de familie, pentru că știm cum a fost familia lui Eminescu. A fost o familie credincioasă, din cadrul căreia s-au ridicat monahi și monahii la mănăstiri din Moldova.

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte, copiii știu cum este Dumnezeu. La o școală, în timpul unei lecții, un copil desena. Învățătoarea îl întreabă ce desenează. Copilul răspunde că încearcă să deseneze chipul lui Dumnezeu. Învățătoarea, uimită și mirată, neîncercătoare, îi spune:

– Dar oamenii nu știu cum este chipul lui Dumnezeu.

– După ce voi termina eu desenul, vor ști cum este chipul lui Dumnezeu, spuse bucuros copilul.

Vă rog, Înaltpreasfinția Voastră, să ne spuneți câteva cuvinte despre legătura dintre biserica ortodoxă și copii sau, dacă nu spun prea mult, despre biserica din sufletele copiilor.→

LUMINIȚA CORNEA

Nicolau Maneguțiu,
protopresbiter
**REVENIREA ROMÂNILOR
DIN TRANSILVANIA**
Studiu național – istoric –
religios
Ediție anastatică, 2012

Se înscrie *symptomatic* între metehnele românilor «„știința” de a-și îngropa patrimoniul (inclusiv uman sau mai ales uman), pentru ca, apoi, să-i tragă niște parastase, elogiile de tip restituire, memoriale, simpozioane, monografii, biografii de pomină». Din această perspectivă, dar, cazul protopresbiterului (protopopului) târgumureșean Nicolau Maneguțiu se înscrie întocmai în coregrafia atitudinală a acelui *corpus* de români (*protipenda*), care, a făcut obiectul unor reglări de conturi confesionale și socio-politice. Din nefericire, întotdeauna *protipenda*, alta decât cea militantă, sinceră, entuziastă, curată, dispusă și predispusă la sacrificiu, doar invocă, fără a se preocupa esențialmente de „puterea răului”, „libertatea omului”, „credință și națiune” etc. (...)

Chiar dacă demersul editorial al stilatului protopop Nicolae Șincan și al cercetătoarei Elena Mișu, la care se adaugă tușa profesională și vocațională a maestrului Nicolae Băciut, înseamnă „reeditarea în versiunea anastatică” a lucrării lui Nicolau Maneguțiu, **Reunirea românilor din Transilvania**, în ce ne privește, intervenția noastră va extrapola, interpreta și insinua ceea ce „în cultură ține mai mult de inspirație

și febrilitate spirituală decât de zel cumulativ și informativ”.

Așadar, venit din „țara” unei pulsații de românism și ortodoxie pure, liniare, firești, identitare, care friza fatalitatea aproape, din Mărginimea Sibiului, într-un loc al nisipurilor mișcătoare și aproximației, în ce privește elementul românesc și credința ortodoxă, ca o consecință (ne)firească a uniției, dar nu numai, în Mureș-Oșorhei, entuziastul și bineintenționatul protopop încearcă relegarea a ceea ce însemna *cultura și credințamătcă*, „sondând și dezgropând subtil” drama deturnării noastre naționale, patrimoniale și confesionale, evident contemporane lui (și care, din nefericire, se manifestă metastatic și azi).

Sub semnul înțelegerii unui destin, a unei fidelități și a unei vocații de excepție, ca să-l parafrazăm pe Gabriel Coșoveanu, e gândită această inițiativă a minunaților noștri întreprinzători. Abordarea e evident una profesionistă, riguroasă, academică, totul fiind, însă, inserat de „*amprenta de insider(i) a autorilor*”. Și așa, ni se prezintă, *in actu*, un ins de o umanitate debordantă, de o pregătire teologică solidă, rară, enciclopedică, având o fire temerară, de un patriotism legendar, mitic. Și așa, avem înaintea un *sacerdot* în care se regăsește fericit și natura atât de vie, de lucidă, de prolifică, de spontană a cronicarului. El crede, explicit și implicit, în tot ceea ce face, are o *cauză*.

Despre mai marii noștri în ale spiritului, dar, ar trebui să spunem totul sau nimic. Să nu ne fie rușine și să ne fie iertată neputința și insuficiența, când

e cazul. Mai ales că vorbele noastre ar trebui să rupă din noi ceea ce cu greu mai are loc azi în lume: *recunoștința*. Asta, spre a nu ne trezi mâine-poimâne, ca *Biserica*, ca *Neam* că stăm între două sau mai multe lumi. Și că nu mai rămâne decât tăcerea și vrednicia cea de odinioară doar, pe care Creatorul, odată cu cele patru vânturi, le-a așezat, spre a încolți sfielnic și veșnic (în singurătate și complicitate cu liniștea și taina), în oamenii care știu să-și poarte „*povara aleanului*” și „*fericea greutate a mileniiilor tale, Patrie*”.

Fiind în același timp și o „*escală de reflexie*”, un compendiu confesional, național, evaluativ și memorialistic, lucrarea restituirivă a autorilor, credem, (și) asta vrea să arate: anume că, nu odată, au plătit scump cei care vor fi vrut să ajungă, prin „*teologie-istorică*” la straturile conștiinței noastre tot mai infestate, atunci ca și acum, de duhul alienării, al deciziilor și mânărilor subterane, al unei *protipenda* cinică, vindicativă și dispusă să *execute*, cu detașare și iresponsabilitate terifiantă, tot ceea ce nu ține de propriile interese. Pentru că, se zice, fiecare avem cu siguranță exemple, cazuri, amintiri, chipuri despre *lucruri* bine făcute și despre *protagoniști* care cu „ardere de tot”, cu angajamentul consecințelor (im)previzibile, ne ajută, dar și obligă să ne rotim gândul și recunoștința în cuprinsul acestei lumi, *Biserica* și *Patria*, descoperind oameni, valori și fapte, fără de care durată unui neam ar fi, pe cât de prozaică, pe atât de precară.

PR. IOSIF ZOICA

→**Î.P.S. Ioan:** Iată că biserica, dintru începuturi, a spus că, atunci când dorim să ne împărtășim, să ne spovedim înainte de împărtășanie, ca să ne mărturisim păcatele, pe care le-am făcut, să ne pocăim de păcatele pe care le-am făcut, să-i cerem iertare lui Dumnezeu și dezlegare preotului duhovnic. Dar iată ce au spus Părinții Bisericii: că toți copiii până la șapte ani nu au nevoie de spovedanie. Greșelile lor sunt atât de mici, încât putem spune că viața lor este mult mai curată, mult mai aproape de Dumnezeu, decât noi care, stăpâniți de multe ori de patimi, de păcate, de egoismul din această viață, nu-L iubim.

Copiii Îl iubesc mai mult pe Dumnezeu decât Îl iubim noi, oamenii mari. De aceea și rugăciunile copiilor sunt ascultate de către Dumnezeu. Fericită este mama care, din fragedă

pruncie, îi împreunează mâinile copilului, îl pune în genunchi, dimineța și la apusul soarelui, învățându-l o rugăciune către Bunul Dumnezeu.

De aceea, Dumnezeu li se descoperă copiilor, pentru că ei au ochii, mintea și inima lor curate. Mâinile lor n-au lovit pe nimeni în viața aceasta, deci tot trupul lor este curat, de aceea **Dumnezeu li se descoperă copiilor**. Vedeți, și Hristos a venit în lume ca prunc. El a trăit în comunitatea pruncilor din Nazaret. Deci cine l-a cunoscut întâi pe Hristos? Pruncii din Nazaret. Și mai pe urmă, sutașul care a condus acei soldați, când a fost răstignit Hristos și la urmă a spus: „Cu adevărat Fiul lui Dumnezeu este acesta”. După sutaș, abia apoi, Dumnezeu prin cuvânt, i s-a descoperit și lui Petru, când a întrebat: „Voi cine ziceți că sunt Eu?” Și Petru spune: „Tu

ești Fiul lui Dumnezeu”. Deci cui i s-a descoperit întâi Dumnezeu? Pruncilor li s-a descoperit mai întâi Hristos. Ei L-au perceput întâi pe Hristos. Cu toate că a făcut atâtea minuni și a spus atâtea cuvinte dătătoare de viață multor mii de oameni, totuși iată că nu l-au recunoscut ca Dumnezeu decât după Învierea Sa din morți.

Iată că acești copii nu cer semne, nu cer minuni, pentru că ei, dacă trăiesc în curățenie, în sfințenie, ei îl văd mai îndeaproape pe Dumnezeu, de aceea chiar și Dumnezeu este și acolo, în jocul lor. Da, este chiar și în jocul lor. Dacă le dai un creion în mână, fără să-L fi văzut pe Dumnezeu, copiii imediat pictează chipul lui Hristos, fără să-L fi văzut vreodată. L-au văzut nu cu ochii trupești, ci cu inima lor. **Copiii pictează cu inima, nu cu un condei.**

Cazul Bogdana Serafim

(fragment)

Scăpată de muncile silnice (în aceeași zi se prezentă, solicitând un concediu fără plată, și la firma unde colabora cu jumătate de normă), Bogdana se destinse: putea, de-acum, să se lase în voia stăpânitoare a cuvintelor, săvârșind ritualul scrierii de mână, întrucât așa scria ea, întâi de mână, să simtă hârtia, să aștearnă cuvintele din unduirea mâinii, din împreunarea degetelor pe subțirimea condeiului, acele trei degete ale mâinii drepte pe care le împreunezi când faci, smerit, semnul crucii. Pe urmă, ce-i drept, transcria la mașină, asta era partea ușoară, oarecum formală. În prima zi liberă se hotărî să transcrie ce era deja scris din cartea cea nouă, și ajunsese la... *Atunci Tudor a oprit, a stat puțin pe gânduri și a trecut în marche-arrière. Au pornit înapoi, mergând atent, cu spatele, pentru că loc de întors nu era. „În condițiile astea, uite ce bună e o mașină cu tracțiune pe spate!”*, reflectă Bogdana. Tăceau. Apoi – o singură replică, la sfârșitul visului: „lasă că trecem noi și peste asta!”, îi spusese Tudor, neștiindu-se precis ce e „asta” peste care aveau să treacă.

...O întrerupse din transcriere apelul lui Peter:

– Alo, Bogdana? Am primit scrisoarea de la tine, confesiunea. Te îmbrățișez pentru sinceritatea ta, pentru încrederea pe care o ai în mine și îți recomand doar atât: acordă-ți timp! Știu că este foarte greu, că starea prin care treci înseamnă și multă, multă nerăbdare. Nu te grăbi, că nu vreau să suferi. Cât de bine îl cunoști pe Bogdan?

– Atât cât ai putut să vezi din scrisoarea mea.

– Adică deloc?!

– Adică deloc, și totuși parcă de mult și bine. Sună banal, sună stereotip ceea ce-ți spun, dar asta simt... .. că, în fracțiunea de secundă, în clipa aia când ni s-au întâlnit privirile, fiecare a pătruns în adâncul nevăzut al sinelui celuilalt. Nu ne-am „cucerit” unul pe altul. Ne-am întâmpinat.

– Fii prudentă, că, repet, nu vreau să suferi. Ai răbdare...

Uneori, timpul ne rezolvă singur problemele.

– Am răbdare, Peter. Pe de o parte încerc să păstrez în sufletul meu ce-am dobândit în seara aceea, pe de altă parte încerc să-mi revin, să-mi pun cerebralitatea în funcțiune și, ca să împac „contrariile”, am nevoie de răbdare. Și încerc să mi-o cultiv, fii sigur!

– Ți-ai mai lămurit sentimentele?

– Cred ca da, deși mai aștept o confirmare. I-am scris, cât am putut de neutru lui Bogdan. Și i-am trimis cartea aia, prima, pe care tu o știi. Vreau să mă verific, să văd cum primește inima mea tăcerea ori cuvântul lui. Dacă mă întrebi ce simt acum, în așteptare, îți spun că presimt răspunsul lui venind spre mine. („Pe cine vreau eu, oare, să păcălesc? se întrebă fără glas Bogdana. Pe mine? Pe bunul Peter? Adevărul *nud* este că nu mai am nevoie de nici o confirmare, de ce mi-e atât greu să recunosc, să admit ce simt, de ce amân?”)

– Atunci cum rămâne cu acea interesantă autoanaliză din finalul scrisorii pe care mi-ai trimis-o? Vrei să spui că, între timp, ți-ai dat seama că nu l-ai confundat pe Bogdan cu Tudor?

– ... Peter, mi-e atât de greu să-ți dau un răspuns clar. O asociere... o fi fost, dar nu așa cum am presupus când îți scriam. De atunci am tot privit înapoi, spre seara caldă și senină, când cu mintea, când cu sufletul, încercând o deslușire. Muncite pe rând, nici mintea, nici sufletul nu mi-au putut răspunde. Abia când le-am unit și le-am frământat laolaltă sub întrebări, concluzia a fost că, pesemne, am

asociat, în subconștient, masca lui Bogdan, cu firea lui Tudor. Totuși, nu sunt sigură. Poate să fi fost, pur și simplu, o „magie” a zilei. Sau, dacă voi fi făcut, fără să-mi dau seama, o asemenea asociere, asta se va fi petrecut în timpul desfășurării programului oficial. Nu seara. Nu în seara aceea! Și e ceva ce nu ți-am spus, Peter. Pe când îți scriam, cam spre sfârșitul scrisorii, am avut senzația stranie că Tudor se smulge din sufletul meu, din mine, că *nu mai vrea* sau *nu mai poate* să rămână acolo. Spun „senzație” pentru că nu a fost doar ceva afectiv, a fost mai degrabă o sfâșiere fizică. Mi-au dat lacrimile, de durere, dar, imediat după aceea, m-a cuprins o stare de liniște, de împăcare... Complicate mai sunt, Doamne, drumeagurile iubirii! Nu-i așa, Peter, că iubirea nu vine în pas de defilare pe autostrăzi asfaltate impecabil?

– Nu, Bogdana, iubirea vine pe neștiute căi...

– Și ne poate năuci prin discreția ei. De-aceia mă rog, în fiecare seară, și ruga mea este un vers: Doamne, „pe mine, mie, redă-mă!”... Și scriu, Peter, scriu, scriu...

– Scrie, și lasă timpul să-și spună cuvântul, că ar fi mare păcat să suferi, nu meriți să suferi. Asta e singura mea grijă, să nu ai tu de suferit.

– Peter, dar dacă n-a fost nimic din tot ce am încercat să descifrez? Dacă e vorba doar de o asociere pe care am făcut-o abia când ți-am scris, o falsă asociere între Tudor și Bogdan pornind de la încrustațiile verighetelor? De fapt, de la asemănarea desenului *verighetelor mele* cu desenul *verighetelor lui Bogdan*? Adică de la un simbol care făcea *legătura între noi* doi, nicidecum între Bogdan și Tudor!!! Ce crezi, Peter?... Alo?! Peter?!... Peter?!

Conexiunea telefonică fusese întreruptă. Fără să-și dea seama, Bogdana monologase. Iar prin monologul ei se așternea asupra poveștii o cu totul altă lumină, una care nu-i mai permitea nici un fel de ocoliș, sau de ascunziș, sau de refugiu. Fortase nota, căutând „irizări” de personalitate, într-o zonă obscură ce îi oferea un subterfugiu, dar primul detaliu care îi atrăsese atenția fusese, de fapt, *un simbol*, un desen pe verighetă. Iar primul ei →

MIHAELA MALEA STROE

gând, spontan, neprelucrat, neîncorsetat în cuvinte, atunci când a dat mâna cu Bogdan pe peron și a observat, rece, asemănarea, a făcut legătura între ea și Bogdan. Numele lui Tudor n-a apărut decât mai târziu, când s-a apucat să-i scrie lui Peter, l-a adăugat ea acolo, ca pe un refugiu, și-apoi i s-a părut că poate formula niște explicații, niște ipoteze cât de cât raționale pentru ce i s-a întâmplat. Iar acum „acea interesantă autoanaliză din finalul scrisorii” nu mai avea temeiul pe care crezuse Bogdana că îl are. Da, Tudor ieșea din discuție, din ecuația în care îl introdusese ea, și, cu atât mai mult, trebuia să găsească o cale... [...]

Era miercuri. În ultimele zile Bogdana avusese spor, ajunsese la pagina 69 a manuscrisului și transcriesese aproape tot la mașină. O ajuta cumva și vremea mohorâtă „că dacă ar fi cald și frumos poate mi-aș dori să ies din casă, și asta m-ar scoate din ritm, din atmosferă, m-ar încetini”. Îi trecu prin minte că, dacă ar vedea-o cineva dintre cei obișnuiți să scrie direct la calculator, s-ar distra pe seama ei, pe seama neputinței ei de a renunța la etapele astea – scris de mână, apoi la mașină – la ticăiala asta de om rătăcit din alte vremi..., care muncește de două ori mai mult, după o rânduială numai de el înțeleasă. Cum nu dormise îndeajuns, Bogdana încercă să se trezească de-a binelea cu o cafea amară sorbită pe îndelete, se adună mai greu, resimțea oboseala. Se învârti prin apartament, „e cam mare dezordine pe-aici”, recunoscu, dar nu făcu absolut nimic, nu schiță niciun gest ca să repare starea asta de lucruri. „Gospodina a fugit de-acasă, și-a luat câmpii, m-a părăsit”, glumi cu sine. Răsfoi încă o dată agenda veche, să vadă dacă nu cumva mai găsește pe acolo vreo însemnare care să merite să fie trecută în carte și, nemaigăsind, o închise cu blândețe și cu grijă, să nu aducă vătămare paginilor îngălbenite, asemeni frunzelor, de trecerea vremii. Cu toate că avea în minte amănunțit continuarea cărții, abia spre seară izbuti să se așeze din nou, temeinic, la scris. Da, venise momentul să scrie, neapărat să scrie despre rugăciunea aceea de demult. Foarte concentrată să treacă fără greș în așternutul de hârtie cuvintele dinlăuntrul ființei, Bogdana nici nu

observase că se apropia din nou miezul nopții. Pesemne că trăia acum pe alt meridian, după alt fus orar..., era conectată la un alt orologiu. Tocmai scrisese *Nu discursurile Mirunei, nu prezicerile Șanei, nu visele cu Tudor, nici promisiunile lui, nu astea veneau acum să se îplinească, astea erau... pretextul sau contextul sau corelativele... sau ce-or fi... Miezul, însă, esența, sămânța era... propria rugă!*

Și, în clipa aceea, iarăși s-a petrecut ceva neobișnuit: un alt pahar din set a pocnit neatins, unul mijlociu. Numai că, de data asta, n-a mai fost discret. De data asta a pocnit cu zgomot mare, de parcă l-ar fi lovit cineva cu ciocanul, jumătate din pahar a „explodat” în zeci de cioburi, cealaltă jumătate a rămas intactă. A tresărit Bogdana, s-a oprit din scris și nu se mai poate spune că întâmplarea nocturnă n-a impresionat-o. A privit lung și n-a mai aruncat la coș cioburile și paharul spart. I-au năvălit în minte cuvintele Mirunei: *tu nu pricepi din prima, ție trebuie să ți se spună cel puțin de două ori același lucru. I se spunea mai răspicat*, a doua oară, *ceva*, în acest fel? Cine și ce îi spunea? Ce se cuvenea să priceapă din ceea ce se petrecea, iată, a doua oară în cinci zile? Nu era speriată, se întreba cu uimire calmă și nu găsea răspuns. Întâmplările astea aveau sau măcar păreau să aibă legătură cu agenda veche, cu momentul în care Bogdana a început, *vineri*, să transcrie însemnările de acolo și cu momentul în care a încheiat, *în seara asta de miercuri*, incursiunea în trecut. Dar ce fel de legătură? Care era mesajul pe care ea s-ar cuveni să-l recepteze, să-l priceapă? Sau era vorba doar despre faptul că, în ultima vreme, ea, Bogdana, e atât de tensionată? „Unii susțin că este posibil ca obiectele din jur să reacționeze la stările noastre, atunci când aceste stări sunt foarte intense – își aminti femeia că citise ea undeva despre astfel de „fenomene” – da, numai că mie nu mi s-a întâmplat niciodată până acum așa ceva! Să sparg pahare în felul ăsta... și încă fără să-mi propun să le sparg!” Zâmbi. Dacă privea așa lucrurile, misterul se mai dilua, se mai subția, își pierdea din solemnitate.

Oricum, dispărea ideea de mesaj tainic.

ÎN ZADAR

Furați-mi voi lucirea din orbite,
Împlecitate teamă să m-atingă,
Stârniți furtuna ca în piept să-mi stingă
Nădejtile și împlăntați cuțite;

Aduceți ura să mă prindă-n chingă,
Ochiți un zbor cu gloanțe ruginite
Și sloboziți din vâgăuni termite
Să rupă fibre, spaima să mă-nvingă;

În temniți reci zvârliți rânjind dreptatea
Ca să rămână doar un searbăd drog,
Cu străji de corbi înconjurați cetatea,

Pe tron suiți un cerșetor olog;
Luați-mi voi cu silă libertatea!
Îmi va rămâne-n suflet, când mă rog.

16 mai 2012

ADRIAN MUNTEANU

DE CE MĂSURĂ ?

Pustietate de minute trec în șir.
Jur, împrejur durerea disperării strigă,
Și gândurile toate trec, se împletesc în fir
Urzind imagini care-ncep să frigă!

E cald sau rece? Întuneric sau lumină?
Prea multe toate!!
Prea puțină fire...
Și toate vin năvală. Fără milă...
De unde oare să își ia măsură?

Măsura cui? A ce? De ce măsură?-
Convenții, grafice, simboluri efemere...
Despărțitoare de pământ și stele
Acolo, aici și alte universuri paralele!

Cu gândul se cuprinde, tot azurul.
E cald sau frig? E întuneric sau lumină?
Măsura cui? A ce? De ce măsură?
Acolo, aici și unele simboluri efemere!

ȘTEFANIA-CAMELIA
COZMENCO

Filtrul clipei

Nu o dată m-a impresionat felul în care oamenii își amintesc ori rememorează momente importante ale istoriei, ale existenței colective așa zice.

Puteți face o experiență nevinovată.

Întrebați pe cineva ce amintire are despre o zi anume, la întâmplare, una tragică sau una importantă, una de importanță planetară sau națională, nu contează. Veți vedea cum fiecare persoană „se plasează în față” pe el însuși...

E vorba despre cutremurul din 1977? Omul va zice ceva de genul „...ieșeam de la film, mă întorsesem acasă, era exact ziua în care cumpărasem un frigider” etc.

Vorbim de 11 septembrie?

Veți avea parte de același lucru: „Mă pregăteam de cină, călcam rufe în clipa aceea, voiam să mă duc la Ateneu la Concertul dirijat de Kurt Masur și....

Nu mai vorbesc de alte împrejurări căci, sinceră să fiu și eu reacționez la fel.... guvernul Roman cădea de ziua mea de naștere și mă aflam în plină mineriadă cu un tort în brațe la Piața Universității etc.

Viața noastră, a fiecăruia din noi, e filtrul prin care trece Marea Viață, aceea a popoarelor, a lumii întregi....

Asta e dincolo de bine și rău, e un dat, e un fel omenesc de a fixa o amintire mai întâi prin cutia de rezonanță a propriei ființe, prin memoria propriei vieți.

Nu există obiectivitate absolută dacă vorbim despre noi, oamenii, sinceră să fiu nu cred nici în obiectivitatea computerelor, căci cheile de operare tot noi le creăm și le folosim.

Dar nu e nici un păcat, asta face ca viața să fie mai diversă și mai plină de surpriză. Cu oamenii, cu întâlnirile importante, e la fel.

Voiam de fapt să notez câteva din impresiile pe care le-am resimțit când am întâlnit, am fost în preajma unor oameni importanți, interesați, deosebiți.

Întâlnirea mea cu ei nu avea cum să îi marcheze. Faptul că am vorbit câteva clipe, mie mi-a rămas în minte, mi-a creat o impresie, o stare, uneori o emoție sau nu, m-a tulburat sau m-a lăsat rece dar, uite, nu am uitat scena cu pricina.

Evident, de câte ori aud numele unuia din aceste personaje, memoria mea face o alegere rapidă și scoate din sertărel fișa respectivă. Care e fișa *întâlnirii*, cu tot arselanul de emoții, de imagini și poate chiar de alte detalii, proustiene veți zice căci *madelaina* lui Proust a devenit acum loc de referință așa zice chiar pentru aceia care nu s-au lansat în lunga călătorie a descoperirii cărților scriitorului.

O să aleg o întâlnire cu cineva de foarte departe. Vai, nici din snobism nici ca să par cosmopolită, nici ca să mă dau mare cum că așa fi călătorit pentru, nici măcar nu e adevărat.

Mi-e frică de călătorii. Numai că scriind despre vreuna din marile mele întâlniri de aici, din România, risc să alunec pe alte cărări și nu vreau să dau niciun fel de altă tentă micului meu exercițiu de memorie. Veți vedea că în el e vorba doar despre normalitate și modestie, calități care nici măcar nu mai sunt la modă la noi în țară.

*

Cristalurile candelabrelor străluceau în sala Kléber, deși se derula un cocktail de amiază la *Centrul internațional de conferințe* plasat în inima Parisului, cel care avea să fie mai apoi cumpărat de oameni de afaceri din Qatar și care, tot probabil, va fi transformat într-un hotel de lux. Așa se încheia vizita fostului președinte pakistanez Pervez Musharaff, la Paris, Iulie, 2003. Cu acel prilej, l-am întâlnit pe prințul Agha Khan IV. Faima sa era enormă. Legenda spunea că acei credincioși care vin să i se închine îi oferă o cantitate de aur egală cu greutatea Majestății Sale! Karim Aga Khan IV, născut la 13 decembrie 1936, la Geneva, este șeful spiritual al ismailiților nizariteni. Bogat, celebru, descendent dintr-o familie considerată sfântă, prințul este un mare iubitor de artă, apărător al patrimoniului de pretutindeni și un împătimit proprietar de cai de curse. Nimeni nu știe de fapt care e veritabila sa avere.

Premiul creat de el, *Prix Aga Khan d'architecture* (1987-1989) îl recompensase pe arhitectul Jean Nouvel, creatorul celebrului Institut du Monde Arabe, de la Paris. Susținea financiar una din cele mai importante rețele de dezvoltare și ameliorare a

condițiilor de viață pentru multe țări sărace din lume.

Prințul era un apărător energic al patrimoniului de pretutindeni și, când i-am spus că sunt româncă, s-a lansat în aprecieri la adresa patrimoniului românesc, cunoștea locuri, era interesat de **mănăstirile din nordul Moldovei**, chiar dispus să se implice în proiecte de apărare a patrimoniului cu propriile forțe ale Fundației.

Evident, toate eforturile mele ulterioare de a sensibiliza instituțiile statului român au rămas fără rezultat, căci decidenții noștri nu cred că știau cine e Agha Khan, iar ignoranța noastră, românească la nivel de șefi și subșefi, e binecunoscută. Ce amărăciune...

Am stat de vorbă câteva minute, prințul era politicoș dar foarte cald, dispus să asculte și să dialogheze, nu făcea parte dintre acei oameni puternici care vorbesc numai ei și nu ascultă nimic. Dialogul a prins o oarecare substanță, reușisem să ajungem chiar la tema **Mănăstirii Probota**, de curând refăcută prin lucrări de restaurare, conservare și cercetare arheologică de către UNESCO, sprijinită financiar printre alții și de *The Japan Trust Found*, iar eu îi măsurisem că familia din partea mamei mele e din acel loc. Mai pe scurt, că mă trag de acolo, că rădăcina mea e chiar în satul Probota.

Până când președintele Musharaff s-a apropiat de noi și discuția a luat altă direcție, una politică.

Agha Khan se purta cu o naturalețe extraordinară, o discreție absolută. Suplu în costumul belamarin, abordase discret, pe rever, petița minusculă a Legiunii de Onoare franceze.

Aveam să semnez evident deschiderea prințului pentru patrimoniul nostru, pentru refacerea unor monumete, dorința lui de a se implica.

În absența vreunui interes minimal din partea română, pe care încercasem zadarnic să o scutur cu toate puterile mele de diplomat mărunț aflat în post la Paris, **Fundația Agha Khan** a investit în apărarea patrimoniului francez, mai exact s-a decis să investească în Fundația pentru salvarea și dezvoltarea domeniului de Chantilly.

Atunci am constatat încă o dată, a câta oară oare?, că pe oamenii foarte puternici și foarte bogați nu îi interesează titlurile, cărțile de vizită pline de cuvinte, de comitete și comiții, nici aerele pe care și le dau unii și alții. Ei apreciază într-un fel clipa, prospețimea unui schimb de vorbe, naturalețea și normalitatea....

CLEOPATRA LORINȚIU

La culcuș de rodii în cartierul Rahova

— fragment —

Alt cântar lumea nu avea decât la doctor, dar de câte kilograme avea fiecare, nu se preocupa nimeni. „Vai ce fată grasă și frumoasă are mama” sau „lasă că o se bucură lumea de tine, arăți ca o piersică”... asta li se spunea fetelor supraponderale, cuvinte ce astăzi nu s-ar încumeta nimeni nici să le gândească. Cântăritul s-a transformat de la o simplă necesitate la o ținută de viață.

Își mai poate imagina cineva astăzi o viață fără cântar sau să se cântărească la un magazin, unde se vinde ciment sau pietriș? Dar atunci ni se părea vesel și normal. Astăzi, în locul curții pline de câini legați în lanțuri lungi la Costică Vărarul, este un magazin anost de vândut tot pietriș, dar varul e la pungă, iar veselia a pierit.

Vânzătorii nu suferă de nimic și când întrebi ceva nici că își ridică privirea opacă, ce se deschide precum sertarul casei prin apăsare pe buton, la văzul banilor obosiți și ei de mâinile ce par că nu vor să se despartă de hârtiile colorate.

Doar cărăușii au un aer de pe vremuri, cum stau așa în maieurile lor proptiți în lopeți strâmbe, zâmbind prin dinți puțini la tot ce mișcă. Singurul lucru ce nu s-a schimbat este țuica apoasă de prin regiune, pe care și-o fierb prin șoproane la lipsa soarelui, să nu împartă cu nimeni.

În La Bariera la un singur magazin de vândut uși, unde pe vremuri tanti Ioana și fiica ei Olimpia vindeau semințe, stă un vânzător între „nicio vârstă” pe un scaun hodorogit, înfipit între găurile trotuarului găunos. El, ajuns proprietar, are privirea pierdută în zare precum nea Costică Vărarul, dă sentimentul că gândește profund sau caută să-și amintească ceva, după tenul pământiu nu cred că suferă de tensiune, dar nici nu aș îndrăzni să îmi imaginez că nu își alină viața lui de proprietar fără țuică.

Am fost să cumpăr un sac de ciment. Mi-a șoptit molcom să vorbesc cu casierul, acela citea ziarul, rostind cu privirea aplecată „n-am timp”.

— Dar ce faceți, l-am întrebat.

— Nu vezi, citesc...

— Bine, bine, eu mă grăbesc, sunt cu taxiul și totul costă....

— Poate pe mata, noi nu ne grăbim. Numai la asemenea răspuns nu mă așteptam. Aș fi renunțat să mai cumpăr, mă gândeam să mă duc cu taxiul prin

cartier și să cumpăr de la un vânzător care chiar vrea să vândă, privirea taximetristului însă îmi spunea clar: „haide, doamnă, toți sunt așa”.

Casierul era tânăr, într-adevar citea ziarul, avea ceas, avea haine de marcă, ochelari de soare obligatorii și era casier într-o curte minusculă baricadată de câteva uși ale nimănui, câțiva saci, totul într-o dezordine ce nu aducea a magazin.

— Și când terminați de citit articolul?

— Auzi, mata vreți să cumperi numai un sac de ciment?

— Da, dar acum, nu când termini dumneata ziarul!

— Eh, vezi, nu te-ai organizat „complect”, mi-a spus... Pentru un singur sac de ciment nu trebuia să iei taxiul, să te deranjezi. Sigur ai nevoie și de o ușă, de-o clanță....

— Nu am nevoie decât de un sac de ciment....

Încet, foarte încet mi-a făcut bonul, a bătut pe un calculator obosit ca tot ce părea că zace în această intersecție și mi-a aruncat o privire absentă. Un câine mai bătrân decât scaunul proprietarului încerca să latre dintr-un coteț strâmb. Gardul era tot ce era nou și perfect. Omul de la intrare, proprietarul, când am trecut cu sacul de ciment pe lângă el, părea că s-a trezit, foarte scurt.

Letargia de la capăt de oraș nu trece, dacă faci un gard nou sau pavezi un colț de trotuar.

Cărăușii care trec acum cu pepeni sunt cei grăbiți, nu mai sunt cei cu pălării mari cu boruri negre de mătase. Mama zicea „uite, ăștia sunt țigani unguri, tare mândri și curați”, dar și cei de pe strada Perinița erau pe vremuri, cămăși înflorate, strigau și cântau, dar nu cântăreau ce ai în curte sau să fi trecut să fure în cartier.

Familia lui Costică Florarul și Leana lui erau oameni respectabili. Aveau un baiat înfiat, Viorel, ajuns apoi chelner important la Carul cu Bere. Din nefericire, fiecare a dispărut tragic. Nea Costică a fost bătut și a murit cu un ochi de sticlă, Leana lui, care făcea cu pasiune flori din hârtie, s-a cam pocăit și s-a întors în satul ei, în care a murit uitată de lume, iar Viorel a dispărut

tragic de o suferință musculară, lăsând în urmă o familie cu câțiva copii. O familie de țigani pe strada Perinița, care aveau cum se cuvine peisaje cu păuni pe pereți, o căruță și un cal, oameni de cuvânt, cel puțin cartierul nu îi știa altfel.

Într-o noapte, în vara trecută, de prea mult cald și de prea mulți țânțari, eram în curte. Stăteam în jurul mesei, să ne uităm la stele. În Occident, sunt și stele, le vezi rar, ba că sunt prea mulți nori, ba că dormi de prea multă oboseală de peste zile muncite cu nopți cu tot.

Și cum stăteam așa într-o liniște tăiată felii de câțiva greieri ieșiți la lumina lunii, ei visând la bolta de viță care nu mai e, eu la prunii care nu se mai coc pentru că nu mai sunt, la datoriile pentru nu știu ce tablă pe casă, doar ce văd în mijlocul curții un tânăr. Sărise pe după colț peste gard dintr-o căruță, avea în mână un cuțit, și din lipsă de timp presupun și din sperietură nu a salutat. Câinele, animal de casă, nu l-a auzit. Tânărul, sărit din căruță ce îl aștepta, a mănuit instrumentul cum îi stătea în fire, repede și fără mari socoteli, a înșfăcat iepurele pe care îl crescusem doar pentru copilul meu occidental, să vadă și ea cum e să tot crești un animal, cum se uită la tine, câtă muncă implică un animal de casă crescut „ca lumea”, cum spunea mama. Tot ce faci să faci anständig, „ca lumea”.

Eh, atât de „ca lumea” l-am crescut pe iepure, că în acea noapte, căruța și tânărul l-au luat pe bietul iepure din curtea închisă, cu mine de față, cu câinele nostru lup visând hoți în internet probabil, și printr-o săritură demnă de olimpiadă a trecut gardul cu sârma ghimpată cu tot, calul care a stat stană de piatră a pornit singur și dus a fost iepurele.

A doua zi, copilul meu l-a căutat degeaba. N-am cumpărat altul, nu știam cum să-l aclimatizăm în doar câteva săptămâni la câine, la gard, la vecini. Am avut o idee pe care încă n-am pus-o în practică: voi cumpăra iepuri, îi fac cadou țăganilor de la capul străzii, acolo mai locuiesc în case cu mușcate pe gard și la ferestre, și îi voi ruga să îmi dea câți am voie să păstrez după părerea lor, dar fără să mă mai solicite să-mi apăr răbdarea. Coabitarea este posibilă doar de ambele părți sau deloc.

Nu ne putem face că nu ne vedem unii pe alții, dar nici să ne distrugem scândură de scândură gardurile, să ne ciurim auzul sau să ne “delete” văzul, nu se poate.

ANNI LOREI MAINKA

Melania Cuc - Menut Maximilian

(VII)

MM: Cum era fetița Melania? Care erau jocurile cu care îți umpleai copilăria?

MC: Dacă privești umărul mâinii mele drepte, vei vedea o cicatrice ca o stea de mare. Nu este semn din naștere, nici urmă lăsată de vreun vaccin, cu care ne torpilau, în copilărie, felcerii satului. E urma lăsată de mușcătura câinelui nostru, Lupu, așa îl chema. Era sur și cu ochii mereu injectați cu sânge. Rău ca naiba, ne-a mușcat pe toți din familie. Până la urmă, bunicul l-a eutanasiat cu... arma de vânatoare. Am plâns de mila lui, îl și iubeam, deși făcusem vreo 10 injecții în burtă, după ce îmi sfărtecăse brațul în caninii lui ascuțiți.

Am fost un copil tare neastâmpărat. În fiecare zi, făceam o boroboață. Nu de dimensiuni „cosmice”, ci dintre cele domestice. De! ca toți copiii care trăiesc la țară. Am mai spus, eram pe atunci singurul copil din familie și în timpul verii stam mai mult singură acasă. Nu aveam cu cine să mă joc și inventam personaje cu care dialogam cu voce tare. Așa cum fac copiii din Scandinavia cu trolii și spiridușii. Iubeam copacii. Cum prindeam ocazia, cum mă cățaram după cuihuri de păsări. Ouăle acelea mici și colorate mi se păreau a fi nestemate. De urcat urcam ușor, dar îmi era frică să mai cobor și mereu îi speriam pe ai mei de moarte.

Uneori, tata mă trimitea să pasc caii, mai ales în zilele de sărbătoare, când își odihneau și ei oasele frânte după săptămâna de muncă. Dar eu nu aveam răbdare să stau locului, găseam fel de fel insecte colorate, faguri de albine sălbatice, scorburii de veverițe, orice, pentru a-mi distrage atenția și caii noștri să dea iama în cucurzul sau orzul vecinilor.

Învățasem să călăresc cu sau fără șă, o făceam cu frondă în fața băieților de pe ulița noastră, care nu aveau nici cai, dar nici curajul să alerge în galop până la tarlaua din capătul satului. În vecini erau câteva familii cu mulți copii. Pe cei mai marișori îi trimiteau după vreascuri

în pădure, undeva cam la 3 km de casa noastră. Mă alăturam lor și, chiar și bătută, nu renunțam la distracția aceea. Adunam vreascurile, le așezam în legătură pe umăr și le târam după mine până acasă, dinaintea bucătăriei de vară, o căsuță din scândură negeluită și care avea în față un prepeleac plin cu oale de lut. Treceam pe ulițele prăfuite și în urma vreascurilor mele se ridica praful ca la batoză. Eram tare mândră de mine. Dacă din ogrăzile alăturate se întâmpla să nu mă observe nimeni, atunci strigam: „Buna ziua!, sau Bună seara!, lele... bade...” După cum era cazul.

Oamenii o certau, mai apoi, pe mama, crezând că ea mă trimitea să car lemne cu spinarea, când noi aveam doi cai frumoși și căruța bună! Mama, care era, și mai este încă, aprigă și mândră din fire, mă bătea ca pe un sac cu fasole. Degeaba! În ziua care urma, plecam din nou în pădure. Până toamna, adunam o grămadă de vreascuri destul de mare. Nu am să uit niciodată mirosul acela de fum de crengi uscate, care ieșea de la casele de pe marginea uliței, în seara de vară, când se pregătea cina, mămăliga cu brânză și laptele proaspăt. Cum noi aveam pământ destul și în familie eram mai puțini cei care erau buni de lucru în holdă, tata mă trimitea prin sat să caut oameni la coasă, la prășit. Era o misiune pe care o duceam cu bine la capăt. 25 de lei, atât costa o zi de coasă. O pereche de pantofiori pentru mine costa 90 de lei. Abia așteptam secerișul. Atunci satul nostru înflorea. Veneau „mocănițele” – așa le spuneam fetelor care coborau din Maramureș. Negociau cu noi pentru tarlaua întreagă și secerau. În schimb, primeau snopi de grâu așezați în cruce, lăsați să se usuce până se făceau galbeni ca aurul. Eu abia așteptam să plouă, pentru că, atunci, maramureșencele aveau timp să stea la povești cu mine și, când aveau chef, chiar mă și învățau cum să împletesc mărgelile mărunte, în „zgărdane” de pus la grumaz. Încă mai știu câteva modele până azi, deși nu am exersat de ani buni acel meșteșug.

MM: Lumea satului nu este doar idilică, există în parametri reali în concepția Melaniei?

MC: O, lumea satului este dură, necruțătoare cu cei slabi. Acolo chiar că există selecție naturală. De mică, am fost martoră la evenimente majore, naștere, moarte, nunți, boli, tâlhării chiar... Într-o perioadă, pe când încă nu mergeam la școală, la noi acasă lua masa un felcer, Titus Leahu. Îi dau numele real, pentru că a însemnat ceva pentru satul nostru și pentru copilăria mea. Era prieten la catarmă cu tata și mergeau împreună să facă vaccinări la copiii care locuiau pe hotar, în afara satului. Când era prea frig la dispensarul sătesc, unde locuia el, venea la noi cu geanta plină de pastile și cu injecții. Bolnavii îl căutau, îl respectau ca pe un medic adevărat.

Nu cred că a refuzat pe cineva indiferent de ora și ziua la care era solicitat.

Era o perioadă în care se făcea educație sanitară în masă. Se distribuiau gratuit broșuri și polivitamine.

Se ținea o evidență extrem de strică asupra persoanelor bolnave de TBC, dar mai ales a celor care aveau în familie sifilis, o boală venerică, la fel de înfricoșătoare pe cât este SIDA, astăzi. Eu, deși nu aveam încă 7 ani, știam totul despre simptomele acelei maladii, ba cunoșteam și persoanele din sat care veneau la felcerul nostru, să facă tratamentul, care se pare că era unul pe termen foarte lung. Nu îmi spusese nimeni că era un subiect tabu, dar am priceput și niciodată, până în clipa asta, nu am suflat un cuvânt în acest sens. Eram un copil care nu înflorea brusc, un copil care parcă nu avea de gând să ajungă adolescent.

Eram firavă și mă îndopau cu polivitamine! Simt și acum mirosul de Vitamina B, care emana prin porii mei, când alergam și transpiram, prinsă de joacă.

HAIBUN

Poetul japonez Matsuo Basho (1644-1694) a fost inițiatorul haikuului și haibunului. Haibunul este o proză scurtă poetică, în mod obișnuit descriind imagini din călătorii, așa cum le-a văzut și le-a înțeles autorul. Hirocki Soto spune: „Haibunul este o filă dintr-un jurnal de călătorie”. Obligatoriu conține în interiorul textului unul sau, mai rar, chiar două haikuuri, și un haiku (chiar o tanka) ce încheie haibunul, cu un caracter concludiv, de obicei surprinzător prin mesajul abordat de autor.

La Târgu Jiu

Eram în concediu și ne-am oprit la Tg. Jiu. Primul drum a fost, bineînțeles, în parc, să mai vedem pentru a câta oară, complexul Brâncuși. Poarta sărutului, Masa tăcerii și Coloana Infinitului. La prima vedere simple, doar aparent, deoarece așa cum spunea Brâncuși „uitați-vă la opera mea până când o veți vedea”. Ne-am așezat pe o bancă, cu privirea la masa tăcerii, de fapt masa celor doisprezece apostoli și ne treceau prin minte minunile maestrului de la Hobița: sărutul, pasărea măiastră, oul și atâtea altele.

Mă obsedează –

Domnișoara Pogany
cu ochii ei mari

Am părăsit parcul și în centru am dat de monumentul ridicat în amintirea eroinei Ecaterina Teodoroiu. Știam că există o casă memorială, cum citisem într-un foarte vechi ghid. Că s-ar găsi în satul Ungureni, comuna Vădeni. Am întrebat oameni, mai tineri, care nu știau decât de Bd. Ecaterina Teodoroiu, mai în vârstă nu știau nici ei exact unde și cine a fost Ecaterina. Pe o bancă stătea un bătrân și ne-am așezat și noi. Când l-am întrebat, s-a ridicat în picioare și și-a făcut cruce. Ne-a povestit că o chema de fapt Cătălina, că satul nu mai există, că orașul s-a întins, dar casa memorială o găsim mergând în jos pe bulevard. Aproape lacrimă, ne-am dat seama că făcea parte din generațiile pentru care țara, patria, drapelul și imnul pe care îl cântau zilnic la școală erau lucruri sacre, pentru care merita să lupti, merita să mori.

Ce fel de femeie putea fi o fată de 23 de ani, care, când îi moare fratele în război, intră în armată, luptă la Filiași, este decorată cu „Virtutea militară”, i se acordă gradul de sublocotenent și primește comanda unui pluton. Ostașii îi executau ordinele întocmai și cu încredere, dar în 23 august 1917 cade eroic în luptele de la Mărășești.

Prin golul țevii
a tășnit ca un fulger –
...încă o moarte.

Ea a rămas în amintirea noastră.
„Nu e mort acela care nu este uitat.”
Dar ceilalți, miile de soldați, care au murit pe front?

Sute de statui
de „Eroi necunoscuți”
în toată țara.
Reculege-te smerit
noi trăim prin jertfa lor.

***

Am fost la Effes

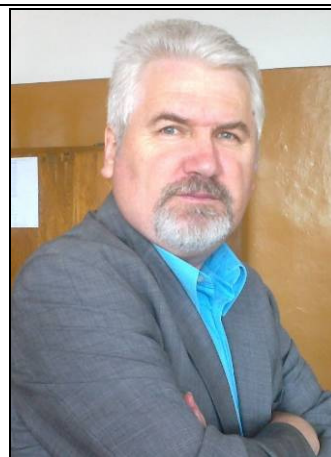
Din Kusadasi, de la marea Egee, plecat în zori, mergeam spre Efes, mitic oraș din Asia – Orientul Mijlociu. Cândva mare port, l-au îndepărtat de mal aluviunile. A fost ocupat de greci, de perși, de romani, dar a rezistat. Mergeam în soare, pe strada principală, admirând uimiți foste palate, temple, fântâni, arcade, zeci de coloane cu capitelluri ionice sau dorice. Oraș mort, pustiu, ce reînvie cu greu în mintea noastră.

Sunt doar turiștii
care mai apar pe străzi –
în rest „tăcere”

Îți imaginezi orașul plin de viață, mulțime de oameni, teatru și atleți, „pâine și circ”, sau poate pumnal... otrăvă... Vezi sclavii și biciul atotputernic și dur, ridicând ziduri, temple, palate. La capăt de drum, biblioteca lui Celsius, impresionantă. Clădire cu un etaj, arcuri și coloane. Aici a trăit și marele Heraclit, filosof antic. Ne plimbăm încet pe drumul de marmură, ce ducea spre port. În dreapta, teatrul cu o capacitate de 25.000 de locuri. Te gândești la acest imens teatru care odată... Ieșim din oraș cu un singur gând:

Curge continuu
istoria ca și apa –
pietrele rămân

JULES COHN BOTEA

E o perspectivă

E o perspectivă superbă de aici din locul care e umplut cu mine. Este larg în jur cât vreau să fie, nici mai mult, nici mai puțin. De fapt, depărtarea este o problemă de semantică, de aceea nu-mi cereți să vă arăt unde văd eu linia orizontului. Pun mâna streășină la ochii minții, să nu fiu orbit de propria aroganță și văd cât sunt de adânc. Pun apoi în picioare această unitate etalon, măsurând cu ea multiplii și submultiplii lumii din scăfărlie. Astfel trec prin viață cu propriile mele tabele și cu propriile porunci.

5 mai 2012

Vino dulce lumină

Așa cum orice naș își are nașul, poate că și zădărnicia va fi pusă, scheunând, cu botul pe labe și lumea de umbre va ajunge să se căiască. Ceasul al doisprezecelea va bate eliberarea când spasmele vor cădea în ele însele și amintirea le va încrusta pe răboj.

Vino, dulce lumină,
de pe acadeaua încrederii,
corpuscul cu corpuscul
pe întuneric călcând,
și undă cu undă.

6 mai 2012

RĂZVAN DUCAN

Biblioteca Babel

Jim Heavily

Jim Heavily este *Editor de poezie* al literară digitală cu sediul în Los Angeles

[www.hinchasdepoesia.com].

Călătorind mult prin Mexic și America Centrală atât cu trenul, cât și cu autobuzul, a ajuns și până la San Jose în Costa Rica, de unde a fost expulzat din cauza vizei expirate. A publicat foarte mult în reviste literare și virtuale, atât în Statele Unite, cât și în Anglia.

Poemul *Strada morților* a apărut pentru întâia oară în *The Salt River Review*.

Primul său volum de versuri va vedea lumina tiparului în 2012 sub denumirea *The Bringer of Culture*. Locuiește împreună cu soția sa, poeta Kristine Chalifoux, și fiica lor Katie Edgren, în localitatea Rolesville din Carolina de Nord, SUA.

Traducere de FLAVIA COSMA

Au trecut cinci ani deja...

pentru *Svetozar Daniel Simko:*
1959-2004

Întinzând mâna în aer, cu palma deschisă spre vid,
încercând să ating

Fața lui Dumnezeu sau orice altceva
mai tangibil decât aceste străzi pustii

ale orașului. Fantome și spectre îmi prind
degetele reci, mă îmbrățișează ca pe un vechi

prieten sau ca pe un străin mult așteptat, șoptindu-mi
taine domestice. Orașul

dărdăie cuprins de transformările și grijiile sale -
îmbuibat de sângele stafiilor și strigăte înăbușite pe jumătate.

Ori poate aceea era vocea poetului, a exilatului,
Poate era vocea celor ce-au trecut mai înainte pe-aici, spunând:

*Înseamnă că suntem bine. Înseamnă
că te lăsăm să te-odihnești.*

Noiembrie 2009

Nota autorului: Ultima strofă este luată din poemul lui Simko, „Împotriva uitării,” din volumul *The Arrival* (New York, NY: Four Way Books, 2009).

El País (Țara)

Țesută din pământ, țărani, ceruri...
Savana se ondulează spre orizont
Rotundă, întinsă ca o piele tăbăcită.

Știe de un râu ce curge pe-aproape –
Pârâul verde, mocirlos îi stă mărturie.
Dar pentru moment, se simte pierdută.

Păsări de câmp țâșnesc din cuiburi
De ierburi înalte. Aripile lor lovesc cu putere
Văzduhul, pocnind repetat mult după
ce ele

s-au ascuns din nou. Ea știe
Că atât râul cât și ziua de mâine și cei
neatinși de durere
Vor fi văzuți curgând în continuare la vale.

Strada morților

Suntem de-ai pământului, suntem de-
ai celor morți înaintea noastră.
Toate se-nnegresc, se-ntunecă.

Florile-s tăiate. Ajungem la țintă
acoperiți de praf.
Exuberanța florilor, puritatea ta

Sânii tăi – ținuturi cioplite în piatră –
Ceva ascuns, ceva creat. Raiul merită
să fie dorit

Pierre-Auguste Renoir, *Fată cu pălărie de paie*, 1884

și Dumnezeu, tatăl, bătrânul, este demn

să fie posedat. Alerg pe urmele Sale.
Păzește-mi tu oile între timp.

Undeva în apropiere de Asheville

Șirul lung de zile, mărgele
De sticlă înșirate pe trecerea timpului
Săptămâni în șir – cerul
Limpede ca o prevestire.
În timpul acestor zile languroase de
toamnă târzie
Lăcustele își fac lăcaș
În frunzele arborilor.
Uităm de schimbările
de anotimp, credem că momentul fără
sfârșit
va dăinui mult după ce Ziua Muncii
Va fi trecut. Uităm de zilele toamnei,
De serile scurte, de zile și nopți...
Iarna aspră, coborând în viteză
Dinspre nord –
Zăpada palidă înnegrind câmpia
Pe care zace împrăștiată
Cenușa ta.

Ziarul El Correo de Tapachula

...domeniul registrelor, un ținut de
rânduri
și coloane, formulare de completat,
semne,
bifări, alte prostii, statul la coadă
împreună cu alți pasageri, așteptând
documentele, hârtiile oficiale,
corespondența,
scrisori de la iubite

ori știri de la consulat despre vize
expirate, pașapoarte pierdute, sperând
că
banii pe care i-am cerut rudelor vor fi
sositi.

Publicații, lucruri de pus la punct –
numele noastre –
un amestec disperat de tranzacții
nereușite
contratimpuri sau pur și simplu
ghinion...

DAN ANDERSSON

(1888-1920)

CÂNTECUL DE LEAGĂN AL VÂNTĂTORILOR

Focul nostru este roșu ca noaptea în care a ars
în spatele lanțului ondulat al munților
Domberg,
roșu ca sângele elanului ce curge aburind
în nisip lângă șesul sterp Hautana.
Noi visăm și visul este fierbinte și roșu,
visul despre zgardă și respirații găfîind a
primejdie,
e trosnet și zgomot de răzuire de coarne
și pocnituri ce cântă despre moarte.

Un tânăr elan a venit alergând dinspre
nordul Västmorei,
l-am iertat și lăsat să alerge iară,
dar, în întuneric, la Bårhällen i-am ucis
mama,
trei mile am alergat după ea!
Bucuroși am sacrificat-o lângă Stormyren
după goana nesfârșit de lungă
și carnea i-am prăjit-o acolo, la focul de
vreascuri,
și-am dormit pe ramuri de pin în valea
stâncoasă
adormiți de cântecele pădurii.

“Adormiți, adormiți, odihniți-vă
picioarele vânjoase!
Visați carne, visați sânge, visați moarte!
O tradiție, veche și lungă, avem de
aruncat cu sulite și pietre,
suntem mari vânători, puternici și morții
sunt pâinea noastră.”

În vis ne încordăm
mușchii de oțel
și fiecare ne mușcăm dinții!

Găturile noastre se întind țepene,
unghiile noastre sapă gropi,
lângă foc, focul cel roșu
și noaptea este atât de târzie!

Liniște, așezați-vă pe vine! Încordați-vă
spatele!
Aruncă sigur lancea!
Mica sălbăticiune în visul tău sângeros!
Răsuște cuțitul în oase,
și în strălucirea roșie a sângelui
te vei oglindi – oglindește-te –
așa de strălucitoare nu va deveni niciodată
secură ta de piatră!

Vei dansa toate dansurile vânătorilor,
după ce ai mestecat ficatul
și ți-ai sorbit sângele!

Cu burta plină de sângele animalului
te vei culca lângă femeia ta
care-ți va naște mici vânători
dacă norocul e de partea ta.

Mici vânători care ucid,
de frică și pentru plăcere,

pentru mâncare și pentru femeie,
pe ei înșiși ori unul pe altul.

UN CÂNTEC ÎN SINGURĂTATE

Cântecul meu lin nu-l cânt pentru ei
niciodată,
cei ce liniștiți trăiesc chiar înainte de
moarte,
eu cânt ca acel ce n-a avut o casă vreodată
pe pământ, un loc de dormit la nevoie.

Nu mai mărturisesc toate greșelile ce-am
săvârșit
nu mai cerșesc de la prieteni bunăvoință,
O, Doamne, stau la acea poartă neînsoțit,
unde ne-așteaptă judecată, foc sau
indulgență.

Să mă odihnesc am căutat o colină,
unde s-adorm în vise și seri înstelate,
mereu condamnat să renunț la odihnă
până când dureros încheieturile-s
amorțite.

Pentru mine nicio liniște n-a fost la
miezul nopții,
și niciodată ca alții n-am adormit
iar păsările care s-au bucurat de gloria
dimineții
doar pentru o nouă peregrinare m-au
trezit.

Dar eu știu că Domnul de Duh și Lege
știe că degeaba o zi n-am trăit
lupta și străduința-mi o înțelege,
deși fără o casă sau prieteni voi fi murit.

Nu mai am multe pentru voi să cânt,
vă doresc tuturor o noapte bună,
părăsesc calea, când soarele coboară sub
orizont,
prea obosit să mai răsară și să apună.

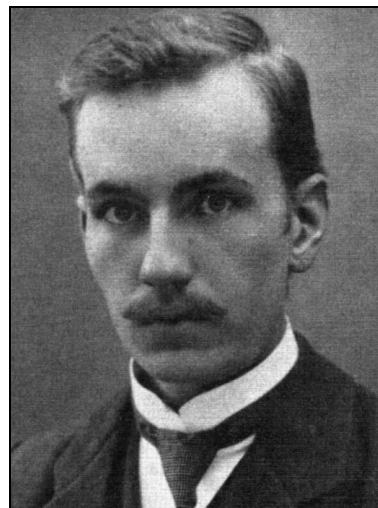
RĂZBOI ȘI PRIMĂVARĂ

Nu există cuvinte pentru cântecul
despre cei care au trăit uitați,
dar tăcuți și-au făcut datoria,
pentru melodiile lingușirii ascunși
în rândurile adânci ale oștirii,
pentru cei ce răbdători au purtat
ceea ce nimeni nu a vrut să ducă,
pentru cei ai căror nume au lipsit
unde eroii și-au cules onoarea
și mari bărbați și-au uitat jurământul.

PESIMISM

Am visat despre moarte, atunci când
pulsul a ars
când sângele a jelit și a plâns –
cât de frumos e să mori – un om plictisit,
care a suferit și a crede-a sfârșit,
ai cărui prieteni și zei trăiesc în pământ –
acesta sunt eu.

Cel ce ca mine-a urât mai bine-ar muri,
odihnă-i să nu mai simți –
Ca un animal orb într-o mare de lumină
sub stele sfinte care strălucesc
sunt eu. –

Poetul suedez Dan Andersson s-a născut
în 6 aprilie 1888 la Skattlösberg, Dalarna
și a murit prin otrăvire cu cianură, în
camera 11 a hotelului Hellman la
Stockholm, la 16 septembrie 1920, unde a
fost în căutare de lucru la ziarul social-
democrat. Personalul hotelului făcuse o
dezinfecție cu cianură de hidrogen
împotriva insectelor și, din neglijență, nu
au aerisit conform normelor așternuturile
patului. La ora trei după amiaza, poetul a
fost găsit mort.

A început să lucreze făcând carbune din
lemn la o cabană închiriată de tatăl său în
aproiere de Ludvika, apoi ca muncitor
forestier. În iarna 1914 – 1915 urmează
cursurile Universității Populare a mișcării
muncitorești din Brunnsvik.

Odată, în timpul unui interviu, Dan
Andersson a sugerat ca titlul articolului să
fie “Cântărețul întunericului și a
persoanelor fără adăpost”. Este o
caracterizare personală care surprinde
esența vieții și poeziei lui Dan Andersson.
În poeme sugestiv simple, poetul a prins
ceva din tristețea și dorul omului trăitor în
ținuturile pustii suedeze.

Debutează în 1914 cu *Kolarhistorier*
(*Istorie de carbune*), în care povestește
despre viața grea și suferința oamenilor
din păduri, dar, de asemenea, despre
persoanele originale de acolo și lupta lor
pentru existență, superstițiile lor,
apropierea lor de *troll* (spiriduși) și de alte
făpturi fantastice ascunse în întunericul și
singurătatea pădurii. Descrierile sale sunt
un amestec de naturalism și mister. Istoria
remarcabilului său loc natal și unicitatea
sa le regăsim în povestirile și poeziile din
Kolvaktarens visor (*Cântecele paznicului
de carbune*) din 1915.

Cu volumul *Svarta ballader* (*Balade
negre*) din 1917, Dan Andersson atinge
punctul culminant al liricii sale. Deși este
o dezvoltare a poeziei din *Kolvaktarens
visor*, în *Svarta ballader* apare ceva nou,
concretul primește o dimensiune
metafizică, cântecul simplu devine artă.

Traducere și prezentare –
DORINA BRÂNDUȘA LANDÉN

Un român în India (XXI)

martie 2012

Începutul lui martie debutează, invariabil, cu deja tradiționala conferință internațională anuală organizată de Departamentul în care predau. Anul acesta, subiectul pare unul destul de... specific, *specific* fiind, de regulă, atunci când vine vorba despre conferințe, un eufemism pentru *plictisitor*: tragic și comic în literatură. Mă rog, titlul e unul mult mai pretențios, nu mi-l amintesc acum și nici nu cred că are vreun sens să caut prin hârtii. În mare, aceiași oameni ca acum un an, ca acum doi ani și ca acum cine știe câți ani pentru care eu nu pot depune mărturie. Încă de anul trecut aveam o vagă idee în legătură cu ceea ce voi scrie. Voi vorbi despre cum anume tragedia, considerată de sârmanul Aristotel regina genului dramatic, a fost alterată de trecerea secolelor, în vreme ce ruda ei mai săracă, comedia, a supraviețuit chiar foarte bine. O altă idee ține de universalitatea simțului tragicului și specificitatea simțului comicului. Când, însă, încep efectiv să scriu, mă lovesc de nuanțe și încerc să fac față dificultăților pe care orice lucrare teoretică le impune: sinteza (care trebuie să fie reprezentativă) și concentrarea pe o latură anume a subiectului (am auzit recent că se spune *focusare*). Tendința de a te pierde în detalii e un pericol major, așa că formulez două întrebări la care încerc să răspund, operez o restrângere a subiectului în jurul conceptelor aristoteliene și creez o dihotomie din care încerc să extrag argumentele de care am nevoie: Aristotel vs. Oscar Wilde. Arta imită viața, respectiv viața imită arta. E mult mai complicat decât pare acum, când scriu deja despre un text care există, pe care l-am redactat și prezentat deja. În realitate, ideile s-au încheagat cu greutate și nici măcar acum nu sunt pe deplin convinși că ele au fost articulate cu maximum de persuasiune și minimum de mijloace retorice. Anul acesta, marele avantaj este că voi prezenta textul în deschiderea conferinței.

Prin urmare, evit plictisul care se instaurează inevitabil pe ultima sută de metri.

Acum un an, vorbind despre drumul de la istorie la mit al lui Vlad Tepeș, am fost întrebat în final de ce usturoiul e considerat un antidot împotriva vampirilor. Nu știu nici acum cu exactitate; e frustrant ca la capătul a jumătate de oră de vorbit despre mit, contexte și izvoare istorice să te întrebe cineva despre valoarea mistico-terapeutică a... usturoiului. Mă rog, fiecare cetățean al planetei bănuiește că are curiozitățile sale! De data aceasta, curiozitățile se rezumă la Aristotel și statutul tragediei în contemporaneitate.

În pauză, luăm prânzul în grădina universității. E unul dintre acele momente în care, așteptând să ajungem în fața bufetului suedez cu tot felul de specialități indiene, ne arătăm politicoși și interesați unii de alții. V. mă felicită pentru text (îmi notez mental că trebuie să fac și eu același lucru după ce ea își va fi prezentat propria lucrare!), apoi, evident, e rândul meu să spun ceva. Sunt momentele cele mai penibile pentru mine; aș renunța la ele bucuros

Conferință Delhi, martie 2012

Conferință Delhi, martie 2012

Conferință Delhi, martie 2012

doar că nu se poate. Face parte dintr-un ritual academic căruia nu i te poți împotrivi. Pentru că nu găsesc nimic inteligent de spus, afirm că tema conferinței de anul acesta mi-a plăcut mult mai mult decât cea de anul trecut pentru că, personal, mi-a oferit o mai mare flexibilitate în abordarea subiectului. Complet fals! Evident că nu gândeam asta, însă nu-mi puteam permite luxul de a spune ceea ce gândeam pentru simplul motiv că exact în momentul acela nu mă gândeam la nimic, cu excepția alegerii unei combinații culinare care să-mi satisfacă gusturile și foamea. În astfel de situații, conversația cu indienii e extrem de complicată. Nu au atins încă nivelul de sofisticare într-ale ipocriziei precum europenii vestici sau americanii, care zâmbesc curtenitor, orice le-ai spune, cu condiția să nu atingi câteva tabuuri. Ei reacționează, părăsesc brusc conversația sau au tot felul de reacții greu de anticipat. V., de exemplu, nu așteaptă să îmi termin fraza și pleacă. Nu mi se întâmplă pentru prima dată și nu mi se întâmplă numai mie. Inițial, în primele luni ale șederii mele în New Delhi, încercam să îmi dau seama unde anume greșeam, ce anume din ceea ce am spus poate stârni asemenea reacții. În timp, însă, am constatat că nu e întotdeauna vina mea. De data aceasta, în vreme ce mănânc, constat că e posibil să fi comis o gafă. Mi-am adus aminte că V. fusese cea care propusese tema de anul trecut. Nu mă deranjează atât faptul de a fi gafat, cât inapetența mea pentru astfel de conversații. E partea cea mai chinuitoare a unei conferințe. Înainte de pauză, mă gândesc uneori ce lucruri neutre și flatante aș putea spune despre textele prezentate, în cazul în care mă voi întâlni cu autorii lor. Cu toate astea, când inevitabilul se produce, nu pot face altceva decât să îngaim câteva fraze în cel mai bun caz banale, în cel mai rău caz lipsite de rigoare și inteligență.

Un foarte amuzant-macabru incident se tot întâmplă de câteva săptămâni. Eu locuiesc la parter și, frecvent, când ies din apartament, exact în fața scărilor găsesc cioburi din geamul de la etajul unu (sau poate doi, nu știu cu exactitate). La fel de frecvent, la câteva zile distanță, →

OVIDIU IVANCU

sosesc muncitorii care înlocuiesc geamul. Câteva zile după, un zgomot de sticlă spartă și, din nou, cioburi. Până în acest moment, nu am avut nefericita ocazie de a mă afla chiar în dreptul geamului în momentul în care el se sparge. Aud doar zgomotul și mă felicit că am scăpat și de data aceasta. Dacă voi fi prin zonă data viitoare când vor veni muncitorii, poate le voi sugera să nu mai înlocuiască geamul. Înregistrez incidentul ca pe unul pasager până când, alte două trezesc în mine un soi de fobie în fața morții ridicole. X., vecinul meu spaniol, stătea într-o bună zi în fața televizorului, împreună cu soția, când amândoi au auzit zgomotul unui obiect greu care le-a căzut în balcon. Era o cărămidă. X. obișnuiește să fumeze frecvent în balcon și, evident, întâmplarea îl scoate din minți. Apoi, citesc romanul lui Xavier Marias (tot un spaniol), *Măine în bătlăie să te gândești la mine*. Personajul principal tocmai are o aventură cu o femeie căsătorită când aceasta îi moare în brațe, în propriul ei apartament, înainte ca aventura să se fi consumat propriu-zis. În general, mă tem de ridicol, dar cred că a muri în mod ridicol în India e o culme pe care n-aș vrea să o experimentez. Când îmi aduc aminte de toate acestea, ies din apartament cu o mână deasupra capului, încercând să trec cât mai repede de zona sensibilă din dreptul geamului. Când îmi aduc aminte... ceea ce e foarte rar. Oricum, gestul e și el destul de ridicol, ca să nu mai vorbim de lipsa lui de eficiență.

Apropo de sistemul de educație din India, am prilejul să fac ceva constatări interesante. În grădina interioară a hostelului în care locuiesc, câțiva copii se joacă de-a școala. Cinci sau șase dintre ei, elevii, au încremenit în poziție de dreptți, ca la armată, în vreme ce un altul, profesorul, trece printre ei ca un colonel în inspecție, purtând asupra sa o creangă pe care o agită amenințător în stânga și în dreapta. Amuzant la prima vedere, jocul acesta mă întristează, pentru că el ascunde o realitate. Dacă, în învățământul universitar, există o anume lejeritate în relația profesor-student (nu și conform standardelor europene), în cel preuniversitar informațiile mele spun că situația e dezastruoasă. Calitatea precară a dascălilor e

dublată de un riguros simț al unei discipline de fier. De fapt, acest soi de militarizare a școlii merge mână în mână cu ignoranța profesorilor. Când te simți atât de nesigur în legătură cu obiectul pe care îl predai și pe care se presupune că trebuie să îl stăpânești, ce altceva îți mai rămâne de făcut decât să devii satrap?

Adesea, colegii mei se plâng de lipsa de disciplină și *respect* pe care o manifestă studenții.

Takiya Chowk – o piață din satul Burari

Nici nu știu cât de norocoși sunt. Elevul și studentul indian sunt bieți îngerași în comparație cu ce se întâmplă în Europa sau în State. Sunt aproape obedienți până la a nu-și permite luxul niciunui fel de opinie personală.

O entorsă la glezna stângă mă ține o vreme blocat în apartament. S-au adunat câteva experiențe în materie de accidente în India. Unul în plus e pe cale să se producă. Merg, împreună cu S.C și M.B în sud, la o petrecere organizată de E. Mulți spanioli care, evident, conversează în spaniolă (limbă pe care nu o înțeleg), plictiseală mare, motiv pentru care în majoritatea timpului stau, alături de o sticlă de bere indiană, într-un colț al terasei, povestind despre una, despre alta, cu oameni necunoscuți. La final, ne întoarcem cu toții acasă, eu, S.C și M.B împărțind un taxi. Ele stau pe locurile din spate, eu, lângă șofer. Peste un ceas de mers cu mașina... Noroc că, la ora aceasta a dimineții, traficul e relaxat. La un moment dat, realizez că taxiul se apropie de axul drumului. Sensurile de mers sunt delimitate de câteva dale de beton și stâlpi de electricitate. Îmi dau seama din timp că ne îndreptăm chiar spre unul dintre ei. Cu toate acestea, nu schițez niciun gest, nu scot niciun sunet. Stâlpul de electricitate se apropie amenințător și în tot acest

timp mă gândesc că nimic nu se poate întâmpla, șoferul va vira la un moment dat, cine știe, poate ocolește o groapă în asfalt. Îmi dau seama prea târziu că adormise. Din fericire, se trezește la timp și frânează brusc. S.C începe să înjure în portugheză. Disting ceva amenințări la adresa șoferului și a companiei de taxi, precum și alte cuvinte pe care mă jenez să le traduc aici.

În fine, totul se termină cu bine, însă mă gândesc la reacția mea, cu atât mai mult cu cât nu e prima. În celelalte două accidente de mașină în care am fost implicat, lucrurile s-au petrecut asemănător. De fiecare dată, am văzut din timp că ceva nu e în regulă, dar nu l-am avertizat pe șofer. Am avut aceeași certitudine tâmpă că așa ceva nu se poate întâmpla. E greu de explicat rațional, dar cu siguranță va trebui să schimb ceva. Câteodată, reacționez lent la ceea ce se întâmplă, mult mai lent decât înainte de a veni în India. Poate că sunt pe punctul de a înțelege ceva din această țară. Cu ce preț, însă, rămâne de văzut.

Cert e că ceea ce constatasem mai demult, și anume că există pericolul real de a te lăsa contaminat de India, se produce în ciuda rezistenței mele.

Atitudinile lor, reacțiile lor, modul lor de a privi lucrurile, toate devin parte a propriei mele personalități (dacă nu cumva e cam mult spus!). E interesant momentul în care va trebui să mă debarasez de toate acestea.

E la fel de ușor să scapi de influențe pe cât e de ușor să te lași în voia lor? Aici, totul face parte dintr-o nevoie fundamentală de adaptare, prin urmare micile mele bizarerii de comportament se pierd într-un ocean de bizarerii care mă înconjoară. Întors în Europa, lucrurile nu vor mai sta la fel.

M-am surprins zilele trecute simțindu-mă extrem de incomod după câteva ore de purtat pantofi... Aici, din rațiuni de confort și pentru că toată lumea face la fel, umblu mai mult în sandale.

Dacă, până la urmă, aceasta e o metaforă pentru schimbările mult mai profunde care au avut loc în ultimii aproape trei ani?! Scriam, la un moment dat, că India e agresiv-invazivă. Tot atunci mă arătam convins că există metode prin care se poate rezista. Naivitate?!

Titus Suciu

Gara dintre castani și multă nostalgie'

(VIII)

Am stat privind absent pădurea, cu gândurile unul la celălalt și sufletele îmbrățișate, vreun sfert de oră. Ne-a trezit din reverie vocea Firuței, cea mai veselă, cea mai expansivă dintre surori. Verișoarele veneau din sat cu mama, tata și sora mea. A fost a treia oară când am sărit ca din catapultă. Și prima când am fost mai bun decât toboșarul satului. Firuța era în față, grupul se găsea la vreo patru sute de metri, poate o jumătate de kilometru, cu toate astea m-au auzit toți strigând *mama, tata, am oprit trenu', unchiul Flore mi-o dat chipiul și paleta și-am pus-o cu roșu' către locomotivă și trenu' s-o oprit ca Fălcosu*, asta era câinele, *la picioru' meu, mama, chiar ca Fălcosu*.

Nu pretind că repertoriul meu a fost foarte bogat. Până am ajuns la gară am folosit aproximativ aceleași cuvinte, că oprisem trenul, că ținusem paleta cu partea vopsită în roșu spre locomotivă... De fapt, ce alte cuvinte să fi folosit? Importantă era vestea, fapta în sine, aia trebuia să le spun părinților și verișoarelor, ce făcusem. Foloseam alte formulări doar când mi se părea că isprava mea nu era receptată cu îndeajuns de multă uimire. Atunci adresarea era directă, *ce, Firuță, nu crezi... nici tu, Lenuță... mama, dumneata crezi?... Afurisele de verișoare mă luau peste picior cu un ai oprit mâțu' popii, în vârful gropii*, nu mă credea nici soră-mea care, de după gâtul tatălui repeta ca un papagal, *sacadat, n-ai oplit nimica... n-ai oplit nimica...* Surorii mele nu aveau ce-i face, nu ajungeam la ea, la verișoare mă repezeam însă imediat ce căscau gura. Dar nu le ajungeam, erau mai mari și fugeau mai repede. Iar când le ajungeam nu se întâmpla nimic, că mă țineau de mâini și nu ajungem să le lovesc nici măcar cu piciorul. Mama mă credea. Și tata. De aceea, când mă întorceam după vreo alergătură de-asta, în urma căreia mă alegeam doar cu găfâitul, și le spuneam ce-am făcut, mama se apleca și mă săruta pe frunte, manifestându-și uimirea așa cum mi se părea că era firesc. *Du-te, mă. Așe o fost? Chiar așe? Ai auzit, Costică,*

ce-o făcut copilu? O oprit trenu'. Păi asta-nsamnă că-i ficior în tătă legea, trăbă să-l duc la Joc la Podu' Mare...

După zbenguiala asta, ce m-a stors de toate puterile – la nuntă. Masă de douăsprezece persoane.

În seara aceea am mâncat boț... Cunoști cuvântul? Iei în pumni mămăligă, faci din ea o sferă, pui în mijloc brânză, o așezi pe plită. După ce se rumenește, când o spargi brânza se întinde cât ți-s brațele de lungi.

În seara aceea, am mâncat boț și ciulama de pui, specialitatea mătușii, căreia îi ziceam ca verișoarele și Cosma, mama Firă...

– Titus, ieșim din Gherteniș. Nu putem merge mai departe fără să rostim un nume. E comuna în care s-a născut poetul Dorian (Rusalin) Grozdan. De ce zâmbești?

– Profesorul meu de matematică.

– Vorbești serios?

– La Școala generală, pe atunci numărul 4, din Piața Lahovari. Ulterior, denumirile s-au schimbat și pentru Piață și pentru școală. Piața Nicolae Bălcescu, respectiv Școala Generală numărul 22.

– Deci, poetul Dorian Grozdan ți-a fost profesor de matematică...

– Da. Dar nu l-am impresionat nici pe poet, nici pe matematician. La literatură eram un oarecare, nu mă remarcam nici, cel puțin, ca recitator de poezie, la matematică fiind nimic altceva decât un elev mediu-cru. Eram, una peste alta, școlar de duzină. Iar dacă am ajuns aici, să-ți dezvălui alte câteva note din CV personal a primei părți a vieții, încheiată la absolvirea facultății. Am fost tot timpul pe-acolo, cum se zice, pe la mijloc, și ca licean și ca student. Am cultul prieteniei, aș zice

și vocația, în facultate am format un grup de cinci prieteni despre care s-a vorbit și după ce ne-am încheiat studiile. Ne spuneam *Șpionii* și... Mă rog, extravagante juvenile, dublate însă, te asigur, de bun-simț și respect pentru valoare și vârstă. Unul dintre acești admirabili prieteni e Schwab Emil. Cinci ani am fost nedespărțiți, învățam împreună, la el că avea odaia lui – părinții, de fapt tatăl, mama decedase înainte de a ne fi cunoscut, deținea un apartament cu două camere –, tot timpul mi s-a părut că înțelegeam matematica la fel de profund, numai că el a ajuns profesor universitar, doctor în matematici, docent, al doilea șef al Catedrei de algebră la Universitatea de Vest, eu doar profesor de liceu...

– Stai. Stai, că, vorba aia, situația scapă de sub control. Am pregătit un set de întrebări, nu mi se mai par toate potrivite, despre succesiunea lor am aceeași impresie numai că, datorită felului în care s-a conturat mărturisirea, se impun altele. Bunăoară una s-a conturat chiar acum, în timp ce te ascultam. Ce spuneai, ținând cont și de amănuntele prezentate mai de mult, a definitivat o întrebare incitantă. N-o formulez acum. Înainte de a o face, te rog să te achiți de-o datorie. În prima fază părăsise promisiune, de un timp a devenit datorie. Ți-e clar ce vreau să spun?

– **Gara dintre brazi?**

– Gara dintre brazi. Nu bănuiești de ce-am amânat detaliile despre ea?

– **Nu. Iar dacă o să spui...**

– Păi spun, Vasi. Spun. Am făcut-o pentru că voiam să vorbesc despre gară din postura de impiegat, nu de copil de șase-șapte ani. Glumesc. Totul, absolut tot ce dezvălui despre Hodac și Ibănești, despre țăpinarii de acolo, se datorează memoriei, sufletului copilului de șapte, opt-nouă ani, ce mi-a încredințat o comoară pe care, din păcate, până acum nu am fost capabil s-o recreez, prin cuvânt, în toată splendoarea ei. Iar acum... Acum, din păcate, Lumea aceea nu mai există, Vasi. Nu mai există Podul Mare, vreau să spun podul din lemn cu acoperiș, cel de acum e din beton, nu mai există mai nimic din datinile din Hodac, din Ibănești, de pe Valea Gurghiului. Erau atât de frumoase, încât... a fost firesc să →

VASILE BOGDAN

piardă! Să treacă în legendă, ca să nu se piardă!

Gara se găsea pe platou, cele două comune pe marginile Gurghiului. Diferența de nivel putea fi de cel mult trei-patru metri. Suficientă însă pentru o priveliște pe care nu te mai săturai s-o privești.

Nu știu, Vasi, dacă ai făcut o observație. Țiglele caselor sunt roșii, mobilele aproape toate maro, chiuvele albe. Ai trecut peste amănuntele astea fără să-ți pui o întrebare? Nu sunt specialist în asocierea culorilor, e clar însă că, pentru natură, roșul și verdele sunt culori completare. Culori surori. Fie că aprecierea e tributară rutinei, fie că lucrurile stau într-adevăr așa, acoperișul roșu în mijlocul unor copaci înfrunziți e o imagine cu adevărat seducătoare. Și acoperișul gării era înalt, culoarea țiglelor roșie-roșie, brazii își păstrau verdele frunzelor tot timpul și, apropiindu-te ori uitându-te spre ansamblu de cine știe unde, nu te mai săturai să-l privești.

Gara era nemaipomenită și din cauza pereților. Nu știu de cunoști cuvântul plot. Nu-l căuta în dicționar, e cuvânt străin. Dar nu apela la dicționarul englez-român, că-i românesc. De pe Valea Gurghiului. Platformă, dar noi îi zicem plot. Vagon fără pereți laterali, fără acoperiș, doar cu podea și, în dreptul osiilor, cu bare verticale. Ploturile se folosesc pentru transportul buștenilor. Orice garnitură avea în componență un vagon de persoane. În acesta călătoreau femeile și bărbații în vârstă. Tinerii nu. Firește, când trenul mergea spre munte, fiindcă la coborâre erau pline de bușteni. Junii și fetele stăteau pe ploturi. Cu fața spre o parte ori alta a liniei, picioarele atârând în gol. Vasi, dacă nu simți de ce preferau ploturile, nu înțelegei nimic. Pentru ca vântul să le treacă prin păr, fiindcă erau frumoși, sănătoși, veseli, plini de viață, puși pe glume, pe șotii, și se puteau privi pe ascuns fără să fie observați de femeile în vârstă.

Copilul de șapte-opt ani nu știa ce se petrecea în timpul mersului, nu i-a însoțit niciodată. Dar nu i-a scăpat niciun amănunt din ce vedea și simțea când coborau în gară. Din fericire, mi-a transmis impresiile cu atâta fidelitate, încât sintagma sub care se cade să le inserez e **Feerie de**

Crăciun. Vasi, tinerețea și bunul-simț dau cel mai tulburător compus uman, energia, încrederea, candoarea, altruismul, respectul, îndrăzneala, cumsecădenia, concentrate în aceeași persoană, definesc ființa perfectă. Când holteii și fetele săreau de pe ploturi, gara se umplea de larmă angelică, clinchete serafice de clopoței, voioșie feciorească contagioasă. Până când butucănoasa locomotivă se punea în mișcare, asemeni unui curcan îndopat, se salutau cu cei ce-și continuau drumul, schimbau vorbe, se sorbeau din ochi, își strângeau mâinile pe furie, își zâmbeau șăgalnic; după ce roțile începeau să se rotească ridicau vocea, stabileau cum aveau să se întâlnească în ziua ori zilele următoare, se fluierau, își făceau semne, chiuiau... Și spre case așa mergeau, însoțiți de **exuberanța** aceea tonică, aura copleșitoare lor verve îndepărtându-se odată cu ei.

Numai că aici mai e ceva de spus, Vasi. Ceva, o parte din nimbul acela fascinant, însuflețit de ei pe mai departe în timp ce tot păseau, rămânea în gară. Rămânea pe crengile brazilor, în pereții clădirii, în ambianța unică din jur...

Ți-amintești c-am mai folosit o dată formularea asta?

Zidurile! În general le considerăm reci, refractare, insensibile. Cu toate astea, când și când le căutăm. Să revenim la călătorul pe care l-am urmărit din fotoliile celeste, amintește-ți întâlnirile tradiționale cu colegii de liceu. E totuna dacă te revezi cu ei într-o sală de cine știe unde ori în clasa în care ai intrat patru ani de zile? Reuniunile de acest tip au

Nicolae Tonitza, *Fetița pădurarului*

două părți. Dimineața la școală, seara la restaurant. La local se merge pentru un grătar și un pahar de vin, dar partea frumoasă, încărcată de așteptări, febrilități și trăiri, se desfășoară în clasă. Îți cauți până și banca și te așezi nu la întâmplare, ci pe partea ocupată ca licean. Și-atunci – revelația. Călătorie în trecut, trecutul venind peste tine. Cine girează acest tulburător voiaj? Cine, Vasi? Pereții! Banca! Chiar de-au fost vâruți de cine știe câte ori, vopsită în fiecare an, *vezi* zgârietura ori însemnarea cu pixul și episodul ce te-a determinat să faci acel semn reînvie, te cuprinde, te tulbură. Poate nu la nivelul intensității de atunci, ci al nostalgiei. Al nostalgiei care este componenta perenă a unei trăiri intense.

Poți spune, firește, că e posibil să-ți amintești o întâmplare din școală fiind bunăoară într-un restaurant ori undeva pe malul mării. O observație. Trăirea nu va fi intensă, vei vorbi de întâmplarea respectivă de parcă ar fi trecut prin ea altcineva, nu tu.

A doua observație. Dacă te vei însufleți cât de cât, ești de fapt în clasa ta. Nu fizic, dar virtual ești acolo, în încăperea în care ai trăit episodul.

Călătorul, Vasi, pe care l-am urmărit din fotoliile celeste, foștii elevi care se revăd după ani de zile în clasa lor, sunt **aduși** în locurile acelea de speranța **că zidurile le vor reda amintirile**. Ceea ce se și întâmplă.

Ni se par materie moartă, dar pereții *au memorie*, capacitatea de a reține date, stări, situații. Din fericire, și disponibilitatea de a reda ceea ce i-a fost încredințat. Dacă ai trăit lângă perete, între pereți o durere, o clipă de fericire, oricât de mult timp trece de la starea respectivă, peretele ți-o redă!

Vasi, pledoaria a fost corectă, sunt profesor de matematică, te asigur că demersul logic e ireproșabil. Cum însă mi se pare că te mai bănuie, totuși, unele îndoieli – o propoziție, o frază și un sfat. Propoziția: zidurile vorbesc. Fraza: există specialiști care se ocupă cu descifrarea limbajului zidurilor – arheologii.

Sfatul... e practic formulat, superfluu să adaug vreun cuvânt!

DEPENDENȚĂ DE INTELIGENȚĂ

Insolită mod de a ieși în public și-a ales Andreea Laura Boboc! Zic „insolită” pentru că de la o absolventă a Institutului Diplomatic Român te-ai aștepta să se vrea analist politic. Vorba ceea, meserie *trandy*, cu notorietate (tv) garantată. Totuși, Andreea a optat pentru eseu, el însuși un gen-capcană, la umbra căruia mulți mai cred că te poți bate câmpii cu (mai mult sau mai puțin) grație, fără să îți fie teamă că cineva te-ar putea pune la punct, cu armele logicii formale și, eventual, cu informații culese nu neapărat de pe google. Or, tabletele Andreei incită tocmai prin rigoarea construcției, prin încăpățănarea cu care ea vrea și reușește să își ducă demonstrația până la capăt. Și, mai ales, fără să îi fie teamă că se bate cu tabuuri eternizate prin banalizare și prejudecăți oficializate în chip de teme de stringent interes politic și/sau civic. Pentru asta, Andreea Laura Boboc are de partea ei o minte iscoditoare, un limbaj nuanțat și expresiv și, mai ales, o frumoasă încăpățănare de a scrie ceea ce chiar crede și gândește. Într-un cuvânt, este dependentă de inteligență.

La nici 24 de ani, Andreea Laura Boboc este o voce limpede, cu o rostire răspăcată, cu care abia aștept să intru într-o polemică. Plăcerea, desigur, va fi de partea mea...

ȘERBAN CIONOFF

Picătura chinezească, România de azi și de mâine...

Picătura chinezească este o metodă de tortură cu apă, foarte simplă și cu succes garantat. Apa este lăsată să curgă ușor în picături pe fruntea unei persoane, ducând, treptat, la nebunie și la moarte.

Vorbesc de azi ca realitatea concretă, vorbesc de mâine ca cel mai îndepărtat viitor, vorbesc de o metodă chinuitoare, crudă, vorbesc de un exil în propria țară, de o limitare, de o frustrare a societății. Această metodă de tortură se aplică acelor oameni care realizează că România personală nu este atât de personală, acelor oameni care au realizat că ni s-a dat, dar nu am fost învățați să pescuim, acelor oameni care sunt martori la crima societății românești.

Aplicație

Metoda de flagelare expusă o regăsim de-a lungul și de-a latul statului, de sus în jos și de jos în sus, în fiecare colț și în fiecare fibră, nu mai caut vinovați căci am realizat că democrația, integritatea și libertatea sunt niște luxuri pe care nu ni le permitem, putem da vina pe istorie, pe geografie și chiar pe soartă, dar acestea nu sunt vinovate, adevărații vinovați suntem noi.

Din patru în patru ani, respectiv din cinci în cinci ani, alegem un rău mai mic contra unui rău deja făcut, e într-un fel ceva normal pentru noi, ne mințim cu schimbarea, ne reformăm iar și iar, nu terminăm niciodată un proiect, nu acceptăm să lăsăm egoismul.

Dacă armonia poporului ar sta în zidurile cetății, zidurile noastre ar fi pictate cu o poezie bacoviană, clădirile încă poartă urmele gloanțelor trase la Revoluție, zidurile sunt mușcăte, mâncate de vânt și ploaie, arse de un Soare mult prea fierbinte, suntem un peisaj sumbru, tocmai noi țara „*land of...*” și a *frunzei*.

De ce suntem așa? De ce noi și nu alții?

Statul nu produce sistemele, pârgăhiile, necesare dezvoltării durabile, statul nu creează contextul favorabil pentru cetățenii săi, statul a falimentat și privatizat aproape toate domeniile profitabile, ne-am dat aurul, petrolul, gazul, tehnologia și probabil că ne-am dat și sufletul unor

străini pe bani puțini, statul este cel mai prost manager cu diplomă de merit, succesul nostru e cuantificabil în kilometri de asfalt. La alții cum o fi?

Suntem o mare păpușă manevrată de interese superioare, de alte state, de actori importanți, de oameni care nu au nimic în comun cu noi, noi reprezentăm cifre, profit, pierderi, cantități neglijabile. Trist este că păpușa nu știe să profite de importanța acordată, România ar trebui să relanseze legăturile diplomatice și economice cu marii jucători, cu cei vechi și cu cei noi, cu cei în plină ascensiune, România ar trebui să danseze un tango pasional și strâns cu toți cei interesați, România ar trebui să fie o damă dorită și greu de întreținut.

Concret

„*Land of...*” are nevoie de o generație capabilă să dea naștere unor idealuri noi, are nevoie de o clasă de politică, de actori puternici pe plan economic, social și cultural, de o nouă structură, de credibilitate și de fler.

Probleme sunt cu carul, soluții cam puține.

România, încă te iubesc!

Un „jurnalist” idealist...

Preambul...

Considerăm cultura ca produs al activității omului, mai precis a individului care privește critic atât natura cât și societatea. Cultura se naște din praxisul uman, din alcătuirea unor straturi de obișnuință prin care existența omului este îmbogățită atât material cât și spiritual.

Modelele culturale presupun prezența unor structuri particulare care se fac distincte (cazul unor experimente culturale, unor mișcări culturale)... având rolul unor invariații pentru a sublinia varietatea culturilor existente.

În teoria modelelor culturale se accentuează contextualitatea culturală în care omul trăiește potrivit unui canon specific comunității din care face parte și existența unui interes pentru informația asupra identităților pe care modelele culturale le pot oferi.→

ANDREEA LAURA BOBOC

Trebuie considerat existența culturii ca un complex de practici a cărui nivel teoretic este mai mult simbolic, o includere strict spirituală prin care definim cultura ca un set de opere ale omenirii din domeniul artei, științei, dreptului și cam întreaga activitate conștientă a omului ce susține modelul social.

Cultura este legată de existența socială, dar nu trebuie redusă la latura strict socială, și de tradiția culturală, de transmiterea de la o generație la cealaltă. Cultura trebuie înțeleasă ca o entitate vie, o trăsătură fundamentală care face societatea să vibreze.

Una din cele mai vechi definiții ale culturii plasează omul cultivat în centrul unei preocupări pentru cultivarea, conservarea și transmiterea tradiției.

Concret Eroul cultural

Un erou cultural apare atunci când societatea este pregătită să asigure o anumită misiune individuală. Eroi culturali nu se pot identifica doar național, tipologia lor depinde de istoricitatea și contextualitatea care îi face viabili pentru o perioadă de timp. Eroul meu este totuși național, cu o misiune definită...

Acesta își asumă un rol secularizator, trăiește „în veac” și se supune unei ambiguități și continue schimbări, având o deschidere continuă spre actualitate, dreptate, loialitate, cochetărie.

Eroul nostru este un **gentleman**, aparține epocii luminilor și capitalismului, valorile cultivate de el sunt: onoarea, respectul, dreptatea, în genere tot ce ține de latura romantică a unui aparat precum societatea. Gentleman-ul construiește sfera publică a societății moderne prin prevalența sa, prin valorile sociale din politică sau din viața cotidiană promovate. Inițiativa lui îl face atractiv prin mesajul său.

Pe lângă ipostaza de gentleman, eroul acestui pasaj este un **expert**, care apare în societatea dezvoltată, societate ce are o nevoie acută de specialiști care să conducă și să administreze diviziunile de putere.

Proiectul social realizat de experți reprezintă punerea în practică a unor politici prin care se consideră că binele comun trebuie imperativ să

fie salvat. El produce o parte a tehnologiei culturale a societății de consum, expertul operează întotdeauna într-o direcție verticală, delimitată, eficientă și controlabilă.

Povara acestui erou este că trebuie să supraviețuiască furtunii, nu neapărat fizic – căci ambalajul său e rezistent, cât spiritual.

De ce? Pentru că sentimentul său aureolat e ambrozie pentru dependenții de societate.

România, încă te iubesc!

Votul sentimental vs. Votul rațional

Să plecăm de la două ipoteze:

Ipoteza 1: Duminică sunt alegeri.

Ipoteza 2: Regimul actual scârțâie și este grav bolnav de Parkinson.

În fața acestor două ipoteze simple și cât se poate de realiste se află cetățeanul, cetățean mândrit, îngrijorat de ziua de mâine, cutremurat de ideea că statul este luat cu împrumut de la copii noștri, singura lui putere ciclică se află în ștampila pusă pe buletinul de vot.

Doborât de greutatea votului său apare o altă luptă interioară votul sentimental sau votul rațional, votul continuității sau votul schimbării, votul mânat de ploconul electoral sau votul unui om sătul de minciuni și decepții, votul promis candidatului (luați exemplul primăriilor) sau votul unui nou lider.

Ce vom vota în 2012 va decide soarta României pentru o lungă perioadă, tabla de șah e plină de pioni, se anunță și jucători noi, jucători ieșiți din schema

Nicolae Tonitza, *Profil de fată*

fixă deghizați în vectori noi, un curcubeu politic nepregătit să răspundă întrebărilor și nevoilor oamenilor săi, nepregătit să curețe noroiul care acoperă harta României.

Dan Diaconescu promitea fiecărui cetățean daune moratorii în valoare de 20-25.000 euro, în schimbul unui vot... clar se baza pe votul sentimental mânat de dorința acumulării activelor economice. Suma nu era văzută ca un plocon electoral, căci se dădea după câștigarea alegerilor, sublim chiar.

Puterea actuală promite finalizarea obiectivelor promise, cu rezultate nemăsurabile.

Opoziția, tot actuală, promite o revenire și o schimbare (o revenire la traiul bun, o schimbare un trai și mai bun, antagonic).

Până acum am expus numai elemente SF, contextul internațional economic și politic nu va facilita aceste reverii de prânz ale politicii electorale interne. Băncile la care suntem îndatorați nu vor lăsa să crească vrejul abundenței.

Let's talk some sense

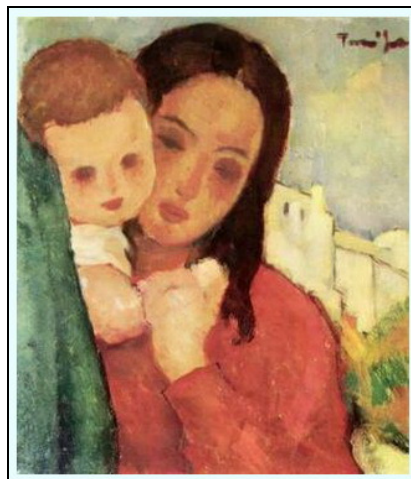
Votăm rațional, votăm o platformă apropiată cetățeanului (centru stânga), permisivă capitalismului (centru dreapta). Votăm o Putere adânc sădită în realitatea actuală și cruntă, cu un dram de nebunie spre idealism, cu puterea de a privi spre viitor rece și calculat.

În încheiere

Adolf Hitler zicea în Mein Kampf „prin aplicarea inteligentă și constantă propagandei, oamenii pot fi făcuți să vadă raiul ca iadul, și invers, să considere cele mai nefericite fapte ale vieții ca un paradis.”

Așa că votați cu grijă.

România, încă te iubesc!

Nicolae Tonitza, *Mama și copilul*

Pasiune și rigori ale cercetării la Constantin Catrina

Bizantinologul, etnomuzicologul și folcloristul Constantin Catrina încheie curând (2013) cel de al optulea deceniu de viață și intră cu aura solemnă a senectutii în următorul deceniu cu mereu adăugată dăruire pentru domeniile muzicologiei și culturii populare cărora le-a închinat ani rodnici de competență cercetare. Cu o înclinație specială către muzica bizantină, Constantin Catrina³⁴ are în vedere ceea ce semnalase Gheorghe Ciobanu³⁵, în studii similare, că poporul român, adept al ritului ortodox, a cunoscut cu siguranță încă de la început muzica bizantină, însă aceasta a rămas insuficient studiată. Destul de târziu, s-a făcut o evaluare a textelor păstrate în preajma unor centre vechi ale ortodoxiei noastre și s-a constatat că în cele trei școli muzicale, cea de la Putna (cu 7 manuscrise păstrate încă din sec. al. XV-lea), apoi cea de la București (cel puțin trei manuscrise de la începutul sec. al XVIII-lea) și cea de la Neamț (un număr nesigur de manuscrise, probabil de la sfârșitul sec. al. XVIII-lea), s-au produs texte bizantine care sunt de un real interes

nu numai pentru muzicologi, dar și pentru etnologi și lingviști. Pentru un mileniu de muzică bizantină pe pământul românesc de până la noul sistem de notare introdus de Chrysant de Madyt, cu certitudine se pot face și alte observații decât cele atât de laborioase, dar nefinalizate, ale preotului I.D. Petrescu, apoi cele ale lui Grigore Panfăru, precum și contribuțiile aduse de Gh. Breazul, de I.D. Chirescu și alții. „Prin părăsirea vechiului sistem de notație, s-a pierdut cam tot ce se transmitea oral, așa încât astăzi putem transcrie din notația veche destul de fidel semnele fonetice, dar pentru traducerea grupurilor de semne în care intrau și acele semne mari mai trebuie făcute încă cercetări minuțioase, dacă vrem să redăm cât mai fidel vechea muzică bizantină”³⁶, observa bizantinologul Gh. Ciobanu. În sensul acestor chemări se înscriu și cercetările lui Constantin Catrina, care vin să profileze poate un al patrulea centru al muzicii bizantine, cel de la Șcheii Brașovului și Sibiu, animat de oameni de cultură de talia preotului și profesorului Dimitrie Cunțan, I.D. Petrescu, Timotei Popovici și alții. Printre cei care au fost atrași de melosul psaltic și căruia îi datorăm în domeniul o contribuție valoroasă prin editarea unui *Catalog al manuscriselor muzicale românești de la Muntele Athos* (Buc., 2000) s-a numărat și compozitorul Sebastian Barbu-Bucur³⁷, autor al unui prestigios curs de *Paleografie muzicală bizantină* (București, 1973), care nota cu deosebită bucurie estetică: „Ne-am legat sufletul de vocile Psalmodei din primele momente ale întâlnirii noastre cu repertoriul și modul ei de interpretare. De aceea, anii ce s-au petrecut de la prezența ei, în primul rând în cadrul unor oficii religioase ale Bisericii noastre pravoslavnice și mai apoi în unele concerte deschise iubitorilor și cunoscătorilor muzicii bizantine, sunt și anii în care Psalmodia a pus temelie unui model de a se cânta în spiritul monodiei bizantine; un exemplu cucernic propus spre folosul inimii și comportamentului nostru din punct de vedere moral și religios”³⁸.

La rândul său, Constantin Catrina, după cele două volume de *Studii și documente de muzică românească* (vol. I, 1986; vol. II, 1994), vine cu un alt volum, intitulat *Muzica și muzicienii Cetății* (Rm. Vâlcea, 2010), în care se reunesc derulările unor evenimente artistice memorabile, documente, corespondență, evocări și confesiuni ale unor muzicieni cu care autorul a avut fericita ocazie să colaboreze sau să se întâlnească în preocupări. Nu lipsesc pagini despre întâlnirea cu Brașovul a unor muzicieni precum Ciprian Porumbescu, Timotei Popovici, George Dima (și scrisorile lui din temniță), Paul Richter care concertează la Brașov cu *Stadtkapelle* și, nu în ultimul rând, documente brașovene despre George Enescu și concertele sale pe scenele românești, printre care interesează cu predilecție cele de la Brașov. Or, în seama lui Constantin Catrina se pot reține și o serie de contribuții în planul etnologiei și folcloristicii, un spațiu spiritual de referință care dă profunzime oricăror cercetări serioase despre cultura și civilizația românilor. În timp, etnomuzicologul își lărgeste aria preocupărilor cu aceeași competență spre obiective de interes etnologic cum ar fi, de pildă, *Portul popular românesc de pe Târnave* (în colaborare cu Nicolae Dunăre; 1968), realizează culegeri folclorice adnotate cu atenție (*Drag mi-e cântecul și jocul*, 1982) și care poartă girul prefeței Emiliei Comișel, apoi o *Culegere de cântece și melodii instrumentale de joc* (1991) etc. „Problematica investigațiilor sale se referă la istoria și personalitățile folcloristicii românești, activitatea și metodele de cercetare elaborate de reputatul etnomuzicolog Constantin Brăiloiu, obiceiurile și instrumentele muzicale, folclorul copiilor etc.” – reține Iordan Datcu în cuprinzătorul său *Dicționar al etnologilor români* în articolul consacrat lui Constantin Catrina³⁹. Pe linia consecventă a preocupărilor sale folcloristice, etnomuzicologul brașovean ajunge la fondul documentar reprezentativ pentru fapte de cultură care i-au fost apropiate (a se vedea dicționarul →

IULIAN CHIVU

³⁴ A se vedea *Studii și documente de muzică românească* (vol. I, 1986, vol. II, 1994), *Contribuții documentare privind învățământul muzical din Brașov* (1995), *Despre câteva repere privind învățământul muzical de tradiție bizantină din Șcheii Brașovului – secolele XVIII-XIX* (în vol. *Byzantion Romanicon*, Iași, 1997), *Ipostaze ale muzicii de tradiție bizantină* (2003) etc.

³⁵ *Studii de etnomuzicologie și bizantinologie*, 3 vol., Ed. Muzicală, Buc. (I, 1974; II, 1979; III, 1992).

³⁶ Ciobanu, Gh.; *op. cit.*, vol. II, p. 250.

³⁷ Constantin Catrina prefățează volumul *Pagini din viața muzicianului Sebastian Barbu-Bucur*, Ed. PIC-ART PRESS& DESIGN, 2000

³⁸ *Op. cit.*, p. 37.

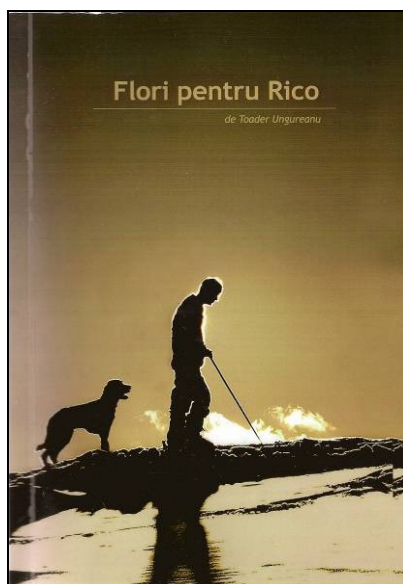
³⁹ Datcu, I.; *Dicționarul etnologilor români. Autori. Publicații periodice. Instituții. Mari colecții. Bibliografii. Cronologie*, Ed. Saeculum I.O., Buc. 2006, p. 203

Flori pentru Rico

Dragostea față de aproapele tău, responsabilitatea pentru ceilalți dușă până dincolo de mormânt, constituie tema cărții lui Toader Ungureanu. Autorul de-acum scriitor cu o bogată experiență poetică și prozastică îmi mărturisea că cele mai multe cărți ale sale au fost scrise cu *adresă*, el simțindu-se dator să mărturisească despre trecerea prin lumea aceasta a unor oameni fie din rândul celor pe care i-a cunoscut de-a lungul vieții, fie a unora dintre rudeniile sale, precum Rico, fratele mereu prezent în viața sa, în anume momente subliniind parcă atașamentul deosebit al scriitorului pentru mezinul condamnat de timpuriu la o suferință fără leac, dar înnobilită ca gest salvator pentru altcineva. De altfel cartea este centrată – ca majoritatea cărților lui Ungureanu – pe relațiile interumane și mai puțin pe aspectul social.

În *cuvântul* său care precede povestea, autorul aduce un *argument* în plus la scrierea ei, și anume faptul,

că prin comunicarea propriilor sentimente, amintiri, preocupări autorul și cititorul pot găsi o mângâiere, o salvare de obsesii – experiență care-i încurajează și pe alții să încerce, rezultatul fiind comunicarea, solidaritatea (nedeclarată, nenumită) în suferință, spre bucurie. Episoadele reale reconstituite se împletesc în cele șase

Brașovului muzical) sau în legătură cu oameni remarcabili din istoria folcloristicii (*Pr. Gh.N. Dumitrescu-Bistrița și Revista „Izvoarașul”*), pe care a avut norocul să-i cunoască. Originea sa oltenească l-a chemat pe Constantin Catrina de fiecare dată din Brașovul în care a ales să trăiască mai peste tot în Muntenia și Oltenia: în Dolj, în Vâlcea, în Teleorman și pretutindeni unde a putut să participe la simpozioane, la cercetarea folclorică directă dornic să cunoască oameni, locuri, fapte de etnologie (cu siguranță că astfel a ajuns în posesia unui bogat material documentar despre breasla cojocarilor și meseria străveche a cojocăritului, care așteaptă să fie valorificat). Cu un astfel de prilej l-am cunoscut pe Constantin Catrina în Vrancea, la primul simpozion național de creație și tradiție populară desfășurat sub genericul *Cultura populară în contemporaneitate* (11-14 dec. 1991), apoi ne-am regăsit în Vâlcea, unde o prietenie cu un alt om dedicat culturii populare, Gheorghe Deaconu, îl aduce de fiecare dată cu bucuria de a poposi la o altă vatră de străveche tradiție românească. Aici, la Călimănești-Căciulata, se reuniau mai mulți etnologi și folcloriști într-o

generoasă *Universitate de cultură populară* (20 iulie 1992) cu care avea debutat proiectul „Rezervația etnoculturală Țara Loviștei”, cu o descindere în teren la Căineni, Mălaia, Perișani, Racovița și Voineasa, finalizând cu o nedeie păstorească la Boișoara. Cam tot de atunci am început și corespondența cu Constantin Catrina, pe care, în 1994, l-am avut invitat de seamă, alături de Emilia Comișel și alții la simpozionul de tradiții populare înscris în programul *Festivalului-concurs național de folclor „Pe deal la*

Charles Burton Barber (1845-1894)

capitole cu ficțiunea, cu visul, accentuând astfel senzația de trecut, de reînvierea unor amintiri, condiție în care sentimentul este uneori mai important decât documentul în evocarea unor întâmplări de demult, care însă nu se pot uita...

O altă modalitate de a înțelege sufletul celui plecat, Rico, este poezia care subliniază o dată în plus bunătatea fratelui pierdut, dar și sensibilitatea autorului care – i permite să se apropie mai mult de cel suferind. Chiar dacă din punct de vedere al realizării artistice, există unele inegalități în paginile cărții, noul roman al lui Toader Ungureanu este captivant, nu doar prin *acțiune*, dar și prin puterea lui de-a te face părtaș la suferințele și bucuriile personajelor, bucurii și tristeți care sunt de fapt ale noastre, ale tuturor...

IULIAN DĂMĂCUȘ

Toader Ungureanu, *Flori pentru Rico*, Ed. Napoca Star, Cluj-Napoca, 2012

Teleormănel”. Și avea să vină la încă o ediție a aceluiași festival, dorind să mă sprijine efectiv în a permanentiza întâlnirile în acest spațiu prea puțin văzut de folcloriști și etnologi. Pregăteam în acea vreme studiul *Cultul grâului și al pâinii la români* (Ed. Minerva, Buc. 1997), lucru care l-a entuziasmat pe Constantin Catrina și m-a sprijinit cu sugestii bibliografice de care am ținut seama în textul cărții. Mai apoi l-am vizitat pe neașteptate, într-o trecere a mea prin Brașov, pe strada Zizinului, unde locuiește. A fost încântat că nu l-am ocolit. Am făcut schimb de cărți și am împărtășit sincer fiecare bucuria celuilalt de a fi scos de sub tipar o nouă contribuție în cercetarea etnologică. M-am bucurat la rândul meu să noteze în cuvinte elogioase câteva impresii despre lucrările mele în *Astra*, iar eu am scris cu aceeași bucurie, pe unde am putut, despre lucrările lui Constantin Catrina – bizantinologul demn de marii înaintași ai acestor preocupări, folcloristul atent la faptele de cultură populară mai vechi sau mai noi și etnologul care a ajuns în chip firesc și cu vocație la aspecte materiale relevante ale spiritualității și continuității noastre naționale.

PAMFLET

A șaptesprezecea scrisoare franco-afonă:

„... non licet bovis !”⁴⁰

...Și dau fuga la ușă să-i deschid prevenitor, asta pentru a-i arăta – baremi de formă – franțuzoaicei mele cât de mult mă preocupă activitățile ei civice și cât de mult o susțin moral în acest sens. A zâmbit obosit, parcă pentru a-mi mulțumi tacit pentru că am așteptat-o în miez de noapte să sosească de la lansarea de carte „ozneistică” pe care o organizase. Așa că intră în hol ținându-și pantofii cu toc în mână. Desigur, ca să nu-i trezească pe cei mici, dar și pentru că avea picioruțele ușor umflate de atâta alergătură, de i se mai vedeau încă imprimate pe pielea piersăcie modelul împletiturii sofisticate a baretelor (împletitură din care numai găurile mă costaseră vreo 200 de euro!).

Bine, bine..., dar atunci de unde zgomotul de tocuri pe care tocmai îl auzisem cât se poate de clar, de sărisem ca ars la ușă? Când mă uit mai bine, să-mi sară „gloabele” oculare din orbită de atâta mirare! În cadrul ușii se șteia acum cu un zâmbet stingherit, dar ușor poznaș, o divă cambrată până la rupere (în figuri) din cauza unor „toace” cât obeliscul din Place de la Concorde ce veneau ca turnate unor picioare lungi cât Turnul Eiffel. Se pare că ea nu cedase tentației de a se descălța, odată coborâtă din taxi, pentru a nu face proastă impresie la prima apariție în casa noastră. Mare ipocrizia franceză, dar de data aceasta am apreciat-o estetic în cel mai înalt grad, desigur fără să las să se vadă ceva. Ba, în

⁴⁰ Continuare a proverbului latin rimat: „*Quod licet ovis, non licet bovis*” („Ce se permite oilor, nu se permite boilor”), cu sensul că unora li se acceptă lucruri care altora le sunt refuzate de o aceeași instanță socială; faptul demonstrează că strămoșul comun al francezilor și al românilor avea cât se poate de bine conturată situația *dublului standard* care face astăzi ravagii în Europa. Prima parte a proverbului a fost folosită în *Scrisoarea* anterioară într-o formă parodică, speculându-se omofonia aproximativă dintre termenul latin „ovis” și cel francez obținut prin compunere și abreviere: O.V.N.I.S. – Objets Volants Non Identifiés = O.Z.N. – Obiecte Zburătoare Neidentificate. *Scrisoarea XVI* era deci intitulată: „*Quod licet OV(N)IS...*” și își cerea oarecum o continuare care este oferită aici, cel puțin formal!

aceeași manieră ipocrită, chiar începeam să-mi fac reproșuri că apărusem în halat și papuci. Totul se pierde însă în murmurul prezentărilor șoptite și al chicotelilor fetelor care se amuzau de surpriza pe care mi-o făcuseră. Așa am aflat că „frumușeața” de o crezusem de provenință ozenistică era de fapt fosta colegă de școală despre care nevastă-mea îmi povestise că s-au reîntâlnit de curând. Și tot ea se oferise să o găzduiască, pentru că așa cum erau ele de hidratate cu șampanie (și îndopate cu caviar), era de neconceput ca prietena ei să se urce la volan, iar o legătură de la Strasbourg spre Bischwiller nu ar fi avut decât dimineața... Astfel, întoarcerea le-a fost mai veselă și mai lipsită de pericole, iar oportunitatea unei pălăvrăgeli matinale la cafea le surâdea copios...

Ne organizăm deci imediat: oaspetele urma să doarmă în camera mereu pusă la punct și, din fericire, rar utilizată. Este vorba de un spațiu rezervat pentru a o găzdui în cele mai bune condiții pe soacră-mea, în caz că – lovită de instincte materne pe care nu le avusese în trecut – îi trece prin cap să „ne calce”, călca-o-ar norocul (pe trecerea de pietoni!) de a nu ne mai vizita. Iar noi, noi ne vom culca în clasicul dormitor conjugal. Spunând aceasta, nevastă-mea îi trage complice cu ochiul invitatei sale, proaspăt divorțate, la care aceasta face pe fâstăcită și având aerul de a spune: „Fericito, ce-ți mai pasă ție cu un soț așa de arătos!...” (Iar acesta sunt eu!). Știam însă că nu trebuie să mă entuziasmez prea tare, având în vedere starea de extenuare a lui Madame; în plus, așa îmi mai trăgeam și eu nițel sufletul hăituit de tinerețile ei pe veșnicele câmpii ale vânătorii (de îndatoriri conjugale). Dar am făcut pe cocoșul, pornind tanțoș spre camera de tortură, cu ea ținându-mă posesiv de toartă. Odată ajunși, am desfăcut imediat monomul și am trecut la un masaj care să-i șteargă, odată cu oboseala, și imprimeul baretelor de la pantofi din zona metatarsienelor... După care am lăsat-o să pufăie adânc în liniștea ceasului cu cuc din vecini. Înainte de a mă culca pe „canapeluță”, dau să mai trec o dată pe la camera copiilor, să văd dacă e totul în ordine. Când tocmai mă întorceam tiptil-tiptil, iată că se deschide ușa de la camera „ălei

bătrâne”... În prima secundă am reacționat instinctiv, crispându-mă și fiind gata de a răspunde în doi peri oricărei plângeri aberaționale de-a soacră-mii (de genul: „Da, de ce gâlgăie la voi noaptea instalația de încălzire centrală?”; „Cum de nu aveți în casă nu-știu-ce somnifer, că pe al meu l-am uitat acasă”; „Vezi că dimineață eu beau numai cafea marca X, așa că te rog să te trezești mai devreme ca să mi-o cumperi până la micul dejun.”, sau..., sau...). Numai că în *contre-jour*-ul dat de veioză se profila acum o siluetă șerpească rezemată de tocul ușii într-un mod cât se poate de lasciv. Văzând că nu reacționez, deși era îmbrăcată (vorba vine) doar într-o bluză fluturândă și în niște tanga uniți într-un timbru poștal, o văd făcându-mi explicit din degetul arătător semnul lui „vino-n-ncoa”. Mai întâi, încerc să nu mă comport precum lupul hămesit de la desenele animate, care dă peste o fragedă oiță și îmi spun că poate o avea nevoie de vreo lămurire, ceva... Numai că ajuns în dreptul ei, gestul se repetă, numai că făcut cu limba! Hait! Cu slabele urme de sânge în alcool și cum era de frustrată după divorț, am înțeles acum clarissim la ce mă îmbia. Și am avut senzația că am călcat pe un cablu electric prost izolat și, zău că așa fi virat-o la stânga, dacă nu așa fi știut ce ar fi urmat la micul dejun. Însă cunoscând eu marfa și mentalitatea locală a eternului feminin, era clar că nici nu urma bine să ne așezăm toți trei la cafeaua de dimineață, că zâna ar fi început să dea pe goarnă și să-mi comenteze cu voce tare prestația nocturnă. După care – profitând de uluiala noastră – s-ar fi ridicat dezinvoltă și, scuturându-și coama brună cu reflexe albastrii naturale, ar fi anunțat ritos că are un pui de herpes genital și apoi și-ar fi pus coada pe spinare, lăsându-ne plină de satisfacție să ne sfâșiem între noi. (Măcar, după ce pleacă soacră-mea de la noi, nu ne certăm, ci, dimpotrivă, suntem și mai uniți!) În fața acestei perspective sumbre și cam paranoice, dar foarte realiste, trec pe culoar precum TGV⁴¹-ul printr-o gară de provincie. Îi fluier divei siderate un „Bonne nuit!”⁴², pentru a o propti →

HYDRA N. T.

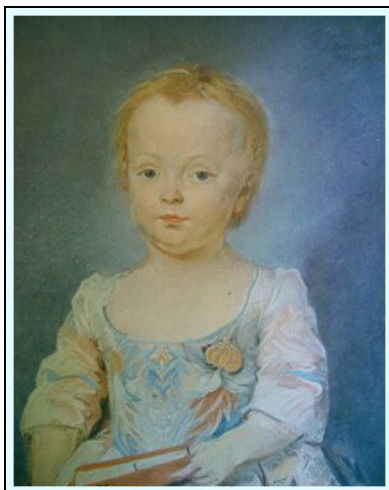
⁴¹ Train à Grand Vitesse – tren de mare viteză (compunere prin abreviere – fr.)

⁴² Noapte bună! (fr.)

apoi direct pe canapeluță, neuitând totuși să închid (pentru prima oară) ușa dormitorului și cu cheia.

Odată ajuns la orizontală, oftez și mă las luat de gânduri și fantezii de tot felul... Ce era dacă... și dacă nu... Dar dacă, totuși... Până la urmă mi-am dat seama că nu era de mine, ca fost emigrant nevindecat total de cetățenia română, să scap astfel boii din proverbul latinesc în trifoilul franțuzesc. Apoi, printr-o serie de analogii am ajuns să meditez insomniac asupra condiției noastre continentale. Când a fost să fim acceptați în familia europeană a trebuit să facem tot felul de concesii în reglementarea relațiilor externe, atât înainte, cât și după: renunțarea al miliardul legației Gojdu de la Budapesta, dar și la deschiderea potențială spre românitatea răsăriteană. Când, odată ajunși membri ai clubului pe la spartul târgului, am încercat să punem și noi niște condiții palide Serbiei pentru a împiedica definitivarea deznaționalizării românilor ȘI din acest stat vecin, am avut parte de niște reacții oțărâte de la mai marii „Ieuropei”, de a trebuit să o lăsăm jos că măcăia tare... Asta, ca să nu mai vorbim de abdicările pe plan intern făcute pasămite pentru a ne ridica la nivel european, pentru ca apoi să ni se spună, dar fără folos, că am mers prea departe cu discriminările pozitive. În fapt, era aici disimulată „doctrina” politicianistă a fanariotismului de Dâmbovița, aceea de a-ți vinde până și mama pentru niște voturi de susținere a guvernului în Parlament, numai să mai stai chiar și o zi în plus la putere. Normal, pentru că în ziua aceea mai curgeau niște cifre cu multe zerouri în coadă spre conturile celor cocoțați pe rând la putere, dar și ale camarilei lor. Numai că această filoxeră, atunci când ajunge la frunza ce acoperea îndeobște ultima părticică de rușine din picturile cu nuduri ale Renașterii, usucă pețiolul lăsând frunzulița să cadă, fie ea de stejar și costând ca logo sute de mii de euro...

Acceptul sistematic al șantajului cu pachetul de voturi etnice a fost și va fi simptomul clar că respectiva formațiune politică zis românească este pe cale să iasă rapid din actualitate, dar și din istoria ce se va scrie dislexic. Iar coincidențele sunt prea numeroase pentru a nu se constitui într-o

Jean-Baptiste Perronneau, *Portret de copil*, 1741

axiomă chiar sub ochii noștri. Mai întâi, regele Carolică al II-lea, după ce a cedat dictatelor din 1940, a trebuit să plece din nou într-un exil exotic, lăsându-ne hăcuiți în plin „răzbel”. Dar a meritat din punct de vedere personal să satisfacă hulpavităatea camarilei... „Țărișoara” – dă-o încolo, că fusese mai importantă afacerea Skoda! Astfel și-a putut permite în continuare să-i dăruiască Lupească printre multe altele cadouri princiare și celebra pereche de cercei cu perle ce se vinde astăzi la licitație la Londra, valoarea lor uluindu-i până și pe evaluatorii elvețieni. Dar și asta merita... Nu era Lupeasca singura care nu se lăsa deșălată de melicul regal? Apoi, partidul comunistilor infiltrați în România (ce prin 1946 aveau ca directivă de a primi în rândurile sale ȘI români!!!) au inventat niște regionalizări într-atât de medievale, încât ei înșiși le-au desființat, ceea ce nu i-a împiedecat să dispară până la urmă într-un mod sângeros. Mai an, iată șirul de cedări de la demnitatea națională pe axa de dublu masculin Ilici-Neulander, sau a dublului mixt Ilici-Bombonel, care au prefigurat neviabilitatea PDSR-ului, dar și pierderea puterii de către PSD în fața Convenției, care la rândul ei a dispărut în frunte cu PNȚ-ul, după ce începuse să-și sacrifice de dragul voturilor minoritare membrii care luptau pentru cultivarea limbii române literare⁴³, pentru ca acum PDL-ul să-și aștearnă aceeași soartă inevitabilă, prin votarea haiducească a (ne)legiurii învățământului, prin suprimarea spitalelor cu probleme (cu

excepția unor județe unde minoritarii sunt majoritari, iar minoritarii români sunt străini în propria țară), a cenzurării DEX-ului, a ridiculizării autonomiei universitare⁴⁴ la UMF Tg-Mureș, sau a tentativei de a fi propus o nouă împărțire teritorială care – ce să vezi?! – se suprapunea granițelor impuse de Diktatul din 1940... Și, uite, că tot la Carolică al II-lea ajungem!

Numai că deschiderea trapei istoriei nu ține poporului de cald, pentru că nu se însoțește și de reparațiile necesare. Disfuncționalitățile se tot cumulează de la un faliment politic la altul, până când vor ajunge insuportabile pentru cetățean și imposibil de gerat pentru un sistem tot mai fragilizat... Și oare cine s-o mai fi pregătind acum pentru un viitor aurit de acceptul șantajelor politice cu substrat etnic, urmate, desigur, de alte ieșiri în peisajul tot mai arid al stărpirii? Pentru că e clar că lecțiile istoriei nu se învață, ci au tendința de a se repeta autist până dincolo de momentul mării rupturi. Aud?...

...De auzit, se aude aici în Franța *cum se crapă de ziua Z* a alegerilor prezidențiale. Iar eu trebuie să mă scol să pun de cafea și apoi să mă fac degajat că plouă *à propos* de „chemarea sirenelor” de azi-noapte. Și sper sincer că pregătesc pentru ultima dată micul dejun pentru trei persoane, fie că cea de-a treia ar fi soacră-mea, sau fosta colegă de bancă a neveste-mii, care era să-mi ajungă și mie colegă... de pat! Ducă-se învărtindu-se amândouă, că am eu și așa destule probleme cu una bucată franțuzoaică, plus progeniturile noastre de sorginte dublu latină, ca să nu mai pomenim că trebuie să mergem să votăm pentru *stânga* ori *dreapta*, care aici cu siguranță că știu una ce face cealaltă, și la propriu și la figurat...

⁴⁴ Aceasta din urmă, ca și renunțarea la moștenirea Gojdu, fiind semnate accidental (!) de același mare-mare patriot, aflat în primul caz la Externe și, apoi, în funcția de Prim-ministru pentru aproape un trimestru, timp chiar și așa suficient pentru astfel de abdicări; adică unul de-i zicea presa „MRU”, de parcă ar fi fost un examen radiologic la plămânul cu care abia mai respiră țara.

⁴³ vezi cazul Pruteanu.

Poveste

Tati, i-am spus lui tati
scrie o poezie
care să fie
numai a mea.

Să fie,
dar nu pe hârtie.
Să fie
și nimeni să n-o știe.
Și să nu fie de jucărie.
Să fie adevărată
pentru fată,
dar și pentru tată.

Și s-a pus pe scris:
pe hârtie, pe covor,
pe calculator;

despre prințese,
cenușărese,
despre zâne și
împărați,
despre copii
fermeceți.

A desenat.
A pictat.
A cântat.
A scris cu litere mari,
cu litere de mână,
cu cuvinte cu care
poți vorbi
o săptămână.
Și, vă spun drept,
este o poezie
adevărată,
dar numai pentru fată!

Și pentru tată.

Nu pentru voi,
nu pentru cititori
sau ascultători.
Adică nu pentru
muritori.

Este o poezie care
încă o dată
nu se mai scrie,
nu se mai știe,
și nu se spune
la lume.
Nu se publică nici în
antume,
nici în postume,
nici în antologii
pentru copii.

E o poezie
ca primul fulg de
zăpadă
gata să cadă,
gata să fie
ca un semn pe hârtie.
Că, dacă se scrie,
n-o să mai fie,
și dacă se spune
pe dată apune.
Și ca să știți
că poezia mea chiar
este,
am scris eu
această poveste!

IOAN NEGRU

Copii de altădată

Prima vacanță mare

Primul meu an de școală s-a încheiat cu bine. Curtea școlii era goală. Nu îmi găsiseră ceva concret de făcut.

Plimbându-mă așa, fără rost, am zărit cocoșul nostru roșu. Era un cocoș mare, frumos, rasa Rode Island. Era obișnuit cu mine. L-am chemat și l-am luat în brațe.

În timp ce mă plimbam cu cocoșul în brațe, am auzit copii cântând. Curioasă, am intrat în clădirea școlii, am urcat la etaj și m-am îndreptat spre clasa de unde veneau sunetele. Copiii cântau în clasa care se afla deasupra camerelor în care locuiam noi.

Vorbind cu cocoșul, m-am apropiat să ascult. Din ușă lipsea o bucată. Nu m-a interesat de ce. Era în avantajul meu. Puteam să văd cine cântă.

M-am apropiat, șoptindu-i cocoșului să stea cuminte. M-am lăsat pe vine și mă uitam la spectacol. Dirijorul era ocupat cu partitura, era atent la copii.

Unul dintre copii m-a zărit. L-a cotit pe vecinul lui. Apoi, mai mulți copii s-au uitat la mine și își stăpâneau cu greu zâmbetele.

Tocmai atunci, cocoșul s-a smucit și a intrat în clasă. Toți copiii din clasă au izbucnit în hohote. Dirijorul era nedumerit. Eu m-am ridicat și i-am făcut semn cocoșului care, speriat, nu știa în ce parte să meargă.

Profesorul m-a văzut și m-a chemat în clasă:

– Ce faci aici?

– Am auzit cântând și am venit să ascult.

– Cu cocoș cu tot? Ai vrut să ne deranjezi?

– L-am scăpat...

– Cum te cheamă?

– Mioara.

– Unde locuiești?

– Sub clasa asta, am arătat în jos cu mâna.

Câțiva copii au început să râdă. Profesorul și-a aranjat ochelarii, s-a uitat fix în ochii mei, a văzut că vorbesc serios și m-a întrebat:

– Ești fata domnului Grad?

– Da.

– Știi să cânti? În ce clasă ești?

– Am trecut în clasa a doua. Sigur că știu să cânt.

– Vrei să cânti cu noi?

– Dacă mă primiți...

– Să încercăm!

Între timp, copiii scosese cocoșul pe coridor. Am cerut voie să duc cocoșul în curte și am spus că mă întorc imediat.

Astfel, dintr-o întâmplare, am descoperit ce se poate face în vacanță. Am cântat în corul claselor de gimnaziu. Apoi, o doamnă m-a întrebat dacă știu să dansez. Știam vals. Mă învățase bunica din Constanța, așa că am intrat și în grupul de balet. Domnul Furnică, împreună cu un violonist, cânta la acordeon valsul. Eram un trandafir roz. Fetele mai mari erau flori de cais.

Nu de mult, am revăzut fotografiile pe care ni le-a făcut cineva în timpul spectacolului. Am o fotografie cu tot corul și cu domnul profesor Ion Bănică, dirijorul. Persoana care ne-a fotografiat ne-a spus: „Capul sus!”. Eu țin barba sus și privesc spre fotograf. Și mai am o fotografie, cu grupul de balet. În acea fotografie este și solistul care cânta „Nea Alecu...”. Zâmbesc acum văzând rochițele din tifon, cu volănașe și apretate cu făină.

Așa, cu improvizatii, cu cele mai ieftine materiale, reușeam în vacanțe, și chiar în timpul anului școlar, să ne întâlnim, să învățăm cântece și să dăm spectacole pentru părinții noștri.

MARIA TIRENESCU

PORTOFELELE NINSE ALE MORTILOR

Adesea exclamăm fericiți: da, e ca în filme... nouă nu ni se poate întâmpla! Așa să fie, doar că viața e plină de încercări. Adorăm confortul, certitudinea, siguranța. Vi s-a întâmplat să fiți undeva departe de casă, pe un câmp nocturn, umed? Ați încercat o spaimă de proporții? Vă mai amintiți de romanul *Terre des hommes* – *Pământul oamenilor* de Antoine de Saint-Exupéry? Avionul s-a prăbușit în Sahara. Pilotul și mecanicul sunt teferi. Dune, căldură, deșert blond. Cei doi vor apă, nu mai au salivă. Deodată speranța: urme în nisip.

Așa sunt situațiile-limită, cu verificarea credinței, umanismului. Tot pe același palier stă și nuvela *Ghost Walker* de Ian Mackenzie Jeffers, după care regizorul Joe Carnahan a realizat în acest an filmul *The Grey*, tradus uneori cu *Teritoriul lupilor*. Avion. Crash. Alaska. Câțiva

supraviețuitori într-o sălbăcie amenințată constant de lupi. Liam Neeson a primit rolul lui Ottoway ca o provocare. Avea 57 de ani când a început filmările în ger, în decoruri naturale, undeva în Columbia Britanică.

Din banalul cotidian, iată, se ajunge la o luptă disperată pentru supraviețuire. De acolo, din acel „infern”, viața anterioară pare altfel, dezirabilă, aurie. Atacul și amenințările lupilor devin metafore ale morții care pânzește perfid. Filmul putea fi unul simplist, comercial, cu carnaj gratuit, însă este plin de reflecții, de meditații profunde asupra relațiilor umane, asupra credinței, iubirii. Supraviețuitorii mor unul câte unul. Ottoway le adună portofelele, poate va reuși să e restituie familiei. Ce conțin acele portofele ninsă? Poze. Amintiri. Sinteza unei vieți.

Situații incredibile, halucinante. Ochii lucitori ai lupilor. Pustietate albă. Focul și discuțiile lor. Rememorări. Unul dintre ei renunță la

marș. Rămâne rezemat de un trunchi de copac. În fața lui e un râu liniștit. Ninsoarea cade sacadat. Preferă ultimele clipe ale vieții în acel peisaj mirific. Nu regretă viața de dinainte, care era muncă pe brânci și alcool.

Ottoway a rămas singur. Privește spre cer: „Pasivule!!! Fă ceva real și voi crede în tine până la sfârșitul zilelor!” Numai că Dumnezeu tace. Credința adevărată nu are nevoie de dovezi palpabile, nici de negocieri. Peste portofele cade mereu ninsoarea. Un lup vine spre Ottoway. Privirea lui Liam Neeson e un melanj tulburător de voință, spaimă, speranță, nepăsare, duioșie.

ALEXANDRU JURCAN

Scena

Machiavelli sau Despre Arta terorii

- după Ionuț Caras, Cristian Grosu,
Radu Lărgeanu și Răzvan Mureșan

Este bine, foarte bine atunci când Ionuț Caras atribuie Jocului întregul arsenal de transfer și personalitate în și prin măști. Și mai bine este atunci când Cristian Grosu lasă în Joc amprenta acelei forțe teribile care naște rostirea eruptivă a replicilor când comice, când dramatice în cele ale Artei. Aproape perfect este decorul, iar regizorul Răzvan Mureșan a întocmit în astfel de măsură măștile încât Actorii au fost feriți de a fi aleși în ghicitură... Scenele mi-au apărut precum un platou de filmare în care am avut privilegiul să fiu spre înțelegere și mărturisire a ceea ce este îndreptat către învățarea unui „ceva”; de asemenea, pot să afirm fără echivoc faptul că această piesă poate oricând fi tematică pentru cei care vor să evite claustrarea în, cu siguranță, cel mai vădit resentiment care spintecă lumi și devorează mințile omului, și anume ipostazele tiraniei...

Nu poți fi un privitor în van către un trecut – cu multiple implicații „de căutare” a „justificărilor” „legitimități” „ideologice” înspre posibilitatea unui viitor de cele mai multe ori tiranic – atunci când înaintea ta se dezvoltă pe Scenă un adevărat manifest al avatarurilor din mintea omenescului mult prea cinic spre a fi tratat altfel decât într-un decor care dintru început este unul de vivisecție... culori reci și corbi în travesti – de teama ciumei – poate „umani” presărând o Scenă de multe ori macabră; avem spre înfășurare un crud decor insinuat cu nuanțe ale unui sadism sexual presărat cu bacanterii în care fastul este acoperit de frica factice – un factor vital pentru a forța supunerea și pavlovianismul – andivă dinspre chipul strivit de împătimirile bolilor desfrânării, dens cosmetizat de ochii fricoși ai celorlalți... trufaș și livid ne apare în Scenă un Cesare Borgia permanent cosmetizat, acoperit de verva cruzimii unei sincerități care dă frisoane oricărui om lipsit de voluptatea căderii în cele mai abisale dorințe lascive, pierdute-n vărsarea degradantă a sângelui aduse dinspre „starea de spirit” pe care o inhalează narcotic „omul”, și anume *puterea* prin exploatarea

himerelor ei până la absurd... cum poți să portretizezi pe Scenă cât mai convingător un tiran decât astfel... printr-o anvergură actricească de zile festine? Masochismul lui Machiavelli nu este deloc departe de sadismul lui Borgia, mai ales când ceilalți, „oamenii”, sunt săvârșiți la cea mai de jos stare a instinctelor de slugă, un „animalic” fără nimic în comun cu „empatia” „dintre” animal și stăpân... cei doi Actorii, Ionuț Caras și Radu Lărgeanu par a se urmări reciproc în decursul Jocului atunci când își lansează efuziuni de teatralitate menite să deoaze pericolul unui dialogal fad care să lipsească privirile omului din sală de ecou. Spectatorul așteaptă în replică exact ce ambelor personaje le-a fost dăruit, și anume un lirism al prezenței scenice care acoperă cadrul de mișcare întru umbrele relației Borgia-Machiavelli: în „lumea” lui Borgia frica este „căpătâiul” tuturor stăpânirilor, dar și consecința sângărândă dinspre împătimirea stigmatului de a fi „slugă”, iar restul, restul trebuiesc în tăcere să suspine, să fie aduși la stadiul acela „animalic” unde nu mai este timp nici pentru →

ȘTEFAN-MIHAI
MARTINESCU

ASIGURARE, CĂTRE CITITORI

O vorbă pe la toți s-ajungă,
Doar sună bine la ureche:
În **ianie** că-i ziua lungă
E vreme și de *Vatra veche!*

DE CIREȘAR

În iunie e ziua mare,
Sunt premiați elevii buni
Și-i luna călduroasă-n care

Se-adună și la noi căpșuni.
VIN ALEGERILE!...

Vin cu urne-mpodobite,
Cu speranțe, rânduiești,
Și promisiuni, menite
Să devină... păcăleli!

DIALOG PE ULIȚA SATULUI

- Mergem la votare, bade?
- Mergem, că așa se *cade!*
- De se *cade*, cum ai spus,
Vor *cădea* și cei de „sus”?

A VENIT VARA!...

Vara toată-i un remediu,
Excluzând vreun artificiu:
Între soții în concediu
Și bunicii... în serviciu.

VARA ÎN FAMILIE

Să mergi la mare azi e greu,
Căci mă gândesc la bani mereu!
„Păi vezi, bărbate, tu cum ești,
Acolo nu poți să gândești”?

PANICĂ PE LITORAL

Îmi tot vine des în gând,
Vorba scursă din agapă:
Cică *peștii*, rând pe rând,
Vor intra și ei... *la apă!*

TÂNĂRA LA NUDISM

C-un piept ce zările străpunge
Și-un mers felin, îți zici îndată:
Ce înțolită ar ajunge,
De-ar mai rămâne dezbrăcată!

VASILE LARCO

→rațiunea verbului, dar cu atât mai mult nu este un alt ținut decât acela al clonelor, întocmai dinspre rămânerea încremenită la vremile larvare oricum sortite decadenței și pierzaniei; și fiindcă tiranului îi șade bine să rămână nu doar filă de istorie sau cuprins între datele vremii, de mare și permanent folos este Machiavelli, cel care întreaga viață și-a asumat în taina din colțul privirii scriitura, atins pare-se de neliniștile unui „eclesiast”, dar și cel care, cu îndrăzneală, nu a ezitat a-și argumenta privilegiile nestemate de cugetare către tiran... ecoul strigătelui gutural din vocea tiranului nu îi este suficient eului însetat de „eliberarea” din Apoi, pe care acesta știe că oricum a risipit-o fără de vreun zgomot în Ființa-i de plăgi ale descărnării resemnată și azvârlită în oceanul de resentimente spre veșnică uitare; nici măcar excesul nu îl arată sporit în explorarea tuturor vanităților, iar încântarea sa nu este generată neapărat de faptul că îl are în preajmă pe Machiavelli, ci mai degrabă de faptul că măcar un om se poate apropia de el fără a-și ascunde trufiile, fățarnicia sau, de ce nu, chiar frica. Avem în planul întâlnirii: – un om care, aparent, scrie, dar în ascuns este cel care desăvârșește portretul tiranului dincolo de vremi pentru mărturia imposibilei redempțiunii din Apoi, care apare peste măsură de „naiv” și subjugat din pricina faptului că soarta tiranului este mereu căderea (prin aceasta el ajunge la pierderea

exercițiului seducției fără de care nu-și mai poate afla rangul, niciodată)... – un tiran despre care se știe aproape totul, cel puțin zvonurile sunt mereu aceleași, însă fațada însângeraată a lumii din mintea tiranului, răsuflarea tiranului în ceafa celui care îi descrie multiplele încarnări ale Răului și verva fără glorie a ticăloșiei sunt doar pentru cei ce niciodată nu vor fi aproapele, sub nicio formă apartele sau deloc omul. Manifestul tiranului e expus doar către acel care reușește să ducă „ideologia” mai departe, cel care îl însoțește pe tiran și își asumă același risc; către el gravitează ochii tiranului în căutarea rămănerii voluptății! Dar, totuși, aflăm că tortura și chinurile ulterioare îi sunt mult, mult mai crude decât otrava din paharul pe care tiranul o simte-n volbura sângelui care spurcă ochii injectați de „animalică” „ură” a rămășițelor poftitoare de stărvul tiranic... și am văzut cum numai printr-o admirație cinică față de tiranul iluminat convertită în lepădarea de cei dragi sau printr-o decădere din dreptul de a rămâne în identitatea „de curte” se poate suda un Eu și Tu la nivelul relației de întâlnire dintre cel care descrie și tiran... Și am mai zărit un da Vinci, jucat magistral de Actorul Cristian Grosu, care este devastator în lirică și totdeauna mai presus de interesele meschine ale „politicului”, care rămâne de neatins în fiorul Artei; iată încadratura care aduce istoriei fărâma de Cer și acordă culoare privirilor!

...nimic altceva decât privilegiul celui mai capricios căpătâi, care sugerează cel mai bine versatilul din ipostazele vieții și cel mai adesea geniul...

Și tot despre tiran se pot scrie multe duminiri însă *Jocul!* Jocul este unic, prin repetabila replică încântătoare-n luciferice sugestii precum un șuierat de șarpe vechi care este în adevăruri o instigare la luare aminte sau infestarea celui alt cu o „akedie” a rămănerii în idolatria iluminativă, de aceea menirea acestui Joc al măștilor tiranului este revederea, pe orice vreme și în orice chip cioplit al lumescului timp... tocmai de aceea voi mai exersa privirea către mișcarea scenică (atât de meticolos desăvârșită de Livia Gună) a unui atât de aparte „Machiavelli sau Despre Arta terorii” – după Ionuț Caras, Cristian Grosu, Radu Lărgeanu și Răzvan Mureșan... Cum aș putea să ignor, fără a fi tentat de ierarhie, faptul că în același registru de aprecieri se pot afla cu certitudine fie omul care a asigurat regia tehnică (Arhidiade Mureșan), fie omul care a întocmit viziunea regizorală prin Jocul de lumini (Jenel Moldovan), fie omul care prin sonorizare ne-a dus în ispita de a fi noi înșine deprinși cu trocul replicilor iscat în Scenă de măști (Marius Rusu), fie pe omul care aduce muzica, acel răsunset al crudului decor (Șerban Ursachi)...

Curier De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Nici de 1 aprilie nu ne imaginăm că intenționați să ne păcăliți! Deși artă, pentru o parte din public, este doar ficțiune, iluzie, sublimă păcăleală, eu întotdeauna am luat-o în serios. Este viață esențializată, este adevăr și trăire pură, tot așa cum esență a vieții, trăire autentică și adevăr concentrează revistă Vatra veche. E o bucurie să ne lăsăm pătrunși de căldură și de lumina Vetrei... la început de aprilie!... Mulțumiri și flori proaspete de magnolii din Râmnicu-Vâlcea!

Carmen Sima

Stimate domnule Băciut,
Mă gândisem la un material „Iubirile scriitorilor”, mai potrivit pentru luna martie. Acum am terminat două „povești” de dragoste nemuritoare pentru noi. Două, pentru că deocamdată, pentru două am găsit bibliografia, oarecum mulțumitoare. A două este despre Octavian și Veturia Goga.

Cu stimă,

Mihai Stirbu

Vă mulțumesc...Am citit o bună parte din revistă și m-a impresionat în mod deosebit. Că dovadă a acestui fapt, va trimite câteva materiale spre analiză și, desigur, cu speranța de a deveni colaboratorul dvs.

Elena Neacșu

Vă mulțumim mult!

J. Ionescu

Stimate Domnule Nicolae Băciut,

Sunt Petre Rău, scriitor gălățean, membru al USR, și vă propun o cronică de carte pe care sper să o puteți avea în vedere pentru publicare în revista pe care o conduceți, *Vatra veche*, revistă pe care o urmăresc cu interes, o citesc cu plăcere și pe care o apreciez, în special pentru calitatea conținutului ei.

V-aș fi recunoscător dacă îmi veți putea înapoi un mesaj din care să pot afla dacă aveți în vedere sau nu publicarea materialului.

Vă asigur de condescendență și prețuirea mea,

Petre Rău

Bună seara, stimate Domnule Nicolae Băciut, Mulțumesc foarte mult pentru trimiterea revistei. Îmi face o plăcere deosebită s-o parcurg: este diversificată, este interesantă, materialele sunt bine scrise, iar partea grafică este de o înaltă ținută artistică. Vă urez s-o țineți tot așa de frumoasă și pe mai departe! Cu respect,

Valentin Nicolitov

Stimate domnule Băciut, Îndeplinesc, recunosc, cu oarece întârziere, promisiunea de a trimite ceva mai de suflet pentru revista de suflet care este și rămâne Vatra veche- ca orice lucru vechi este și un lucru bun! Nu este recenzie la volumul lui Romulus Lal, fiindcă mi s-a părut că această antologie de texte despre Blaga-diplomat, apărută la Alba Iulia poate fi mai încurajatoare pentru inimoșii care au inițiat-o și au dus-o la bun sfârșit. Firește, voi recidiva cât mai curând, iar recidiva se va chema, fără doar și poate, o recenzie la cartea prozatorului de excepție care este Romulus Lal, vechiul și neschimbatul meu prieten. Cu aceleași gânduri bune pentru Domnia Ta și pentru sufletiști-ți

colegi de gazetă și de trudă, Șerban Cionoff. PS Mulțumesc pentru gentila reproducere a misivei mele. Asta da transparență, așa mai zic și eu deschidere! PS bis Dacă nu merge varianta pe care am atașat-o, atunci coperta cărții pot să o scanez prin târg și o voi trimite zilele următoare, fiindcă bicsnica mea imprimantă face fițe.

Șerban Cionoff

Stimate Domnule Băciut,

Vă felicit pentru activitatea culturală remarcabilă, pentru dăruirea și efortul susținut de a promova autenticitatea și valoarea, într-o lume dominată, din păcate, de superficialitate și kitsch. Revista Dumneavoastră, *Vatra veche*, completează în mod fericit acest vid cultural, resimțit îndeosebi de iubitorii de carte și de frumos. Varianta on-line a revistei este un oaspete mult așteptat, ce mă încântă de fiecare dată prin profesionalism, prin spiritul academic și critic. Nu mai vorbesc despre varietatea temelor abordate, mereu provocatoare, generoase în aprofundarea culturii române consacrate, dar și în încurajarea talentelor autentice.

Îndrăznesc și eu, asemenea altor curajoși vizitai de muze, să vă trimit câteva sonete – ca un dar de primăvară – integrate în volumul *Caisul din vis*, apărut în 2012 la Editura Sinteză din Galați. Sper din tot sufletul să răspundă exigențelor Dumneavoastră.

Vă doresc în continuare o activitate rodnică și ocrotire divină. Cu aleasă prețuire,

Mariana Solomon Lazanu

Galați

Mulțumim frumos, un cadou neșteptat!

D.I.D&D.I.

Mulțumesc pentru revistă. Și chiar o să muncesc pe 1 Mai... cu condeul! Numai de bine

G. Baci

Vă mulțumesc pentru noua lectură și pentru că mereu vă amintiți de mine!

Cadar Katalin

Hristos a Înviat, dragă Nicolae!

Îți mulțumesc pentru revistă și pentru bună găzduire la Vatră.

Evident că mă uit reperor la tot Iulianul Filip, apoi trec și la ceilalți...

Ieri s-a încheiat ediția de anul acesta a Salonului Internațional de Carte pentru Copii și Tineret. Mi-a plăcut îndeosebi – mi s-a oferit Premiul „Ion Creangă” (al Președintelui Parlamentului, care patronează Salonul) și

Premiul Primăriei. Acum și Vatra veche! Mulțumesc!

Cu cele mai frumoase gânduri de luni dimineață,

Iulian Filip

Domnule Băciut,

Acum, la ceas de noapte, citesc *Vatra veche* de Armindenii. Vă mulțumesc mult pentru tot.

Revista este, ca de obicei, elegantă, bogată ideatic și cu Nume care onorează literatura noastră.

Vă admir pentru puterea de muncă și generozitatea necondiționată. Faceți un lucru minunat.

Eu sunt încă în șantier la casa din Archiud, sper să fie gata până în iunie, când aș vrea să fac lansarea romanului *Vara Leoaicei*.

Vă doresc tot binele, la fel și doamnei Codruța un gând bun.

Pe curând,

Melania

Dragă domnule Nicolae Băciut,

Vă felicit pentru revistă. Am o surpriză pentru dumneavoastră în numărul 100 al revistei BANAT/aprilie 2012, când o voi termina de tehnoredactat. Vă doresc numai bine!

Cu drag,

Adriana Weimer

Vă mulțumesc! Este minunată, ca de obicei!

Cu drag,

Iby

Cea mai completă revistă cu un „respiro” național generos cuprinzând valorile literare, filosofice, critice, artistice, din toate colțurile țării. Un adevărat izvor de cultură. Faptul că am ilustrat cândva un număr al acestei reviste, dar și publicarea în două numere a unui interviu cu domnul Nicolae Băciut îmi conferă la fiecare apariție o emoție motivațional-biografică în ideea că înfăptuirea unui act cultural ne aparține ca o stringentă necesitate spirituală.

M-au impresionat acum în luna Paștelui versurile lui Costache Ioanid: „Oricine iubește o floare”, „Dar cine-a primit îndurarea / din rânile blândului Miel, / acela e frate cu floarea, / cu râul, cu munții, cu marea....”

Mereu aproape, iubindu-vă,

Suzana Fântânariu

Merci Nicu, mâine trebuie să lucrez în loc să citesc. Din păcate, nu am opțiuni. Cu toate astea, trebuie să recunosc: „Trăiască 1 Mai muncitoresc și exploatarea capitalistă!”

Cu drag,

Bontî (Alexander Demmer)

Cu adevărat e un număr muncit!! Mi-a plăcut mai ales că are o temă centrală și că e bine ilustrat...

Ecaterina Țarălungă

Plăcută trudă în zi de Armindenii lectura acestui număr din *Vatra veche*. Îmi doresc mai mereu un asemenea „deranj”. Din toată inima, felicitări! Cu profundă admirație,

M.B.B.

Stimate Domnule Nicolae Băciut,

Într-adevăr, 1 mai prin Muncă - mai cu "m" mic, fiindcă pentru ceea ce facem astăzi este mai mult trudă și de prea puține ori satisfacții, în general.

Cu excepții, desigur. Una dintre aceste excepții trebuie să fie satisfacția pe care v-o dă apariția în continuare a revistei „Vatra Veche”, pe care o apreciez în mod deosebit.

Am primit ultimul număr. Vă mulțumesc pentru el și vă felicit, totodată. Cu îndatorare și urări de bine. Al Dumneavoastră,

Stan V. Cristea

1 mai 2012

Dragă prietene,

Confirm primirea revistei. M-am bucurat că ai publicat poetul marocan tradus de mine. E un mare scriitor.

Cu mulțumiri și sincere felicitări pentru frumosul număr de revistă,

Ion Cristofor

Dragă Nicu

M-ai pus într-adevăr la muncă, dar reluând formularea inserată în una din corespondențe, „adevărată enciclopedie de cultură autentică”, e clar ce vreau să spun.

Cel puțin un material l-ar fi determinat și pe tata să parcurgă rândurile respective. Acela în care apar cuvintele... Araceli Otamendi... Buenos Aires... Argentina.

Mulțumesc încă o dată pentru revistă, vă îmbrățișez. Cu toată afecțiunea,

Titus

Vă mulțumesc foarte mult pentru revistă.

Sper ca în curând să vă trimit cartea mea și recenzia despre care am vorbit.

Cu multă prețuire,

Corneliu Ostahie

Distinse domnule Nicolae Băciuț,

Pentru conținutul extrem de interesant al materialelor și sentimentul de frumos ce duce la înnobilarea sufletului cititorului, Revista „Vatra veche”, pe care o conduceți, ar trebui citită... în genunchi!

Vă mulțumesc pentru că existați și pentru că ați avut amabilitatea de a-mi trimite și acest număr! Vă doresc multă sănătate și putere de muncă!

Cu aleasă prețuire,

Victor Burde

Sunt onorat pentru că figurez în acest număr!

Cu adânci mulțumiri adresate Domniei Voastre, dar și redactorilor revistei, rămân cu nobile gânduri, al dvs. îndatorat

Viorel Savin

Vă mulțumim pentru că nu ne lăsați să rătăcim înșingurați prin spații anoste și ne chemați, adeseori, la întâlniri calde în jurul luminii văzute din *Vatra veche*! Din tot sufletul,

Gabriela Vasiliu

Domnul Băciuț, am o mare rugămintă: nu reușesc nicicum să copiez pagină 11, nu știu de ce. Mi-ați putea trimite această pagină printată ca attachment pe Word?

De altfel e un număr excelent.

A. Fischhoff

Domnule Director,

Vă mulțumesc și sincere felicitări! Noi succese deosebite, cu sănătate și numai bine!

O seară plăcută,

Gh. Buzatu

<http://www.dantanasa.ro/2012/04/30/Vă-recomand-numărul-52012-al-revistei-Vatra-veche/> Doamne ajută!

Dan Tănasă

<http://www.dantanasa.ro/>

Vă mulțumesc foarte mult dle Băciuț pentru această minunată revistă!

Într-adevăr spiritul, cultura și istoria românilor excelent redată, pagini pline de adevărata literatură românească.

Magdalena Orghidan

Când ajung acasă o citesc... toată... acum văd/remarc că sunt un fotograf bun... și mă mai fac!!! O zi de mai bună... și caldă!!

A.O.

Drag Prieten NICOLAE BĂCIUȚ,

Toate edițiile revistei pe care o vizezi, o gândești și căreia îi dai viață, VATRĂ VECHĂ – serie nouă, au fost substanțiale, au iradiat lumina, bună cumpănire, prețuire pentru apărarea valorilor românești autentice, slujire devotată, dar și smerită a limbii Române. Dar acest nr. 5/2012 – de o diversitate copleșitoare și de altitudine intelectuală cvasicopleșitoare – îmi pare că le întrece pe toate celelalte. Dincolo de calitatea ca atare a comentariilor, eseurilor, interviurilor, creațiilor literare, românești ori răsădite în Română, cred că aură cu totul aparte a acestei ediții de Florar este generată de calitatea excepțională a picturilor maestrului Iulian Filip – care nu doar acompaniază întregul ansamblu al revistei, dar joacă/are efectul celest al contrapunctului din capodoperele muzicii românești, europene, universale. Felicitări, tuturor!

Dan Lupescu

Merci pentru munca dvs titanescă!!!! Numai bine și felicitări !

Angela Mamier

Meritați un premiu pentru revistă, un premiu pentru perseverență, un premiu pentru ținută, un premiu pentru devotament, un premiu pentru bunătațe și încă un premiu pentru că existați!

Irina Iorga

Stimate Domnule Băciuț,

Mulțam pt revistă și felicitări pentru numărul acesta reușit. Măine plec în Banat la niște sesiuni... Cele bune, al Dv.

Hans Dama

Dragă Nicolae,

Mulțumesc pentru revistă. Fiindcă se apropie sorocul, spune-mi, te rog, ce din discuția noastră, a rămas în picioare. Am văzut programul târgului, iar acolo sunt trecute două lansări de carte la care sunt invitat să particip. Ar mai fi ceva pe lângă acestea?

Te rog să fii amabil să mă pui în temă, dacă se poate, Cu mulțumiri,

Ovidiu

Mulțumesc din suflet pentru publicare. Am mai scris ceva. Este tot teatru. Dacă îl veți considera bun și este nevoie să trimit poze va rog mult să mă anunțați în timp util. Cu deosebită prețuire,

Ștefan -Mihai Martinescu

Un număr, pe care l-am citit într-o noapte, fără răsuflare! Merită cunoscut, merită apreciat! Cu stimă,

Erwin Josef Țigla

Stimate domnule Băciuț,

Vă rog mult să primiți mulțumirile mele pentru revista *Vatraveche* pe luna mai. Bucuria vine din partea mea, spre semnul dvs. al neuitării, de a face daruri celor ce caută lectură. Vă prețuiesc și vă respect pentru tot ceea ce faceți în domeniul culturii. Cu sentimente de admirație,

Constanta Abălașei-Donosă

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,

Vă mulțumesc foarte mult pentru faptul că îmi trimiteți cu regularitate revista, pentru că îmi face plăcere s-o citesc.

Cu stimă,

Gh. Bălăceanu

Mulțumesc pentru consecvența trimitere a revistei. M-am fi bucurat sa-mi confirmi primirea cartii mele, expediate personal domniei tale. Rugamintea mea e sa n-o mentionezi la "Carti primite la redactie!" Nu am trimis-o revistei, ci lui Nicolae Băciuț, știut și pretuit de mult. Toate brune!

N.Gh.

Mulțumesc, mult. Inspirație și numai bine!!!!!! Cu stimă,

Tamara Constantinescu

MULȚUMESC ! Dar cum de reușiți să fiți atât de eficient? FELICITĂRI!

Mai realizați și ediția tipărită? Aș fi interesată. Toată stima,

Voica Foișoreanu

Distinse domnule Băciuț,

Mulțumesc pentru revistă!

Ca de obicei, frumoasă, estetică și consistentă literar. Felicitări,

George Roca

Stimate Nicolae Băciuț,

Mulțumesc pentru revistă și publicarea textului despre Bărgău.

Vă retrimis textul domnului prof. Marian Barbu (din Canada) și eseuul Ralucai Pavel. O să va trimit, cât de repede, și eu un eseu.

Toate bune,

Velea

Mulțumesc foarte mult! Toate cele bune!

Florina Ion

Dragă Nicolae, Mulțumesc!

Și te rog să-mi scrii care este ultima dată până la care pot să-ți trimit următoarea colaborare. Sper că acolo la voi aveți o zi însoțită de 1 Mai. La noi, astăzi este prima zi de primăvară adevărată, e soare și destul de cald și au înflorit brândușele, ghioceii și angliceii.

Cu drag,

Dorina

Dragă Băciuțule, am selectat fragmentele promise (cam de mulțisor!) cu „personajul” care preferă scrisul de mână. M-am dumirit că mi-a scăpat timpul printre degete abia azi-dimineață, când am primit revista. Mulțam fain!!!!

Dacă e prea lung textul, mai taie tu din el!

MMS

Dacă e loc și pentru mine în frumoasă dv.

revistă, rog publicați atașamentul acestui mail.

Cu stimă,

Mircea Brenciu

Nicolae dragă, aici, în regiunea unde locuiesc eu, nici măcar nu sunt cireși! Să mănânci un pumn de cireșe și pentru mine atunci când o să apară! Noi o să venim în țară la sfârșitul lui iunie și poate că, dacă o să avem noroc, o să mai găsim cireșe, măcar așa de gust.

Îți voi trimite mâine seară o traducere din Dan Andersson, sper că nu e târziu și că nu vei fi gata cu revista până atunci. Am traducerea gata doar că mai trebuie să o revăd și să scriu o mică prezentare a poetului.

Cu drag,

Dorina

Mulțumesc pentru revistă, ca de obicei, frumoasă, interesantă, bogată. Cu drag,

Victoria Milesco, București.

Stimate domnule Nicolae Băciut,
Citesc cu interes revista *Vatra veche* pe care mi-o expediați online. Apreciez conținutul și valoarea colaboratorilor publicației. Să vă dea Dumnezeu sănătate și putere de muncă.

Cu prețuire,

Viorel Dinescu

P.S. Vă trimit, spre delectare, poezia **Rămâi**.

V.D.

Maestre Nicolae Băciut, m-ar onora să-mi publicați câteva sonete în minunata revistă *Vatra veche*. Hristos a Înviat ! Cu nobila stimă,

Aurel M. Buricea

Iubite Domnule Băciut,

Mulțumesc pentru excepționala dumneavoastră revistă. Mi-ar face plăcere să colaborez la ea. Puteți selecta ceva de pe www.dumitruichim.com Aștept. Cu stimă,

Pr.Dr.Dumitru Ichim,
Kitchener, Ontario, Canada

Mulțumesc mult, stimată Domnule Nicolae Băciut, pentru publicarea relatării de la deschiderea personalei de pictură a lui Marcel Naste la Suceava și, încă o dată, pentru emoționantul Dv. recital poetic. O zi frumoasă!

Doina Cernica

Mulțumesc, sincera mea considerație.

Mihaela Lunca

Mulțumesc mult! Te felicit pentru frumoasa și extraordinara lucrare pe care o faci! Ca și celelate numere și acesta este extraordinar!

Ilie

Domnule Băciut,
Revista VATRA VECHE a devenit un fenomen în România. Înafara acestui e-mail primit de la Dvs., am primit revista din încă trei surse! Ați reușit să puneți într-o excepțională comunicare oamenii de cultură de peste tot. Nu pot decât să vă felicit și să vă doresc putere de muncă în continuare pentru a ține în viață acest incredibil reper scriitoricesc de care cu toții avem nevoie. Numai bine,

Ștefan Doru Dăncuș

Mulțumesc domnule Băciut. Sunteți deosebit de amabil. Spor la migalioasă dumneavoastră muncă la care nu știu câți s-ar inhama.

i.g.

Mulțumesc pentru onoarea prilejuită! Vă doresc succes pe mai departe. Vă trimit atașat (cu voia dvs!!) doar câteva creații personale, cu aceeași deschidere și speranță de bine și bune ca toți colaboratorii minunatei reviste. Sunt tânără -am 36ani , dar îmi place să gândesc românește și am speranță și respect pentru toți românii!!Spor în toate. Cu sinceritate,

Ștefania-Camelia Cozmenco

Vatra Veche, flori de mai

Lunarul de cultură *Vatra veche*, după cum îl intitulează redactorul-șef Nicolae Băciut, gătat de mai, este ilustrat cu lucrări de Iulian Filip. Dialogul purtat cu Iulian Filip ne aduce în față un poet extraordinar. Suntem în anul Centenarului N. Steinhardt, astfel încât fiecare număr al publicației este dedicat marelui cărturar. Atrage atenția textul „Scandal literar pe Facebook”, al cărui protagonist este beclenarul Alexandru Petria.

În registrul recenziilor avem pe Melania Cuc, care, făcând referire la volumul în curs de apariție „Podoime”, semnat de Grigore Avram, spune că este o carte ce ar putea fi intitulată (și) „Conștiință de sine”. Despre „Deania neagră” a lui Alexandru Petria, scrie Dan Stoica, iar sub genericul „Învierea – o dragoste mai mare decât viața”, găsim textul semnat de Valentin Marica și apărut și în cotidianul „Răsunetul”, a

treia zi de Paști. Prof. univ. Gavril Istrate, decanul filiozilor români, are un portret frumos creionat de Mircea daroși.

Un număr pe care vi-l recomandăm cu drag.

Menuț Maximilian,

Răsunetul

Domnule Nicolae Băciut,

Mulțumesc pentru revistă, am postat-o pe blog pentru a fi citită. Remarc ținuta literară specială, ținută la care țineți și care ne încurajează. Într-o lume în derivă, literatura, valorile creștine, iluminarea prin suferință contează tot mai mult, parcă nu sunt singur și e o legătură invizibilă care ne dă tărie.

Toate cele bune și vă rog să rețineți: e o Vatră Veche și în Țara Hațegului!

C. Stancu

Mulțumesc pentru revistă. Trimit un text spre publicare. Rog confirmați primirea și intenția de publicare, dacă este cazul. Toate cele bune,

Mircea Tomuș

Stimate domnule Băciut,

Vă foarte mulțumesc pentru ultimul număr al revistei *Vatra veche* - nu rămâne necitit.

Vă doresc multă sănătate și putere de muncă în continuare. Numai bine,

prof. L. Daradici

Abia am revenit de la "Simfonia lalelelor", de la Pitești. Oboseala de după expoziția de flori a soției mele și a lansărilor de carte ale poetului George Filip din Canada nu m-a împiedicat să citesc și acest nou număr al VETREI VECHE.

Domnule Băciut, audiența pe care o are revista Dvs. se datorează, în proporție de 50%, faptului că țineți strânsă legătura cu autorii pe care îi publicați. În România de azi, acest lucru pare neobișnuit, sau de domeniul imposibilului. Toată admirația mea!

Ștefan Doru Dăncuș

Mulțumiri și felicitări,

Dimovici

Am publicat revista VATRA VECHE în format electronic atât pe blogul Cenuclului Scriitorilor din Maramureș cât și pe <http://izvoarecodrene.blogspot.com/> Aș fi onorat dacă mi-ați publica acest material, în condițiile în care dvs. considerați că merită! Doar atunci! Cu prețuire,

Gelu DRAGOȘ

Mulțumesc, Felicitări pentru interviul dvs.

Paulina Popa

Stimate Domnule Nicolae Băciut,

Multă sănătate și putere de muncă! Mulțumesc foarte mult pentru revistă.

O primesc prin bunăvoința dv. cu regularitate și îi remarc de fiecare dată sporita acuitate.

Mulțumesc foarte mult și pentru preluarea în paginile sale a "LENTILEI noastre DE CONTACT". Cu cele mai bune gânduri,

Victor Nicolae

Vă mulțumesc și de această dată! Țin să vă mărturisesc faptul că numărul precedent al revistei m-a inspirat pentru propria "mea" revistă - cea a liceului la care predau - (se intitulează "Dreptul la timp", după un titlu stănescian, noi avându-l pe poet ca patron spiritual - ne numim Liceul Teoretic "Nichita Stănescu"); mai precis, mi-am reamintit că este anul comemorării lui Steinhardt și am conceput la rândul meu un mesaj spiritual adresat elevilor mei despre această personalitate a culturii. Dacă veți considera necesar, vi-l pot trimite...

Vă doresc în continuare zile rodnice și plăcute!

Cătălina Gheorghe

Stimate domnule Nicolae Băciut, am primit și Vatra înfloritoare de mai, nr.5. Mulțumesc! Sunt deja cu gândul la Vatra din luna iunie, așadar:

La-nceputul lunii cireșar,
Bravii cititori, ce-s oameni buni,
Vor ca să primească toți în dar
Vatra cu "cireșe și căpșuni"!

Vasile Larco

Păcat că ne vedem așa de rar. Poate reușiți să veniți la toamnă la Târgoviște - voi face "Tabăra Revistei SINGUR", ca și anul trecut, în principal pentru poezii care apar în Proiectul "Întoarcerea poetului risipitor". Revista Dvs. este partener media, așa cum am stabilit.

Pot să vă trimit câteva scurte semnale editoriale despre cărțile apărute deja, scrise de Constantin P. Popescu?

Vă îmbrățișez frățeste,

Dăncuș

Vă mulțumim foarte mult pentru revistă ! Ne-am bucura mult dacă ați putea posta în revista Vatra Veche, având în vedere aria sa de influență, un text privind organizarea concursului de comedie - piese de teatru. Am fi bucuroși ca dintre colaboratorii sau cititorii revistei Vatra Veche să concureze cu succes la acest act de cultură. Vă mulțumim anticipat ! Mihai Păstrăguș

C O N C U R S

Liga Scriitorilor Români – Filiala Iași-Moldova în parteneriat cu Universitatea Națională de Artă Teatrală și Cinematografică „I.L. Caragiale”, București, organizează cu prilejul centenarului Caragiale, concursul de comedie - piese de teatru, **Să râdem cu nenea Iancu !** Condițiile concursului :

-Participanții se vor înscrie în concurs cu o singură piesă de teatru, redactată în limba română potrivit normativelor gramaticale actuale, impuse de Academia Română.

-Piese propuse juriului se vor redacta și trimite numai în format electronic Microsoft Word și vor conține cel mult 25 pagini cu marginile de 2 cm. în format de pagină A4, font Times New Roman, cu mărimea literelor de 11, cu alinierea de la începutul rândului. Textul se va redacta cu **diacritice**, iar între rânduri nu vor fi spații.

-Concurenții vor achita o taxă de participare de 50 Roni, care va fi depusă la orice filială a Băncii Transilvania în următorul cont : **Liga Scriitorilor Români-Filiala Iasi-Moldova, cod bancar IBAN RO50BTRL02401205 U950 11XX** . Chitanța eliberată de bancă va fi scanată și trimisă electronic odată cu textul.

/Textele se vor trimite la adresa de e-mail : ligascriitorilor.iasi@gmail.com până în 31 August inclusiv.

Juriul special constituit (din cadre didactice universitare de specialitate și alți oameni de cultură), va selecta, evalua și propune pentru premiere **creațiile originale, valoroase care întrunesc condițiile concursului.**

Premierea lucrărilor se va face într-o ședință festivă la Iași, la interval de aproximativ o lună de la limita de primire.

Premiile I, II și III vor fi apreciate cu o diplomă și un trofeu, iar mențiunile cu diplomă. Ceilalți concurenți vor primi o diplomă de participare.

Tuturor premiazilor li se vor publica textele în revista *Moldova Literară* și vor fi propuse instituțiilor de specialitate pentru a fi incluse în repertoriu.

"Foc ascuns"

(Urmare din pagina 88)

Trunchiurile copacilor se unesc odată cu înserarea formând un monolit cu volume organice aproape de imaginarul fabulos, o simbioză, metamorfoză acromatică ca un preludiu la marele întuneric. Coroanele diforme desfășurate până la schelet se împletesc pe cer formând un decor scenografic. Actori fantomatici joacă un episod dintr-o piesă de Shakespeare, poate din tragedia „Macbeth” sau din cea a „Regelui Lear”. Poate.

Pășind pe firul apei în aval, îmi amintesc de tulpinițele, crengile subțiri, vreascuri arse la gura sobei devenite jar din „căsuța” de la Baia. Eu „preparam” focul strivind în palme fragilele crenguțe de dud sau de mălin. Fiecare trosnet îmi suna în urechi ca un scâncet de copil rănit. Calde și uscate erau lacrimile, crengile. O moarte vie, pură, repede trecătoare, transformată în cenușă gri. Sânge și cenușă. Astfel îmi par acum ramurile copacilor atinse de flacăra soarelui arzând. Lemnul. Infernul focului imaginar care a cuprins orizontul va păli odată cu alunecarea soarelui spre „înălțimea adâncului” așa cum îmi amintea deseori, I.D. Sirbu. Focul aprinde cerul, fuzionând culoarea spre violet tocmai când pământul s-ar uni cu cerul. O nebuloasă mă înalță spre foc, fără săpaima prăbușirii, dematerializându-mă, arzând.

*

La întoarcere din nou în „lumea de jos”, pe lângă apă sunt doar o umbră, până când noaptea se va uni cu ziua. Smulsă din apusul soarelui, întunericul îmi luminează umbra misterioasă într-un fel anume, provocator, urmărind-o până-n zori.

P.S.

În vara anului 2000, când mă plimbam seara în insula Lemnos, marele sculptor, profesorul Giorgios Papadopoulos din Atena, mi-a spus: „iată, cât de clar se vede peisajul noaptea și cât de distrus este ziua în lumină, iată cum sunt proiectați munții pe cer, cât de precis este conturul!”. Da, lumina sparge, iradiază, difuzează, naște fragmente și detalii, derutează, orbește. Nu percepem unitatea unui peisaj în prea plină lumină. Dar înserările în Grecia se întrevăd altfel.

În tabăra de creație din Valea Doftanei, organizată de sculptorul Nicolae Kruch în 1985, am săvârșit seria de lucrări în laviuri intitulată: „Foc ascuns”. Erau misterioasele piramide cu cărbuni fumegând. Pământul și focul, pătratul și triunghiul, o margine de Egipt imaginar, o margine, un hotar de fum.

Mi-am amintit călcând pe umbră cu câtă seninătate matinală i-am oferit fostei mele studente Nicoleta Spătar, cartea „Psihanaliza focului”, de Gaston Bachelard. Toată „însemnată” cu creionul, după ce am citit-o cu ardere și ardoare într-o noapte la Ilidia, Caraș-Severin, în practica de vară a anului universitar 1992/1993, locul unde mai târziu s-a născut „colonia de artiști.

Jean Hey Maitre de Moulins, *Suzane, fiica doamnei de Beaujeu, ducesă de Bourbon, 1492-1493*

Nicolae Tonitza, *Portret de fetiță*

OCHIUL CICLOPULUI

Jan Vermeer van Delft, *Fata cu cercel de perla*
(Mona Lisa din Nord), 1665

"Foc ascuns"

Merg fără țintă după-amiază pornind din Piața Badea Cârțan pe malul Begăi. Apa unduiește copacii scheletici, răsturnați prin reflectare. Pe lângă apă, prin „lumea de jos”. Un foc ascuns în măruntaiele aprinse ale soarelui sfășie orizontul ca un fulger.

Gândesc: dincolo de apus, o lume, un hău, necunoscutul spre care cei doi copii cândva cu mâinile împreunate au dorit să cuprindă jumătatea soarelui. Vraja soarelui. Aflați pe malul unui lac din Moldova, fascinați de măreția soarelui, au hotărât să parcurgă calea prin apă, cu valuri pentru a-l îmbrățișa înainte de alunecarea lui după orizont. Candoarea acestei drame a copiilor înecați de dragul soarelui a fost o realitate, una primordială: unirea vieții cu moartea prin lumina soarelui. Nu-i așa, Virginia Woolf?

Parcurg lent traseul de pe malul Begăi cu sentimentul că timpul îmi acordă privilegiul unui ritm atemporal. Rotirea privirii fermecată de inelul de foc cuprinde peisajul înserat. Îmi sângerează inima de atâta frumusețe metafizică. O trăire estetică specială, o transformare a vieții prin artă. Înțeleg de ce am ales singurătatea ca mod de viață: ca să mă înec în frumusețea ei ca să mor invadată de frumusețile lumii... Cercul de foc a cuprins Timișoara. Încolăcirea dragonică, roșie, pătrunzătoare cuprinde mijlocul peisajului semicircular „construind” un amfiteatru. Este o adevărată „lucrare” de artă sau „lucrarea” lui Dumnezeu. Și dacă perceperea unui spațiu poetic nu poate fi concepută decât prin „golurile” divine, respirația mea este adâncă, tot mai adâncă. (Continuare în pagina 87)

SUZANA FÂNTÂNARIU

Directori de onoare

MIHAI SIN

ADAM PUSLOJIC

Redactor-șef adjunct

VALENTIN MARICA

Redactori:

Cezarina Adamescu, Eugen Axinte, A.I.Brumar, Mariana Chețan, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Darie Ducan, Răzvan Ducan, Alexandru Jurcan, Mioara Kozak, Lazăr Lădăriu, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Bianca Osnaga, Mihaela Malea Stroe, Ioan Matei, Menuț Maximilian, Liliana

Moldovan, Marcel Naste, Cristian Stamatoiu, Gabriel Stan, Gheorghe Șincan, Victor Știr

Correspondenți : Raluca Andreea Chiper (Spania), Claudia Șatravca (Chișinău), Flavia Cosma (Canada), Mirela Corina Chindea (Italia), Andrei Fischof (Israel), Ovidiu Ivancu (India), Dorina Brândușa Landén (Suedia), Gabriela Mocănașu (Franța), Dalila Özbay (Turcia), Ionela van Rees-Zota (Germania), Dwight Luchian-Patton (SUA), Raia Rogac (Chișinău), Adriana Yamane (Japonia)

Lunar de cultură editat de Asociația „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Cuza Vodă nr. 57, România. Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. Copyright©Nicolae Băciut 2012 *Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com *Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 * telefon: 0365407700, 0744474258. Materialele nepublicate nu se restituie. Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

